

VECTOR EUROPEAN
Revista de cercetări socio-umanistice

Nr. 2 / 2015

ISSN 2345-1106

CHIȘINĂU 2015

Redactor-șef: ȚURCAN Aurelia, Prorector USEM, doctor, Profesor universitar inter., Republica Moldova

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Președinte: SEDLEȚCHI Iurie, Rector USEM, doctor, Profesor universitar, Republica Moldova

Membrii:

Academician AȘM CIOBANU Mitrofan, Republica Moldova
Academician AȘM MIȘCOI Gheorghe, Republica Moldova
Membru corespondent AȘM ȘLAPAC Mariana, Republica Moldova
Profesor universitar BĂIEȘU Aurel, Doctor habilitat în drept, Republica Moldova
Profesor universitar BURIAN Alexandru - Doctor habilitat în drept , Republica Moldova
Profesor universitar CUȘNIR Valeriu - Doctor habilitat în drept , Republica Moldova
Profesor universitar EGOROV Igor - Doctor habilitat , profesor universitar, Ucraina
Profesor universitar GOHBERG Leonid - Doctor habilitat ,, profesor universitar, Rusia
Profesor universitar MORARU Victor - Doctor habilitat, profesor universitar, Republica Moldova
Profesor universitar JABA Elisaveta- Doctor, profesor universitar, România
Profesor universitar SANDU Steliana - Doctor, profesor universitar, România
Conferențiar universitar BAHNEANU Vitalina - Doctor, conferențiar universitar, Republica Moldova
Conferențiar universitar KRASOVSCAIA Olga - Doctor, conferențiar, Ucraina
Conferențiar universitar PÎRȚAC Grigore - Doctor în științe politice, , Republica Moldova
Conferențiar universitar PERCINSCAIA Natalia - Doctor, conferențiar universitar, Republica Moldova
Conferențiar universitar NASUFI Eldina - Doctor, Albania

Fondator:

Universitatea de Studii Europene din Moldova.

Preluarea textelor editate în revista „Vector European” este posibilă doar cu acordul autorului.
Responsabilitatea asupra conținutului articolelor aparține în exclusivitate autorilor. Formulările și prezentarea materialelor nu reprezintă întotdeauna poziția revistei și nu angajează în nici un fel redacția.

Adresa redacției: Complexul Editorial, USEM.
or. Chișinău, str. Ghenadie Iablocikin 2/1, oficiul 500, Indexul poștal: MD-2069.
tel.: 022- 509 129, fax: 022- 509 122
web: www.usem.md/activitatea stiintifica;
e-mail: aurelia-turcan@mail.ru

„VECTOR EUROPEAN: Revista de cercetări socio-umanistic” Publicație periodică științifico-teoretică și informațional-practică fondată în 2013 de **Universitatea de Studii Europene din Moldova**. Revista Vector European constituie o publicație științifică din domeniul științelor socio-economice și umanistice. Publicația este recomandată tuturor celor interesați de problemele socio-economice și umanistice actuale, inclusiv: doctoranzilor, studenților PHD la specialitățile sus-numite, specialiștilor din domeniile respective etc.

Toate materialele prezentate sunt recenzate și aprobate spre publicare la ședința Senatului USEM proces verbal nr. 1 din 28 septembrie 2015.

Redactor literar (l. română): CONSTANTINOVICI Elena, dr. hab., prof.univ.

Redactor literar (l. franceză): BAHNEANU Vitalina, dr., conf.univ.

Redactor literar (l. engleză): RAILEAN Elena, dr.

SUMAR		pagina
Sumar în română		4
Sumar engleză		5
Sumar în rusă		6
FELICITARE		
<i>Premiul la nominalizarea „Pentru realizări științifice valoroase ale savanților” (în domeniul științelor sociale și economice) la USEM</i>		8
OPINII		
G. PÎRȚAC. Integrarea europeană – obiectiv strategic ireversibil al Republicii Moldova		11
STUDII, EVALUĂRI, ANALIZE ALE SOCIETĂȚII CUNOAȘTERII		
		14
1. A. ȚURCAN (ȘUȘU), N. SEDLEȚCHI. Dezvoltarea managementului resurselor umane în condițiile creării societății cunoașterii		14
2. I.BULCHIN. Evaluarea dinamicii finanțării activităților științifice și tehnice în Ucraina în 2013-2014.		20
3. A.MANZOOR. Procesarea cloud educațional: aplicații și perspective		26
4. S.CERNENCO. Inovații sociale în dezvoltarea economiei Ucrainei		35
5. G.UNTURA. Programă reindustrializării Regiunii Novosibirsk: elaborarea componentelor economiei cunoașterii ca factor al dezvoltării sectorului inovațional al economiei		39
6. G.O. NESTERENKO. Competențele cadrelor didactice pentru autoinstruire și dezvoltare profesională la cursurile de formare continue		47
STUDII ȘI CERCETĂRI ECONOMICE		
		56
7. A.ȚURCAN (ȘUȘU). Analiza componentei demografice a potențialului științific al Republicii Moldova. Articol de sinteză.		56
8. V.GANCIUCOV, T.GUTIUM, A. CEBAN. Estimarea economiei tenebre în baza modelelor balanțelor interramurale natural-valorice		69
9. A. NOVAC, L. GHIȚIU. Tendințele de bază ale dezvoltării sectorului IMM-urilor în Republica Moldova prin prisma activităților economice		77
10. V.SCERBATIUC. Aspecte tipologice ale îmbunătățirii analizei comparative microeconomice		87
PERFORMANȚĂ PRIN CERCETARE ÎN ȘTIINȚE JURIDICE ȘI ADMINISTRATIVE ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN SPAȚIUL EUROPEAN		
		96
11. L.GÎRLEANU, V. TRIFAN. Procedura de înaintare a plângerilor individuale în fața Comitetului pentru Drepturile Omului		96
12. B.SOSNA, I. PASCALU. Sistemul executărilor Hotărârilor trebuie modificat		103
13. E.VIERIU, D. SUSCHEVICI. Elemente de formare și dezvoltare a Dreptului Muncii		110
ȘTIINȚELE SOCIAL - UMANISTE ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE		
		115
14. S. CHEIANU, L. MOCANU. Victimizarea feminină sexuală raportată – vârful Iceberg-ului.		115
15. S. CHEIANU. Aspecte generale privind criminalul de drog din perspectiva psihologică.		118
16. E. TORO. Tehnologiile informației și comunicațiilor (TIC) și competența receptivă, studiu de caz - Alianța Franceză din Tirana		124
17. R. VORA. Studiu de variație structurală în unitățile frazeologice în limba engleză și albaneză		132
18. G. RUSNAC. Originea română “BAIA”		137
RECENZII		
		144
<i>Cerințe de prezentare a articolelor științifice</i>		

CONTENTS	page
CONGRATULATIONS	
<i>The prize in the nomination "For scientific achievements of scientists valuable" (social and economic sciences) at USEM</i>	8
OPINIONS	
G. PIRTAC. European integration - an irreversible strategic objective of Moldova	11
STUDIES, EVALUATIONS, ANALYSIS OF THE KNOWLEDGE SOCIETY	
1. A. TURCAN (SUSU), N. SEDLETCHI. Development of human resources management under creation of knowledge society	14
2. I. BULKIN. To the estimation of R&D financing dynamics in Ukraine in 2013-2014	20
3. A.MANZOOR. Educational cloud computing: applications and prospects	26
4. S. CERNENCO. Social innovation in the economy development of Ukraine	35
5. G.UNTURA The program re-industrialization of the Novosibirsk region: creation components of the economy of knowledge as a factor of development of innovative economy	39
6. G.O. NESTERENKO. Teachers' competencies for diversity education and their developing in training courses	47
ECONOMIC STUDIES AND RESEARCH	
7. A.TURCAN (SUSU). Analysis of the demographic component of scientific potential of Moldova.	56
8. V.GANCIUCOV, T.GUTIUM, A. CEBAN. Estimation of underground economy using natural-valoric inter-branch balances	69
9. A. NOVAC, L. GHITIU. The basic trends of development of SMEs sector in the Republic of Moldova through economic activities	77
10. V. SHSCERBATIUC. Typological aspects improvement comparative microeconomic analysis	87
PERFORMANCE THROUGH RESEARCH IN THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL SCIENCES INTO THE EUROPEAN INTEGRATION	
11. L.GÎRLEANU, V. TRIFAN. Procedure of advancing the individual complaints with the human rights committee	96
12. B.SOSNA, I. PASCALU. System enforcement of judgments need to be changed	103
13. VIERIU E., SUSCHEVICI D. Elements of formation and development of Labour Law	110
SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION	
14. S. CHEIANU, L. MOCANU. Reported female sexual victimization – it's the top of the iceberg	115
15. S. CHEIANU. General questions on the narcotic criminals from a psychological point of view	118
16. E. TORO. Les technologies de l'information et de la communication (TIC) et la compétence réceptive, le cas des apprenants de L'Alliance Française de Tirana (The information and communications technology (ICT) and receptive skills, as learners of the French Alliance of Tirana)	124
17. R. VORA. A study of structural variation in phraseological units in English and Albanian	132
18. G. RUSNAC. The Romanian origin of „BAIA”	137
REVIEWS	
<i>Requirements for the presentation of scientific articles</i>	144

СОДЕРЖАНИЕ	страница
ПОЗДРАВЛЕНИЯ	
<i>Приз в номинации «За ценные научные достижения ученых» (социальные и экономические науки) в Европейском Университете Молдовы</i>	8
МНЕНИЯ	
Г. ПЫРЦАК. Европейская интеграция – необратимая стратегическая цель Молдовы	11
ИССЛЕДОВАНИЯ, ОЦЕНКА И АНАЛИЗ ОБЩЕСТВА ОСНОВАННОГО НА ЗНАНИЯХ	14
1. А. ЦУРКАН (ШУШУ), Н. СЕДЛЕТКИЙ. Развитие менеджмента трудовых ресурсов в условиях создания общества знаний	14
2. И.БУЛКИН. К оцениванию динамики финансирования научно-технической деятельности (НИР) в Украине в 2013-2014 гг.	20
3. А.МАНЗУР. Обучающие Cloud Computing: приложения и перспективы	26
4. С.ЧЕРНЕНКО. Социальные инновации в развитии экономики Украины	35
5. Г.УНТУРА. Программа реиндустриализации Новосибирской области: создание компонентов экономики знания как фактор развития инновационного сектора экономики	39
6. Г.О.НЕСТЕРЕНКО. Компетенции учителей для разнообразия образования и их развитие в учебных курсах	47
	56
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ	
7. А. ЦУРКАН (ШУШУ). Анализ демографической составляющей научного потенциала Молдовы.	56
8. В.ГАНЧУКОВ, Т.ГУТЮМ, А. ЧЕБАН. Оценка теневой экономики на базе модели межотраслевых балансов	69
9. А. НОВАК, Л. ГИЦИУ. Основные тенденции развития сектора МСП в Республике Молдова с точки зрения видов экономической деятельности	77
10. В. ЦЕРБАТЮК. Типологические аспекты совершенствования сравнительного микроэкономического анализа	87
ПОВЫШЕНИЕ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ ЧЕРЕЗ ИССЛЕДОВАНИЯ В АДМИНИСТРАТИВНЫХ И ЮРИДИЧЕСКИХ НАУКАХ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ	96
11. Л. ГЫРЛЯНУ, В.ТРИФАН. Процедуры предоставления индивидуальных жалоб в Комитет по Правам Человека	96
12. Б.СОСНА, И.ПАСКАЛУ. Система принудительного исполнения судебных решений нуждается в изменении	103
13. Е.ВИЕРИУ, Д.СУШКЕВИЧ. Элементы формирования и развития трудового права	110
ОБЩЕСТВЕННО-ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ - В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ	115
14. С. КЕЯНУ, Л. МОКАНУ. Зафиксированная женская половая виктимизация - вершина айсберга	115
15. С. КЕЯНУ. Общие вопросы по наркотическим преступникам с психологической точки зрения	118
16. Е. ТОРО. Информационные и коммуникационные технологии (ИКТ) и восприимчивая компетентность (восприимчивые навыки), в обучении Французского Альянса в Тиране	124
17. Р. ВОРА. Исследование структурных вариаций фразеологических единиц в английском и албанском	132
18. Г.РУСНАК. Румынское происхождение "BAIA"	137
РЕЦЕНЗИИ	144
<i>Требования к презентации научных статей</i>	

**REVISTA ȘTIINȚIFICĂ AL UNIVERSITĂȚII DE STUDII EUROPENE DIN MOLDOVA
«VECTOR EUROPEAN»**

Revista științifică al Universității de Studii Europene din Moldova “Vector European” a fost lansată în anul 2014 ca proiecție a unui forum științific ce promovează valorificarea diferitelor opinii, Uneori diametral opuse, cu privire la starea actuală a societății. Spectrul problemelor examinate este extrem de larg. O atenție sporită este acordată elucidării problemelor teoretico-practice din domeniul științelor social-economice și umaniste prin prisma vectorului European al aspirațiilor cetățenilor în contextul integrării în spațiul European al cercetării.

Revista conține articole ale specialiștilor de vază atât din Republică, cât și de peste hotare, doctori habilitați și doctori – adepți ai diferitelor viziuni, care se expun activ pe marginea proceselor ce au loc în viața politică, economică și socială a țării. De asemenea, Revista este un bun prilej pentru doctoranzii care abia acumulează experiență în domeniul cercetărilor științifice, dar care doresc să se afirme. Prin intermediul “Vectorului European” aceștia își pot face publice opiniile cu privire la diferite probleme actuale din domeniul economic, relațiilor internaționale contemporane, dreptului, psihologiei și psihopedagogiei, lingvisticii și comunicării, diversificând astfel spectrul problemelor abordate.

**SCIENTIFIC JOURNAL OF EUROPEAN UNIVERSITY OF MOLDOVA
«EUROPEAN VECTOR»**

Scientific Journal of European University of Moldova "European vector" was launched in 2014 as a projection of a scientific forum that promotes the value of different opinions, sometimes diametrically opposed on the current state of society. The spectrum is extremely broad issues discussed. Special attention is given to elucidate the theoretical and practical problems of socio-economic sciences and humanities through the European vector aspirations in the European Research Area for citizens.

The scientific journal contains articles by prominent PhD specialists from Moldova as from abroad, followers of different visions that are exposed active on the processes taking place in the political, economic and social development of the country.

Also, the journal is a good opportunity for graduate and doctoral students wishing to gain experience in research and express their views on relevant issues. Through the journal "European vector" they can express their views on various current issues in the economic sphere, modern international relations, law, psychology and pedagogy, linguistics and communication, diversifying the range of problems addressed.

**НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ ЕВРОПЕЙСКОГО УНИВЕРСИТЕТА МОЛДОВЫ
«ЕВРОПЕЙСКИЙ ВЕКТОР»**

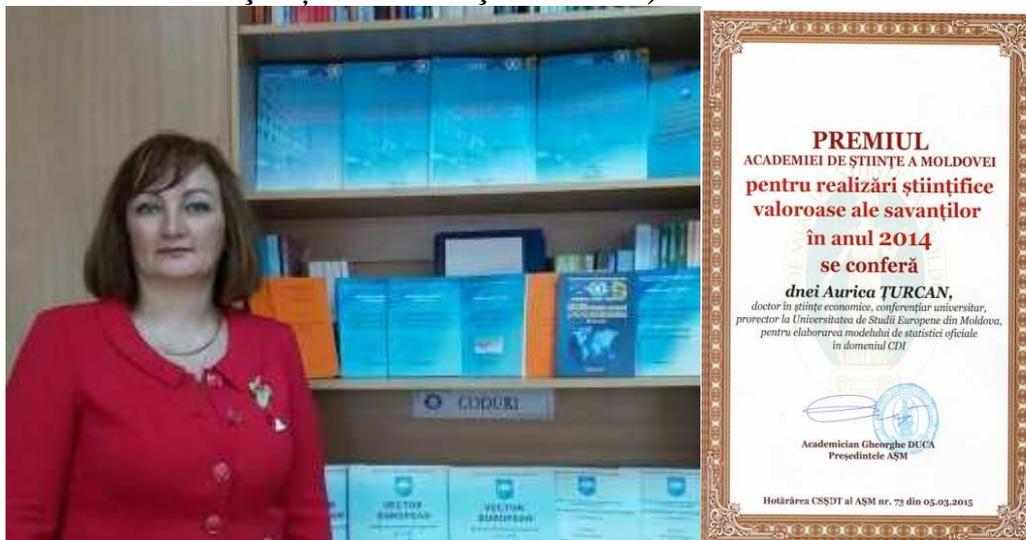
Научный журнал Европейского Университета Молдовы "Европейский вектор" был запущен в 2014 году как проекция научного форума, который способствует обсуждению различных мнений, иногда диаметрально противоположных, о текущем состоянии общества в рамках устремления граждан к Европейскому вектору развития страны.

Спектр обсуждаемых тематик чрезвычайно широк. Отражая сложную научно – аналитическую тематику, публикация отображает изменения в обществе. Особое внимание уделяется определению теоретико-практических проблем социально-экономических и гуманитарных наук через вектор Европейской интеграции исследовательского пространства.

Журнал содержит статьи видных национальных и зарубежных специалистов, докторов и кандидатов наук - последователей различных мнений. Они активно изыясняются по поводу процессов происходящих в политической, экономической и социальной жизни страны. Кроме того, журнал является хорошей возможностью для аспирантов и докторантов желающих накопить опыт научных исследований и высказать свою точку зрения по интересующим их проблемам. Через журнал «Европейский вектора» они могут высказать свои мнения по различным текущим вопросам в экономической сфере, современных международных отношениях, праве, психологии и педагогики, лингвистики и коммуникации, диверсифицируя, таким образом, круг отражаемых проблем.

FELICITARE

**ȚURCAN (ȘUȘU) Aurelia, Redactor șef al Revistei Vector European,
prorector pe activitatea științifică USEM!**
**Premiul la nominalizarea „Pentru realizări științifice valoroase ale savanților” (în domeniul
științelor sociale și economice) la USEM!**

Comunitatea științifică din Republica Moldova care s-a întrunit, la 27 martie 2015, în cadrul celei de-a **XIX-a Sesiuni a Asambleei Academiei de Științe a Moldovei** a făcut bilanțul rezultatelor activității științifice și inovaționale obținute în anul 2014, dar și perioada ultimilor 4 ani.

Evenimentul științific anual a reunit membrii Asambleei, rectorii universităților și directorii instituțiilor de cercetare, la deschiderea lucrărilor fiind prezenți reprezentanți ai Președinției, Legislativului, Guvernului, corpului diplomatic și societății civile.

Sesiunea a fost prezidată de președintele Academiei de Științe a Moldovei acad. Gheorghe DUCA care a adresat un mesaj de salut participanților la întrunire. În alocuțiunea sa, președintele AȘM s-a axat preponderent pe viziunea strategică și scopul pe care și-l propune Academia și comunitatea științifică în activitatea sa. Subliniind rolul și impactul pe care îl are știința asupra bunăstării populației și dezvoltării țării, președintele DUCA a menționat necesitatea unor soluții calitative și inovatoare pentru impulsivarea procesului de dezvoltare a țării în vectorul european. În acest context, Domnia Sa a remarcat că rolul pe care îl are știința în societate trebuie să fie mult mai mare, iar rezultatele pe care le produce cercetarea trebuie să-și regăsească nișa de implementare pe plan național sau internațional. „*În acest proces noi, savanții, trebuie să fim inițiatorii și liderii modernizării europene a Moldovei*”, a specificat Președintele Academiei.

În cadrul ședinței Asambleei au fost înmânate premiile AȘM pentru anul 2014.

În urma unei competiții acerbe, comisia de concurs a selectat cei mai performanți cercetători ai anului 2014, rezultatele cărora au contribuit esențial la dezvoltarea științei. (*Lista tuturor premianților vezi pe http://asm.md/galerie/hot_73_2015%282%29.pdf*).

Premiul la nominalizarea „Pentru realizări științifice valoroase ale savanților” (în domeniul științelor sociale și economice) a fost decernat **Aureliei ȚURCAN (ȘUȘU)** doctor în științe economice, profesor universitar, Redactor șef al revistei Vector European, Prorector la Universitatea de Studii Europene din Moldova pentru ciclul de lucrări „Cercetări în domeniul managementului și evaluării statistice a CDI”. Rezumatul acestor cercetări poate fi sistematizat în 5 categorii fiecare având un mare impact

La capitolul participări la proiecte de cercetare științifică dna Aureliei ȚURCAN (ȘUȘU) a avut o activitatea fructuoasă participând concomitent în patru proiecte de cercetare și două cereri de proiect.

1. Fiind Conducător de Proiect instituțional de cercetare fundamentală „Modernizarea sistemului statistic din Republica Moldova în contextul ajustării la standardele UE” (2011-2014).
2. Ca participant în cadrul proiectului de transfer tehnologic INNOBAROMETRU 2012 (2013-2014), în cadrul proiectelor internaționale Tempus (2014), la Conferința internațională științifico-practică „Abordări europene în cercetare și inovare” (2014).
3. Ca participant în cadrul cererii de proiect instituțional USEM (2014) și cererii de proiect STCU-ASM (2014).

La capitolul Implementarea rezultatelor științifice a fost publicat ”*Ghidul metodologic pentru evaluarea statistică a componentei CDI în contextul dezvoltării economiei bazate pe cunoaștere*” și implementat în activitatea practică în vederea ameliorării cadrului metodologico-juridic al activității CDI.

La capitolul publicații științifice: *Dna ȚURCAN (ȘUȘU) Aurelia este autor a peste 250 publicații științifice. În anul 2014* rezultatele cercetării au fost reflectate în **27 publicații științifice**: 2 monografii, un ghid metodologic, două manuale, 4 lucrări metodice, 17 articole științifice: cele mai importante fiind următoarele:

1. Monografia „Managementul activității inovatoare : (concept, probleme, evaluări)”.

Monografia reprezintă o analiză de sinteză a abordărilor teoretice ale conceptelor de activității științifice și inovatoare atât la nivel național cât și la nivel internațional. În lucrare este clar argumentată necesitatea perfecționării managementului și evaluării domeniului CDI în contextul Integrării Europene. Noutatea științifică și importanța teoretică a acestei lucrări sunt desemnate de necesitatea eficientizării activității inovatoare din Republica Moldova, care poate fi atins doar prin implementarea unui sistem eficient de management și evaluare a activității CDI. Obiectivul lucrării îl constituie desprinderea particularităților dezvoltării managementului activității inovatoare în Republica Moldova în special în vederea oglindirii particularităților evaluării activității economice inovatoare și a problemelor pe care le prezintă aceste.

2. Monografia „Finanțarea științei în Republica Moldova: evaluări și analize”.

Monografia reprezintă o analiză a finanțării științei în Republica Moldova: este prezentat specificul cadrului metodologic și organizatoric al activității CDI; este abordată problematica finanțării sferei științei și inovării în baza legislației naționale; prezentată o analiză amplă a dinamicii alocațiilor bugetare, mijloace speciale și fondurilor finanțate din surse externe în sfera științei și inovării în Republica Moldova; efectuate comparații cu alte țări.

3. Manualul „Macroeconomie aplicată și politici macroeconomice”.

Scopul acestui manual este de a constitui un suport teoretic și practic pentru studierea disciplinei fundamentale economice prin utilizarea metodelor și tehnicilor pentru evaluarea fenomenelor economice. În structurarea manualului s-a pornit de la ideea ca problematica macroeconomică și a politicilor macroeconomice nu poate fi studiată separat, ci doar într-o relație integrată. Lucrarea de față înglobează aspecte atât teoretico-metodologice, cât și practice, privind evaluarea fenomenelor social economice. **Ca suport la studierea disciplinei Macroeconomie au fost elaborate indicațiile metodice pentru lucru individual al studenților facultății de economie.**

4. **Notele de curs ”Statistica I: Bazele statisticii: Suport de curs”,** precum și **indicațiile metodice pentru lucru de sine stătător a studenților** pentru studenții facultății de economie au fost elaborate în ajutorul studierii acestei discipline.

La capitolul publicarea articolelor științifice : pe parcursul anului 2014 au fost elaborate și publicate 17 publicații în reviste științifice de profil și participări la conferințe internaționale.

Diseminarea rezultatelor cercetărilor științifice a fost realizată atât în cadrul disciplinelor predate la studenți și masteranzi, cât și prin participări active la diferite forumuri științifice. Pe parcursul anului *Țurcan (Șușu) Aurelia* a participat la organizarea și petrecerea diferitor manifestări științifice, în cadrul cărora au prezentate rapoarte în plenară și comunicări orale (la Conferința internațională științifico-practică “Abordări europene în cercetare și inovare” 9-12.10.2014; la

Conferința internațională științifico-practică „Creșterea economică în condițiile globalizării” Ediția a IX-a INCE; la Sesiunea științifică națională cu participare internațională. Ediția I-a “Turismul și dezvoltarea comunitară” 26-27 septembrie 2014, la Conferința internațională științifico-practică națională cu participare internațională „Creșterea economică calitativă: aspecte teoretice și practice”, Chișinău, 27 Februarie 2014, ASEM, etc.).

În afară de aceste activități științifice, dna *prorector pe activitatea științifică Turcan (Șușu) Aurelia*, în perioada analizată a efectuat mai multe activități fiind Membru Senatului USEM, Membru al Comisiei metodice INCE, Fondator al Societății de Statistică din Moldova, Membru Asociației Mondiale de Inginerie Calculatoare și Electronica UACEE, Redactor-șef al Revistei de cercetări socio-umanistice “Vector European” ISSN 2345-1106, Redactor-șef adjunct la Analele Științifice ale Universității de Studii Europene din Moldova ISSN 2435-1114, Președinte și co-președinte al Comitetului organizatoric și Științific al Conferinței internaționale științifico-practice “Abordări europene în cercetare și inovare” 9-12.10.2014 USEM, Membru al Comitetului Științific al Sesiunii științifice USEM din 26-27 septembrie 2014 și al Conferinței Internaționale științifico-practice INCE ediția a IX-a, 16-17 octombrie 2014 Creșterea economică în condițiile globalizării.

MULTĂ SĂNĂTATE, SUCESE ȘI NOI REALIZĂRI PROFESIONALE!

Cu mult respect, în numele tuturor colaboratorilor USEM
și a colegiului de redacție al revistei

SEDLIȚCHI IURIE, Rector USEM

OPINII

INTEGRAREA EUROPEANĂ – OBIECTIV STRATEGIC IREVERSIBIL AL REPUBLICII MOLDOVA¹

La 13 noiembrie 2014 Parlamentul European a ratificat Acordul de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană.

Destrămarea URSS a pus Uniunea Europeană în fața necesității de a adopta o poziție față de noile state independente, foste sovietice.

În consecință, Consiliul European de la Maastricht din 9 - 10 decembrie 1991 a adoptat „Declarația privind evoluțiile din Uniunea Sovietică”, momentele principale ale careia au fost formulate mai detaliat la 16 decembrie 1991 în documentul „Principiile directorii stabilite de Comunitatea Europeană pentru recunoașterea noilor state în Europa de Est și Uniunea Europeană”.

În conformitate cu prevederile documentului, la 1 ianuarie 1992 Comisia Europeană a prezentat Consiliului o analiză amplă a relațiilor Comunității cu noile state din CSI. Pentru a aduce la zi cadrul legislativ, al relațiilor, Comisia Europeană a propus ca Acordul de Cooperare și Comerț dintre Comunitatea Europeană și fosta URSS să fie înlocuit cu acorduri separate cu state ex-sovietice. Comisia menționează de asemenea că printre statele succesoare ale URSS se numără atât state cu trăsături comune statelor asiatice în dezvoltare, cât și state europene care și-au exprimat clar dorința de asociere la Comunitatea Europeană. Acest moment reprezintă de fapt prima recunoaștere de către Comunitatea Europeană a opțiunii europene a Moldovei.

Vorbind despre integrarea europeană a Republicii Moldova, atunci am menționa faptul că:

Integrarea Europeană este obiectivul strategic ireversibil al politicii externe și interne al Republicii Moldova, mai ales după 2009. Acordul de Parteneriat și Cooperare (APC) reprezintă baza juridică al relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. Acordul a fost semnat la 28 noiembrie 1994 și a intrat în vigoare la 1 iulie 1998 pentru o durată inițială de 10 ani.

Acest aranjament asigură baza colaborării cu UE în domeniul politic, comercial, economic, juridic, cultural-științific și are ca obiective susținerea Moldovei pentru:

- a) consolidarea democrației și statului de drept cu respectarea drepturilor omului și a minorităților prin asigurarea cadrului corespunzător al dialogului politic;
- b) dezvoltarea durabilă a economiei și finalizarea procesului de tranziție spre economia de piață prin promovarea schimburilor comerciale, investițiilor și relațiilor economice armonioase.

Relațiile Moldovei cu Uniunea Europeană sunt instituționalizate prin intermediul celor trei structuri responsabile pentru intensificarea dialogului politic și monitorizarea implementării APC: Consiliul de Cooperare RM - UE, Comitetul de Cooperare RM - UE și subcomitete de cooperare RM - UE și Comitetul de Cooperare Parlamentară RM - UE.

Republica Moldova a semnat la 22 februarie 2005 la Bruxelles Planul de Acțiuni RM - UE în cadrul Politicii Europene de Vecinătate (PEV). Planul de Acțiuni RM -UE este un document care include obiective strategice și acțiuni concrete pentru atingerea acestor obiective. Implementarea Planului de Acțiuni va avansa semnificativ armonizarea legislației Moldovei, a normelor și standardelor sale cu cele ale UE. Îndeplinirea obiectivelor și acțiunilor incluse în Planul de Acțiuni va crea condiții pentru avansarea la un alt grad al relațiilor cu UE.

Politica de integrare europeană a Moldovei se bazează pe doi piloni principali: (i) realizarea Planului de Acțiuni Moldova - UE și (ii) valorificarea posibilităților ce derivă din participarea Moldovei la inițiative regionale din Europa de Sud - Est – Pactul de Stabilitate, Procesul de Cooperare în Europa de Sud - Est (SEECIP) și viitorul acord CEFTA modificat. Acestea sunt două direcții prioritare ale proceselor de integrare europeană a Moldovei, care deseori se suprapun și se completează.

¹ Publicat în Reporter USEM- Ziarul Universității de Studii Europene din Moldova nr. 10-11. Noiembrie-Decembrie, 2014 p. 2.

Există un consens politic în ceea ce privește realizarea celor două obiective prioritare ale Republicii Moldova: integrarea europeană și reintegrarea țării.

La 24 martie 2005 a fost adoptată Declarația Parlamentului R.M. privind parteneriatul politic pentru realizarea obiectivelor integrării europene, care prevede consensul larg al celor patru fracțiuni parlamentare în ceea ce privește promovarea consecventă și ireversibilă a cursului strategic spre integrarea europeană. Drept urmare a acestei Declarații, Parlamentul R.M. a adoptat un șir de măsuri legislative importante pentru consolidarea democrației și statului de drept în Republica Moldova, care au fost elaborate cu participarea societății civile și a opoziției.

Republica Moldova întreprinde eforturi pentru lansarea pe parcursul anului 2007 a discuțiilor asupra avansării acestui cadru juridic pentru obținerea de către țara noastră a unui statut diferit de acel a unui stat vecin.

La 4 mai 2006, Republica Moldova a fost acceptată în calitate de membru cu drepturi depline în cadrul Procesului de Cooperare în Europa Sud - Est (SEECP), ceea ce confirmă încă o dată apartenența Republicii Moldova la spațiul Sud - Est European și deschide noi perspective cadrului de relații între R.M. și UE.

Pentru consolidarea poziției Republicii Moldova în vederea avansării pe calea integrării europene, se impune în primul rând implementarea deplină și în termenii stabiliți a Planului de Acțiuni R.M. - UE.

În planul instituțional a fost stabilit mecanismul de coordonare și monitorizare a implementării Planului de Acțiuni, prin crearea celor patru Comisii Interministeriale, activitatea cărora este coordonată de patru ministere - cadru. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene îi revine rolul de monitorizare și coordonare generală.

În cadrul procesului de implementare a Planului de Acțiuni atribuim o importanță deosebită procesului de coordonare a reformelor în conformitate cu standardele și experiența statelor membre ale Uniunii Europene. În special, în calitate de proprietăți au fost identificate următoarele domenii:

1. Aprofundarea procesului de reforme a sistemului național al justiției, prin elaborarea unei strategii complexe de reformare pe termen scurt, mediu și lung, precum și a unui program de finanțare.
2. Elaborarea unei strategii de informare și comunicare în domeniul integrării europene.
3. Instituirea unui dialog durabil cu societatea civilă în procesul de realizare a reformelor.
4. Asigurarea libertății de exprimare și a mass-media.
5. Stabilirea relațiilor de cooperare bilaterale cu statele membre ale UE în vederea implementării reformelor în domeniul afacerilor interne.
6. Îmbunătățirea managementului frontierelor cu sprijinul Misiunii UE de Asistență la frontiera Moldo - Ucraineană (EUBAM), inclusiv pe segmentul transnistrean.
7. Semnarea acordului de facilitare a regimului de vize și readmisiei cu UE.
8. Obținerea Preferințelor Comerciale Autonome prin semnarea unui acord în acest sens între Republica Moldova și Comunitatea Europeană.
9. Inițierea negocierilor asupra unui nou acord între Republica Moldova și Comunitatea Europeană, care va oferi o perspectivă clară de aderare la Uniunea Europeană.

Începând cu 7 mai 2009 Republica Moldova participă la inițiativele Parteneriatului Estic contribuind activ la dezvoltarea dimensiunii bilaterale și a celei multilaterale.

La 1 ianuarie 2010, Republica Moldova a devenit membru cu drepturi depline al Comunității Energetice Europene. La 15 iunie 2010, Republica Moldova a lansat Dialogul RM - UE în domeniul liberalizării vizelor. În ianuarie 2011, Republica Moldova a primit Planul de Acțiuni privind liberalizarea vizelor, care conține două seturi de condiții, care odată implementate vor contribui la instituirea unui regim fără vize între RM și UE. Pe 24 ianuarie 2011 Republica Moldova a primit în mod oficial un plan de acțiune pentru instituirea unui regim fără vize pentru călătoria de scurtă ședere de la comisarul UE pentru Afaceri Interne. La 1 mai 2011 a fost definit protocolul privind principiile generale pentru participarea RM la programele UE. Primul program

UE la care RM planifica să participe este FP7. Pe 26 iunie 2012 a fost semnat acordul privind aderarea Republicii Moldova la Spațiul Aerian Comun cu Uniunea Europeană. În octombrie 2013, Consiliul European a anunțat că liberalizează regimul de vize pentru cetățenii Republicii Moldova ar putea fi stabilită deja în 2014. La cel de-al III-lea Summit al Parteneriatului Estic de la Vilnius care a avut loc pe 28 și 29 noiembrie 2013, Republica Moldova a semnat Acordul de Asociere, inclusiv pentru o Zonă de liber schimb aprofundat și cuprinzător (ZLSAC) și de liberalizare a regimului de vize cu Uniunea Europeană. Pe 27 februarie 2014 Parlamentul European a votat (460 din 510 eurodeputați au susținut propunerea) în plen reunite adoptă regulamentul care permite eliminarea vizelor de intrare pe teritoriul Uniunii Europene pentru cetățenii Republicii Moldova. Deja din 28 aprilie 2014, cetățenii moldoveni pot circula fără vize în Europa, pentru o perioadă de cel mult 90 de zile, pe parcursul a șase luni, cum și a fost preconizat. Pentru asta au nevoie de un pașaport biometric valabil și un set de acte care să confirme scopul călătoriei. Astfel, fiind cineva în calitate de turist se va putea solicita prezentarea biletelor tur-retur și rezervarea la hotel.

Totodată trebuie demonstrată prezența la îndemână a banilor - cel puțin 50 euro pentru fiecare zi de ședere. Libera circulație va fi permisă în 24 de state ale Uniunii Europene și alte patru state non-membre ale UE: Islanda, Norvegia, Elveția și Liechtenstein. Nu vom putea însă călători în Marea Britanie și Irlanda. Totodată, liberalizarea regimului de vize nu oferă dreptul de a munci în țările UE. Cetățenii care vor încălca regimul de ședere riscă amenzi de până la 3 mii de euro sau interdicție de a călători în spațiul Schengen pentru o perioadă de până la cinci ani.

Putem concluziona că dezideratul European este un adevărat stimulant puternic pentru Republica Moldova în vederea inițierii reformelor. Dar aceasta nu este suficient dacă Moldova își dorește calitatea de membru cu drepturi depline;

Moldova va trebui să devină un lider printre țările vizate de politica europeană de vecinătate. Mai mult ca atât, Moldova trebuie să-și asume mai multă responsabilitate în implementarea eficientă a PA și să atingă rezultate reale.

Unul din domeniile genetice de cooperare pe termen scurt și lung prevăzut de PA este cooperarea pentru soluționarea conflictului transnistrean, chestiune sensibilă pentru Moldova. Uniunea Europeană a devenit tot mai interesată de fenomenul separatismului transnistrean.

În primăvara anului 2003 Institutul Uniunii Europene al Cercetărilor de Securitate (European Union Institute for Security Studies - ISS) a prezentat un raport în care se sugera că UE trebuie să se implice în negocierile de reglementare a conflictului transnistrean. De asemenea, trebuie menționat că Brussels percepe chestiunea transnistreană în contextul relațiilor sale cu Rusia și va servi drept o testare a acestora în chestiuni de securitate.

Oficiala implicare a UE are loc odată cu reluarea în noiembrie 2005 a negocierilor privind reglementarea problemei transnistrene într-un nou format, "5+2" cu participarea Statelor Unite și Uniunii Europene în calitate de observator, pe lângă membrii cu drepturi depline: Rusia, Ucraina, Moldova, Transnistria și OSCE. Din februarie 2006 negocierile nu mai au loc.

Deși eforturile de identificare a unei soluții viabile continuă (mai mult la nivel de vorbe decât de fapte), rezultatele sunt practic invizibile.

Odată cu intrarea României în UE, Moldova devine vecină directă a acesteia, iar zona de conflict se află la doar câțiva km de la hotarul UE. Astfel, Uniunea Europeană se preocupă de acest conflict și se implică în soluționarea acestuia din motive de securitate, întrucât regiunea transnistreană reprezintă o importantă sursă de instabilitate și insecuritate. Așadar, PEV schimbă substanțial politica UE față de conflictul transnistrean, preconizând o angajare tot mai mare a eforturilor sale de reglementare.

Grigore PÎRȚAC, doctor în științe
politice, conferențiar universitar

STUDII, EVALUĂRI, ANALIZE ALE SOCIETĂȚII CUNOAȘTERII

DEZVOLTĂREA MANAGEMENTULUI RESURSELOR UMANE ÎN CONDIȚIILE CREĂRII SOCIETĂȚII CUNOAȘTERII

Aurelia ȚURCAN (ȘUȘU),
dr., Profesor univ inter.,

Universitatea de Studii Europene din Moldova,
aurelia-turcan@mail.ru

Nicolae SEDLEȚCHI,
drd., Universitatea de Studii Europene din Moldova

Résumé: Cet article a attiré l'attention sur le développement des ressources humaines en termes de création d'un cunoștierii de la société. Cette question nécessite une étude plus détaillée du processus de gestion, dont l'essence est la concentration des efforts humains pour coordonner le travail conjoint. Dans ces conditions, les nouveaux systèmes approche de l'éducation et de la formation doivent devenir plus variable, en fonction de l'évolution macroéconomique, que l'éducation est non seulement un support fondamental pour la société humaine dans le processus de changement, mais aussi un instrument en mesure d'aider les gens dans la prédiction des changements dans la possibilité de la formation dans cette nouvelle perspective.

Mots clés: la gestion, Ressources humaines, la performance professionnelle, communauté fondée sur les connaissances, la société de connaissances, éducation.

Abstract: This article has focused attention on human resources development in terms of creating a society cunoștierii. This issue requires more detailed study of the management process, the essence of which is the concentration of human efforts to coordinate joint work. In these conditions the new systems approach to education and training must become more variable, dependent on macroeconomic developments, as education is not only a fundamental support for human society in the process of change, but also an instrument able to assist people in predicting changes in the possibility of training in this new perspective.

Keywords: management, human resources, job performance, community-based knowledge, knowledge society, education.

Rezumat: În acest articol s-a axat atenția asupra dezvoltării resurselor umane în condițiile creării unei societăți ai cunoștierii. Aceasta problematică impune studierea mai detaliată a procesului managerial, esența căruia o reprezintă concentrarea eforturilor umane pentru coordonarea muncii în comun. În aceste condiții noile sisteme de abordare a educației și instruirii trebuie să devină mai variabile, dependente de evoluțiile macroeconomice, deoarece educația este nu numai un suport fundamental pentru societatea umană în procesul schimbării, ci și un instrument capabil să ajute oamenii în previziunea schimbărilor și în posibilitatea pregătirii în această nouă perspectivă.

Cuvinte cheie: management, resurse umane, performanța profesională, comunități bazate pe cunoștințe, societatea cunoștierii, educația.

JEL Classification: O320 , O33, O39.

Introducere:

In sens larg, noțiunea de management este cea cunoscută de toată lumea, adică activitatea de a conduce o întreprindere. În dicționarul explicativ al limbii române acest termen reprezintă știința organizării și conducerii întreprinderii; ansamblul activităților de organizare și de conducere [5, p.5]. Pentru a pătrunde în complexitatea noțiunii, trebuie să spunem că managementul cunoaște două sensuri generale: cea de management ca activitate propriu-zisă de conducere și administrare și cea de management ca știință. Pe parcursul istoriei, acest concept a evoluat sistematic, ajungând la un management bazat pe inteligență artificială, devenind o adevărată știință și un obiect de studiu [2, p.24].

În lucrarea dată ne vom opri în special asupra dezvoltării resurselor umane în condițiile creării unei societăți ai cunoștierii, ceea ce impune studierea mai detaliată a procesului managerial, esența căruia o reprezintă concentrarea eforturilor umane pentru coordonarea muncii în comun. În aceste condiții noile sisteme de abordare a educației și instruirii trebuie să devină mai variabile,

dependente de evoluțiile macroeconomice, deoarece educația este nu numai un suport fundamental pentru societatea umană în procesul schimbării, ci și un instrument capabil să ajute oamenii în previziunea schimbărilor și în posibilitatea pregătirii în această nouă perspectivă.

Rezultate și discuții:

În linii generale conținutul metodologic al procesului managerial cuprinde patru etape:

1. definirea scopului;
2. analiza situației;
3. determinarea problemei;
4. adoptarea deciziei.

Definirea scopului este stabilirea locului unde vrem să ajungem. Analiza situației este starea sistemului de la care se pleacă. Determinarea problemei este modul în care se poate schimba situația existentă în direcția stabilită prin scop. Adoptarea deciziei este impulsul de acțiune a sistemului în direcția dorită.

Toate aceste etape sunt unificate printr-un singur proces care poate fi reprezentat grafic în forma următoare:

Figura 1. Process management

Dar, pentru a atinge obiectivul, este necesară o muncă complexă, ce ar include utilizarea unor resurse concrete. În dependență de lucrul efectuat se apare o combinație și o coordonarea a celor patru tipuri de resurse [6] valența cărora depinde de specificul activității.

Toate aceste resurse au o mare însemnătate pentru procesul managerial și poate fi reprezentat printr-o abordare complexă prin reprezentată în Fig. 2. [3, p.101]

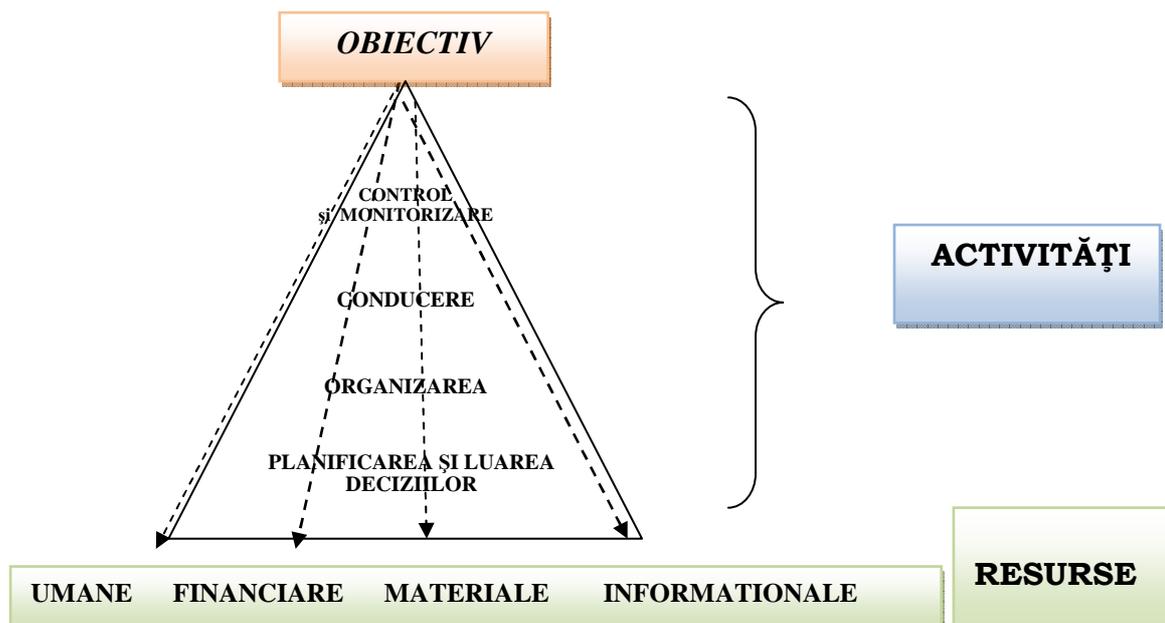

Fig. 2. Ilustrarea conceptului de management prin utilizarea resurselor [adaptat după 3, p.11]
Resursa umană ca parte componentă a procesului managerial

În condițiile creării societății cunoșterii resursele umane devin principala resursă din cadrul unei întreprinderi care poate avea capacitatea de a-și mări valoarea sa odată cu trecerea timpului, spre deosebire de toate celelalte resurse a întreprinderii.

Importanța ființei umane în conducerea cu succes a unei afaceri inovative reiese din necesitatea creșterii capacității intelectuale, care devine motorul unei societăți ai cunoașterii. Creșterea calității managementul resurselor umane devine primordială și nu se bazează doar pe un set de competente, deprinderi și atitudini esențiale pentru toți managerii, dar și pe componenta creativității. Dacă în vechea economie managementul resurselor umane era direct preocupat de problema managerială a asigurării resursei umane în întreprindere, în special în ceea ce privește planificarea, supravegherea și controlul acesteia, fiind mai puțin preocupat de rezolvarea problemelor angajaților sau de medierea acestor probleme, atunci în perioada creării unei economii ai cunoașterii o importanță majoră revine creșterii nu doar a cunoștințelor personalului, dar, în primul rând, ai creativității personalului.

Dezvoltarea actuală a managementului resurselor umane tratează performanța profesională, adică latura organizațională, cu finalitatea ei economică și socială, în timp ce *managementul de personal* are în vedere în special latura socială a resurselor umane ale unei organizații.

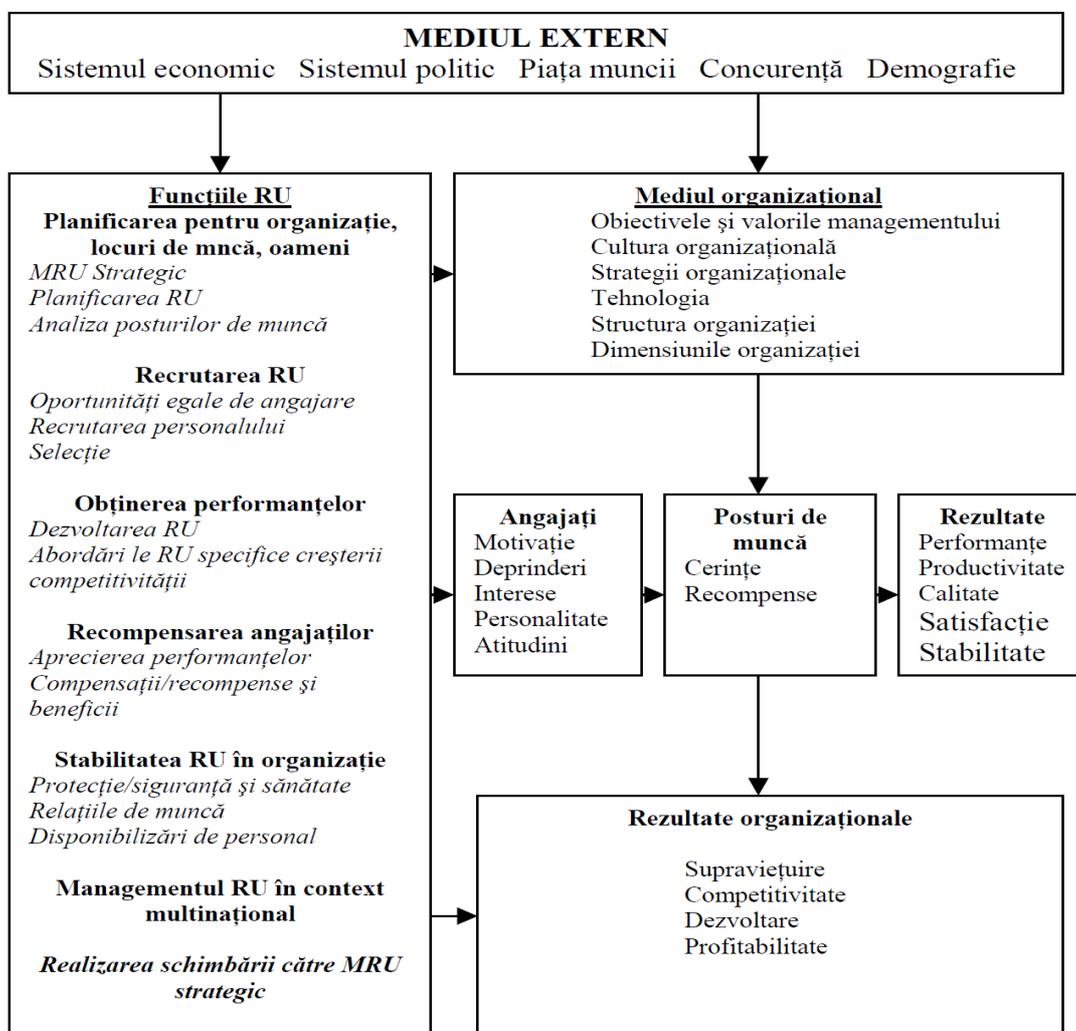

Figura 3. Un model al Managementului Resurselor Umane (după Fisher, Schoenfeldt & Shaw, 1996) [4, pag. 17]

În acest context se înscrie modelul complex al MRU care este prezentat în **Figura 3** (după Fisher, Schoenfeldt & Shaw, 1996). Modelul surprinde relația dintre mediul organizațional, angajați,

posturi de muncă, rezultatele muncii și rezultatele organizației. În mod firesc, modelul prezentat sugerează domeniile mari care trebuie acoperite de orice departament de resurse umane.

Investiția în oameni s-a dovedit a fi calea cea mai sigură de a garanta supraviețuirea unei organizații, sau de a asigura competitivitatea și viitorul acesteia. În acest sens, Jack Welch, de la firma General Electric, spunea că pentru a reuși în lumea afacerilor în anii 90, trebuie să te gândești tot timpul cum poți face fiecare persoană mai folositoare, mai valoroasă.

Actualmente politica Uniunii Europene în domeniul dezvoltării personale a resurselor umane se referă la comunitățile bazate pe cunoștințe. Acest concept a apărut relativ recent în literatura de specialitate, dar a obținut încrederea angajatorilor.

În esență, comunitatea bazată pe cunoștințe constă dintr-un grup de persoane, de regulă, din cadrul aceleiași întreprinderi, eventual și din altele cu care conlucrează, ce au în vedere realizarea aceluiasi obiectiv și/sau interese comune conștientizate și care, pe baza unor mecanisme informale și formale, își partajează cunoștințele, învață individual și în grup, creează și dezvoltă idei și practici performante, generatoare de valoare adăugată pe întreprinderea implicată.

Comunitatea bazată pe cunoștințe este alcătuită din persoane care lucrează în diferite compartimente ale întreprinderii și, uneori, din persoane din afară – clienți, furnizori etc. Literatura de specialitate relevă că, de fapt, comunitatea bazată pe cunoștințe reprezintă mai mult decât un grup de persoane, manifestându-se ca un mediu specific de tratare a cunoștințelor, unde se produce fenomenul de sinergie.

Eficacitatea comunităților bazate pe cunoștințe depinde decisiv de armonizarea valorilor individuale ale participanților cu valorile întreprinderii, de armonizarea motivării acestora cu necesitățile întreprinderii.

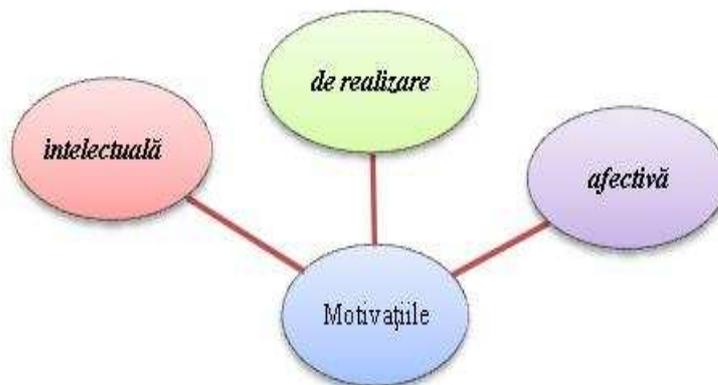

Figura 4. Natura motivațiilor la comunitățile bazate pe cunoștințe.

Motivațiile participanților la comunitățile bazate pe cunoștințe sunt de natură:

- ❖ **intelectuală** – îmbogățirea nivelului de cunoștințe, mai bună înțelegere a perspectivelor întreprinderii, descoperirea de noi oportunități, creșterea influenței în întreprindere etc.;
- ❖ **afectivă** – satisfacția de a ajuta pe alții în perfecționarea cunoștințelor, creșterea încrederii în propriile capacități, obținerea recunoașterii valorii personale de către alte persoane, în special de managerii superiori etc.;
- ❖ **de realizare** – promovarea la posturi superioare în cadrul întreprinderii, obținerea unor venituri personale superioare etc.

Necesitățile întreprinderii se referă la utilizarea mai eficace a capitalului intelectual și structural. În opinia specialiștilor în domeniu, Angel Abell și Nigel Oxbrow, comunitățile bazate pe cunoștințe trebuie să posede anumite abilități și atribute (tabelul 1.).

Tabelul 1.

Abilitățile și atributele-cheie ale comunităților bazate pe cunoștințe

Principalele abilități	Atribute majore
<ul style="list-style-type: none"> • Înțelegere, experiență și conștientizare a afacerii • Capacitatea de a comunica • Deprinderi informatice • Înțelegere, experiență și conștientizare a • Managementului cunoștințelor • Planificare managerială, conștientizare strategică • Capacitate de management informațional • Leadership • Management al schimbării • Conștientizarea conținutului cunoștințelor și organizarea • Ior • Credibilitate • Managementul personalului • Managementul proiectelor 	<ul style="list-style-type: none"> • Creativitate • Viziune • Jucător de echipă • Entuziasm • Hotărâre • Spirit antreprenorial • Persuasiune • Capacitatea de a percepe situația în ansamblul ei

Sursa: Nicolescu Ovidiu. Comunitățile bazate pe cunoștințe, revista Tribuna economică nr.27/2005, p. 25 – 28;

Când o comunitate bazată pe cunoștințe posedă la un înalt nivel elementele încorporate în tabelul de mai sus, aceasta tinde să se transforme într-o echipă bazată pe cunoștințe. Deși reprezintă un concept relativ nou, comunitățile bazate pe cunoștințe sunt divizate după mai multe criterii (vezi tabelul 2.).

În general, comunitatea bazată pe cunoștințe este performantă atunci când se evită reglementarea excesivă a activității sale. Pentru a obține rezultatele dorite în cadrul comunității bazate pe cunoștințe, este necesară, în primul rând, definirea corectă a valorii sau parametrului economic avut în vedere de fiecare component al comunității. În al doilea rând, se impune asigurarea unui suport tehnologic adecvat persoanelor implicate, care să faciliteze schimbul de cunoștințe în timpul colaborării. În al treilea rând, pentru realizarea mai operativă a obiectivelor organizaționale este binevenită desfășurarea unor procese de comunicare și de training pentru ceilalți salariați, ce nu fac parte din comunitatea bazată pe cunoștințe. În al patrulea rând, se impune desemnarea unor indicatori comensurabili pentru evaluarea rezultatelor economice ale activității comunității.

Deci, putem conchide că comunitățile bazate pe cunoștințe reprezintă o modalitate organizatorică specifică, cu individualitate și funcționalitate specifice, reflectând necesitatea reorientării întreprinderilor spre evidențierea și utilizarea principiilor managementului cunoștințelor. Performanțele sale se bazează pe motivarea internă specifică a componentilor săi, pe realizarea unui tip special de leadership distribuit, pe focalizarea eficace asupra tratării cunoștințelor în condițiile unei partajări intense între membrii comunității și a intensificării proceselor creative cu direcționare pragmatică.

Așadar, acestea direcții distincte ale politicii Uniunii Europene, sunt direcții spre care se vor orienta în viitor întreprinderile în materie de instruire și dezvoltare profesională a personalului. Acestea vor constitui elementele-cheie ale creșterii eficienței procesului managerial la întreprinderi, pentru ca acestea să se simtă mai în siguranță din punct de vedere al competențelor profesionale ale propriilor angajați.

Tabelul 2.

Tipologia comunităților bazate pe cunoștințe

Criteriul	Tipurile de comunități bazate pe cunoștințe
În funcție de natura predominant a activităților desfășurate și finalitatea lor organizațională	<p>Practice sau pragmatice, au în vedere soluționarea unei probleme precis definite, cu impact substanțial și imediat asupra realizării obiectivelor organizaționale.</p> <p>Generale, vizează anumite domenii sau modalități de tratare a cunoștințelor, utile întreprinderii și componentilor săi în perioada următoare.</p>
În funcție de modalitățile principale de contact și comunicare între membrii comunității	<p>Virtuale, când participanții se află pe diferite amplasamente, contactarea și comunicarea realizându-se, de regulă, prin mijloace informatice și comunicaționale moderne, întâlnirile directe „față în față” ale acestora fiind foarte rare sau chiar inexistente.</p> <p>Fizice, caracterizate prin reunirea de persoane care, toate sau în cea mai mare parte, lucrează pe același amplasament, contactele și comunicarea realizându-se, în mod frecvent, direct, cel mai frecvent prin ședințe desfășurate în aceeași încăpere.</p>
În funcție de gradul de formalizare a elementelor organizatorice	<p>Informale, când rolurile, relațiile, grupurile etc. din cadrul comunității sunt stabilite în mod spontan de către membrii comunității, pe bază de armonizare și dirijare necontrolată.</p> <p>Formale, când componentii, relațiile, rolurile, sau grupurile comunității sunt definite formal prin planuri sau organigrame.</p> <p>Mixte, când o parte din componentele organizatorice ale comunității, de regulă, cele esențiale, sunt predeterminate prin documente organizatorice, celelalte, de detaliu, conturându-se în mod spontan.</p>

Sursa: Nicolescu Ovidiu. Comunitățile bazate pe cunoștințe, revista Tribuna economică nr.27/2005, pag. 25.

Concluzii:

Dezvoltarea fără precedent a societății, extinderea inovațiilor în toate domeniile au generat și generează noi cerințe privind cunoașterea și au obligat oamenii să se perfecționeze și să se reorienteze în meserii sau profesii noi, din cauza mutațiilor structurale și ocupaționale intervenite pe piața muncii.

În aceste condiții noile cerințe impuse întreprinderilor Republicii Moldova, din perspectiva supraviețuirii concurenței internaționale, sunt orientate spre revizuirea conceptelor privind conținutul și rolul instruirii. Noile sisteme de abordare a educației și instruirii trebuie să devină mai variabile, dependente de evoluțiile macroeconomice. În acest moment, educația este nu numai un suport fundamental pentru societatea umană în procesul schimbării, ci și un instrument capabil să ajute oamenii în previziunea schimbărilor și în posibilitatea pregătirii în această nouă perspectivă.

Pentru ca programele de instruire profesională continue să fie eficiente, se impune ca conținutul acestora să fie elaborat la solicitarea agenților economici, ținând cont de doleanțele acestora în materie de competențe. În perspectivă, este necesar ca programele de instruire profesională continuă să se axeze, mai degrabă, pe întreprinderi, și mai puțin pe indivizi.

Referințe bibliografice:

1. Armstrong Michael. Managementul resurselor umane: manual de practică, Editura CODECS, București, 2006, p.775.
2. Bacanu B. Management Strategic. Bucuresti: Teora 1997. 236 p.

3. Burduș E. Managementul schimbării organizaționale. București: Economică, 2003. 332 p.
4. Fisher C.D., Schoenfeldt, L.F. & Shaw, J.B. Human Resources Management. Princeton, NJ: Houghton Mifflin Company, 1996.
5. Kerbalek I. Economia Intreprinderii. București: Forum consulting parteners, 1999. 356 p.
6. Lacrămă Dan L. Funcția de decizie în management. www.mrupsiho.wikispaces.com/file/view/Cursul+03.ppt
7. Manolescu Aurel. Managementul resurselor umane, ediția a IV-a, Editura Economică, București, 2004, p.595.
8. Nicolescu Ovidiu. Comunitățile bazate pe cunoștințe, revista Tribuna economică nr.27/2005, p. 25 – 28;
9. Nicolescu Ovidiu, Verboncu Ion. Fundamentele managementului organizației, Editura Tribuna Economică, București, 2001, p.460

Recomandat spre publicare: 14.08.2015.

К ОЦЕНИВАНИЮ ДИНАМИКИ ФИНАНСИРОВАНИЯ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ В 2013-2014 ГГ.

Igor BULKIN,
PhD, National Academy of Sciences of Ukraine (NANU)
bulkin@i.ua

Абстракт. Политический кризис в Украине резко изменил приоритеты социально-экономического развития страны, в результате чего возможности для дальнейшего научно-технического развития оказались под угрозой. В связи с этим необходимо определить те сегменты научно-технического потенциала страны, которые в наибольшей степени пострадали в результате радикальных изменений социально-экономического климата. **Целью статьи** является декомпозиция изменения объема финансирования научно-технической деятельности в Украине в 2014 г. сравнительно с предыдущим годом в разрезе источников средств и в географическом аспекте. **Использованный метод** базируется на обработке и структурном анализе официальных данных Государственной службы статистики и отчетности предприятий Украины. **Основной результат** состоит в определении меры сокращения финансирования научно-технической деятельности в стране, в характеристике трендов основных ресурсных потоков, поступающих в научные организации, а также в идентификации ведущих регионов-реципиентов, которые сформировали картину на уровне национальной научной системы в целом.

Ключевые слова: Украина, регионы, финансирование научно-технической деятельности, источники средств, динамика изменений

Abstract. A political crisis in Ukraine sharply changed priorities of national socio-economic development; as a result possibilities for further scientific and technical development appeared under threat. That's why it is necessary to define those segments of national S&T potential that in a most degree suffered as a result of radical changes of socio-economic climate. **The aim** of the article is a decoupling of changes in volume of financing of R&D activity in Ukraine in 2014 comparatively with a previous year in the aspect of sources of funds and in a regional dimension. **The method** of this article is based on processing and structural analysis of official data of State service on statistics and accounting of Ukrainian enterprises. **The main result** consists of determination of measure of reduction of financing of R&D activity in a country, in description of trends of basic resource streams entering scientific organizations, and also in authentication of leading regions-recipients that formed a picture at the level of the national scientific system in total.

Keywords: Ukraine, regions, R&D activity financing, sources of funds, dynamics of changes

JEL Classification: O33, O39

Введение:

Целью данной статьи является декомпозиция негативного цепного изменения объёма финансирования научно-технической деятельности (исследований и разработок) в 2013-2014 гг. в разрезе источников средств и в географическом аспекте. Ниже мы попытаемся локализовать сегменты национальной научной системы, развитие которых более всего пострадало в результате общественно-политического противостояния и связанного с ним экономического кризиса.

Особенности оценивания интенсивности ресурсных потоков в сфере науки.

Поскольку территориальные потери на юге и востоке страны украинским государством признаны не были, поэтому использование в экономическом анализе усечённой географической выборки, на наш взгляд, является лукавым приёмом, искусственно занижающим масштабы реальных утрат. В частности первоначальная оценка Государственной службой статистики Украины (далее – ГСС) цепного снижения физического объёма ВВП в 2014 г. в 7,5% была впоследствии изменена до 6,8%. Стремление приукрасить картину изменений выразилось и в методологически сомнительном пересчёте годовых значений ВВП Украины с исключением Автономной республики Крым и г. Севастополя, начиная с 2011 г. [1] (т.е. за три года до кризисных событий!). Такое манипулирование учётной базой фактически является переписыванием истории в угоду получения сглаженной формы динамики и искусственного занижения экономической значимости оппозиционных регионов. Последовательная и честная государственная позиция (а не только поддержка имиджа пострадавшей стороны, тем не менее, при этом уверенно минимизирующей негатив) выразилась бы в трактовке временно неконтролируемых территорий как украинских, но имеющих нулевую производительность. Тем более что Украина сохранила все органы управления отошедшими территориями, включая даже прокуратуру Крыма. Во избежание противоречий между политической и хозяйственной реальностями дальнейший анализ будет производиться в ранее существовавших экономических границах страны. Локализуем фокус наблюдения ресурсных потоков на бенефициаре научно-технической деятельности в лице отечественного народнохозяйственного комплекса. Альтернативные варианты – аналогичный комплекс Российской Федерации, а также отдельные научно-технические организации оппозиционных регионов (и связанные с ними процессы смены государственной принадлежности) в работе рассматриваться не будут.

Представляемые ниже аналитические выкладки для большей наглядности рассчитаны в ценах 2014 г., т.е. с приведением к последнему году временного интервала. Исчисление объёмов ресурсных потоков произведём с корректировкой абсолютных значений по дефлятору ВВП. В этом подход отличается от официальной методики расчёта Индекса-дефлятора научной продукции, которая в целом согласована с требованиями Пособия Фраскати в плане учёта величины инфляции по статьям затрат. Однако на практике использование официальной методики жёстко привязано к технологии исчисления уровня реальной заработной платы (как ведущего элемента затрат в сфере науки), имеющей ряд сомнительных моментов в части выборки потребительской корзины и определения индекса потребительских цен (а поэтому не свободной от политического прессинга), в результате чего разброс значений в параметрических рядах оказывается искусственно минимизированным.

Структурный анализ цепных изменений. В 2014 г. уровень финансовой поддержки развития науки в Украине упал до очередного исторического минимума в постоянных ценах. В текущих ценах величина финансирования достигла 10,32 млрд. грн., что составило 0,659% ВВП или 1,97 млрд. долл. в паритете покупательной способности национальных валют. Против предыдущего года **общее снижение** объёма поступлений в ценах 2014 г. составило **2,494 млрд. грн.**, что в относительном измерении составило **19,45%**. По официальным же данным ГСС цепное сокращение добавленной стоимости по секции Классификации видов экономи-

ческой деятельности «Профессиональная, научная и техническая деятельность» составило только 11,0% (в расчёте был использован иной показатель, причём по расширенной выборке, включающей другие виды деятельности). Однако расчёт динамики совокупного объёма затрат за 2014 г. ГСС пока публично не представлен, поэтому сравнить оценки масштаба сокращения напрямую пока не представляется возможным. В защиту нашей позиции укажем, что согласно официальной оценке динамики научных расходов их объём в 2005-2013 гг. в постоянных ценах вырос в 1,056 раза – и это несмотря на существенное снижение приоритетности науки среди других целей социально-экономического развития в эти годы с 1,169 до 0,767% ВВП. Вяло растущий в последние годы объём ВВП был просто не в состоянии его компенсировать. В частности в 2009 г. вследствие Мирового финансового кризиса в Украине произошло одновременное резкое сокращение ВВП и величины расходов на научно-техническую деятельность (уменьшились даже в текущих ценах), однако согласно данным ГСС объём последних обнаружил устойчивый рост, причём значение 2009 г. оказалось вторым среди всех наблюдений за указанный период [2]. Никаких эффективных шагов по стабилизации финансового обеспечения научной сферы в тот год предпринято не было за исключением общеэкономической корректировки уровня минимальной заработной платы, впоследствии нашедшей применение при расчёте Индекса-дефлятора научной продукции. При этом было проигнорировано то, что нормативное регулирование минимальной заработной платы далеко не во всех случаях приводит к реальному повышению уровня оплаты труда в научных организациях, ибо сталкивается с объективными ограничениями их ранее сформированной ресурсной базы. Здесь уместен риторический вопрос: отчего же при формальной стабильности уровня финансирования научно-технической деятельности (по оценке ГСС) численность работников научных организаций в 2005-2013 гг. сократилась в 1,384 раза?

В абсолютном измерении совокупное сокращение ресурсной поддержки науки в 2013- 2014 гг. превысило объём запланированных ассигнований для Национальной академии наук Украины на 2015 г. из общего фонда Государственного бюджета (т.е. номинально гарантированное государством), а также незначительно уступило полному объёму бюджетных назначений с учётом Специального фонда. До последнего секвестирования их сумма равнялась 2,864 млрд. грн., поэтому с большой долей вероятности можно утверждать, что инфляция в 2015 г. указанные значения выровняет. Таким образом, с точки зрения объёма текущих затрат (не говоря о части исследовательской инфраструктуры) количественный эквивалент самой большой государственной академии в 2014 г. фактически был утрачен.

В аспекте *источников средств* основной составляющей произошедшего стало радикальное сокращение **бюджетного финансирования** научно-технической деятельности – на 1,446 млрд. грн., что составило 57,98% от объёма снижения по всем учитываемым источникам. Против значения 2013 г. объём бюджетных расходов в постоянных ценах сократился на 26,44%, существенно превысив по модулю негативную общесистемную динамику. При сохранении таких темпов уже через три года возникнет вопрос о ликвидации НАН Украины, традиционно зависимой от этого источника средств (в 2014 г. – на 90,5%). Впрочем, падение уровня обеспеченности академии может быть смягчено за счёт перераспределения бюджетных ресурсов в свою пользу (так в 2014 г. был установлен исторический рекорд структурной доли НАН, достигшей 54,03%. Для сравнения в 1999 г. – 27,48%, а в 2008 г. – 43,74%). Однако нам представляется, что по мере усиления давления на имидж НАН со стороны руководства Министерства образования и науки Украины доля академии в расходах государственного бюджета, скорее всего, стабилизируется или даже откатится до 50%.

Сокращение также происходило: по средствам **иностранного происхождения**, где оно составило 725,8 млн.грн. или 29,10% от совокупного изменения по научной системе (относительно прошлогоднего значения по каналу финансирования снижение достигло 26,20%); по средствам **организаций отечественного бизнес-сектора** – 410,1 млн.грн.

(соответственно 16,44 и 18,20%); а также по средствам **организаций государственного сектора** – 71,9 млн. грн. (соответственно 2,88 и 19,20%). Совокупное снижение по этим трём источникам превышает общее снижение по научной системе по причине, которая будет изложена ниже. Для полноты картины упомянем про умеренное в абсолютном измерении снижение объёмов поступлений из **средств местных бюджетов, внебюджетных фондов, частных неприбыльных организаций и «прочих»** неидентифицированных источников.

С общесистемной тенденцией контрастирует динамика **собственных средств** научных организаций (которые на практике включают трансферты научным подразделениям со стороны материнских для них предприятий; далее – самофинансирование) – поступления из этого источника против 2013 г. выросли в постоянных ценах на 244,3 млн.грн. или на 14,50%. Это значение соответствует 9,79% от объёма сокращения по всей научной системе при сравнении величин по модулю, тем самым заметно компенсируя масштабы второго. Основная заслуга в этом принадлежит научно-техническим комплексам «Антонов» (авиационное, г. Киев), «Заря-Машпроект» (энергетические установки для судостроения, г. Николаев) и НИИ «Водоочистительные технологии» (г. Северодонецк). Тем не менее, исключая научные организации г. Киева, Винницкой, Луганской, Николаевской и Хмельницкой областей, во всех прочих регионах объёмы самофинансирования научно-технической деятельности уменьшились. При этом вполне объяснимое падение поступлений из источника в Автономной республике Крым, Донецкой области и г. Севастополе сопровождалось снижением в Сумской, Одесской и Харьковской областях. Примечательно, что без прироста самофинансирования в НТК «Антонов» (на 408,0 млн.грн.) суммарное изменение по источнику в масштабах всей научной системы оказалось бы отрицательным.

Кроме собственных средств положительную динамику цепного прироста обнаружило и финансирование со стороны **сектора высшего образования** (изменение, правда, оказалось весьма скромным вследствие общей неразвитости этого источника в Украине – всего на 1,4 млн.грн.). Виновником прироста по г. Киеву (на 2,3 млн. грн.) стали поступления в частный ВУЗ «Киевский международный университет» (предположительно, речь идёт об обыкновенном самофинансировании, как оно и было раньше, однако респонденты от заведения почему-то отнесли его на внешние поступления). Причиной изменений по Винницкой области (на 0,8 млн. грн.) стало перемещение части Донецкого национального университета в областной центр. В других регионах, за исключением Харьковской области (где объём поступлений сократился на 1,4 млн.грн.), колебания имели различную направленность, но крайне незначительную амплитуду. Поэтому без прироста по г. Киеву поток ресурсов из рассматриваемого источника в масштабах всей страны продемонстрировал бы отрицательную динамику.

В **региональном разрезе** научные организации г. Киева оказались крайне значимыми в плане формирования общенациональных значений в аспекте собственных средств научных организаций, объём которых за последний год увеличился на 48,62%. Только за счёт роста научно-технической активности в НТК «Антонов» их объём в текущих ценах вырос с 517,8 до 1019,1 млн. грн., а в постоянных ценах увеличился в 1,78 раза. Также в столице наблюдался незначительный рост поступлений по каналам местных бюджетов и внебюджетным фондам. Однако в призме поступлений из всех источников **потери** по г. Киеву в **абсолютном измерении** оказываются **самыми большими** – 533,3 млн. грн. Это меньше объёма суммарного сокращения поступлений, вызванного политическими факторами (808,7 млн.грн., куда включены ресурсные потоки научным организациям Крыма, г. Севастополя, а также части организаций Донецкой и Луганской областей, вышедших из поля украинской отчётности), но существенно больше, чем по каждому из перечисленных регионов в отдельности. Причиной такой динамики стало резкое уменьшение бюджетных поступлений в научные организации столицы на 774,8 млн.грн., что привело к цепному снижению уровня государственной поддержки на 24,14%. Для отражения масштаба изменения укажем, что оно составило 53,58% от общего сокращения бюджетных средств на уровне всей научной системы.

Провалы меньшей размерности произошли в интенсивности поступлений в рамках выполнения заказов со стороны организаций государственного сектора экономики (на 18,78%), отечественного бизнес-сектора (на 11,45%), а также иностранных субъектов (на 9,07%).

На **втором месте** по масштабу падения совокупного финансирования находится Николаевская область (на 456,9 млн.грн.), что стало следствием **радикального сокращения иностранных заказов** в области кораблестроения и связанного с ним двигателестроения (на 503,0 млн.грн.), которое лишь частично удалось смягчить переходом к использованию собственных средств научно-производственных предприятий. В матрице «источник средств – регион-получатель» сокращение является вторым по масштабу после снижения бюджетной поддержки киевских организаций, а в аспекте иностранного финансирования более чем в пять раз превосходит соответствующие изменения в любых других регионах по отдельности.

Вопреки общенациональному тренду в Днепропетровской и Харьковской областях объём зарубежных заказов в 2014 г., **заметно увеличился** – соответственно на 137,5 и 32,8 млн. грн. Заслуга в этом принадлежит конструкторскому бюро «Южное» (г. Днепропетровск), которое в ресурсном аспекте на 96,9% (!) зависимо от этого источника средств, а также научно-производственному холдингу «Хартрон» и публичному акционерному обществу «Турбогаз» (г. Харьков). Однако при свёртывании заказов со стороны Российской Федерации и Бразилии в области разработки ракетно-космической техники и нефтегазового оборудования финансовое положение этих организаций в дальнейшем крайне усложнится (планы относительно заказов со стороны США пока лишь находятся в стадии обсуждения).

Третье место по величине суммарных потерь в 2014 г. ожидаемо заняла Донецкая область (348,7 млн.грн.), что, впрочем, соответствует суммарной величине снижения по АР Крым и г. Севастополь, которые в экономическом аспекте целесообразнее рассматривать совместно (352,5 млн.грн.) – тогда место Донецкой области оказывается четвёртым. В области произошли самые большие на региональном уровне сокращения объёма самофинансирования (на 52,5 млн.грн.) и поступлений от организаций государственного сектора (на 48,2 млн.грн.). Регион занял второе место по величине снижения объёма бюджетных ассигнований (на 146,8 млн.грн.) а также поступлений со стороны отечественного бизнеса (на 91,3 млн.грн.). Ущерб от потери научных организаций Автономной республики Крым и г. Севастополя в аспекте текущих затрат мы оценим как разницу между приведенными значениями 2013 г. и нулевыми значениями 2014 г. С одной стороны, эта величина кажется завышенной, поскольку после отделения этих территорий для украинского бюджета появилась возможность переориентировать высвобожденные ресурсы на нужды науки в других регионах. С другой стороны, научные работники Крыма несколько месяцев 2014 г. получали бюджетные средства, которые не нашли статистического отражения, поэтому будем считать, что эти факторы как минимум уравнивали друг друга. Для самих же крымских научных организаций потери составили 151,9 млн.грн. из украинского бюджета и нероссийскую часть из 113,2 млн.грн. поступлений из иностранных источников. Впоследствии крымским научным организациям, вошедшим в состав Крымского федерального университета им. В.И. Вернадского, были представлены средства из российских источников, однако наше оценивание исходит из посылки об использовании научно-технического потенциала Крыма для нужд Украины, а оно оказалось близким к нулю. Разумеется, потеря высококвалифицированных специалистов и научной инфраструктуры не имеет однозначной оценки в финансовой плоскости.

В совокупности сокращение финансирования научно-технической деятельности в стране, вызванное уходом научных организаций из поля украинской отчётности по всем регионам гражданского противостояния в 2014 г., составило **32,4%** от величины снижения по стране в целом. Таким образом, **падение уровня поддержки науки** в стране **преимущественно** (на 67,6%) **стало следствием деструктивных причин экономического характера.**

Несмотря на мобилизационную риторику украинских властей, **четвёртое место** заняла Харьковская область, находящаяся вне зоны боевых действий. Совокупная потеря в

289,4 млн.грн. стала следствием снижения уровня финансирования за счёт организаций государственного сектора – на 147,9 млн.грн. (первое место среди изменений по всем регионам), бюджетного финансирования – на 139,9 млн.грн. (третье место), самофинансирования – на 28,4 млн. грн. (второе место среди отрицательных приростов и четвёртое – если брать по модулю). Негативная динамика лишь частично была смягчена локальным во времени приростом поступлений в рамках иностранных заказов предприятиям «Хартрон» и «Турбогаз».

Единственными регионами Украины, где в 2014 г. наблюдался **положительный прирост совокупного финансирования**, оказались Днепропетровская и Винницкая области. Однако вследствие разнонаправленности локальных изменений в аспекте источников средств масштабы прироста оказались крайне скромными – соответственно 35,5 и 1,3 млн.грн. В первом случае это было связано с возростающим зарубежным финансированием разработок в конструкторском бюро «Южное» (производство ракетно-космической техники), а в Винницкой области – с эвакуацией части научной базы Донецкого национального университета, а также с активизацией финансирования за счёт собственных ресурсов в казённом научно-производственном объединении «Форт» (производство стрелкового оружия).

В **относительном измерении**, помимо неконтролируемых украинскими властями Автономной республики Крым и г. Севастополя, **наибольшие потери** в совокупном финансовом обеспечении научно-технической деятельности пришлось на Николаевскую (уровень 2014 г. составил только 35,49% от значения предыдущего года), Луганскую (38,59%), Донецкую (40,45%), и, что неожиданно, Черниговскую (48,46%) и Волынскую (52,40%) области. Исключая регионы с положительным приростом, **минимальные относительные потери** наблюдались в Хмельницкой и Кировоградской областях (соответственно 98,52 и 92,36%), а также в г. Киеве (90,27%). Скромность величины последнего значения обусловлена традиционно ведущей ролью региона в научной системе Украины практически по всем показателям: в частности в аспекте текущего финансирования доля города в разные годы колебалась в интервале 30-48% от совокупных величин. Именно поэтому значительное сокращение в абсолютном измерении оказалось не столь выраженным в относительном аспекте, а разного рода кризисные события (в 1999, 2009 и 2014 гг.) ослабляли роль региональной науки в сравнении со столичной. При объяснении феномена фактор концентрации в г. Киеве большей части учреждений НАН Украины не является единственным, поскольку по доле бюджетных средств в совокупных поступлениях (49,2%) столица не находится в числе лидеров. Среди них Хмельницкая (93,4%), Закарпатская (89,2%), Тернопольская (82,0%), Ровенская (68,4%) и Львовская (66,2%) области, поэтому дальнейшее секвестрование бюджетных расходов приведёт к замораживанию фронта работ как раз в западном регионе страны. Обратим внимание и на то, что динамика совокупной поддержки научно-технических работ в г. Киеве в последние годы жёстко привязана к состоянию дел в НТК «Антонов». Доля его ресурсов в финансировании столичных исследований и разработок в 2014 г. достигла 20,6%, поэтому любой существенный сбой в функционировании комплекса, его перепрофилирование или продажа сразу же приблизит масштаб потерь города к среднему значению по стране.

Выводы:

Масштаб цепного падения уровня финансирования научно-технической деятельности в Украине в 2014 г. (-19,45%) оказался наибольшим среди всех негативных годовичных значений этого показателя за последние девятнадцать лет, по модулю существенно превзойдя изменение, которое имело место в 2009 г. (-13,79%). Примечательно, что относительно динамики научных расходов ВВП в 2009 г. сократился в большей степени (на 14,80%), однако остаточная инерция предыдущего экономического развития позволила в 2011-2103 гг. частично демпфировать падение. К сожалению, этого нельзя сказать о мотивации к обновлению экономики с привлечением технологической базы отечественного произ-

хождения: два сложнейших кризиса на протяжении шести лет свели её к минимуму. Утрата Украиной контроля над частью своей территории негативно сказалась на уровне поддержки науки, однако гораздо большее влияние на его динамику оказало обострение системного экономического кризиса в стране. Единственным фактором, частично демпфирующим снижение уровня финансирования научно-технической деятельности, осталась позитивная динамика собственных средств научных организаций, включая трансферты со стороны материнских для них предприятий, однако крайне высокая концентрация в их распределении создаёт угрозу в плане возможности сохранения этой тенденции в будущем.

Библиографические сноски:

1. Сайт Государственной службы статистики Украины. Режим доступа: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2004/vvp/ind_vvp/ind_vvp_u/arh_indvvp.html.
2. Ежегодный статистический сборник «Научная и инновационная деятельность в Украине», издания 2006-2014 гг. – Государственная служба (Комитет) статистики.– Киев (на украинском языке).

Recomandat spre publicare: 14.08.2015.

EDUCATIONAL CLOUD COMPUTING: APPLICATIONS AND PROSPECTS

Amir MANZOOR

Bahria University, Karachi, Pakistan

amirmanzoor@yahoo.com

Abstract. *Cloud computing is a technology that is commonly associated with businesses and how it can be used to gain leverage and improve business efficiency. The essence of educational philosophies is knowledge. It is knowledge that can bring achievement and success. However, the process of knowledge creation and dissemination to students can be severely limited due to multiple factors such as lack of resources, lack of suitable faculty etc. Cloud computing is a promising technology that can be utilized to enhance the process of knowledge creation/dissemination, increased access to quality education, and boost a collaborative environment. This article provides a review of cloud computing use in education. Specific recommendations for cloud computing use in education are also provided.*

Keywords: *Cloud computing, Web service, Software-as-service, Platform-as-service, Higher education institutions, Remote areas.*

Introduction:

Cloud computing is a promising modern world technology that has attracted a lot of attention from businesses. Cloud computing, also called utility computing, can come in a variety of shapes such as software-as-service (SaaS), Platform-as-service (PaaS), and Infrastructure-as-service (IaaS). Cloud computing has strong potential to make software more attractive by providing software as a service. The current education system is expanding into the world of technology especially social media networks. Education today is learner-focused. The new interactive technologies such as interactive whiteboards are replacing traditional teaching/learning aids. With these new technologies Technology making it easier for educators to follow Bloom's taxonomy (Felder & Brent, 2004).

The education system we see today and the education systems some 300 years back are almost the same. The same old buildings, the classrooms, the teachers etc. In large parts of the world, people don't have access to education or educational resources. At the same time, we see the

way learners learn has completely changed. Today's learners attention span is different and they prefer to do everything online (Prensky, 2005). They want to be flexible in learning but the current education system doesn't provide such flexibility. Incorporating technology in education is not only useful for students but also for the HEIs. First, the use of technology increase access to education for students located in multiple geographies. Second, it can improve campus education by bringing in online technologies and marrying it with in-person help from teachers. Third, HEIs can do research on the big data gathered.

Over the years, the learners have become more knowledgeable and as such have developed higher expectations from higher educational institutions (HEIs). Increasing number of aspiring students have also created unique challenges for HEIs as well. Today's students are digital natives and the teachers are digital migrants (Bennett, Maton, & Kervin, 2008). These students use technology as a part of their daily lives. Therefore, in order engage these students in the learning process to enhance their learning and achievement fundamental changes in current education systems are needed. The existing teaching/learning methodologies are unable to fulfill the demands of a large and diverse student community. These methodologies need a significant change that make technology an integral part of the teaching and learning methodologies. These significant changes would requires hefty investments in infrastructure and facilities. This infrastructure would also need continuous update and up-gradation as the technology changes. This infrastructure should be unified, open, and flexible that could provide the required teaching and learning support/resources economically and efficiently to the maximum number of students. Cloud computing is one such technology that can utilize Internet to fulfill this objective. A cloud computing based educational infrastructure can provide a flexible, scalable, and accessible educational infrastructure that would be highly beneficial for all stakeholders of HEIs. Such an economical and yet efficient infrastructure would be highly desired by HEIs who currently face strained education budgets (Khmelevsky & Voytenko, 2010). Top cloud computing services providers (such as Google, Amazon, and IBM) realize this need and as such are offering their cloud-computing platform for educational use (Cappos, Beschastnikh, Krishnamurthy, & Anderson, 2009). According to (Sales, (n.d.), Google Apps is a better solution for collaboration that Microsoft Exchange. The use of Google Apps can provide significant cost reductions to achieve the same functionality provided by the Microsoft Exchange (a stand-alone messaging/collaboration platform) (Bala, 2010). Educational cloud computing can provide an efficient network-based teaching/learning platform (CJB & Evans, 2010), reduce infrastructure costs, and improve ROI (Khmelevsky & Voytenko, 2010). The objective of this article is to review the educational computing practices, platforms, and provide recommendations for HEIs to best utilize educational cloud computing.

Results and discussions:

EDUCATIONAL CLOUD COMPUTING PLATFORMS

Educational cloud computing platforms provide an array of services that could be highly beneficial for faculty and students. Cloud computing use in HEIs can provide great benefits by offering direct access to a wide range of different academic resources, research applications and educational tools (Khmelevsky & Voytenko, 2010). With increasing number of emerging cloud platforms and a wide variety of service offerings, the popularity of cloud computing use in HEIs is gaining momentum. Many HEIs are making heavy investments in educational cloud computing and see cloud computing as the future of education (Grimes, Jaeger, & Lin, 2009). Some notable cloud computing providers for education includes Microsoft, Google, IBM, HP, Amazon, and Salesforce.

Amazon Web Services (AWS) Cloud

With the AWS cloud, educational institutions can access industry-shaping technology at an affordable cost, no matter what the scale. AWS Educate is an Amazon's initiative that gives students and educators hands-on experience with AWS technology, cloud training resources, course

content, and collaboration forums ...at no cost. With AWS, HEIs can get access to computing power, storage, and other services including access to a suite of elastic IT infrastructure services for educational purposes (Amazon, 2014; Xu & Liu, 2010; Amazon, 2015). Amazon Elastic Compute Cloud (Amazon EC2) is a web service that offers virtual machine and extra computing power for the organizations (A Vouk, 2008; Amazon, 2015). LabSlice is a Virtual Lab Management solution powered by Amazon EC2. LabSlice can be used to reduce lab costs and share Virtual Demos. The Algorithms, Machines and People (AMP) Lab at Berkley University of USA leveraged Amazon Web Services to quickly scale computing resources, servers, and storage capabilities to support an overwhelming user response. Overnight, the project scaled from a few hundred users to 100,000 users and since then, it has grown to almost 500,000 users. By using Amazon Web Services, Coursera (educational technology company that offers massive open online courses) was able to handle half a petabyte of traffic each month and scale to deliver courses to over 3 million students per year. (Amazon, 2015). The Computer Science department at San Francisco State University is currently at work on a machine learning project, called FEATURE, in collaboration with the Stanford Helix Group and supported by the National Institute of Health. FEATURE, like other innovative scientific projects, has an insatiable appetite for high performance computing that outgrew the university's facilities. The scientists only needed computational resources periodically and it wasn't cost-effective to purchase a large-scale resource and maintain it for irregular use. "The pay-as-you-go model of Amazon Elastic Compute Cloud (Amazon EC2) was the most appropriate option versus owning a large server in-house," (AWS, 2015). Edx partnered with Amazon Web Services to offer its free courses to students. Without much marketing, 10,000 students enrolled within first hour of the course offering. Ultimately, there were 155,000 students enrolled for the course from 162 countries in the world (REFERENCE). The scalable cloud computing infrastructure enabled Edx to beef up the computing resources and manage this increasing number of students. Today, Edx has 2.5 million students with every single country in the world.

Microsoft Education Cloud Computing

Microsoft cloud services provide students and faculty the opportunity to make full use of the same Microsoft technologies in the educational institution [1, 32]. HEIs can use all cloud services at very low costs and can scale the system as the need arises. The Educator Grant is a program designed specifically to provide access to Microsoft Azure to college and university professors teaching advanced courses. As part of the program, faculty teaching Azure in their curricula are awarded subscriptions to support their course (Azure, 2015).

Thomas Jefferson University (TJU) is based in Philadelphia, USA and currently have more living graduates than any medical school in the USA (Technet, 2012). TJU needed a cloud-computing platform for a collaborative unified communications and messaging system with robust calendar options. They adopted cloud-based Microsoft Exchange Online system. The system provided TJU a cost savings of around US\$ 600,000 per year and eliminated significant annual maintenance costs (Technet, 2012).

The University of Waterloo, located in Ontario, Canada, is one of the country's leading universities and hosts one of the continent's largest post-secondary co-op education programs. The University of Waterloo virtualized the infrastructure at its Department of Housing and Residences to reduce costs and boost performance. To meet the need for further innovation, the department adopted Microsoft private cloud technology. It provided the department with an estimated saving of CDN\$600,000 (US\$605,275) in new costs. The department was able to complete virtual deployments from days to minutes, and increased application quality and availability (Microsoft, 2012).

Google Apps for Education

Google Apps for Education is a suite of free productivity tools for classroom collaboration. It is a hosted solution for email, calendar, and chat through Google Apps for Education. Additionally, institutions can complement the core suite to meet their users' needs, with access to several more

Google services. Google Apps for Education is free for schools with 24/7 support at no cost. No ads are shown and the ownership of the data remains with the school. You can create, share, and edit files in real-time. Everyone is on the same page, and that page is automatically stored in the cloud. Users enjoy a consistent experience from any computer, tablet, or phone. Users can work anywhere and anytime they want (Elumalai & Ramachandran, n.d.; Sultan, 2010) (Google, 2015). Some of the applications provided by Google Apps for Education include Google Calendar, Google Sites, Google Video, Google Talk, Google Mail, and Google Docs. Around 14 million students, faculty and staff were using Google Apps for Education (Googleglog, 2011).

Yale University moved to Google Apps for Education to benefit students with additional services and free up staff to handle projects that the internal ITS department is better suited to handle (Nagel, 2011). Northwestern University is using Google Apps for Education to provide its students access to Gmail, Calendaring, Instant Messaging, Google Sites, and Google Docs, Spreadsheets, and Presentations. All incoming undergraduate, graduate, and SPS students automatically receive @u.northwestern.edu accounts (Northwestern University, 2014). University of Maryland, USA developed GoogleApps@UMaryland (or Google Apps For Education) as a communication and collaboration tool for students in 2011. GoogleApps@UMaryland contains e-mail, Calendar, Docs, Groups, Sites, Talk, and Mobile Apps (Umaryland, 2015).

IBM Cloud Services for Education

The IBM SmartCloud for Education is a set of cloud services that education systems can use to gain real-time insights on student and institutional performance, enhance researcher effectiveness, and alleviate constrained lab resources for learning. IBM SmartCloud for Education is a software-as-a-service solution that uses all available information within the institution to make real time, informed decisions. Schools can analyze their own data using tools running in a cloud to identify at-risk students at an early stage. Cloud-based social networking tools can be used to discover and recommend funding opportunities to collaborators to researchers. Students and educators can also benefit from self-service reservation of and seamless access to virtual computer resources both on campus and on the IBM public cloud. The IBM Virtual Computing Lab Cloud Solutions for Education provide enhanced services and tools to enable a cloud computing environment as an on-campus private cloud or a 'hybrid' cloud connected to the IBM SmartCloud (CJB & Evans, 2010; IBM, 2011).

University of Missouri-Kansas City used IBM SmartCloud to teach computer science students. In the class of Operating Systems, faculty uses the SmartCloud to demonstrate how to develop a distributed file system using the SUSE Linux images. In another class on semi-structured data management, students access the Apache systems in the cloud and use the IBM Informix tooling.

Faculty also exposes their students to concepts around developing software in the cloud. This is an area which has been increasingly in-demand over the last few years (IBM, 2012). Sydney University uses different features of the IBM SmartCloud Virtual Storage Center (VSC) to provide central management of this diverse storage environment (Vivastream, 2013).

Salesforce.com Cloud Computing

Salesforce.com is a leader in cloud computing and customer relationship management and provides its products to educational institutions at significantly discounted prices. Many higher education institutions of all sizes are using the Salesforce.com cloud computing platform because it provides instant scalability, ease of configuration, and support for multiple functional roles. The Force.com platform can significantly enhance HEIs capability to track and manage student, faculty, alumni and donor relationships (Salesforcefoundation, 2015). The key features of Salesforce.com Cloud Computing for Education are collaboration, real-time analysis, recruitment and marketing, student record management, and student tracking (Salesforcefoundation, 2015).

The Tuck School of Business at Dartmouth, Massachusetts, USA uses Salesforce Chatter to collaborate with hundreds of students and thousands of alumni—and to provide more personal

career planning that can give its students an edge. With Chatter Tuck was able to customize communications for each student, and address even the most niche information needs (Salesforce, 2015). Clemson University built a Social Media Listening Center (SMLC), with support from Dell and Salesforce Radian6. The center enabled students to monitor thousands of online conversations about organizations, brands, products and services on a global scale in real time. This allowed for more sophisticated review, routing and response to social media posts and content (Dell, 2012).

HP Cloud Computing In Education

The core function of HP Cloud Computing for Education is the on-demand management of student records, knowledge management, faculty collaboration etc. HP provides cloud computing curriculum and courses that faculty can use to address their cloud needs. HP Helion Eucalyptus is open source software for building private and hybrid clouds compatible with Amazon Web Services (AWS) APIs. It can dynamically scale up or down depending on application workloads and is well-suited for enterprise clouds (HP, 2015).

The Cornell University's Center for Advanced Computing (CAC) provides Cornell researchers, collaborators, and supporters with best-of-breed high-performance computing solutions. CAC launched Red Cloud. It is an on-demand research computing service available by subscription. Red Cloud is an Infrastructure-as-a-Service (IaaS) hybrid cloud that runs on HP Helion Eucalyptus and gives subscribers on-demand access to virtual compute and storage resources (Eucalyptus, 2015).

CloudLab facility at the University of Utah is an academic project allowing researchers as well as the public to build efficient cloud computing environments to run on a wide range of workloads. University of Utah used HP Cloud Computing not only improve the efficiency of CloudLab operations and research, it offered them 'pay as you grow' approach that allowed them to optimize their initial investments (Primeurmagazine, 2011).

Table 1. Provides a comparison on various educational cloud computing providers

Specification	Google Apps	Amazon	HP	Microsoft	IBM	Salesforce
Free Support	Yes	No	Yes	No	Yes	No
Monitoring		Yes, Free	Yes, Free		Yes, with a charge	Yes, Free
Auto Scaling	Yes, Free	Yes, Free	No			Yes, Free
Load Balancing	Yes, Free	Yes, With Charge	Yes, Free			Yes, Free
Support Services	On-line Resources, Forums	Forums, Phone, On-line Guides, and Resources	Forums	Forums, Phone, On-line Guides and Resources	Diagnostic Tools, Forums, Phone, On-line Resources	Knowledge base, On-line Resources, Phone

IMPLICATIONS/RECOMMENDATIONS

The examples of cloud computing use presented above clearly demonstrate the impact cloud computing can produce in education and for HEIs. Another huge benefit of cloud computing is that HEIs can use open-source technologies to develop an educational cloud computing platform that is free of cost and can be adopted by other HEIs or nations. That can provide great opportunities of collaboration and research among HEIs in different parts of the world. Today's cloud computing platform provides interactive options for learning (such as interactive problem solving) and even grading of essay type assignments. This grading or assessment is based on artificial intelligence and machine learning technologies. Edx is one example of such platform that provides such capabilities. Cloud computing platforms also provide opportunities of blended learning where students first watch the videos related to a particular course before they come to the class. In class, they work on interactive problems and have discussion with their classmates in presence of the teacher. The

teacher would help students if they have any difficulty in solving the problems or understanding the concepts. Another advantage is reduction rate of students' failure. When Edx introduced their course of electronic circuits in San Jose University, USA through a blended learning approach, the student failure rate was dropped to 9% (earlier it was 40%) (Edx, 2013). Using cloud-computing platforms, HEIs can also research on the big data they gather to better understand the learning styles and habits of the students. For example, how long they watched the videos, which resources they consulted to get the answer to a problem right before getting the answer wrong so many times, which books they used the most, which articles they read the most etc. Edx discovered that the max time duration of video to keep the students engaged was 6 minutes. Students lost their interest in videos that were more than six minutes long (Edx, 2013). When the video duration of long, let us say 40 minutes, students watched the video for just two minutes.

Functionality

HEIs should carefully decide what functionality they require. For example, do they need a pop-client based email solution or a web-based email solution? What would be the total storage allocation per user for document storage? What type of documents would be stored? These questions are important because HEIs and cloud providers may be using different software. It is also important to assess the level of integration between the different products, which are part of the same product suite.

Confidentiality

HEIs, especially medical schools, have clinical staff. When this staff uses the system, they sometimes need to send protected personal health information by email. HEIs should analyze the cloud-computing platform to ensure it meets the data confidentiality requirements. This includes any regulatory requirements as well. In USA, institutions need to comply with the requirements of the Health Insurance Portability and Accountability Act (HIPAA) including data storage, security, and privacy. In Europe, there is Family Educational Rights and Privacy Act (FERPA). The HEIs should preferably develop an agreement with the cloud platform provider that guarantees all compliance.

Platform

Ideally, HEIs should select a platform that is accessible on all devices, operating systems, web browsers, and mobile devices. An increasing number of users accesses email through a range of mobile devices and they expect to be able to access their email from anywhere they can get an Internet connection. However, that may not be the case. Therefore, HEIs should carefully assess the platform to ensure it provides the maximum compatibility. The familiarity of faculty and staff in using software from some company (e.g. Microsoft) is also important.

Technical Issues

It is possible that cloud platform would require some integration with the existing information systems of the HEIs. One situation could be where HEI would need to establish authentication/authorization to access documents stored in the cloud based on user credentials stored in a directory server located on HEIs information systems. HEIs may also need to keep an audit trail of all access to resources stored on the cloud.

User Acceptance and Accessibility

Usability is an important aspect of the system. HEIs should ensure that the selected platform conforms to web accessibility guidelines and standards.

Contract

HEIs should closely scrutinize the service contract of cloud platform provider. Larger HEIs should seek assistance from a legal counsel before finalizing the contract. HEIs should carefully analyze the following aspects of the contract: initial terms of contract, penalties of early withdrawal, operating costs, and future potential costs, and compensation in case of contract breach.

Support

HEIs should never overlook the importance of support from the cloud platform provider. Some providers may offer a free or cheap support services but in that cases the HEIs will have the most responsibility to provide direct user support. The selected platform should provide a service that is easy to use and require minimal support.

Costs

Use of cloud computing can result in significant costs for the HEIs. HEIs need to perform a detailed and careful costs analysis. Special emphasis should be placed on costs of legal consultation while negotiating the service contract, project management and change management costs, costs of technical integration, and costs of IS staff responsible to manage the cloud.

Policy Implications

For HEIs, use of cloud computing can bring significant policy implications. These policy implications can be at institutional, regional, national or international level. At local level, the role of IS staff may evolve from being a service provider to a monitor of cloud service. As such, the IS staff will have to keep abreast of the rapidly evolving field of cloud computing in order plan ahead of cloud service contract renewal.

Use of cloud also means organizations accept the security risks of data stored in the cloud. As such, they will need a well-thought risk management approach and ensure appropriate contractual arrangements with the cloud provider. HEIs will also run into risk of having users that may by pass institutional policies because the cloud environment provides applications that can be upgraded with no control of HEIs.

The service contract should clearly establish the responsibilities of protection of data stored in the cloud. HEIs need to ensure that they retain all the rights of ownership of data stored in the cloud. HEIs may re-assign the ownership to the user who developed the content. HEIs should also clearly specify any intellectual property rights that may be required specifically for any intellectual property stored in the cloud.

HEIs may consider transfer of responsibility of contract negotiation to the regional or national education authorities. This is because the HEIs may not access to the resources needed to successfully negotiate the service contract. Another advantage of this approach is multiple institutions could become part of the single cloud and it could facilitate cross-institutional data sharing and collaboration.

Educational institutions generally are more reluctant to adopt cloud computing for their key services. They also have many unique requirements and regulatory requirements that makes cloud computing a less favorable option. In near future, it is likely that HEIs would move to cloud computing in order be economically viable. With increasing bandwidths and increasing number of students with Internet access, students are becoming more comfortable in using cloud computing solutions for their different needs. When this occurs, the demand for cloud computing would be driven by the institution rather than HEIs.

Complex educational applications, such as Learning Management Systems (LMS), are also expected to move to the cloud though slowly. Different cloud computing platforms, such as Google Apps and Microsoft Cloud Computing, increasingly providing functionalities similar to LMS. In the future, the cloud computing platforms are expected to provide the functionality of course calendars and course assessments. When that happens, there would be very little no need of LMS. The LMS providers have realized the future scenes and as such are offering their products as cloud-ready. Some educational institutions may prefer to continue using traditional institution-hosted systems to support teaching and research. This would however be costly and as such most HEIs would find this option not feasible.

Conclusion:

The cloud computing for education is an excellent option to provide access to education and research by a large number of students located across many geographic locations. Cloud computing can provide HEIs significant savings in terms of infrastructure, operations, and maintenance and provide better technology ROI. The cloud computing in education is expected to be adopted at a much faster rate due to increasing number of students having good Internet connection and increased interest by governments in cloud computing as an effective tool to educate people and make them better citizens.

Limitations and future research areas

This article has attempted to provide a systematic overview of educational cloud computing by discussing various cloud computing platforms and their different real-world applications. This article can be considered a first step in understanding the role of cloud computing in education. Future research can focus on specific attributes of cloud computing that would fuel its growth and adoption in education sector.

References:

1. Amazon. (2014, December 8). Overview of Amazon Web Services. Retrieved October 2, 2015, from [//aws.amazon.com/whitepapers/overview-of-amazon-web-services/](http://aws.amazon.com/whitepapers/overview-of-amazon-web-services/)
2. Amazon. (2015a). AWS | Amazon Elastic Compute Cloud (EC2) - Scalable Cloud Hosting. Retrieved October 2, 2015, from <https://aws.amazon.com/ec2/>
3. Amazon. (2015b). AWS | Education. Retrieved October 2, 2015, from <https://aws.amazon.com/education/>
4. A Vouk, M. (2008). Cloud computing—issues, research and implementations. *CIT. Journal of Computing and Information Technology*, 16(4), 235–246.
5. AWS. (2015). AWS Case Study: San Francisco State University. Retrieved October 2, 2015, from [//aws.amazon.com/solutions/case-studies/san-francisco-state-university/](http://aws.amazon.com/solutions/case-studies/san-francisco-state-university/)
6. Azure. (2015). Microsoft Azure in Education. Retrieved October 2, 2015, from <https://azure.microsoft.com/en-us/community/education/>
7. Bala, P. S. (2010). Intensification of educational cloud computing and crisis of data security in public clouds. *International Journal on Computer Science and Engineering*, 2(3), 741–745.
8. Bennett, S., Maton, K., & Kervin, L. (2008). The “digital natives” debate: A critical review of the evidence. *British Journal of Educational Technology*, 39(5), 775–786.
9. Cappos, J., Beschastnikh, I., Krishnamurthy, A., & Anderson, T. (2009). Seattle: a platform for educational cloud computing. In *ACM SIGCSE Bulletin* (Vol. 41, pp. 111–115). ACM.
10. CJB, R., & Evans, N. (2010). A proposal for the Adoption and use of cloud computing in secondary education in South Africa. In *11th DIS Annual Conference* (pp. 2–3).
11. Dell. (2012, February 23). Clemson University establishes social media listening center with support from Dell, Salesforce Radian6 | Dell. Retrieved October 2, 2015, from <http://www.dell.com/learn/us/en/uscorp1/secure/2012-02-23-dell-clemson-social-media-listening>
12. Edx. (2013, November 13). San Jose State University and edX Expand Course to CSU Campuses. Retrieved from <http://blog.edx.org/san-jose-state-university-edx-expand/>
13. Elumalai, R., & Ramachandran, V. (n.d.). A Cloud Model for Educational e-Content Sharing. *European Journal of Scientific Research*, ISSN, 145, 200–207.
14. Eucalyptus. (2015). Cornell University’s Private Cloud Built with HP Helion Eucalyptus. Retrieved October 2, 2015, from <https://www.eucalyptus.com/customers/case-studies/cornell-university-powers-red-cloud-infrastructure-service-eucalyptus>

15. Felder, R. M., & Brent, R. (2004). The ABC's of engineering education: ABET, Bloom's taxonomy, cooperative learning, and so on. In *Proceedings of the 2004 American Society for Engineering Education Annual Conference & Exposition* (p. 1).
16. Google. (2015). Google Apps for Education: Common Questions - Google Apps Administrator Help. Retrieved October 2, 2015, from <https://support.google.com/a/answer/139019?hl=en>
17. Googleblog. (2011, September 13). Tradition meets technology: top universities using Apps for Education. Retrieved from <https://googleblog.blogspot.com/2011/09/tradition-meets-technology-top.html>
18. Grimes, J. M., Jaeger, P. T., & Lin, J. (2009). Weathering the storm: The policy implications of cloud computing.
19. HP. (2015). HP Helion Eucalyptus | HP® Official Site. Retrieved October 2, 2015, from <http://www8.hp.com/us/en/cloud/helion-eucalyptus.html>
20. IBM. (2011, June 2). New IBM Cloud Services to Address Education Challenges [CTB10]. Retrieved October 2, 2015, from <https://www-03.ibm.com/press/us/en/pressrelease/34642.wss>
21. IBM. (2012, June 11). Teaching computer science at the University of Missouri-Kansas City with the IBM SmartCloud (IBM Video Portal) [CT915]. Retrieved October 2, 2015, from https://www.ibm.com/developerworks/community/blogs/video-portal/entry/teaching_computer_science_at_the_university_of_missouri_kansas_city_with_the_ibm_smartcloud?lang=en
22. Khmelevsky, Y., & Voytenko, V. (2010a). Cloud computing infrastructure prototype for university education and research. In *Proceedings of the 15th Western Canadian Conference on Computing Education* (p. 8). ACM.
23. Khmelevsky, Y., & Voytenko, V. (2010b). Cloud computing infrastructure prototype for university education and research. In *Proceedings of the 15th Western Canadian Conference on Computing Education* (p. 8). ACM.
24. Microsoft. (2012, July). Microsoft Customers Stories-University of Waterloo.
25. Nagel, D. (2011, April 19). Yale Begins Move to Google Apps -- Campus Technology. Retrieved October 2, 2015, from <http://campustechnology.com/articles/2011/04/19/yale-begins-move-to-to-google-apps.aspx>
26. Northwestern University. (2014, September 1). @u.northwestern.edu Overview. Retrieved October 2, 2015, from <http://www.it.northwestern.edu/stucollab/>
27. Prensky, M. (2005). "Engage Me or Enrage Me": What Today's Learners Demand. *Educause Review*, 40(5), 60.
28. Primeurmagazine. (2011, June 29). HP boosts research at University of Utah. Retrieved October 2, 2015, from <http://primeurmagazine.com/weekly/AE-PR-08-11-3.html>
29. Salesforce. (2015). Tuck School of Business's Success Story - Salesforce.com. Retrieved October 2, 2015, from <http://www.salesforce.com/customers/stories/tuck-school.jsp>
30. Salesforcefoundation. (2015). Become a Connected Campus. Retrieved from <http://www.salesforcefoundation.org/highered/>
31. Sales, I. B. M. (n.d.). *Distribution, Solution Brief for Education. IBM Cloud Academy Education for a smarter planet.*
32. Sultan, N. (2010). Cloud computing for education: A new dawn? *International Journal of Information Management*, 30(2), 109–116.
33. Technet. (2012, October 9). Real World with Cloud Services: Interview with Doug Herrick, Chief Information Officer for Thomas Jefferson University - Why Microsoft - Site Home - TechNet Blogs. Retrieved October 2, 2015, from

- <http://blogs.technet.com/b/whymicrosoft/archive/2012/10/19/real-world-with-cloud-services-interview-with-doug-herrick-chief-information-officer-for-thomas-jefferson-university.aspx>
34. UMaryland. (2015). GoogleApps@UMaryland. Retrieved October 2, 2015, from <http://www.umaryland.edu/cits/service-catalog/googleappsumaryland/>
35. Vivastream. (2013, March 7). How Sydney University Uses the IBM SmartCloud Virtual Storage Center on Vivastream. Retrieved October 2, 2015, from <http://www.vivastream.com/events/pulse2013/sessions/1354>
36. Xu, D., & Liu, H. (2010). Reviewing some Cloud Computing Platforms. In *The Second International Symposium on Networking and Network Security (ISNNS 2010)* (p. 161). Citeseer.

Recomandat spre publicare: 21.08.2015.

СОЦИАЛЬНЫЕ ИННОВАЦИИ В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

ЧЕРНЕНКО Светлана,

кандидат экономических наук старший научный сотрудник
ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН», Украина
chernenkos29@rambler.ru

***Аннотация.** Важность социальных инноваций в развитии государства признается одним из важных элементов построения человеко-ориентированной экономики и политики. Международный опыт доказывает особую устойчивость социального государства, как механизма в котором человек занимает ведущую роль. Задачу активизации таких социальных процессов следует решить и Украине, на пути интеграции в европейское сообщество. Целью статьи является освещение основных аспектов и мирового опыта построения социального государства. Использованный метод базируется на анализе соответствующих мировых примеров, моделей и тенденций социального государства. Основной результат состоит в том, чтобы обратить внимание международной научной среды и государственных управленцев на решение вопроса «социализации» отечественной экономики в русле современных трендов. Оптимизации и развития внутреннего трудового капитала согласно международным нормам.*

***Ключевые слова:** социальная экономика, трудовой капитал, технологическое развитие, технопарк, бизнес инкубатор.*

***Abstract.** The importance of social innovation in the development of the country is recognized as one of the most important elements in building human-oriented economy and politics. International experience proves the special stability of the welfare state as a mechanism in which a person takes a leading role. It is necessary to solve the problem of activation social processes for Ukraine, on the way of integration into the European community. The aim of the article is lighting of the main aspects and international experience of building a social state. The method, which is used in the study, based on an analysis of the relevant world examples, patterns and trends of the social state. The main findings, is that to draw the attention of the international scientific environment and public managers to address the issue of "socialization" of the domestic economy in line with modern trends. Optimization and development of internal working capital in accordance with international standards.*

***Keywords:** social economy, labor force, technological development, industrial park, business incubator.*

JEL Classification:03, 038; J24, J21

Введение:

В XXI веке стратегической перспективой и основной тенденцией устойчивого динамичного социально-экономического прогресса государств, становится социально ориентированное развитие и соответствующие изменения в политике, экономике и общественных отношениях, направленные на расширяющееся воспроизводство социального и человеческого потенциала. Одним из главных генераторов такого развития могут и

должны стать социальные инновации, нацеленные на гармоничное, сбалансированное развитие человека и общества, берегающие и рациональные использующие трудовой капитал [1].

В современном человеко-ориентированном государстве именно социальные инновации формируют инновационную среду, которая способствует научно-техническим, технологическим и информационным нововведениям, обеспечивают их ускорение, повышение эффективности, использования новой техники и технологий, сокращение инновационных издержек. Вопросам экономического регулирования развития социальных процессов посвящены работы таких отечественных исследователей как: А.И. Амоши, С.И. Бандура, Д.П. Богини, В.М. Гейца, В.М. Гринёвой, Г.И. Губерной, М.И. Долишнего, С.И. Дорогунцова, А.М. Колота, В.И. Куценко, А.Ф. Мельник, В.М. Новикова, В.М. Тарасевича и др.

Основной целью инновационной деятельности в социальной сфере должно быть решение социальных проблем современного общества. Если предлагаемое нововведение позволяет хотя бы снизить остроту социальной проблемы, то ему должна быть обеспечена поддержка государственных органов управления[2].

Человеческий капитал является тем ресурсом, который позволяет не только обеспечить развитие национальной экономики и повысить качество жизни населения, а также представляет основу повышения её конкурентоспособности, значимости государства в мировой экономической системе, включенностью её во все мировые социально-экономические процессы и определяет степень влияния и рейтинг страны в международном пространстве.

С развитием технологических возможностей и введением инноваций в систему образования упрощается профессиональное обучение специалистов, теперь каждый желающий может учиться в той стране, где ему могут предоставить лучшую подготовку. Многие развитые страны имеют открытые университеты, которые с помощью дистанционного обучения предоставляют качественную подготовку будущим специалистам. Это позволяет не только получить качественное образование, но и сэкономить на обучении посредством развития Интернет-технологий: видеозвонков, онлайн-библиотек, вебинаров (онлайн-семинар, который предоставляет возможности ведущему передавать информацию, а участникам с помощью виртуального класса, в котором есть возможность слышать и видеть друг друга в любой точке мира, получать информацию и учиться) и др. С помощью таких онлайн-сервисов, как «Скуре», можно бесплатно и доступно общаться между разными странами и проводить видеоконференции. Вебинары, как и видеозвонки, позволяют сэкономить деньги и время, а также предоставляют такие возможности, как: показывать участникам презентации, рисовать на виртуальной доске, делать активные опросы, задавать вопросы в окошке онлайн-чата.

Основная часть:

Дистанционное обучение в Украине стало развиваться приблизительно в 2000 году. Однако широкого распространения оно так и не получило. Это обусловлено недостаточной обеспеченностью учебных заведений новейшими технологиями и доступом к Интернет-ресурсам. В системе образования, в частности высшего, продолжают использовать устаревшие методы обучения. Пока содержание учебного плана и недостаточная практическая направленность профессиональной подготовки не в состоянии сформировать такой тип специалиста, который нужен постиндустриальной экономике. Для преодоления существующей проблемы необходимо вводить новые методы обучения, а именно внедрять деловые игры, бизнес-кейсы, которые бы развивали практические навыки будущих специалистов. Еще одной инновацией в системе образования является обучение с помощью бинарных уроков - практическая работа в форме ролевой игры, позволяет смоделировать

реальную проблему и продемонстрировать, с какими трудностями может сталкиваться предприятие. Внедрение новых методов обучения способствовало бы развитию аналитических способностей, формированию инновационного мышления и новых подходов к решению проблем еще в период обучения. После такого обучения молодому специалисту легче адаптироваться к требованиям работодателей. Следует также отметить, что в условиях глобализационных процессов важная роль отводится изучению языков. Сегодня знание английского языка является не преимуществом на рынке труда, а необходимым условием для успешного профессионального развития. Знание нескольких иностранных языков способствует не только карьерному росту, но и анализу последней информации, которая еще не доступна на русском или украинском языках. Это способствует познанию новых тенденций в экономике всего мира, влияет на принятие и эффективных управленческих решений.

Развитие инновационных процессов в высших учебных заведениях, также, связано с научным предприятием и созданием технопарков. Уже в течение нескольких десятков лет университеты и известные исследовательские институты мира «обрастают сетью» малых и средних предприятий, создаваемых научными работниками. Осуществляется разнообразная деятельность, активизируется этот процесс. В учебных заведениях начали развиваться структуры, осуществляющие программы поддержки инноваций, трансфера технологий, бизнес-инкубаторов, предпринимательства и т.д. [5].

Интеграционные процессы между университетами, научными учреждениями и инновационными предприятиями приводят не только к созданию нового продукта, технологии и т.д., но и способствуют формированию инновационного мышления еще в период обучения. Такие виды инноваций в образовании позволяют ознакомить студентов с ведущим оборудованием, продемонстрировать весь инновационный процесс от зарождения идеи до ее коммерциализации, привлечь будущих специалистов к научной и инновационной деятельности.

Концепция создания парка - научного, исследовательского, технологического - впервые была реализована, в Калифорнии (США) в 50-х годах[2]. Пионерами, которые начали новый подход к развитию академического предпринимательства еще в середине прошлого века, стали такие учебные заведения США, как Массачусетский институт технологий и Стэнфордский университет. В сочетании с бизнесом они начали новое качество, которое легло в основу модели «университета нового поколения». На сегодняшний день 23 из 25 крупнейших университетов США являются технопарками[5].

Украина тоже активно участвует в развитии научной деятельности в университетах. Это подтверждается многими нормативно-правовыми документами, а именно: Государственная целевая научно-техническая и социальная программа «Наука в университетах на 2008-2012 годы», законы Украины «О научных парках», «О специальном режиме инновационной деятельности технологических парков» и другие. Все правовые документы направлены на активизацию научной деятельности университетов с целью подготовки высококвалифицированных специалистов. Исходя из этого, можно предположить, что в Украине сформировано законодательное поле, которое обеспечивает развитие инновационного предпринимательства университетов и научных учреждений. Однако в реальной жизни эти процессы недостаточной мерой реализуются, только отдельные университеты имеют технопарки. Необходимо создавать реальные условия для формирования научных парков, технопарков, бизнес-инкубаторов и привлекать не только профессорско-преподавательский состав университетов, но и студентов, которые могут привнести нестандартные инновационные идеи.

Как показывает опыт успешных университетов мира, для эффективного учебного процесса необходимо активное сотрудничество с научными учреждениями, предприятиями, чтобы в период обучения сформировать у студента способности к научной деятельности.

Этому будет способствовать создание технопарков, научных парков, основной идеей которых является коммерциализация научных результатов университетов. Результаты исследования свидетельствуют, что система образования является благоприятным полем для внедрения социальных инноваций. Более того, она способствует распространению инновационных процессов в других сферах деятельности. Однако в Украине инновации в образовании внедряются очень медленно, они не стали нормой в образовательной практике, что обусловлено рядом причин, которые требуют более глубокого исследования.

Таким образом, успешное функционирование предприятия, регионов и национальной экономики в современных условиях в целом зависит от уровня обеспеченности высококвалифицированными специалистами, и, что весьма значимо, эффективной системы их использования. Рынок труда Украины характеризуется все большим ростом числа выпускников высших учебных заведений, которые трудоустраиваются не по полученной специальности; несоответствием между фактическим спросом и фактической необходимостью на работников с высшим образованием; дефицитом высококвалифицированных представителей рабочих профессий; необходимостью переподготовки специалистов, что требует дополнительных затрат [3,4].

Проблема оптимизации трудовых отношений выступает как часть общей программы социального партнерства, направленной на модернизацию социальной сферы во всем обществе. Неэффективная социальная политика, которая проводится государством, неэффективное взаимодействие между работниками, органами власти и экономическими структурами (работодателями), резкая экономическая дифференциация между регионами тормозит формирование структур и элементов социального государства[5].

Особая значимость социальных инноваций состоит в том, что они в максимальной мере способствуют развитию творчества и трудового потенциала личности, чем существенно развивают социальный потенциал[6]. Осознание перспективности и высокий уровень социальной ответственности за развитие инновационной деятельности и инновационной среды, активно поддерживаемый в обществе, во всех государственных и бизнес-структурах, обеспечивают рост не только научного, технологического и экономического, но, что не менее важно, – трудового и человеческого потенциала. Эти процессы не только обогащают социальные взаимодействия в областях науки, техники и технологий, но и улучшает структуру социального пространства. Этот фактор особенно важен для стран, испытывающих сильное давление со стороны так называемых «потребительских культурных ценностей», порождённых разнообразными проявлениями массовой культуры, которые внедряются в общественное сознание[7].

Выводы:

1. На современном этапе развития страны одной из наиболее важных проблем является расширяющееся воспроизводство социального, человеческого и трудового потенциала. Формирование инновационной среды и социальные инновации нацелены на успешное решение этой проблемы. Однако, на наш взгляд, без вмешательства государства в рыночную экономику, и конкретно в сферу трудовых отношений, этот вопрос так и останется нерешенным.
2. Для экономики Украины, которая мало ориентирована на рыночное социальное развитие, необходимо решать вопрос о предоставлении свободы рыночным саморегулирующимся процессам для стимулирования социального и экономического роста, что может способствовать построению эффективной социальной экономики. Для этого правительство должно разрабатывать и внедрять реформы в сфере социальной жизни общества, что будет способствовать повышению уровня экономики страны с целью устранения проблем, которые препятствуют эффективному развитию Украины.
3. В частности: несовершенство правового и налогового законодательства, сильный «теневой» сектор, коррупция в руководящих составах. Целенаправленное государственное

регулирование в этой области в совокупности с другими мерами на остальные сферы экономики может быть по-настоящему эффективным.

4. Успешное внедрение социальных инноваций в развитие экономики Украины является необходимым и обязательным условием эффективного развития страны. Целенаправленная и организованная деятельность, как отдельного человека, так и государства, способна вывести данный процесс внедрения инноваций на предприятии, в национальной экономике на новый уровень развития. Это сложный и многофункциональный процесс, однако, его эффективная реализация возможна при наличии инновационных идей, новых способов оптимизации трудовых отношений, инновационной направленности деятельности предприятий и направленности на саморазвитие личности как неотъемлемого субъекта в процессе социальной деятельности.

Библиографические сноски:

1. Сухачева Е.П., Мешков А.В. Роль социальных инноваций в развитии трудового потенциала страны. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.masters.donntu.edu.ua/2011/iem/suhachova>
2. Социальная инноватика в управлении: муниципал. финанс. – производ. группы: учебн. пособие для вузов / В.Н. Иванов, С.Б. Мельников (и др.); под общ. Ред. В.Н. Иванова, С.Б. Мельникова: Академия наук социал. технологий и местн. самоуправл. – 4 изд., перераб. и доп. – М.: Муниципальный мир, 2010. – 260 с.
3. Богиня Д.П. Регулювання соціально-трудоуведносин на ринку праці в умовах міжнародної інтеграції / Д.П. Богиня // Вісник соціально-економічних досліджень. Збірник наукових праць. – Одеса : ОДЕУ, 2009. – Випуск 32. – с. 39 – 46.
4. Шаленко М. Концепція територіальної сегментації ринку праці України і її практичне використання//Економіка України, 1994 р., №7. – 4 с.
5. Бандур С.І. Система пріоритетів державної політики зайнятості в парадигмі формування інноваційної моделі розвитку економіки України / С.І. Бандур // Ринок праці та зайнятість населення. – 2008. – №1. – с.10 – 15.
6. Князева Е.Н. Взращивать социальные инновации – значит управлять креативно. [Электронный ресурс] – Режим доступа: spkurdyumov.narod.ru/Knyazeva36.htm
7. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В.М. Геєць . – К. : НАН України. Ін-т екон. та прогнозув. НАН України, 2009. – 864 с.

Recomandat spre publicare: 14.08.2015.

ПРОГРАММА РЕИНДУСТРИАЛИЗАЦИИ НОВОСИБИРСКОЙ ОБЛАСТИ: СОЗДАНИЕ КОМПОНЕНТОВ ЭКОНОМИКИ ЗНАНИЯ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ

УНТУРА Галина,

главный научный сотрудник

Института Экономики и организации промышленного производства СО РАН,
профессор Новосибирского национального государственного университета

email: galina.untura@gmail.com

Аннотация. В статье исследуются особенности и состояние научно-инновационного комплекса региона в 2009-2013 г.г., эволюционно меняющиеся в условиях реформирования РАН и изменения бизнес - среды. Показаны предпосылки формирования точек роста и длинных цепочек в ходе программы реиндустриализации с участием институтов научного центра РАН, вузов города и Академпарком при поддержке государства и Администрации области. Показаны стратегические задачи и каналы перетока знаний, необходимые для управления программой реиндустриализации экономики области.

Ключевые слова: экономика знаний, научно-инновационный комплекс, регион, перетоки знания, трансфер технологий, технопарки, реиндустриализация

Annotation: The paper studies the characteristics and conditions of the scientific and innovative complex of Novosibirsk region in the years 2009-2013, evolutionary change under the conditions of reforming of the RAS and changing business environment. Preconditions of growth points and long chains was showing involving institutions Science Centre, the city and the university Academpark with the support of the state and regional administration in the course of re-industrialization programs. Strategic goals and channels of knowledge flow necessary for the management of the program re-industrialization of the regional economy was formulated.

Keywords: knowledge economy, scientific- innovation complex, region, spillover of knowledge, technology transfer, science parks, program of reindustrialization

JEL Classification: O3, O38

Введение:

В Стратегии социально- экономического развития Новосибирской области (НСО) до 2025 г. (далее Стратегия) отмечалось, что некоторые показатели научно-образовательного потенциала этого субъекта РФ заметно превосходят позиции других регионов. В этой связи создание в НСО национального научно-образовательного и технологического комплекса, содержащего основные компоненты экономики знания, характерные для центральных столичных регионов страны выступало одной из стратегических задач. Вместе с тем спрос на инновации в НСО возможен при адекватной технологической структуре экономики области, которая складывается из предприятий новых отраслей и высоко технологичных услуг и предприятий, прошедших существенную модернизации на базе инновационных разработок.

Основная часть:

Признаком развития инновационного сектора экономики (экономики знания) является наличие следующих развитых сфер экономической деятельности и их заметного влияния на экономический рост региона, страны, а именно: науки, высокотехнологичных отраслей (авиакосмической, фармацевтики, микроэлектроники, биотехнологий и др.), информационно - коммуникационных технологий, медицины, подотраслей, направленных на развитие человеческого капитала: образования, здравоохранения. В предкризисный период доля занятых в экономике знания НСО была существенной.

Рис.1. Доля занятых в секторах экономики знания Новосибирской области, % населения занятого в экономике.

Источник: выборочные данные облстата Новосибирской области по видам экономической деятельности, отнесенным автором к структуре экономики знания.

Полагаем, что несмотря на кризисные явления ядро экономики знания НСО как основы региональной инновационной системы, не оказалось необратимо разрушенным (рис.1).

Компоненты региональной системы могут быть развиты, прежде всего, ориентируясь на запрос основных направлений программы реиндустриализации и потребности научно-технологического сопровождения комплексных инновационных проектов, требующих интеграции участников из сферы, науки, образования и бизнеса при финансовой поддержке бюджетов различного уровня и частных инвестиций. Такой ракурс реализации Программы потенциально обещает обеспечить не только к рост ВРП области, но, прежде всего, перейти к улучшению качества его структуры. Так, в Санкт-Петербурге, имеющем аналогичную научно-образовательную и производственную специализацию, в 2013 году доля совокупного вклада подотраслей инновационного сектора экономики составила около 25 % ВРП.

1. Фактическое положение и достигнутые конкурентные позиции научно - инновационного комплекса области («точки роста», достигнутые с момента принятия Стратегии)

Потенциал наращивания компонентов экономики знания в НСО высок потому, что здесь при отсутствии заметного сектора ресурсного сектора достаточно диверсифицирована отраслевая структура экономики, в том числе создан ряд высокотехнологичных производств, способных создать спрос на научные разработки регионального центра, образованного слиянием институтов трех академий (СО РАН, СО РАСХН, СО РАМН), а также крупных вузов г. Новосибирска.

Движение в этом направлении характеризуют динамика ряда показателей и сохранение /улучшение отдельных лидерских позиций по состоянию развития научной, образовательной и инновационной деятельности с 2009 г. по настоящий момент (табл.1).

Таблица 1. Динамика показателей научной и инновационной деятельности Новосибирской области среди субъектов РФ с момента начала реализации Стратегии (1 место лучшее)

Название показателя	2009	2013
Инновационная активность организаций	68	33
Затраты на технологические инновации	32	34
Объем инновационных товаров, работ, услуг		
млн. руб.	22	17
В процентах от общего объема отгруженных товаров, выполненных работ, услуг	29	20
Внутренние затраты на научные исследования и разработки	5	7
Численность персонала, занятого научными исследованиями и разработками	5	5

Источник: Регионы России, Росстат, М., 2014. [1].

- Новосибирская область долгие годы удерживает 5-е место среди субъектов РФ по численности персонала, занятого исследованиями и разработками, и 5-7 место по внутренним затратам на проведения исследований и разработок.
- Произошло заметное улучшение рейтинга области в показателях инновационной деятельности: по доле инновационно- активных предприятий заметен значительный сдвиг с 68 места на 33 место, по выпуску инновационной продукции- с 29 на 20 место. По затратам на технологические инновации НСО хотя и осталась примерно на том же месте в начале четвертого десятка (32-34 месте), однако по инвестициям в использование инноваций пока существенно уступает по названному показателю,

регионам – инновационным лидерам европейской части РФ и развитым странам, что сдерживает результативность применения значительного задела созданных знаний.

- В последние пять лет растет признание результатов фундаментальных исследований и возросло финансирование СО РАН.
- Общий объем финансирования СО РАН вырос за период 2005-2013 гг. с 7 до 25 млрд. руб., в том числе средства по хоздоговорам с 3 до 7, 5 млрд. Ряд институтов, имеющих мировые достижения фактически работают как институты-мини заводы, выпуская конкретную продукцию востребованную рынком (ИЯФ, ИК, ИФП и др.). Пять НИИ СОРАН получили заметное бюджетное финансирования 1-2 млрд. руб. и привлекли внебюджетные средства (30-50% общего объема).
- По публикационной и патентной активности СО РАН занимало 2 место в РАН (доля на изобретения составила 33%, полезные модели 28% от общего числа охранных документов РАН), уступая лишь Центральной части РАН². Вместе с тем удельные показатели патентов в расчете на 1000 работников свидетельствуют об эффективности научного труда в СО РАН. Региональное отделение занимает 1 место по «патентной производительности», поскольку названный показатель заметно выше в 2-3 раза, чем по в целом по РАН и даже по ее Центральной части. Он улучшается в динамике. Если в 2008 г. в целом для РАН в расчете на 1000 научных работников было выдано 22 охранных документа, в Центральной части -15, то в СОРАН- 39, в 2012 г. соответствующие показатели составили соответственно 28, 22 и для СОРАН – 42 охранных документа. Причем в число лидеров патентной активности СОРАН, имеющего более 2 тыс. отечественных и зарубежных патентов, вошли три института, на долю которых пришлось почти четверть патентов отделения, институт Катализа им. Г.К Борескова (245), Институт химии и химической технологии (140), Институт горного дела (124). В настоящее время СО РАН поддерживается почти 1, 5 тыс. патентов, из 4, 8 тыс. патентов РАН. Сейчас в условиях реформирования РАН еще не преодолены множество проблем, сдерживающую культуру патентования. ФАНО при оценке эффективности деятельности НИИ обращает внимание, прежде всего на публикационную активности, в то время как защита прав интеллектуальной собственности и выход на развитые высокотехнологичные мировые рынки – это является одним из ключевых условий инновационного развития страны.
- Новосибирский государственный национальный исследовательский университет вошел в число ста лучших университетов мира по рейтингу Times Higher Education в области естественных наук. В 2015 году НГУ одному из 14 вузов страны была выделена субсидия из федерального бюджета в рамках государственной программы развитие образования на 2013-2020 гг. 761 млн. руб. на развитие профессионального образования из общей суммы 10,14 млрд. руб. государственной поддержки³.

Наличие и преумножение уникальных научных, инновационных компетенций (как интеллектуального ресурса, носителем которого является человеческий капитал) для создания новейших технологических укладов и модернизации действующих производств, а также бизнес - компетенций, обеспечивающих привлечений инвестиций и маркетинговое продвижение новой и улучшенной традиционной продукции на внутренние и мировые рынки может стать стержнем программных мероприятий Программы реиндустриализации Новосибирской области [1]. Более того роль Новосибирской области как интеллектуального донора-производителя знаний национального масштаба в условиях международных санкций заметно повышается для решения важнейших проблем национальной безопасности, импортозамещения,

² Данные для сравнения СО РАН и РАН привлекались из источника[2].

³ Р А С П О Р Я Ж Е Н И Е от 22 мая 2015 г. № 930-р . Правительство выделило более 10 млрд.руб.субсидий 14 вузам . Коммерсант.ru 26 мая kommersant.ru/doc/2734308 .

научного сопровождения регионов опережающего развития Дальнего Востока и Сибири, а также Арктики с учетом многолетних накопленных научных заделов и признанных мировых результатов по этой проблематике.

2. Особенности и проблемы организации инновационной деятельности в НСО.

Инновационная деятельность в НСО осуществляется по разным административным ведомствам, но при этом имеются резервы и опыт для системной интеграции, что особенно важно для создания и развития новейших отраслей и модернизации традиционных отраслей на инновационной технологической основе [3-4]:

- В РАН *инновационная деятельность* не являлась основным видом деятельности согласно Уставам академических НИИ, тем не менее, до момента Реформы АН (в 2014г.) она все-таки *частично поддерживалась финансированием посредством целевых расходов Президиума РАН «Поддержка инноваций и разработок»*, хотя бюджет программы постоянно снижался с 70 млн. руб. в 2009 г. до 36, 6 млн. руб. в 2012 г. учитывая проблему бюджетного финансирования в посткризисные годы. В настоящее время полной ясности в документах ФАНО по регламентации и поддержке инновационной деятельности в рамках подведомственных НИИ нет, а критерием эффективности выступает лишь число публикаций, что порождает противоречивость в устремлениях ученых продвигать научные результаты в сферу внедрения и коммерциализации.
- По-прежнему используются такие финансовые инструменты для интеграции науки и бизнеса как *программы инновационного развития с ведущими госкорпорациями, технологические платформы*. СО РАН стало участником 11 из 30 платформ, причем в 3-х стало головным разработчиком. Отдельные институты СО РАН, например ИТППМ им. С.А. Христиановича - участник 6 платформ, а всего 33 организации СО РАН участвуют в технологических платформах, что составляет примерно четверть участников от РАН.
- *Федеральная поддержка инновационных территориальных кластеров* позволила вовлечь в их структуру 55 институтов РАН, что составляет 13 % общего числа научных организаций Академии, в том числе на долю СОРАН пришлось 14 организаций, что составляет примерно 25% общего числа организаций РАН, что в 2– 5 раз выше, чем в других региональных отделениях.
- *Финансирование организаций РАН на конкурсной основе осуществлялось также через систему ФЦП, ведомственных программ* (Роснефть, Газпром, Росатом и др.). На долю СОРАН приходилось 13, 5% выполняемых РАН проектов для ведомств, а для проектов в составе региональных программ доля СО РАН составляла треть общего количества (почти 200 проектов), выполняемых РАН. Вместе с тем абсолютные цифры суммарной поддержки ведомственных и региональных программ в 2012 г. составили около 1 млрд. руб. Затем конкурсное финансирование уменьшилось по отношению даже к уровню 2008 г. (кризисного года), его доля к внутренним затратам на НИОКР была крайне мала всего 1, 3 %, а в региональные отделения поступало еще меньше.
- *Эволюционно в НИИ СОРАН были сформированы конструкторско-технологические институты (КТИ), опытно-экспериментальные подразделения, участки, инжиниринговые центры, разрабатывающие пилотные инновационные технологии, малые партии продукции*, которые затем могут быть масштабированы уже крупными предприятиями области и страны или найти широкий круг потребителей. В предшествующие годы СОРАН ежегодно выполнялось самое большое число хозяйственных работ для бизнес - структур среди региональных отделений - более 1100 договоров.
- Структура разработок СОРАН, готовых к применению в отраслях хозяйства в 2012 г была такова: промышленные технологии-57,7%, экология и защита окружающей среды-

11, 7%. Биологическая промышленность и медицина – 11, 2%, сельское хозяйство – 6,8%. Информационные технологии – 6,3%, энергетика – 6, 3%⁴. Отдельные продвижение разработок РАН были обеспечено в рамках нанотехнологий, и частности для производства наноматериалов (композитных, функциональных, конструкционных и др.). Спектр нанопродукции предназначенный для использования в топливно - энергетическом комплексе достаточно представителен. Доля организаций СОРАН в нано исследованиях РАН для энергетике составила почти 20% , для нефтегазового комплекса -30 %⁵, доля организаций из СО РАН, участвующих в наноисследованиях для машиностроения тоже около 30% (среди них Институт проблем нефти и газа, институт химии и химической технологии, институт сильно точной электроники, институт физики и прочности материаловедения).

- Однако реструктуризация РАН и стихийное объединение (укрупнение) институтов ФАНО может затормозить передачу накопленных результатов в производство. В рамках концепции развития СОРАН до 2025 г была разработана программы развития инновационной деятельности СО РАН, опирающаяся на укрепление приборной базы и развитие центров коллективного пользования. Эта инициатива может быть развита и поддержана в рамках программы Реиндустриализации путем конкурсного отбора значимых проектов в области высоких технологий, имеющих мультипликативный эффект, потенциал роста добавленной стоимости, создающих основу для развития новейших укладов на территории НСО (аддитивные технологии, НЛО-кристаллы, биотехнологии, инновационные материалы, ИКТ, редкоземельные металлы и др.). Здесь может быть использован опыт Германского общества Фраунгофера, когда при реализации таких проектов зарплата сотрудников НИИ будет во много зависеть от работы с фирмами по заказам, а государство безвозмездно выделяет здания, покупает лучшее в мире оборудование.
- *В НИИ и многих Вузах возникают малые инновационные предприятия (МИП) в соответствии с ФЗ №217- №218.* Доля МИП, созданных в СОРАН в общем количестве МИП системе РАН по числу организаций учредителей составила 33, 5%, по числу учредителей штатных работников – 31,9%, что соответствует второй позиции после центральной части РАН. Так по линии РАН по ФЗ № 217 с 2009 г. по 2013 г возникло 147 хозяйственных обществ, в том числе в центральной части РАН - 80, СО РАН -52.
- *На крупных предприятиях формируются совместные лаборатории и договора НИР с академическими НИИ и Вузами* (нанокерамика – «НЭВЗ», микроэлектроника– и др.)
- *Возникают компании малого и среднего бизнеса (МСБ) на базе научных разработок СО РАН и Вузов, которые стали резидентами технопарковых структур* (Академпарк, ТП Новосибирск, Биотехнопарк, Медтехнопарк и др.) и успешно продвигают продукцию на внутренние и внешние рынки. Наиболее активно трансфером технологий, разработанных в НИИ СОРАН через МИПы занимались академические институты, создавшие 75 МИП в качестве организаций учредителей (или учредителей - штатных сотрудников). К лидерам, создавшим не менее 10 МИП вокруг своих разработок отнесены следующие институты: автоматике и электрометрии СОРАН – 19; институт теплофизики им. С.С. Кутетеладзе – 14; институт катализа им. Г.К. Борескова – 10; институт мониторинга климатических и экологических проблем СОРАН –9; институт химии и механохимии –5.
- Среди представителей малого и среднего бизнеса (МСБ) имеются МИП, обладающие уникальными компетенциями, например «Оксиал», успешно разработавший освоивший производства нанотрубок с издержками заметно ниже, чем у мировых конкурентов.

⁴ Составлено по данным официального сайта СО РАН. URL -<http://www.sbras.ru/>

⁵ Специально обследование организаций РАН, проведенное ИПРАН в 2010 г. см. [2,с.90].

«Логис», имеет восьмилетний опыт работы с 3 D принтерами и практическим применением аддитивных технологий от мировых ведущих производителей, при этом имеет свои ноу-хау и возможности патентования. «Торнадо», который совместно ИАиЭ разрабатывает отечественную платформу информатизации промышленности, инжиниринговое предприятие « Smart-CVD», деятельности которое сосредоточена на площадях ИНХ им. Николаева, где размещен комплекса аналитического и исследовательского оборудования, а «СИГМА инновацией» создается экспериментально - технологической комплекс, а все вместе позволит продвигать законченные технологические решения в области тонких покрытий из металлов платиновой группы, что будет востребовано в медицине, космической промышленности, водородной энергетике, электрохимии.

- Деятельность Центра трансфера технологий СОРАН не получила активного развития и постепенно была замещена более активными процессами по линии Ассоциаций, технопарковых структур, МИПов, инновационных центров на базе НИИ и предприятий.

Новосибирская область при поддержке Правительства РФ могла бы стать штаб-квартирой национального междисциплинарного научно- образовательного и технологического центра, обеспечивающего как создание , так и использование новейших знаний при создании новых высокотехнологичных отраслей и модернизации традиционных отраслей Новосибирской области и приграничных областей Сибири, создав оригинальную многоуровневую систему создания спроса на научные исследования и разработки продвижения инноваций по заказу государства и бизнес-структур . Высок потенциала НИИ и Вузов области и инновационных компаний в международной научно - технологической кооперации со странами АТР. Вместе с тем многие попытки интеграции НГУ, СОРАН и Академпарка в форме надведомственных координирующих структур по всему циклу научно-инновационной деятельности не получили федерального одобрения.

3. Предпосылки для создания «точек роста» и «длинных цепочек».

Начиная от субъектов – НИИ и Вузов, которые формируют первые стадии научно- производственных цепей, далее в процесс реиндустриализации включаются объекты и инновационной инфраструктуры, крупные, средние и малые предприятия. Среди предприятий разных форм собственности и специализации присутствуют представители новых производств и предприятия, модернизируемые на инновационной основе традиционные отрасли.

Новая организация работы РАН и Вузов в условиях реформирования Академии и Вузов предполагает новые формы интеграции НИИ, Вузов, предприятий и действующей и новых объектов инновационной инфраструктуры. Эти формы в области уже частично созданы посредством ряда организационных преобразований:

- Консорциумы, Утвержденные *Федеральные центры*, например, *ФЦ ИЦиГ*, которому выделяются дополнительные средства из федерального бюджета.
- Другие формы организации институтов ФАНО *Национальные центры, Национальные институты, Институты ФАНО и др.*
- Национальные исследовательские университеты, например, НГУ, вошедший в ТОП – 100.
- Консорциум Новосибирских вузов, объединяет два национальных исследовательских университета и ряд ведущих ведомственных вузов Сибири;
- Вхождение в состав промышленных и индустриальных парков, технопарков, инжиниринговых центров, центров прототипирования, создание совместных лабораторий, участков, промышленных площадок на предприятиях и т.д.

Опираясь на эволюционное развитие научно - инновационного комплекса, его трансформацию в связи с запросами на инновационную продукцию и услуги мирового

и внутреннего рынка РФ, меза-рынка Сибири и местного рынка Новосибирской области обоснованными представляются следующие целевые установки стратегического характера и каналы перетока знаний.

4. Задачи и каналы развития и использования научно - инновационного потенциала

1. Повышение конкурентоспособности науки и образования (кадровое приборное обеспечение НИИ и Вузов развитие научных и образовательных брендов НСО), выявление точек роста и формирование научно- производственный цепей с высоким уровнем добавленной стоимости; Создание научных заделов для привлечения российских и зарубежных инвесторов.
2. Формирование системы актуализации в стратегическом планировании «продукции» научной деятельности и инновационных разработок, включая формирование научно-технологического прогноза, разработку и утверждение дорожных технологических карт развития национальных приоритетов и критических технологий. Усиление в инновационной политике акцента на формирование инновационного спроса по всей научно- производственной цепи каждого проекта в составе Программы
3. Совершенствование инновационной инфраструктуры вокруг НИИ научного центра и ведущих вузов, а также создание «инжинирингового пояса» для повышения эффективности и востребованности экономикой области сектора исследований и разработок (в том числе, и по направлениям, соответствующим критическим технологиям Российской Федерации, направлениям импортозамещения, направлениям высокотехнологичного экспорта),
4. Согласование с госструктурами и частным бизнесом форм и ресурсов для инновационного взаимодействия с крупным бизнесом, МП, инновационными посредниками, представителями деловой среды (институтами развития)
5. Повышение участия университетов и ведущих вузов НСО в развитии индустриальных парков, инновационных кластеров,
6. Привлечение лучших абитуриентов и развитие системы дуального образования для подготовки кадров в соответствии со среднесрочным спросом рынка труда
7. Подготовка по новым специальностям для создания новых высокотехнологичных производств
8. Обеспечения притока и удержания высококвалифицированных специалистов, инженерных и предпринимательских кадров, программистов на региональный рынок труда.
9. Создание условий для комфортного проживания на территории концентрации научно - образовательной и инновационной деятельности НСО.

Заключение:

Обобщая проведенное исследование, назовем основные каналы взаимодействия (перетоки знаний), по которым может быть обеспечена договоренность между участниками программы Реиндустриализации и укрупнено оценены требуемые инвестиции. Мероприятия и ресурсы по отдельным каналам вместе с механизмами управления перетоком знания должны быть записаны в рамках дорожной карты программы индустриализации: по этапам и участникам, ориентируясь на надежность и характер пролонгированного действия поддержки инновационных проектов

- Тиражирование на предприятия отрасли готовых разработок РАН на базе отношений РИД.
- Трансфер технологий (в составе госпрограмм, ТП и других форм, имеющих господдержку).

- Междисциплинарные исследования в рамках государственных заданий, в том числе доведение до конечных стадий в составе Федеральных научных центров, национальных центров и других форма организацией науки, предусмотренных реструктуризацией учреждений РАН.
- Инновационные проекты на базе новейших разработок для гражданский отраслей и ОПК (находящиеся на разных стадиях проработки) для ОПК и гражданских отраслей (в том числе двойные технологии).
- Договора с предприятиями для модернизации, диверсификации, импортозамещения.
- Программы и проекты участия в международном сотрудничестве, конечные результаты которых важны для реализации на предприятиях и сфере высокотехнологичных услуг НСО.

ACKNOWLEDGEMENT

Paper prepared with the financial support from SB RAS in the framework of fundamental research program of the Presidium of the Russian Academy of Sciences # 27 "Mathematical simulation of the process of increasing quality of R&D and education".

Библиографические сноски:

1. Регионы России. М.: Росстат, 2014.
2. Миндели Л.Э., Медведева Т.Ю. Академическая наука в инновационном развитии России. М.: ИПРАН, 2013.
3. Унтура Г.А. Инновационное развитие регионов России: неравномерность кооперация и конкуренция // Регион: экономика и социология. - 2015. - № 1. - С. 275-304.
4. Евсеенко А.В., Кулешов В.В., Унтура Г.А. Формирование национальных и региональных инновационных институтов в России // Современная роль экономики Сибири в народнохозяйственном комплексе России / отв. ред. В.В. Кулешов; РАН, Сиб. отд-ние, ИЭОПП СО РАН. - Новосибирск, 2014. - Гл. 3. - С. 107-136. <http://lib.ieie.nsc.ru/docs/2014/SovremRolEconSib/Pt3EvseenkoKuleshovUntura.pdf>
5. Кулешов В.В., Селиверстов В.Е. Программа реиндустриализации экономики Новосибирской области: идеология разработки и основные направления реализации // Регион экономика и социология. - № 3, 2015. - С.88-123.

Recomandat spre publicare: 14.08.2015.

TEACHERS' COMPETENCIES FOR DIVERSITY EDUCATION AND THEIR DEVELOPING IN TRAINING COURSES

Galyna O. NESTERENKO

National Pedagogical Dragomanov University,
Kyiv, Ukraine
E-mail: gala99@ukr.net.

Abstract: Diversity education as an approach of integrating into the educational environment of students, differ in status, psychological features, behavioural, social-economic, cultural and other characteristics is analysed. Author examines the results of the study of teachers' competencies for the work with heterogeneous students' groups, provided in the project TEMPUS-543873. The content of the module «Diversity pedagogics and inclusion in education» for the teachers' training courses is revealed.

Key words: inclusive education, diversity education, heterogeneous students' groups, teachers' competencies.

Introduction

Problem of research is connected with integration into the educational environment of students differ in status, psychological features, behavioural, social-economic, cultural and other characteristics. This task is becoming more and more important today.

Educational environment acquires more variety, diversity, - heterogeneity in the full sense of this word. For example, PISA studies show that changes in the educational system caused by family circumstances of workers, social and economic context and migration in general not only affect student achievement, but also collectively determine it even more than the school itself, (Shadoian-Gersing, 2011, p. 20). They also affect on comfort and communication in the school environment, student motivation to learning, on the degree of conflicts in a heterogeneous group.

Migration is only the one side of the student audience diversity, which is the most actual in European researches. But there are a lot of other heterogeneous groups of students, work with which requires a special approach. They are: gifted students, students from socially disadvantaged families and children with behavioural problems, and children with disabilities. Regardless of the features of their development, each of them has the right to learn in a normal educational institution, the right to access to all types of educational services and the possibility of adequate pedagogical support or aid.

Therefore, it remains questionable what special competences must modern teacher have to work successfully in a heterogeneous team of students, what values he / she must spread. Heterogeneity of society, reflected in the heterogeneity of a student group, is one of the most important educational issues today.

There are many ways to support heterogeneous students' groups at a modern school: social and psychological support, implemented by social pedagogues and psychologists; the responsibility of curators; an activity carried out by experts involved to resolve contentious issues of students' life (law enforcement professionals, health professionals, economists, and others).

Educational systems of different European countries in general have developed requirements for these types of activities, as well as the legal framework: laws, decrees, orders, directives and instructions on specific work with orphans and children left without parental care, children who are at risk, children with special needs of psycho-physiological development.

But many problems in the implementation of inclusive education remain. Among them there are the following:

- the unwillingness of society to accept the idea of widely integrated education for heterogeneous groups of students. It is often shown in lack of support for collaborative learning of mixed groups of children (healthy and having some disabilities, with normal behaviour and with behavioural problems, etc.) – from both students' parents and teachers;
- insufficient level of professional pedagogical readiness for the implementation of principles and technologies of Diversity education;
- low level of resource support for inclusion: lack of special equipment for the education of children with disabilities, as well as lack of scientific and methodical support of teachers' activity in inclusion.

So it is important to monitor the level of readiness of teachers - as the main providers of the idea of heterogeneous education - to implement diversity in their daily teaching activities. It is necessary to understand what competencies are needed for working with heterogeneous students' groups, and how to develop them during training courses. This is the *research focus* of this paper.

Results and conclusions of previously published studies explain that the integration of different students in the common educational process and environment is extremely important, but many teachers, both at high and secondary schools, are often not ready to do this. And what

competencies do they need for this, and how to teach teachers to work with diversity – many questions are opened.

Subject of diversity pedagogics is closely linked with issues of inclusive education. However, the term “inclusion” in education is often used in the narrow sense - as integration into the educational environment of children with special needs, with disabilities. At the same time, in one class there can be a variety of students: children with disabilities, and gifted children, and children from socially disadvantaged families, and migrant children. Teachers often have difficulties because they need to integrate all children, regardless of their social, psychological, economic, cultural features, - into common educational environment. And this inclusion (in the broad sense), can be called diversity education. This aspect is not enough disclosed in literature. Much of the researches are dedicated to the inclusion of children with disabilities.

Only in a smaller amount of papers or books inclusion is treated in the broad meaning.

For example, in the book “Behavior Solutions for the Inclusive Classroom” (Aune, Burt & Gennaro, 2010) authors show that inclusion becomes the norm in general education, most school systems and community groups now have inclusive classrooms or activities. That is why teachers are faced with behaviours they have never seen before. So, the authors: B. Aune, B. Burt and P. Gennaro, - tried to explain what to do when a child has unusual behaviour in a general education inclusive classroom. On various examples they proved that it is possible to accommodate learning differences and sustain a positive learning environment for all students, with different behaviour models.

Another work – “Action Research for Inclusive Education” (ed. by F. Armstrong, M. Moore) addresses a wide range of real-life situations by exploring ways in which teachers have tackled inequalities in the school environment through action research based on principles of equality and democracy. Among these situations authors analysed strategies, factors and conditions for successful inclusion of such heterogeneous students’ groups as: minority ethnic groups, including refugee and asylum seeking children; children with autism; gay students; children with challenging behaviour; young people with severe learning difficulties; marginalising practices in further education. Also the role of learning support assistants in inclusion, and developing links between special and mainstream schools are analysed in this book (Armstrong & Moore, 2004).

Authors of the book “Best Practices for the Inclusive Classroom” (ed. by V.G. Spencer, R.T. Boon) tried to provide both general and special education teachers with a “practical, user-friendly, step-by-step guide” of scientifically grounded instructional strategies on a variety of content areas, including reading, writing and spelling, mathematics, science, and social studies. The book also includes a chapter on how teachers, parents, and school professionals can work together to ensure success for all students. It is underlined that among the steps and conditions for establishing collaboration there are the following: effective communication, co-teaching strategies, experience exchanging and learning the skills of each other, ethical behaviour, trust and respect in the collaboration team, etc. (Spencer & Boon, 2010).

An interesting example of widen approach to inclusion is shown at the book “Learning Diversity in the Chinese Classroom” (ed. by Sh. N. Phillipson). The concept is based on international trends, including those in many Southeast Asian countries which are moving toward inclusive education and special needs, and includes chapters on giftedness, counselling and behaviour management.

The context of inclusive education in Asia is described, the conceptions of inclusion and cultural diversity from the perspective of the Asian classroom, and how they are different to the Western classroom - are provided. Also educational and socio-emotional needs of children in the inclusive classroom are analysed, as well as different heterogeneous groups and teachers’ work with them. In the book authors not only discussed about how a teacher can cater for different types of diversity according to subject, including mathematics, languages, information technology, arts, - but

also described a whole-school approach to meeting the educational requirements of children with special needs (Phillipson, 2007).

Some papers are dedicated to the training of teachers for inclusive education providing.

For example, N. Semago writes about development of skills for inclusive education, - but it concerns specialists in specific disabilities, not all teachers in their daily work with diversity (Semago, 2008, p.60). Another Russian scientist - T. Shcherbova, basing on the international experience, shows that development of inclusive education is a long-term strategy, requiring patience, tolerance, continuity, successiveness and complex approach to its implementation (Shcherbova, 2008, p.91).

Surely, providing the inclusion needs also organizational and managerial mechanisms. A school must be restructured so that all students learn together. As it is shown by D. Sage (1996), "all approaches to inclusive schooling require administrative and managerial changes to move from the traditional approaches to elementary and high school education".

The broad meaning of inclusive education is used and worked on in the project TEMPUS-543873 "Training of teachers and educational managers to work with heterogeneous groups and organizations" (2013-2016). Conceptually this project is based on the guidance value that diversity and heterogeneity of social groups - is not a problem complicating the progressive development, but a treasure, wealth. And a society needs this potential of diversity for its success (Graumann & Pevzner, 2014). Capacity and performance, and competitiveness of the individual and the group increases when using the potential wealth of diversity in the group. That is why inclusive education gives a lot of advantages not only for a personality, but for a group or society as a whole.

Despite the need for inclusive education, and amid of a large number of works on the concept of inclusion –authors haven't fully explored the question what must a teacher know and able to do for the successful work with heterogeneous groups. To answer this question, empirical and monitoring studies are first of all necessary.

Methodology of Research

One of such monitoring studies was conducted by a team of National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine) in the framework of the project TEMPUS-543873 "Training of teachers and educational managers to work with heterogeneous groups and organizations" in 2014-2015.

Subject of research was the educational needs of teachers and educational managers in the field of inclusive education and their professional competences, affecting on providing the socio-psychological and pedagogical support of students heterogeneous groups in educational institutions.

The aim of the study was to obtain analytical information about the level of teachers' and educational managers' professional competencies development in the field of socio-psychological and pedagogical support of heterogeneous students' groups – for further working out of training programs and other educational resources for teachers and heads of educational institutions.

Teachers and headmasters of secondary schools, gymnasiums and lyceums in Kyiv (Ukraine) were the target group of our study.

The survey polled 270 people - teachers and headmasters, among them 230 teachers and 40 headmasters. Among the respondents there were teachers of all school disciplines, social pedagogues, and practical psychologists. The quotas allocated to categories of teachers and educational managers have been determined in proportion to their quantitative representation in the general population.

Methods and tools of the study were the questionnaire and focus group discussion. The questionnaire contained questions about teachers' competencies for working with heterogeneous students' groups, such as: students-migrants, internally displaced persons, refugees; students who are at risk; students-orphans and children left without parental care; students with special needs; students with high levels of academic excellence, creativity (gifted students).

For the assessment, two types of questions were used. The first one was “Which of the proposed competencies are most needed to work with students of a particular group”. And the second one was about the degree in which do respondents possess these competencies.

Also, the questionnaire contained questions on priority sources and forms of professional development for these teachers’ competencies developing.

Data Analysis was based on the matrix, in which the analyzed competencies were divided into groups: social-and-personal, academic and professional.

For example, concerning the group of (gifted) talented students such competences were offered for the assessment:

1. Knowledge of theories, concepts, approaches to work with gifted children;
2. Possession of special technologies, methods, techniques, ways of activities with gifted students;
3. Ability to analyze and interpret the facts and situations in working with gifted students;
4. Ability to collect and analyze information in the work with this category of students;
5. Ability to establish partnerships, to engage dialogue with gifted students;
6. Ability to organize learning process of students in this category;
7. Possession of methods of identification, correction, and prevention of difficulties and problems of gifted students;
8. Possession of technologies and techniques for preservation of psychological and physical health of gifted students;
9. Ability to generate value relation to the abilities of gifted children, and promote these values;
10. The ability to communicate with parents, to advise them on the development of children’s giftedness;
11. Ability to develop at gifted students the ability to self-development, self-improvement.

Among them, competencies №№ 5, 8, 9, 10 were analyzed as social-and-personal ones, competencies №№ 1, 4, 6, 11 - as academic, and competencies №№ 2, 3, 7 - as professional.

According to this scheme teachers’ competence concerning all heterogeneous students’ groups were analyzed.

Results of Research and Discussion

Generally, the relevance of competencies to work with heterogeneous students’ groups was assessed by respondents as medium high. However, these competencies are some more actual for teachers and educational managers from secondary schools and gymnasiums, less – from lyceums. A possible reason for this difference may be that students in Ukrainian lyceums pass more serious selection. One of the undeclared criteria of selection is students’ high intellectual development, and - as a consequence - the homogeneity of the students’ environment.

The quite often answer during the survey was “It is hard to say”. At the same time there was a correlation of the response with a low level of possession by a respondent of these competences: that is, if the level of possession of certain competences is not high enough, he prefers to answer “It is hard to say” – but not “I don’t know”. Thus, the respondents confirmed the social desirability of the questionnaire on this subject and the social desirability of possession of competencies for working with heterogeneous students’ groups.

Answers that show non-demand, non-necessity of these competencies were rare.

Generally, such response was present, but it was correlated with the answers of respondents who stated the lack of competencies for working with heterogeneous students’ groups. In most cases, those respondents who marked the lack of these competencies - they noted that he / she doesn’t possess them sufficiently. For example, it concerns the competencies for working with migrant children.

In general, competencies for working with gifted students and children in difficult life situations were shown as the most actual in Kyiv. Most clearly this aspect was proved by educational managers, to a lesser extent - by teachers.

In the analysis of relevance for competencies for working with heterogeneous students' groups in their three varieties (social-and-personal, professional, academic) - it turned out that all respondents expressed the academic competencies as the most proficient. However, the majority of respondents possess them in medium degree.

As for the other groups, the following can be stated.

1. The level of desirability and relevance of professional competencies for working with heterogeneous students' groups is high enough. But, concerning migrant children, this need is not so pronounced. These results may indicate that there are no educational problems and difficulties with migrant students in Kiev schools. Many respondents found it difficult to answer whether these teachers' competencies are needed.

2. Against this background, the respondents noted not a high demand for special professional competencies for working with migrant students, and it is usually correlated with their responses to the level of possession. In particular, the question about "the ability to break down stereotypes in the perception of migrants" - about 50% of respondents were undecided, whether they possess it, and only 5% had a high degree of its development. It confirms the conclusion that teaching competencies for working with migrant students are not very actual in Kyiv. Managers of educational institutions showed the same point of view.

3. As the most actual professional competencies teachers pointed the competencies for working with orphans - their commitment and desirability is noted by nearly 70% of respondents. But the level of development of these competencies among respondents is below average. Many of the respondents - according to the self-assessment - don't possess these competencies at all. The lowest level of possessing competencies for working with orphan children was shown by secondary schools teachers. Most likely, this is not because they are less ready to work with orphans - but because they feel a greater need for this than teachers from gymnasiums and lyceums, where less orphans study.

Probably for the same reason, gymnasiums' teachers and educational managers possess little or no professional competencies to work with children in a socially dangerous situation, because a few children from this category study at gymnasiums.

4. Most respondents indicated lack of readiness to work with children from heterogeneous groups, the reasons for which may be different. In particular, the unpreparedness for successful work with gifted children may be reasoned by economic problems, which don't contribute to a student's participation in various developmental activities. The actuality of competencies to work with orphans is minimized under the influence of strong external circumstances such as the lack of perspectives for this problem solution. That is, very often there are external conditions that do not allow clearly awareness of the need for competencies for working with heterogeneous students' groups.

5. Lyceums and gymnasiums teachers demonstrate higher levels of both the needs and possessing of competencies for working with gifted students. Single-minded focus, specialized training and more rigorous selection of students are dominating in educational institutions of these types.

In general, at educational institutions of all types respondents' answers show an average degree of possessing of competencies for working with heterogeneous groups. Secondary school teachers more often have difficulties in working with gifted students as well as with students with disabilities. For example, in the question about the ability to identify similarities and differences in curriculum, requirements for learning outcomes for normally developing children and students with disabilities (special needs) 65.3% of secondary school teachers noted the necessity of this

competence, and only 22.2 % - of gymnasium teachers, 16.7% - of lyceum ones. The distribution is revealed in working with children with disabilities.

6. The group of social-and-personal competencies for working with heterogeneous groups was the most “vulnerable” because in many positions respondents did not note a high level of their development.

7. Comparison of the answers of teachers and educational managers concerning the academic competencies for working with heterogeneous students’ groups demonstrates that, in general, the view of these groups of respondents is the same.

For example, about working with migrant children teachers noted a fairly high level of need for a capacity to resolve conflicts on ethnic, religious or cultural grounds among students (required - 20.4%, preferably - 74.3% of respondents). At the same time, 80% of educational managers noted the obligatoriness of such skills.

8. Regarding the level of these competencies development, the evaluation of teachers and education managers are different. Teachers estimated this level as average (74%), while 16% of respondents noted lack of their ability to resolve conflicts on ethnic or religious grounds. 20% of the educational managers believe that teachers possess a high level of above mentioned skills, 50% - the average, and 30% found it difficult to assess the presence of these competencies at teachers.

In general, the results of a survey of educational managers’ and educators’ competencies and needs correlate, in a particular institution. Managers’ answers can explain the responses of teachers - at least with regards to external circumstances – about the problems in working with heterogeneous students’ groups.

9. The gymnasiums’ teachers showed themselves as the most “competent” for working with heterogeneous students’ groups - when compared to the level of possessing of all competencies (specified in the questionnaire), they show better results.

10. In the survey’s results, the particular interest is caused by forms and sources of professional development that teachers prefer to use for the acquisition of competencies in working with heterogeneous groups. The most popular form is the educational-methodical literature, teachers’ training courses, and methodical support by relevant experts.

Conclusions

Thus, the hypothesis put forward at the beginning of the research was confirmed partially. The capacity of teachers and educational managers for working in the conditions of diversity is large enough. But, the majority of competencies are developed at the average level. In addition, at lyceums and gymnasiums, due to the conditions of “artificial” students’ homogeneous environment, teachers feel lower actuality for the competencies with regards to diversity pedagogics.

The most effective way for further development of teachers’ competencies for working with heterogeneous students’ groups is further education, in particular, teachers’ training courses and self-education by using special literature. Before this training the thorough pre-diagnosis of each students’ group must be made - what kind of competencies are needed by each teacher.

The need for the development of teachers’ competencies for working with heterogeneous groups in training courses is an important practice-oriented conclusion of this research.

Therefore, based on these conclusions, the project team of Dragomanov University has developed the thematic module “Diversity pedagogics and inclusion in education” and implemented it into practice of teachers’ training courses.

Since 2013, this module is taught as a separate topic in all programs for teachers’ training, regardless of specialty or the taught discipline. However, empirical experience and communication with listeners of these courses show the demand for development of a whole training program “Diversity pedagogics and inclusion in education”. It is planned to develop such program during 2016, it can be designed for 3 or 4 credits, 3 weeks of training.

Contents of the program should include the following issues.

1. The concept of inclusive education and educational integration. The history of the ideas and practices of inclusive education in the world and in Ukraine. Major international and domestic legal documents in the field of inclusive education and basic ideas.

2. The need for a broad interpretation of inclusion in education as the integration into the educational environment of all students, regardless of their characteristics, cultural, socioeconomic, psychophysiological and others. Diversity education concept. Providing equal access to education of heterogeneous groups: children of migrants, persons with disabilities, children from socially disadvantaged families, gifted students, children-“majors” and so on.

3. Features of inclusion at secondary education and in higher education. Competencies required by a teacher for successful work with heterogeneous groups. Key educational technologies for organization the teaching process in heterogeneous groups. Tools for diagnostic of different students’ special needs. Working with parents in the context of inclusive education. Advisory activities and consulting for the development of an inclusive educational environment.

4. An inclusive environment and corporate culture of an educational establishment. The main principles of inclusive socio-cultural and educational space set in international and domestic legal documents in the field of inclusive education. The role of a rector (director) and the institution’s policy in the development of inclusive education. Competencies required by educational manager for the successful organization of an inclusive environment at school. Conceptual understanding of diversity not as a problem but as a resource: the diversity of a staff significantly increases its potential for success.

5. A strategic approach to the development of inclusive education at a regional, city or the school level. The role of stakeholders in this process.

6. Inclusion in the workplace in the enterprise, organization, institution. The policy of non-discrimination, heterogeneity, inclusion on the examples of the British Council in Ukraine and others. The position of Coordinator for inclusion in the organization.

In general, in this segment of further teachers’ education - in the further training courses - a variety of innovations is most actively developed and implemented. It is due to the weakness of state standardization for training courses programs. Content of bachelor or master’s programs are clearly regulated by qualification characteristics, competencies fixed in the state standards of a profession – but in the teachers’ training programs it is more the issue for university autonomy. And this is great, because this factor stimulates competition between institutions that offer training services and it can result in increased quality of service.

Acknowledgements

This empirical research was performed in the frame of the project TEMPUS-543873 “Training of teachers and educational managers to work with heterogeneous groups and organizations”. So I wish to express my sincere gratitude to this project management team, first of all to Dr. Prof. Olga Graumann (University of Hildesheim, Germany), Dr. Prof. Michail Pevzner (Novgorod State University, Russia). They shared their knowledge and created a perspective work plan for our project, which included this empirical research. I’d like to thank the project team from Academy of Postgraduate Education in Minsk (Belarus), and their coordinator Dr. Ludmila Tarusova. The colleagues worked out a comprehensive questionnaire and excellent matrix for the teachers’ competencies analysis. I sincerely thank my colleague Dr. Zoya Garkavenko (National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine) for her creative involvement in conducting of focus group interviews and analysis of findings.

References

1. Armstrong, F., Moore, M. (eds.) (2004). *Action research for inclusive education: Changing places, changing practices, changing minds*. London and New York: Routledge Farmer.

2. Aune, B., Burt, B., Gennaro, P. (2010). *Behavior solutions for the inclusive classroom: A handy reference guide that explains behaviors associated with autism, Asperger's, ADHD, sensory processing disorder, and other special needs*. Texas: Future Horizons.
3. Graumann, O., Pevzner, M. (2014). Heterogeneity as a pedagogical problem (in Russian). In: *Inclusive Education: Problems and Prospects: Collection of Scientific Papers*. - Novgorod: Yaroslav-the-Wise Novgorod State University, 6-13.
4. Phillipson, Sh. N. (ed.) (2007). *Learning Diversity in the Chinese classroom*. Hong Kong University Press.
5. Sage, D.D. (1996). Administrative strategies for achieving inclusive schooling. In: *Inclusion: A Guide for Educators* / eds. S. Stainback & W. Stainback. Baltimore, MD: Paul H. Brookes, 105-116
6. Scherbova, T.V. (2008) (in Russian). Training specialists for inclusive education in the system of further education. In: *Inclusive education: Improving of Education Policy and System: Proceedings of the International Conference*, June 19-20, 2008. St. Petersburg: Herzen State Pedagogical University, 91-92.
7. Semago, N.Y. (2008) (in Russian). The modular system of training and advanced training for specialists implementing inclusive education. In: *Inclusive education: Improving of Education Policy and System: Proceedings of the International Conference*, June 19-20, 2008. St. Petersburg: Herzen State Pedagogical University, 59-61.
8. Shadoian-Gersing, V. (2011). Educating teachers for diversity: meeting the challenge. In: *Values of Cultural Diversity as a Factor of the Development of Modern School. Role and Competences of the Teachers, Principals and Teacher Trainers: Materials of the International Conference*. St-Petersburg: Academy of In-Service Pedagogical Education, 20-23.
9. Spencer, V. G. , Boon, R. T. (eds.) (2010). *Best practices for the inclusive classroom*. – Waco, Texas: Prufrock Press Inc.

Recomandat spre publicare: 21.08.2015.

STUDII ȘI CERCETĂRI ECONOMICE

ARTICOL DE SINTEZĂ:

ANALIZA COMPONENTEI DEMOGRAFICE A POTENȚIALULUI ȘTIINȚIFIC AL REPUBLICII MOLDOVA

Aurelia ȚURCAN (ȘUȘU)

dr., Profesor univ inter.,

Universitatea de Studii Europene din Moldova,

aurelia-turcan@mail.ru

Abstract: *Scientific staff involved in research and development has a decisive role in the economic development of a country. Currently, the modern world economy is knowledge-oriented, compared to the economy based on raw materials or physical labor. To increase the development rhythms and to compete - it is necessary to create a society based on knowledge. This will ensure smart and sustainable growth. Achieve its purpose is only possible through the activation RDI process - driving force it is the human scientific personal. Studying the influence of the demographic factor on the human potential is required to prepare scientific staff. Therefore it is necessary to analyze the conditions and causes of demographic phenomena and their social effects - economic.*

Keywords: *scientific staff in development activity, researchers, employees from research and development, demographic situation, population growth, migration balance, brain drain.*

Rezumat: *Personalul științific implicat în activitatea de cercetare și dezvoltare are un rol decisiv în dezvoltarea economică a unei țări. În prezent, economia mondială modernă este orientată spre cunoaștere, comparativ cu cea bazată pe materii prime sau muncă fizică. Pentru a ține pas ritmurilor de dezvoltare și pentru a face față concurenței este nevoie de crearea unei societăți bazate pe cunoaștere ce va asigura o creștere economică inteligentă și durabilă. Atingerea scopului propus este posibilă doar prin activizarea procesului de cercetare – dezvoltare-inovare, a cărui forță motrică este potențialul științific uman. Studiarea influenței factorului demografic asupra potențialului uman este necesară, pentru a previziona pregătirea personalului științific necesar domeniului cercetării. Din aceste considerente este necesar de a analiza condițiile și cauzele fenomenelor demografice, precum și efectele lor social – economice.*

Cuvinte cheie: *Personalul științific din cercetare –dezvoltare, cercetătorilor științifici, salariații din activitatea de cercetare-dezvoltare, situația demografică, sporul natural, soldul migrațional, exodul de intelect.*

JEL Classification: J110, O300, M540.

Introducere:

Rolul factorului uman are o valență majoră pe parcursul întregii istorii, fapt confirmat de modernizarea structurilor economice. Spre deosebire de toate celelalte resurse existente, potențialul uman este singura resursă care poate avea capacitatea de a-și majora valoarea odată cu trecerea timpului. De aceea, factorul uman a devenit factor hotărâtor pentru dinamismul social-economic și rațiunea tuturor activităților. În acest context, evaluarea și analiza potențialului uman național ocupat în cercetare-dezvoltare prezintă o mare însemnătate. Evaluarea potențialului uman are drept obiective aprecierea modului în care țara dispune de resursele umane necesare desfășurării activității și a modului în care aceste resurse sunt utilizate pentru obținerea de avantaje concurențiale. Analiza potențialului uman științific va da posibilitate de a trasa direcții corecte în vederea creării unei societăți bazate pe cunoaștere.

Rezultate și discuții:

Cea mai activă și productivă categorie de personal științific sunt cercetătorii științifici. Aname această categorie a personalului științific apare cel mai des în statisticile internaționale, numărul cercetătorilor fiind un indicator important care caracterizează atât potențialul inovator al unui stat, cât și capacitatea acestuia de a consolida o societate și o economie bazată pe cunoaștere.

Numărul cercetătorilor în decurs de 24 ani s-a micșorat aproape de 4 ori (cu **-9500 persoane**) de la 12815 în 1991 la 3315 persoane în anul 2014.

Aceasta este foarte ușor explicabil prin destrămarea URSS și degradarea întregii economii naționale. Greutățile anilor 90 nu s-au terminat odată cu terminarea mileniului, ci invers și în perioada anilor 2000 această tendință general se menține cu o constantă permanentă. Analizând situația cercetătorilor în ultimii 15 ani și comparând cu anul 2000 putem constata faptul că această evoluție este tot negativă. Această micșorare s-a produs până în anul 2008, când numărul cercetătorilor a crescut considerabil de la 2592 persoane în 2007 la 3471 persoane în 2008.

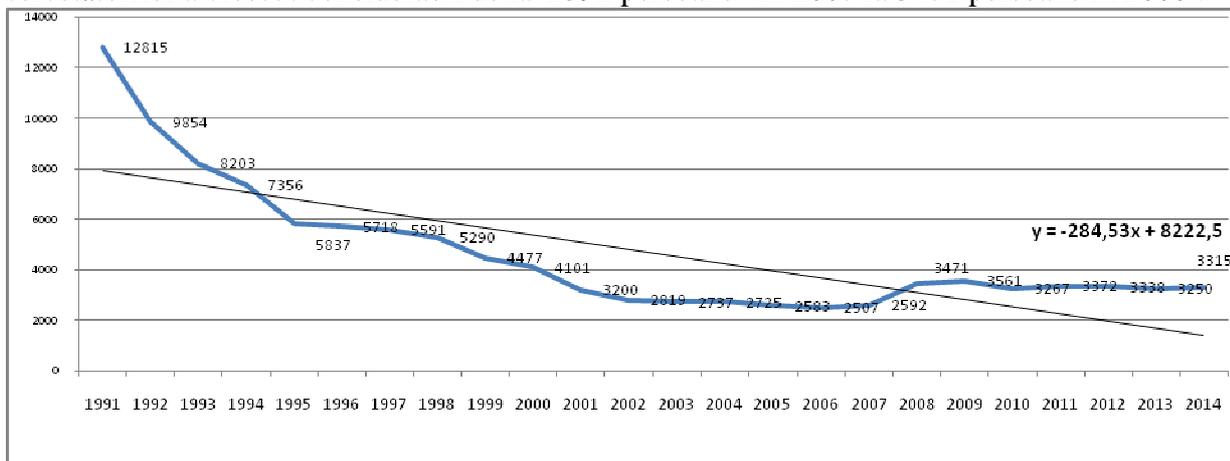

Figura 1. Dinamica potențialului științific uman pe perioada anilor 1991-2014 și calcularea trendului de dezvoltare.

Sursa: Calculat de autor în baza datelor www.statistica.md

Însă aceasta nu este o situație veridică dat fiind faptul că potențialul uman ocupat în cercetare-dezvoltare până în anul 2008 era evaluat prin numărul scriptic al personalului, iar din anul 2008 BNS⁶ a trecut la operarea prin numărul salariaților.

Pentru a efectua o analiză calitativă a informației privind potențialul științific uman al Republicii Moldova este necesar de a delimita niște noțiuni.

Conform explicației BNS începând cu anul 2008 la calcularea “numărului salariaților” au fost incluse și persoanele care paralel cu activitatea didactică au executat cercetări științifice, dar excluse persoanele cu contract de munca suspendat. Însă spre regret au fost pe nedrept compilate noțiuni diferite precum „personalul”, “numărul lucrătorilor” și “salariați” reflectându-se ca un singur indicator ceea ce metodologic este greșit.

Oare e posibil de a face o astfel de statistică oficială fără să se reconstruiască seria dinamică? În cazul acesta ar fi de dorit ca informația prezentată de BNS să fie comparabilă în dinamică având la bază o metodologie unică de calcul al indicatorilor analizați.

Analiza corectă a acestui indicator în dinamică este posibilă numai pe diferite perioade de timp: **Perioada 1991-2007** și **Perioada 2008-2014**.

Să ne referim mai întâi la dinamica personalului științific pe perioada anilor 1991-2007, în acest caz putem concluziona că în decurs de 17 ani numărul personalului angajat în domeniul cercetare-dezvoltare s-a micșorat de 4 ori. Utilizând metoda liniară de ajustare a acestei serii de timp prognoza este poate fi făcută doar după un scenariu pesimist. Tendință clară de reducere anuală cu 532 persoane a cercetătorilor științifici din sfera de cercetare –dezvoltare denotă faptul că potențialul științific uman, acumulat într-o perioadă foarte lungă, se pierde iremediabil

⁶Conform BNS începând cu anul 2008 la calcularea “numărului salariaților” au fost incluse și persoanele care paralel cu activitatea didactică au executat cercetări științifice, dar excluse persoanele cu contract de munca suspendat.

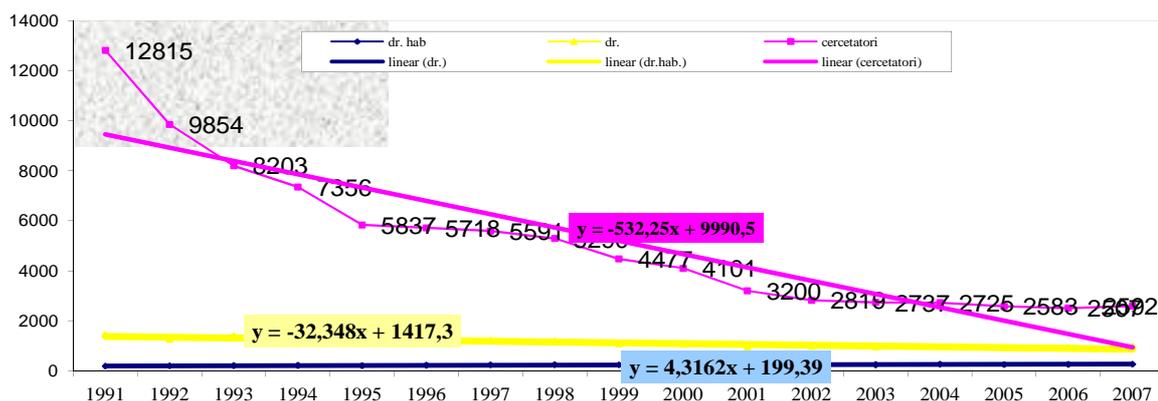

Figura 2. Dinamica potențialului științific uman pe perioada anilor 1991-2007 și calcularea trendului de dezvoltare.

Sursa: Calculat de autor în baza datelor www.statistica.md [2,pag.115]

. Tendința de micșorare a potențialului științific uman a început odată cu destrămarea URSS și este caracteristică pentru toate țările fostei URSS.

Factorul fundamental care explică acest fenomen sunt procesele de migrație activă a oamenilor de știință („exodul de intelect”) spre statele economic mai dezvoltate, care a avut un impact negativ asupra potențialului științific uman al Moldovei. Emigrarea masivă a etnicilor nemți, evrei, ruși și alte naționalități spre țările sale istorice a avut un impact negativ puternic asupra dezvoltării științei în Moldova.

În Raportul UNESCO 2010 este menționat acest fapt:”Ca o consecință a cererii slabe în C&D, următoarele țări: Albania, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Moldova, Muntenegru, România, Serbia și Fosta Republica Iugoslavă a Macedoniei suferă din cauza exodului acut de intelect. O evaluare a gravității acestei stări plasează aceste țări între pozițiile 109 și 121 din 125 de țări studiate (WEF, 2007). Efectele acestui proces nu au fost studiate profund în țara noastră nici până în prezent.

Analizând cea de-a doua perioadă de timp 2008-2014 conform informației prezentate de BNS avem cu totul alt tablou: în 2008 față de 2007 numărul cercetătorilor crește cu 879 persoane sau cu 34%, de la 2592 la 3471 persoane, ajungând în 2009 la cel mai mare număr de cercetători din ultimii 15 ani – 3561 persoane.

Dar, aceste date statistice, au o mare deviere de la sursele administrative ale Academiei de Științe a Moldovei. Ar fi clară situația în cazul unui număr mai mare de cercetători pe plan național, deoarece în afară de Academia de Știință a Moldovei mai sunt și alte organizații care fac cercetări științifice. Dar de loc nu este clară situația când numărul cercetătorilor științific în cadrul Academiei naționale este cu mult mai mare (situația anilor 2007-2009). S-ar părea că după anul 2009 situația evidenței potențialului științific al AȘM ș-a ameliorat și până în 2014 această situație nu a mai apărut. Dar cum se observă după datele prezentate în **figura 3** în anul 2014 diferența cercetătorilor din cadrul AȘM este cu 84 mai mare decât numărul acestora prezentat de BNS.⁷

⁷ Această diferență va fi analizată mai detaliat într-o altă lucrare, deoarece este posibil de a descifra aceasta deviere în contextul analizat.

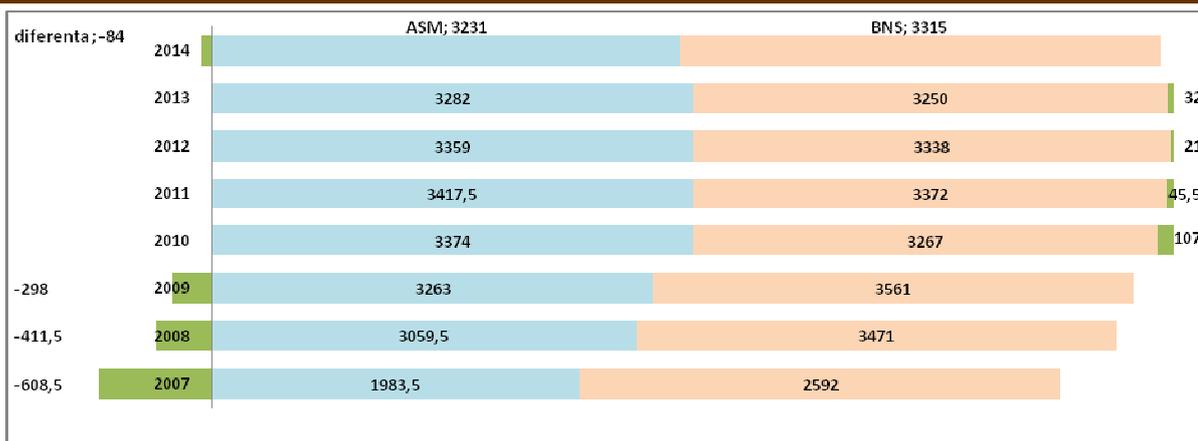

Figura 3. Dinamica cercetătorilor științifici conform datelor AȘM și BNS (anii 2007-2014) și calcularea trendului de dezvoltare.

Sursa: Calculat de autor în baza datelor www.statistica.md și www.asm.md

Această creștere conform statisticii a cercetătorilor științifici este foarte benefică, deoarece fizic numărul angajaților în economia țării este în descreștere, iar a persoanelor cu studii superioare - se menține la același nivel. Deci, cei care rămân angajați în economia națională tot mai mult încep să se ocupe cu cercetări științifice.

Aceasta convingere reiese și din informația privind salarizarea muncii în sectorul cercetării și dezvoltării.

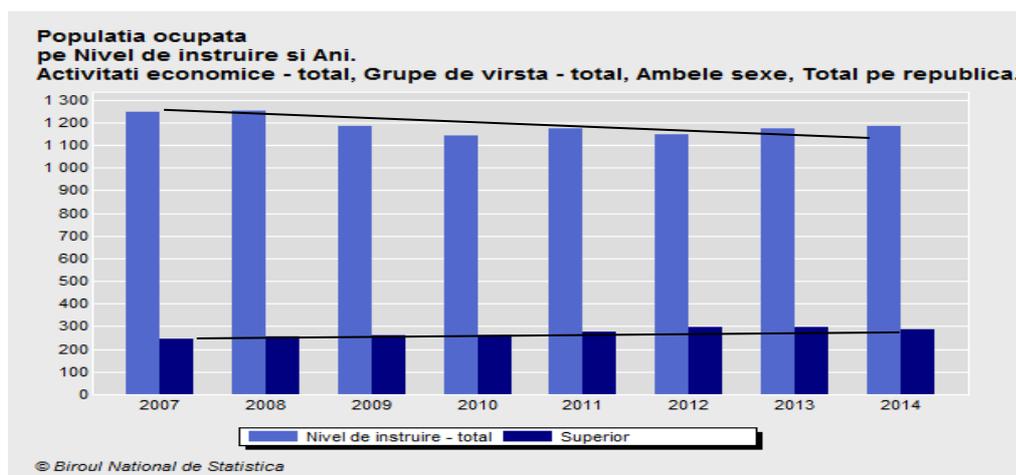

Figura 4. Dinamica populației ocupate după nivel de instruire pe perioada anilor 2007-2014.

Sursa: www.statistica.md

Conform BNS numărul salariaților care activau în cercetare-dezvoltare a crescut simțitor de la 4505 persoane în 2006 și 4587 persoane în 2007 la 5038 persoane în 2014, în 2009 -5424 persoane, comparativ cu 5315 persoane în 2008. Comparativ cu anul precedent numărul salariaților care activau în cercetare-dezvoltare în 2009 a crescut cu 109 persoane atingând cota de 0,45% din populația ocupată a țării (comparativ cu cota de 0,35% în perioada 2001-2006).

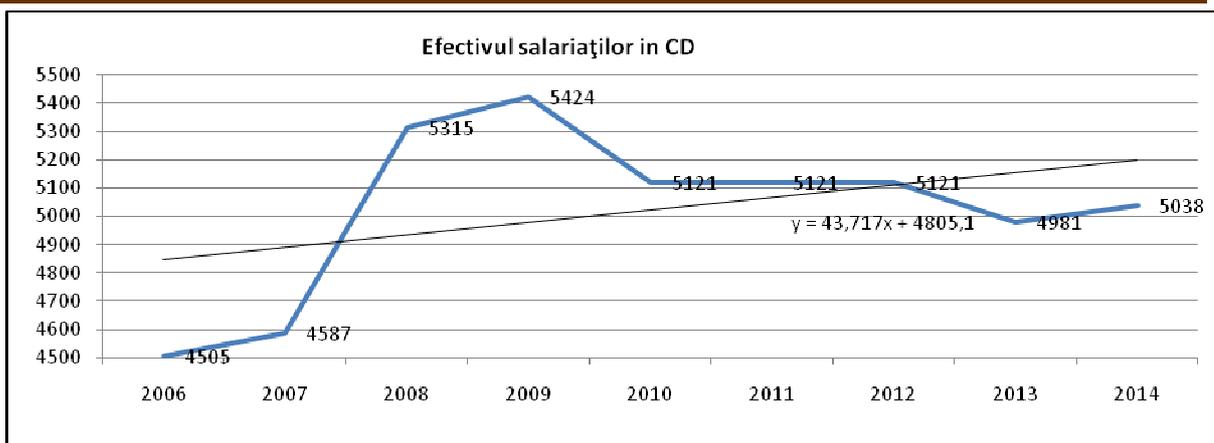

Figura 5. Dinamica salariaților din CD pe perioada anilor 2006-2014 și calcularea trendului de dezvoltare.

Sursa: Calculat de autor în baza datelor www.statistica.md

Efectivul de angajați în sectorul de cercetare-dezvoltare are un trend de creștere cu 43 persoane în mediu pe an.

Pe tipuri de instituții, salariații din activitatea de cercetare-dezvoltare cu cea mai mare pondere se regăsesc în unitățile specializate în cercetare-dezvoltare – 66,2%, fiind urmate de instituțiile de învățământ superior cu o pondere de 24,9%.

Cercetătorii au constituit - 66% din personalul salarizat în acest domeniu, iar personalul auxiliar și lucrătorii care execută funcții legate de activitatea organizației în general au avut o pondere de circa 30%.

Marea majoritate (77%) a lucrătorilor antrenați în cercetare-dezvoltare au studii superioare, ceea ce denotă un potențial științific sporit comparativ și cu Rusia, unde această pondere e doar de 62%.⁸

În ultimii ani fiecare al doilea cercetător este cu grad științific (în 2014 -51,9%), însă conform trendului liniar numărul noilor cadre cu grad științific este în descreștere, pe când susținerile tezelor de doctor habilitat au un trend înzecit de creștere (vezi figura 6).

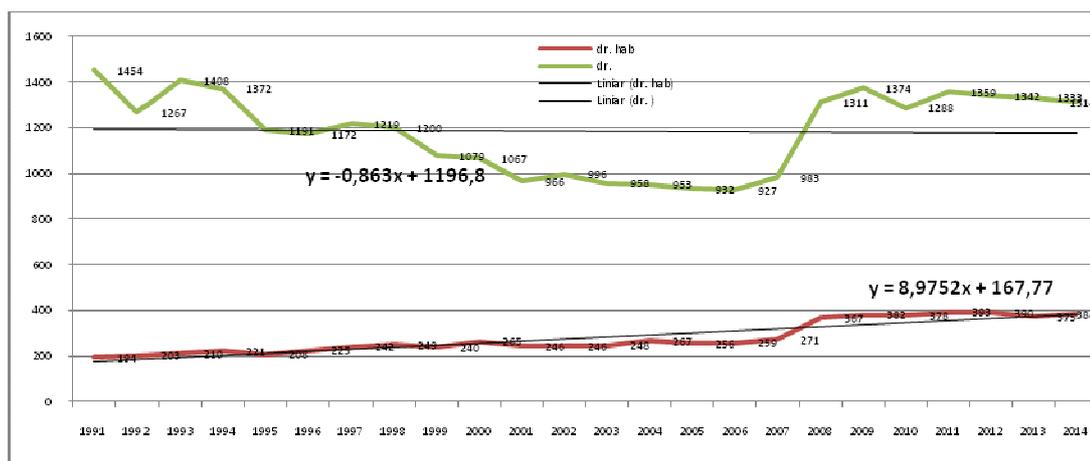

Figura 6. Dinamica potențialului științific uman (doctors și doctori habilitați) pe perioada anilor 1991-2014 și calcularea trendului de dezvoltare.

Sursa: Calculat de autor în baza datelor www.statistica.md

Aceasta este evident dacă luăm în considerație informația privind evoluția numărului de elevi și studenți în Moldova, care din 2000 până în 2014 s-a diminuat de la 753 046 persoane la 477 824

⁸ Индикаторы науки:2009. Статистический сборник. - М.:ГУ-ВШЭ,2009.- стр.34.

persoane. Trendul în ultimii 15 ani acesta este copleșitor de alarmant, deoarece este în descreștere de 21 mii persoane anual.

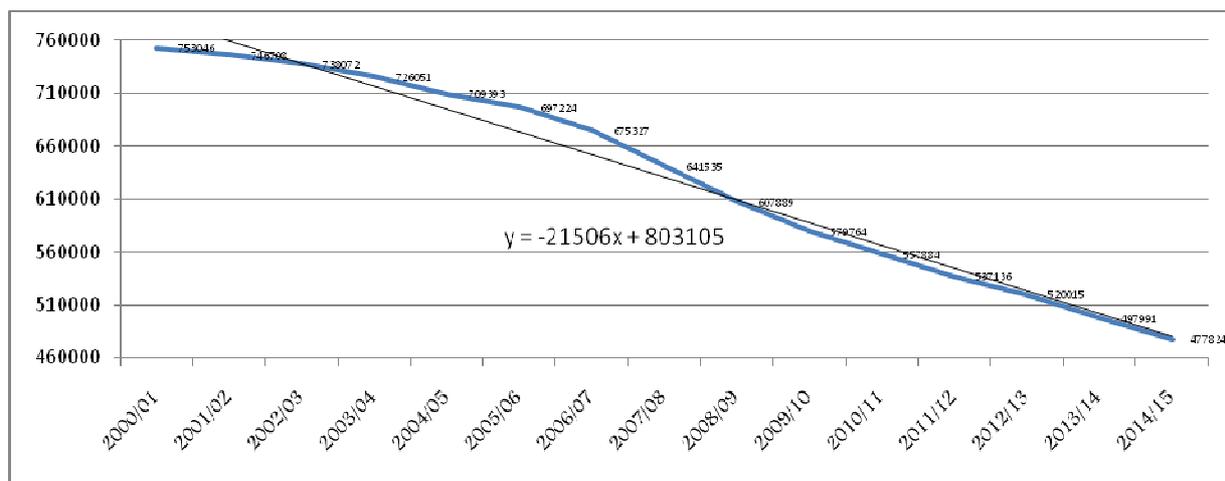

Figura 7. Evoluția numărului total de elevi și studenți pe perioada anilor 2000-2015 și calcularea trendului de dezvoltare.

Sursa: Calculat de autor în baza datelor www.statistica.md

Dacă această informație o analizăm aparte pe elevi liceeni și studenți atunci vedem descreșterea este influențată de micșorarea numărului de liceeni anual cu 7,3 mii persoane, iar a studenților cu 4,1 mii persoane.

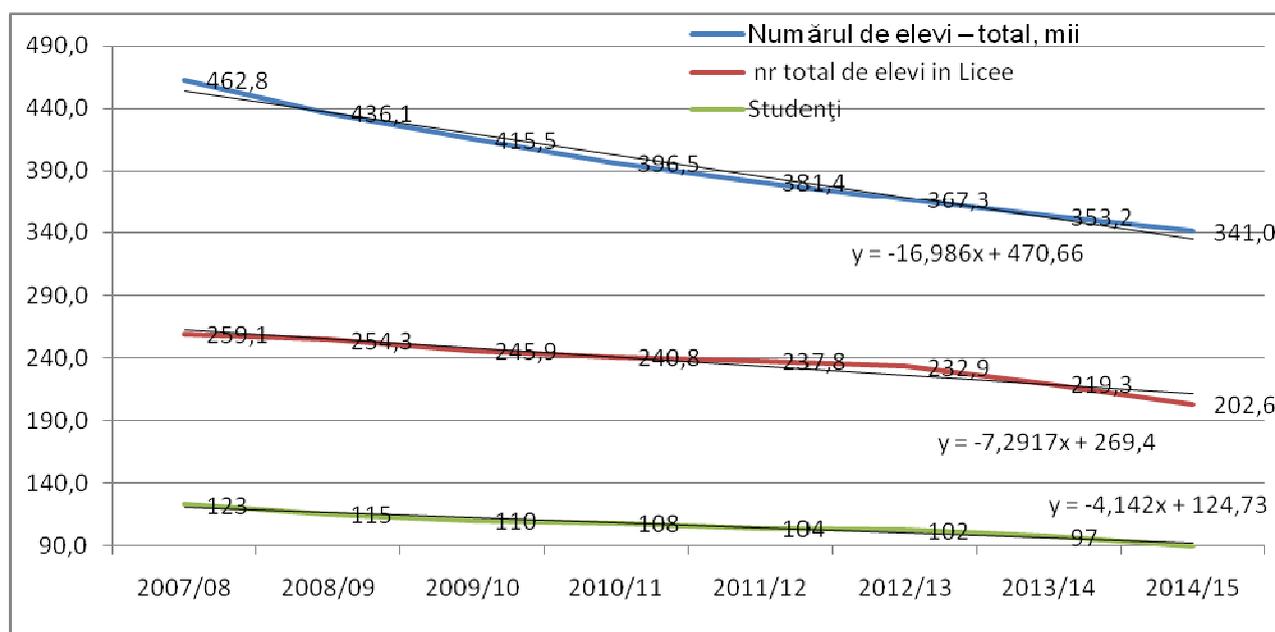

Figura 8. Evoluția numărului total de elevi și studenți pe perioada anilor 2000-2015 și calcularea trendului de dezvoltare.

Sursa: Calculat de autor în baza datelor www.statistica.md

Prelucrând datele statistice pe ultimii 15 ani primim un trend negativ de micșorare a populației cu peste 6 mii persoane anual.

Această situație este condiționată de situația demografică alarmantă în Moldova. Dar confruntând datele statisticii oficiale despre populație prezentate în figura 9 putem observa că aceste au o deviere serioasă de peste 300 mii persoane care nu se regăsesc în recensământul din

2004. Statistica prezentată de anuar pentru anul 2004 și 2005 ne indică numărul populației de peste 3,6 mil. persoane, pe când conform Recensământului au fost înregistrate doar 3,3 mil. persoane. Deci, nu se știe concret care totuși este populația țării. Probabil această situație de incertitudine este comodă, deoarece nu este explicația acestei devieri pe site-ul BNS.

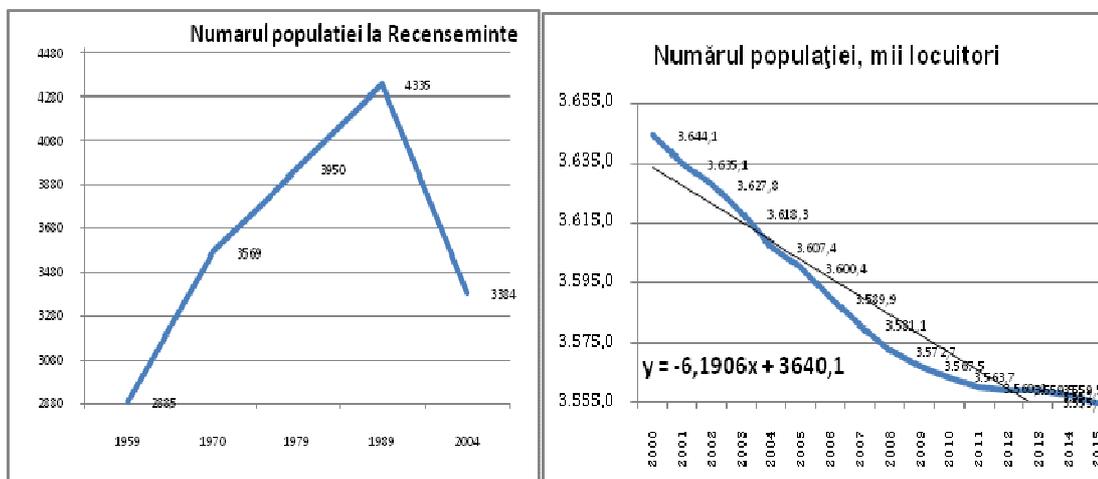

Figura 9. Evoluția populației pe perioada anilor 1989-2014 conform recensământurilor și evidenței BNS și calcularea trendului.

Sursa: Calculat de autor în baza datelor www.statistica.md

În prezent numărul populației conform ultimului recensământ nu este evaluat corect de către BNS. “Numărul real al populației Republicii Moldova este mai mic de trei milioane de oameni, contrar estimărilor Biroului Național de Statistică, care atesta la începutul anului 2015 o populație de 3 milioane 555 mii de locuitori.

Directorul Centrului de Cercetări Demografice (CCD), O. Gagauz, a precizat că există o discrepanță dintre datele prezentate de către BNS și cele ale recensământului populației din 2014, care arată că în Republica Moldova locuiesc 2 milioane 913 mii de persoane. „BNS efectuează calculele în baza Recensământului din anul 1989, încă din perioada sovietică, în care era inclusă și populația din Transnistria. Datele recensământului din anul 2004, care atestă o populație de 3 milioane 330 mii de persoane, dar care nu include și populația din Transnistria. Precizăm că în perioada sovietică nu exista acest fenomen de migrație, pe care îl avem acum”.

Potrivit raportului Centrului de cercetări demografice, au fost calculate greșit și rata totală a fertilității și speranța de viață. Datele CCD arată că rata fertilității este de 1,65 copii per femeie, față de 1,28 conform datelor statistice ale BNS. Calculele CCD arată că speranța de viață la bărbați este de 64,6 ani, iar la femei – de 73,2 ani, în timp ce datele BNS arată că speranța de viață la bărbați este 67,24, iar la femei de 74,99 lei. Ca concluzie CCD a recomandat BNS să revadă calculele privind numărul populației.”[7]

Regresul demografic poate fi observat analizând sporul natural, care este indicele demografic principal. În perioada anilor 1940-2014 sporul natural a caracterizat dezvoltarea social economică ca o hârtie de turnesol. Perioadele nefavorabile erau caracterizate prin sporuri naturale negative, în schimb perioadele de avânt economic automat erau caracterizate de creșteri ale sporului natural.

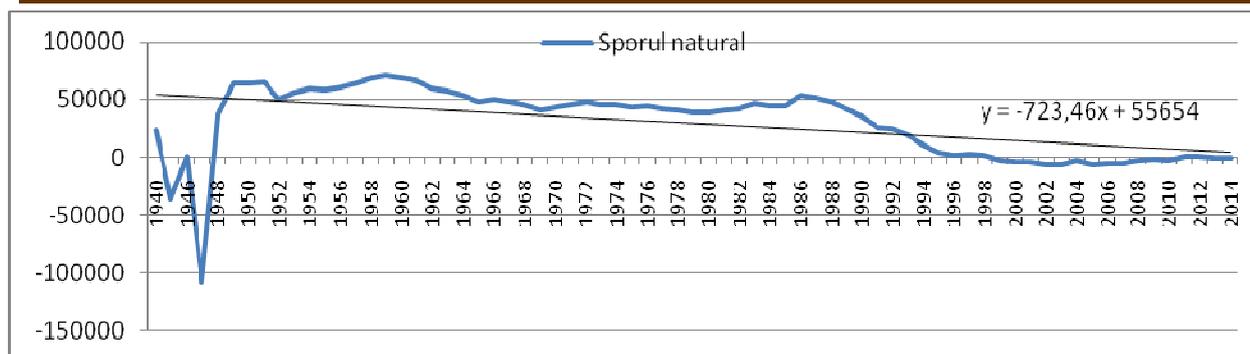

Figura 10. Evoluția sporului natural al populației pe perioada anilor 1940-2014 și calcularea trendului de dezvoltare.

Sursa: Calculat de autor în baza datelor www.statistica.md

Este interesant că țările economic dezvoltate (având o tradiție națională al natalității joase) au un spor stabil pozitiv. De exemplu în Franța, Suedia și Olanda ratele natalității (10-12,5 promile) sunt cu mult mai mici decât în țările cu o tradiție națională al natalității înalte (precum Kazahstan, Uzbekistan, Tadjikistan) unde rata natalității este de peste 20 promile.

Tabelul 1.

Ratele mișcării naturale a populației în unele țări

Țări	Născuți-vii			Decedați			Spor natural		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Franța	12,5	12,5	12,3	8,5	8,8	8,8	4,0	3,7	3,5
Suedia	11,8	11,9	11,8	9,5	9,7	9,4	2,3	2,2	2,4
Olanda	10,8	10,5	10,2	8,1	8,4	8,4	2,6	2,1	1,8
Uzbekistan	21,4	21,2	22,7	4,9	4,9	4,9	16,5	16,2	17,8
Tadjikistan	29,1	27,8	25,9	4,4	4,3	3,9	24,7	23,5	22,0
Kazahstan	22,5	22,7	22,7	8,7	8,5	8,0	13,8	14,2	14,7

Sursa: www.statistica.md

Analizând evoluția indicatorilor naturali demografici ai populației Moldovei în decurs de 75 ani din 1940 până în 2014 constatăm situația „foarfecelor demografice” în 2 perioade de timp: 1. Perioada al doilea război mondial și foametei 1940-1950 și 2. Perioada din 1998- până actualmente.

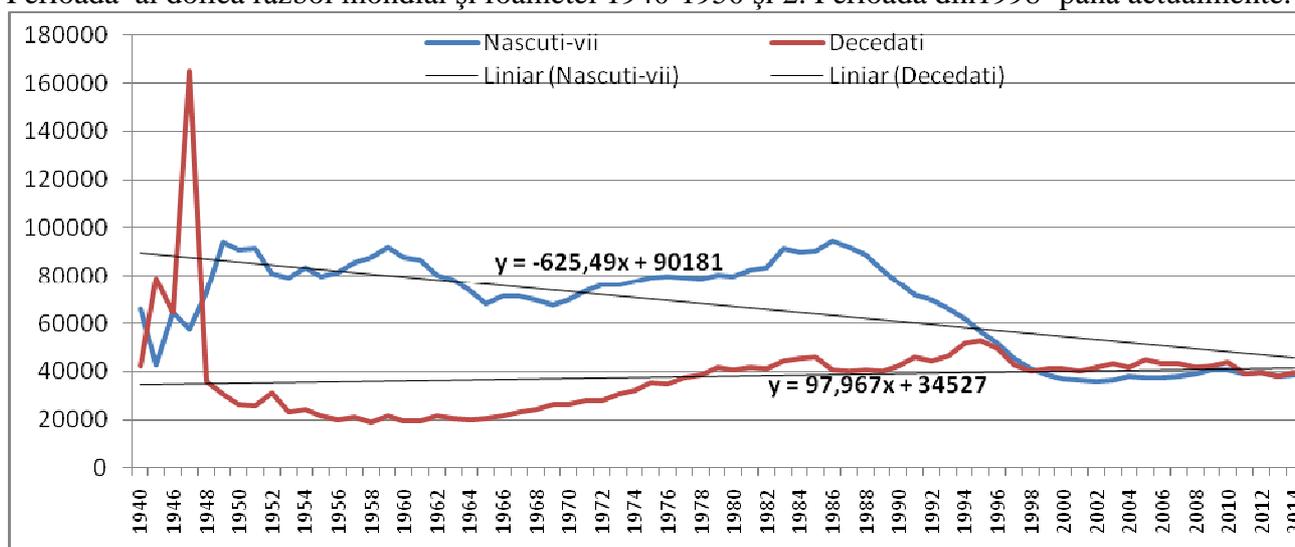

Figura 11. Evoluția indicatorilor demografici pe perioada anilor 1940-2014 și calcularea trendului de dezvoltare.

Sursa: Calculat de autor în baza datelor www.statistica.md

Deci, am ajuns unde am ajuns –la Depopularea teritoriului Republicii Moldova, care nu este cauzată nici de război, nici de foamete, doar de golurile guvernării perioadei de independență.

Figura 12. Dinamica numărului de născuți vii pe perioada anilor 1940-2014.

Sursa: www.statistica.md

Dacă în multe țări situația scăderii populației se explică printr-un sold natural negativ constant, atunci în Republica Moldova această situație a avut o degradare uluitoare de la 95 mii născuți vii (48 promile) în anul 1949 și 95 mii născuți vii în 1986 (22 promile) la 38 mii născuți vii (10,6 promile) în 2013-2014. Deci, numărul născuților s-a diminuat de circa 3 ori! Pe când rata mortalității nu este în mare deviere – doar în jur de 2 promile pe parcursul a șapte decenii: în 1949 – 13,6 promile, iar în 2014 -11,1 promile.

Dacă în anul 1940 se înregistrau 22 mii căsătorii anual, numărul divorțurilor era doar de 1200. După război în 1946 numărul divorțurilor era de zece ori mai mic doar 120 cazuri. În anul 1990 numărul căsătoriilor 41 mii, iar a divorțurilor 13 mii, deci la fiecare divorț reveneau peste 3 căsătorii. Actualmente, în a. 2014, numărul divorțurilor este același ca și în 1990, însă la fiecare divorț (13 mii) revin doar 2 castorii (numărul căsătoriilor în perioada analizată micșorându-se mai mult cu jumătate). Deci, anual, rata coordonării căsătoriilor față de divorțuri în Moldova are o tendință negativă și se va micșora și în viitor cu 0,4 puncte procentuale. Această situație este una deplorabilă deoarece copiii crescuți în familii destrămate deseori nu au o educație decentă, deoarece un părinte este nevoit să lucreze mai mult pentru a acoperi cheltuielile necesare pentru creșterea urmașilor.⁹

⁹ Ar fi de folos un studiu de evaluare mai profund al resurselor potențialului științific, cum a fost efectuat în multe țări, care la persoanele cu vicii și statut social jos le propun susținere materială pentru sterilizarea acestora și invers sunt susținute material persoanele cu studii superioare pentru a le motiva de a avea mai mulți copii (deoarece este știut faptul, că persoanele cu un statut educațional înalt se căsătoresc târziu și au puțini copii, iar cei un nivel social jos și fără studii, cu diferite vicii au mulți urmași, deseori cu un intelect care nu va permite intrarea în grupul de potențial științific al țării).

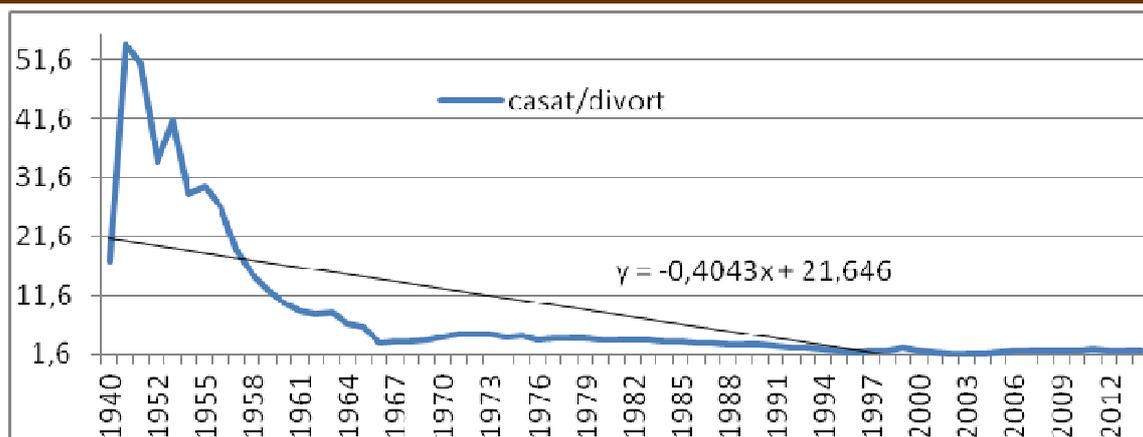

Figura 13. Evoluția ratei de revenire a căsătoriilor față de divorțuri pe perioada anilor 1940-2014 și calcularea trendului.

Sursa: Calculat de autor în baza datelor www.statistica.md

Situația creșterii potențialului științific este agravată nu numai de problemele soldului natural demografic, dar și din cauza soldului migrațional negativ. Fenomenul micșorării potențialului științific pe contul migrațional este denumit „exod de intelect”. Dar acest exod se calculează doar pe contul persoanelor care deja au primit un nivel de pregătire profesională de înaltă calificare. Însă nu se calculează și posibilitățile micșorării potențialului științific în timp pe contul plecării tineretului studios.

„Fenomenul exodului de intelect este un fenomen controversat la moment deoarece conform unor studii aprofundate s-a demonstrat că el poate aduce efecte atât negative cât și pozitive. Cea mai mare dilemă se construiește în jurul dificultății de a stabili care este efectul net. Este acesta unul pozitiv sau negativ?

Richard H.Adams Jr. într-un studiu realizat de Banca Mondială menționa: „Migranții internaționali...tind să fie mult mai educați decât restul populației țării lor de origine. Cu toate acestea, în ceea ce privește exodul de creieri real în statul lor de origine, migrația internațională nu pare să ia un procent prea mare din rândurile persoanelor cel mai bine educate”. Chiar dacă buna majoritate de muncitori calificați rămân, nu înseamnă ca ei nu sunt tentați de a emigra pentru a se realiza și a obține un nivel de viață mai bun.

Printre efectele negative sunt reducerea potențialului uman calificat al statelor de origine a emigranților, creșterea poverii fiscale asupra celor rămași, reducerea productivității muncii, a competitivității și potențialului inovativ-creativ al statelor în curs de dezvoltare. Ratele deosebit de înalte influențează negativ asupra creșterii PIB-ului, reducând ritmurile sale de creștere.

Exodul de intelect în sine deja este o pierdere importantă de capital uman valoros de aceea unul din efectele negative este reducerea potențialului uman al țărilor. Lipsa capitalului uman calificat în mod automat reduce numărul investițiilor în domeniile cheie ale economiei naționale, precum sunt inovațiile și în care este nevoie de personal înalt calificat.

Literatura contemporană ne demonstrează existența unor efecte pozitive generate de către exodul de intelect. Cea mai mare contribuție pozitivă rămân să o aibă remitențele migranților, care prin sursele financiare trimise în țara lor de origine contribuie la creșterea bunăstării populației țării, dar și la creșterea veniturilor statului, aceasta fiind o sursă ușoară de venit, fără oarecare efort din partea statului.

Alte efecte pozitive pot fi considerate formarea unor relații de valoare cu statele străine. Odată ce migrații se stabilesc în alte state ei dezvoltă relații maritale, economice, politice, sociale, culturale cu țara gazdă. Aceste relații într-un târziu putând fi importante și pentru statul de origine a imigrantului. Fluxurile de migrații de asemenea facilitează migrația viitoare. Fluxul de capital uman

contribuie la liberalizarea migrației, crearea unei mai mari libertăți, perfecționarea legislației în domeniu etc.

Este necesar de a menționa că principalii beneficiari rămân a fi statele-gazde, care primesc aceste fluxuri mari de capital uman calificat și obțin toate roadele din activitatea acestora. Aceste state sunt scutite de cheltuieli suplimentare pentru învățământ primar, secundar și superior. Ele doar obțin cadrele calificate, gata de a fi angajate și a contribui la creșterea economică a statelor.[2]

Pentru a analiza riscurile provocate de migrația „inteligentei” și de a evalua influența exodului de intelect asupra unui stat este nevoie de a extinde cercetările empirice asupra efectelor de creștere pe care o au lucrătorii calificați asupra resurselor unui stat, de a extinde comparația între țări.

În Republica Moldova perioada de după declararea suveranității până în anul 2012 este caracterizată printr-un flux al populației peste hotarele țării în căutarea unei vieți decente, ce a cauzat descreșterea simțitoare a populației țării (vezi figura 9).

Din anul 2012¹⁰ situația în domeniul migrației populație în Republica Moldova s-a ameliorat. Numărul persoanelor care vin cu trai permanent în Moldova este în creștere (cu o creștere medie anuală de 93 persoane), iar numărul persoanelor care pleacă la loc de trai permanent peste hotarele țării este în descreștere. Această situație se menține în perioadă de trei ani.

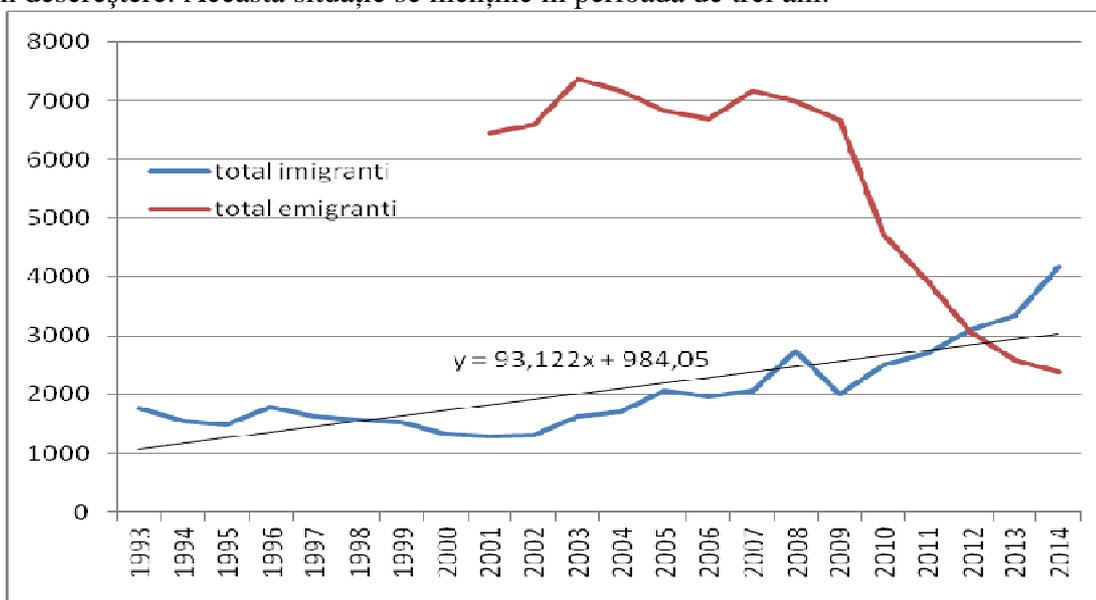

Figura 14. Evoluția soldului migrațional pe perioada anilor 1993-2014 și calcularea trendului.

Sursa: Calculat de autor în baza datelor www.statistica.md

Analizând în structură de gen emigranții din Moldova este necesar de menționat că în ultimele două decenii ponderea femeilor plecate este în creștere – ceea ce înseamnă din punct de vedere demografic o situație negativă, mai ales dacă această pondere este a celor tineri și în vârstă fertilă.

Informația prezentată de BNS permite a analiza doar anii 2000. Mărimea relativă a coordonării reflectă situația că la fiecare 100 persoane de gen masculin plecate din țară reveneau din 2000 până în anul 2011 - 120 de femei, iar din 2012 până în 2014 acest indicator a scăzut la 115 persoane. Cel mai mare număr de femei plecate a fost perioada anilor 2003-2004.

¹⁰ După informația statistică disponibilă pe www.statistica.md

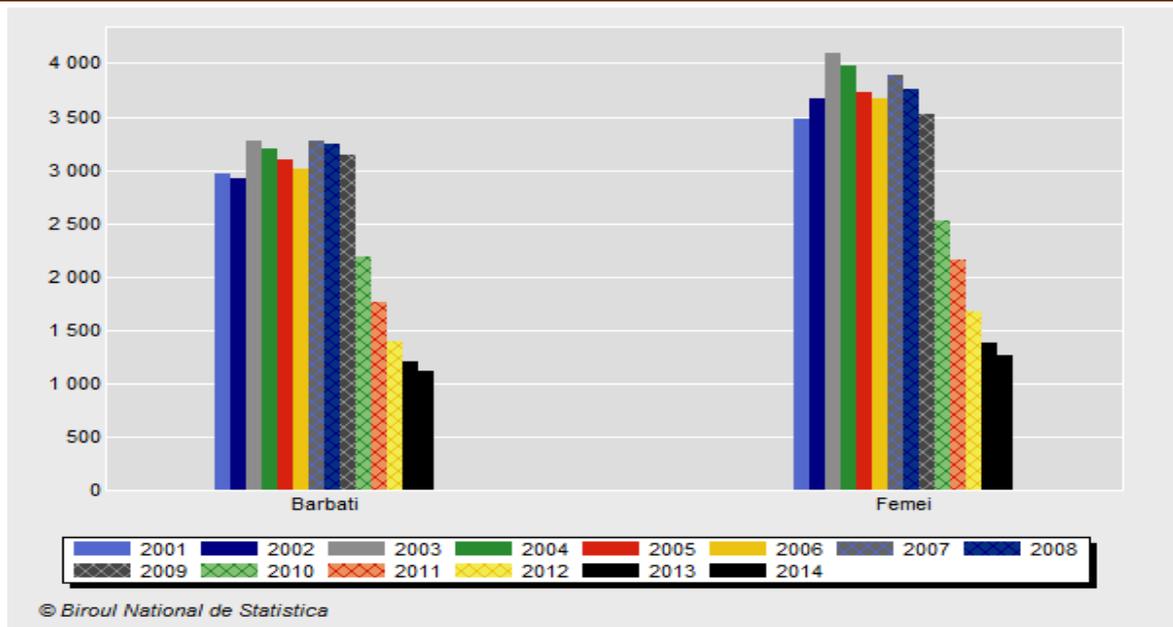

Figura 15. Dinamica emigranților după gen pe perioada anilor 2001-2014.

Sursa: www.statistica.md

Cele mai solicitate țări pentru emigranți în 2014 au fost Rusia, Ucraina, SUA, Germania și Israel. O mică parte de plecări la loc de trai stabil au fost în Belarus și Austria. De asemenea au plecat în Kazahstan și Turcia. O parte neesențială din conaționali noștri și-au ales ca nouă Patrie - România, Italia și Slovenia. (vezi figura 16)

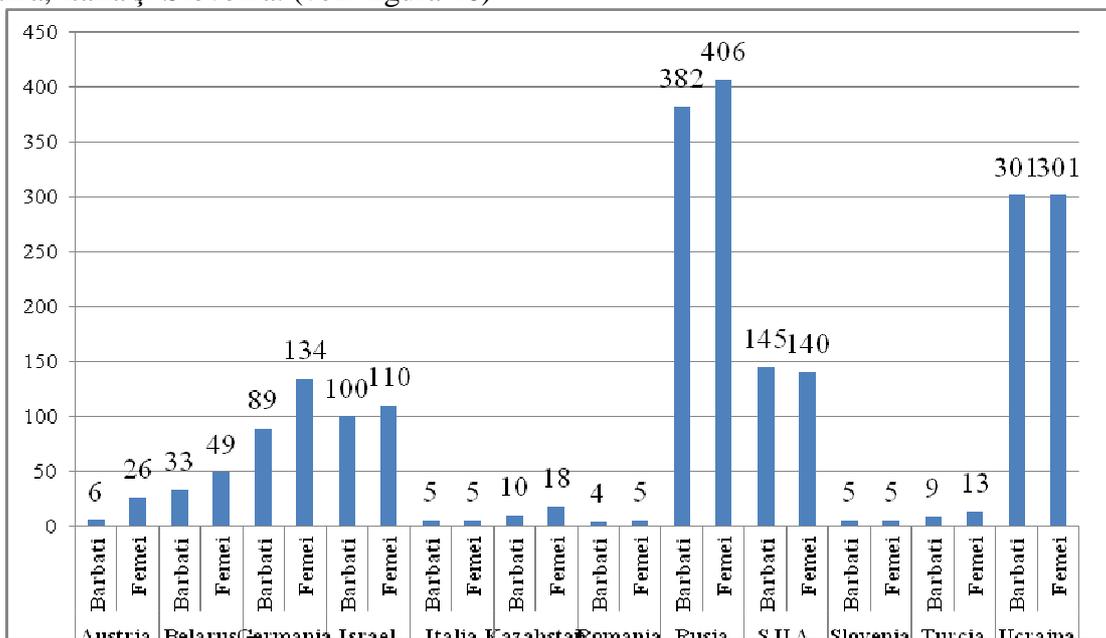

Figura 16. Emigranții după țara de destinație în 2014 .

Sursa: www.statistica.md

Se observă o tendință pozitivă a soldului migrațional, dar cu un mare semn de întrebare. Situația cu imigranții indică o creștere în ultimii trei ani. Care este scopul imigranților veniți în Republica Moldova numărul cărora a sporit simțitor în acești 3 ani? Conform tabelului 2 imigranții nu vin nici la lucru, nici la studii, nici nu este imigrare de familie. Ce pot indica aceste date statistice? Mai ales luând în considerare că din 2749 imigranți veniți în Moldova în 2014 doar 32 %

au studii superioare, iar ceilalți doar studii medii. Deci, pentru ameliorarea evidenței statistice este necesar de a studia și alte cauze pentru care străinii vin în țara noastră.

Tabelul 2.

Dinamica imigranților după scopul sosirii

2012				2013				2014			
Total	La munca	La studii	Imigratie de familie	Total	La munca	La studii	Imigratie de familie	Total	La munca	La studii	Imigratie de familie
3 093	-	-	-	3 349	-	-	-	4 187	-	-	-

Ca să putem explica atractivitatea Moldovei pentru străini să vedem care este structura imigranților după naționalitatea acestora.

Conform informației prezentate în figura cea mai mare pondere 20% din numărul imigranților în Republica Moldova dețin românii (856 persoane), 13% rușii (532), câte 12 % le revin ucrainenelor și arabilor¹¹, și 10% turcilor.

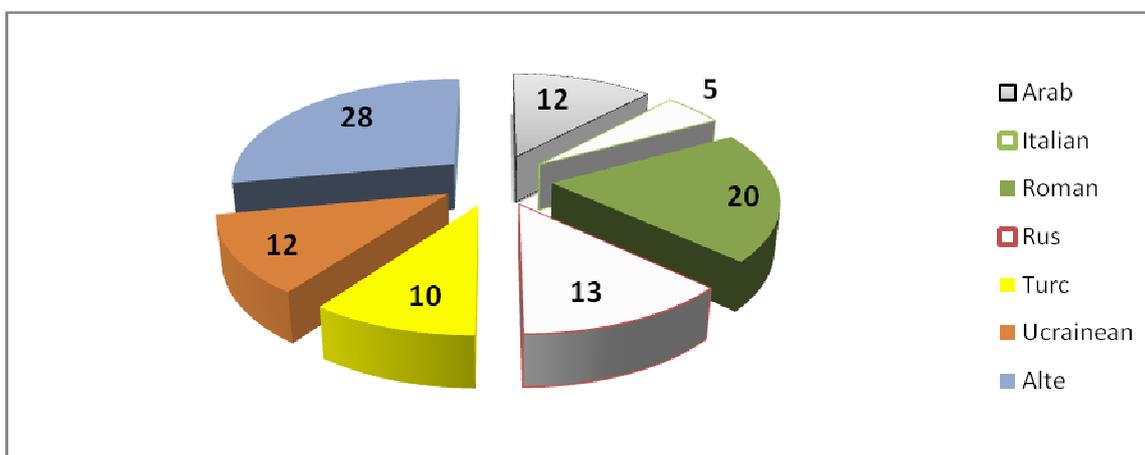

Figura 17. Imigranții după țara de origine în 2014.

Sursa: www.statistica.md

După această structurare este evident că explicația poate fi în atractivitatea pașaportului moldovenesc. Ucrainenii, arabii și turcii pot folosi cetățenia moldovenească pentru a pleca în Europa, folosind țara noastră ca țară de tranzit. Dar care ar fi explicația creșterii vertiginoase a creșterii numărului românilor (ponderea cărora este cea mai mare) în totalul imigranților? Sunt oare concetățenii noștri care primind cetățenia României s-au reîntors în țara mamă? Oare să credem că sunt frații români care vin în Moldova? Aceste răspunsuri sunt foarte greu de a primi de la statistica oficială, care a fost caracterizată de Disraeli¹² prin celebra frază „*minciuna este de trei feluri: minciuna simpla, minciuna gogonata și statistica*”.

Concluzii:

Implicarea în cercetare și necesitatea stringent de a face legături tot mai strânse cu mediul economic impun societățile să atragă capital uman foarte calificat, care nu devine doar sursă suplimentară de venit, ci element intrinsec al procesului de formare a unei societăți bazate pe cunoaștere. În acest context, menținerea unui potențial uman de cercetare adecvat cerințelor

¹¹ Numărul tuturor arabilor este cu mult mai mare deoarece această grupă este diversificată după țări și acest număr recalculat poate atinge ponderea de peste 15%.

¹² *prim-ministru al Marii Britanii, Benjamin Disraeli (1804-1881)*

societății bazate pe cunoaștere devine o prioritate a dezvoltării social-economice a societății contemporane. Pierderea acestui potențial ne va opri din dezvoltarea economică pe mulți ani înainte.

În acest context este necesar de a investi în dezvoltarea intrării personalului în categoria de potențial științific al țării. Acesta implică necesitatea implementării unei politici de stat corespunzătoare pentru ameliorarea situației analizate în lucrare.

Referințe bibliografice:

1. Raport privind activitatea Consiliului Suprem pentru știința și Dezvoltare tehnologică și rezultatele științifice principale, obținute în sfera științei și inovării Academia de Științe a Moldovei/ -Ch.:S.n., 2006 -2014/ (Tipogr. ASM).
2. Țurcan A. Evaluări și analize ale potențialului uman din activitatea științifică (Assessments and analysis of the human potential in scientific activity). In: *Revista „ECONOMICA”*. Ch.: Complexul Editorial al IEFS, 2012, 1 (79),114-123. ISSN 1810-9136.
3. Индикаторы науки:2009. Статистический сборник. - М.:ГУ-ВШЭ,2009.- стр.34.
4. Цуркан (Шушу) А. Методологические исследования оценки развития научной деятельности Республики Молдова. Monografie. Editura CEP UASM, Chișinău, 2010, 280 p.
5. Цуркан (Шушу) А. Оценка человеческого потенциала молдавской науки. In: *Economie și Sociologie (cat. B)*. 2010, nr. 4, pp. 243-250. ISSN 1857-4130.
6. Цуркан А., Красовская О. Проблематика статистической оценки и прогнозирование кадрового состава науки. Сборник материалов II международной научно-практической конференции «Статистика XXI столетия: новые вызовы, новые возможности» 29 – 31 мая 2013 г. стр.176-178.
7. <http://diez.md/2015/07/10/populatia-republicii-moldova-este-mai-mica-de-trei-milioane-de-locuitori/> accesat 20.08.2015
8. www.statistica.md accesat 20.08.2015
9. www.asm.md accesat 20.08.2015

Recomandat spre publicare: 21.08.2015.

ESTIMATION OF UNDERGROUND ECONOMY USING NATURAL-VALORIC INTER-BRANCH BALANCES

Valentina GANCIUCOV,
cerc. șt. coord., dr. INCE
Tatiana GUTIUM
lector univ. ASEM
Alina CEBAN
cerc. șt. st., INCE
ince@ince.md

Abstract: *The article presents the analysis of macroeconomic forecasting process of Moldovan economy on the basis of inter-branch balances. This model is both simple and effective, so that it allows detecting nonstandard phenomena and their impact on the whole economy. Having the statistic data available, inter-branch effective balances in natural terms allow to estimate underground economy. The first model for Moldavian economy was developed in 1991, when was created the first program on computer which allowed to identify macro indicators and relations between them, in line with System of National Accounts.*

Keywords: *macroeconomic, forecasting process, inter-branch balances, System of National Accounts.*

Rezumat: În lucrare sunt analizate problemele de prognoză macroeconomică a dezvoltării a Republicii Moldova pe baza modelelor balanțelor interramurale. Aceste modele sunt un compromis între simplitate și eficiente, reușind să surprindă fenomene nestandarde care pot avea loc într-o economie. În baza datelor modelului BIR a fost posibilă estimarea economiei tenebre. Realizarea acestei balanțe în Republica Moldova datează încă din 1991, când s-au pus bazele unui program automatizat de calcul a macroindicatorilor, ceea ce a permis și depistarea legăturilor între ei, în conformitate cu Sistemul Conturilor Naționale.

Cuvinte cheie: macroeconomic, proces de prognoză, balanțe interramurale, Sistemul Conturilor Naționale.

JEL Classification: E100, E600, P000, C000.

Introduction:

Production and distribution of production on the national economy, inter-connections, the use of material and labor resources, creation and distribution of national income are matters of prime importance in the scientific research. One of the tools that allows to reflect quantitatively the national economy is the mathematical model "Input-Output" (IO) or so-called inter-branch balance. This model was developed in the '20'-'30's of the twentieth century, and one of the founders is well-known scholar Russian-born American economist W.W. Leontief.

Input-output model has found its application immediately after its launch. In Romania the first input-output table was developed in 1990 and the oldest data table in this regard is the table for 1998. In 1991 Russia implements the System of National Accounts and in line with the concept of this system first input-output balance are compiled in 1995. Other countries that develop IOT (Input-Output Table) - America (1939), France (50s), England (1991), Japan (1995), New Zealand (1953).

In 1995 the OECD set up a project to develop an input-output table globally, bringing together 10 countries, on a historical period of 1968-1990. Over the years the global resource database and uses (World Input-Output Database) has been updated so that in 2015 it includes the supply and use table for 40 states, among which are the most countries of the European continent.

OECD table draw resources used at national level for all OECD member states and a number of non-Member States, covering the period 1995-2011. Using a list of standard economic activities based on Classification ISIC Rev. 3, global IO table allows cross-country comparison.

It is considered there are four functions of NVB (Natural-Valoric Balance). NVB *statistical* function enables the integration of statistical data in a concise framework, with the possibility of verifying the consistency of economic information describing the inputs and outputs of goods and services.

Through analytical function can be analyzed proportions consumption in the production process, distribution of production in manufacturing industries, and the rate of final consumption in total global production. The role of the evaluation function is to estimate main macroeconomic indicator and evaluate underground economy. BNV offers the possibility to forecast the main macroeconomic aggregates and develop scenarios of economic development, also to anticipate consequences from modifications in various internal and external factors on demand. The general scheme of inter-branch balance consists of four parts, called quadrants.

Quadrants of natural valoric inter-branch balance

	<i>Intermediate consumption</i>	<i>Final consumption</i>
<i>Intermediate goods</i>	I	II
<i>Gross value added, import, net taxes</i>	III	IV

Quadrant I is a square matrix of inter-branch flows of production and shows intermediate consumption in various branches/products of national economy, which are calculated based on technological coefficients; quadrant II contains information about the final product use, which includes un productive consumption, investment, savings and exports; quadrant III includes the

use of inputs sources (capital and labor) to the gross value added, imports and net taxes on each branch and import of goods. Columns quadrants I and III, offers information on the intermediate product and added value, reflecting inputs. Rows quadrants I and II, provide information about intermediate consumption and final consumption, showing the use of resources, so the exits.

Leontief models explain the scheme of product realization through final demand in the economy: consumption, investment and export. The models in question are a compromise between simplicity and efficiency of reflecting economic processes taking place in reality, thus being a convenient tool, useful and practical.

When constructing models on inter-branch linkages the authors used the following basic assumptions about economic system properties.

1. An economic system is composed of a number of specific economic elements - branches. Each branch is characterized by a numeric indicator showing the overall volume of domestic production, in natural or value terms.

2. To produce a certain volume of production each branch uses strictly determined production quantities of other branches of the same system.

3. Increase in production volume in one branch requires proportional increased consumption of all items included in the technological scheme of production.

4. Production provided by each branch is partially used in the production process of other industries, and the rest goes outside the production system, as final product.

Double entry ensures equality between gross output and gross input of each branch. Therefore BNV enables accurate detection of the origin of inputs (resources) and output destination (s), making it possible to estimate the underground economy. The BNV presented in the paper is the input-output model of W. Leontief adapted in line with the System of National Accounts. Since resources are equal to uses, there is equality between the total amount for quadrants I to III and the total amount for quadrants I to II, which may be expressed by the following formula:

$$Q_{pb} + M + T - S = CI + CF + F + V + E \quad (1)$$

where: Q_{pb} – production volume in basic prices;

M – import of goods and services;

T – indirect taxes on goods and import;

S – subsidies on goods and import;

CI – intermediate consumption;

CF – final consumption;

F – Gross fixed capital formation;

V – changes in inventories;

E – export of goods and services.

Developing inter-branches natural valoric balance

Most methods of forecasting economic indicators can be divided into: forecasts of experts in the field; simple econometric models; structural models. Simple models forecast dependencies and correlations of the indices of previous periods. Structural models present in explicit form the behavior of economic agents and uses macroeconomic balances .It is regarded that namely structural models may take into consideration unforeseen changes in the economy.

Moldova continues to be a country strongly dependent on political games of the great powers, as confirmed by recent events: the upward trend on fuel prices, Russian embargoes for a number of countries, including Moldova, economic and military conflicts on the territory of Ukraine. The last years are also characterized by intensifying natural disasters. All this has a negative influence on the economic development of the country. If the first factors are political, the last ones are of a natural order and, if there would have been done the necessary investments in agriculture then this dependence would not be so obvious.

In the forecasting of macroeconomic indicators authors used macro-econometric models, expert models and inter-branches balance based models.

Evaluation underground economy using natural inter-branches balances

For estimating underground economy of the Moldavian economy were drawn up effective balances on 2013 year. For their compilation were used a set of official report issued by National Bureau of Statistics, Moldova.

Natural inter-branches balances were developed in accordance with the System of National Accounts. For the calculation of intermediate consumption volume on the main types of production an algorithm was developed in Excel package using technological coefficients. Unorganized market sales volume was calculated as the difference between resources (the volume of production, import, beginning inventory) and use (intermediate consumption, sales volume in the retail networks, ending inventory).

Agro-industrial complex

Analysis of effective balance of Agro industrial Complex (AIC) for 2013 in natural terms allowed to track significant deviations from the following items:

1) Unfermented tobacco. Developing inter-branches balance for 2013 in natural terms for this kind of production showed that the resources account for 13 4510 t and uses 14 - 6380 t, other words, there were used 2.07 thousand tones over the official available resources. This difference is explained whether by illegal import or that producer beginning stocks were not recorded correctly or illicit manufacture occurred. Consolidated state budget incurred losses just from VAT and customs service tax of about 9.54 million lei.

2) Tobacco manufactures. In 2013 this product had the following values: resources constituted 8.1 billion. pcs., but its use in all forms of consumption were higher than the resources with 0.4279 billion. pcs. (which constitutes 5.1% of resources). In retail trade were sold 7.64 billion. pcs., 1.015 billion. pcs. went to export, the balance at the end of the year constituted 0.18 billion. pcs., not taking into account the unorganized market. Thus, the official import of 4.49 billion. pcs. doesn't show the reality, underground production and illegal import summing at least 0.4279 billion. pcs. The state budget incurred losses of excise, VAT and taxes missed about 92.95 million Lei.

In 2013 the import of tobacco manufactures constituted 65.59 mil. USD (4487.6 million units) which amounts to 97.9% compared to the previous year, or 1.35 times compared to year 2000 (3328.9 mil pieces or \$ 48 mil.). Analysis showed that the measures taken by the government in previous years have led to a slight legalizing the importation of tobacco.

3) Alcohol. In 2013 this product had the following values: resources amounted to 0.54 mil. dal, and its use in all forms of consumption were higher than the resources with 1.3226 mil. dal (which represents 245% of resources) and amounted to 1.87 mil. dal. In this way, the official import of 0.0168 mil. dal does not match the reality. Effective import equaled 1.34 mil. dal of alcohol. Therefore the loss of revenue to the government from VAT, excise and customs services translates into 850 mil. lei.

4) Cognac. The resources of this product amounted to 2.35 mil. dal in 2013, which were used in the production process - 0.001108 mil. dal, in final domestic consumption - 0.77 mil. dal and exported 2.526 mil. dal. Analyzing foreign trade data from the National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova and comparing it to data from "Indicators on circulation of industrial production in natural terms in a.2013" there is a difference in the amount of 0.1834 mil. dal. Still, there is also unorganized market. This indicates a more than 1.384 mil. dal illegal import. As a result, the state budget was deprived of 107 mil. lei from VAT, excise duty and customs services.

¹³ Calculated as sum of inventories at the beginning of the year, domestic production and legal import

¹⁴ Calculated as sum of export, domestic intermediary and final consumption, losses and inventories at the end of the year.

- 5) Liqueurs and other spirituous beverages. In 2013, this product accounted to 3.87 mil. dal on resources. The uses, on all forms of consumption, were higher than resources with 1.39 mil. dal (which constitute 36% of resources). Only exports in 2013 equaled 4.27 mil. dal, which shows that there was illegally imported an amount of 1.39 mil. dal or illicit manufacture of this product occurred. The state budget missed revenue of about 881,3 mil. lei from VAT, excise duty and customs services.
- 6) Sugar Beet. The resources of this product amounted to 1.009 thousand tons in 2013, from which were used in production 1.128 thousand tons. Analyzing foreign trade data from the National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova is noted that the import of beet is not recorded and the difference between resources and uses is 119 thousand tons. This indicates that illicit import or underground production amounted at least 119 thousand tons. The government missed out revenues of about 5.4 mil. lei from VAT and customs services. However, it is not excluded that a possible cause of this phenomenon was the high level of sugar in the beet registered this year.

Assessing import and export volume in underground economy in 2013 and using the official tariffs on import and export prices for the analyzed production was estimated the amount of losses in the state budget on account of agroindustrial complex - approx. 1946.2 mil. lei.

Machinery Construction Complex

Drawing up the effective inter-branches balances in natural terms for 2013 showed the following differences:

1) Jewelry. According to natural balances set up for this product, the resources of this item equaled 125,48 mil. lei in 2013 (from production – 10,21 mil. lei, imports – 115,27 mil. lei and inventories at the end of the year in retail units – 365 mil. lei), while uses equaled 318.6 mil. lei (sold by retail units – 240.58 mil. lei, exports – 6.64 mil. lei) and inventories at the end of the year – 365 mil. lei, which is 486.745 mil lei more than resources (exclusive underground trade). Deviations obtained show that real import was greater than the official one (115.27 mil. lei) and has to reach 602.015 mil. lei. According to our calculations state budget missed up revenue from taxes, VAT and customs duty from illicit import of jewelry in amount of 168.7 mil. lei.

2) Non-ferrous metals. Export of non-ferrous metals from Moldova in 2013 amounted to 8430 t (24013.4 th. USD). Imports equaled 5284 thousand tons (34300.4 th. USD). For there are no non-ferrous metals resources in Moldova, we can consider that the difference between imports and export indicates continuous theft of electricity networks, irrigation, selling of machines as scrap metal etc. or there were illegal imports. Export price (2847.64 \$/ t) was approx. 2.28 times lower than the import price (6496.93 \$/ t). It seems that this product is re-exported to other countries and illegally imported, are committed thefts in order to export cheap. According to our calculations the consolidated budget missed customs duties, VAT and taxes of customs for the illegal import of non-ferrous metals in the amount of 52 mil. lei.

3) Pharmaceutical preparations. According to inter-braches balance developed the resources of this product in 2013 amounted to 3571.16 mil. Lei (production - 465.4 mil. lei, import - 3105.8 mil. lei and the ending inventories in retail units - 420 mil. lei), but have been used quantities amounting to 3886.5 mil. lei (sold by retail units - 2462.5 mil. lei, export - 1424 mil. lei) and the stock at the end of the year at manufacturers and retail units was 420 mil. lei, which is 735.4 mil. lei more than resources (without unorganized market sales). Deviation analysis showed that real imports were higher than the official (3105.8 mil. lei) and must reach the level of 3841.2 mil. lei. According to our calculations the consolidated budget missed customs duties, VAT and business services for the illegal importation of drugs amounting approximately to 59.4 mil. lei.

4) Small capacity engines. This product is not produced in Moldova and just imported. In 2013 imports amounted to 78 600 units. The resources of this product equaled 78,600 units and uses, in all forms of consumption, were higher than the resources with 596,6 th. units (which is 7.6 times the resources). Only exports in 2013 were recorded at 656,81 th. units, which shows that there were

illegal import and re-exportation of this product. There are significant gains from reexporting this product, while the average import price is 713 lei/ un., and export is made at an average price of 37.76 lei/ un., which shows direct tax evasion. The state budget missed revenue from VAT in the amount of about 111.7 mil. lei.

The most significant deviations are shown in Figure 1.

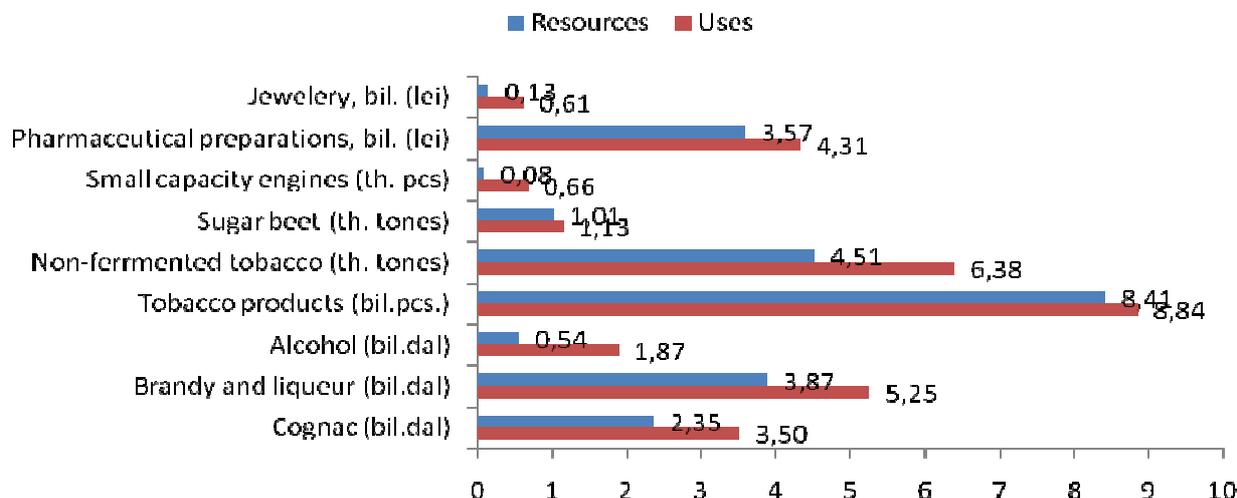

Figure 1. Balance deviations on products

Source: [4,5].

Assessing the underground volume of imports and exports in this two economic complexes, also using official prices and tariffs on import and export for the having quantities, we estimate that the government budget missed up revenue from taxes in amount of 391.8 mil. lei.

In addition to the items listed above, the inter-branches balance elaborated allowed us to detect the following interesting *negative phenomena* in the national economy:

In the context of *food security* analysis was performed balance of strategic products. On the bases of the analysis carried out it was found that meat production (Fig. 2) is 2.6 times lower compared to the average of the volume set out under the rules of subsistence food basket [3, Annex, column 20]. *Taking in consideration the imports of meat and meat products, domestic consumption is well below the minimum consumption norms, reflecting low purchasing capacity of the population.*

Other products which show decreased food security are beans and diary.

Volume of beans recorded in 2013 was 7 times lower the volume required by minimum subsistence food basket [3, Annex, column 20]. Domestic dairy production have covered less than a half of domestic needs of population, calculated on the basis of these rules. Studying price elasticity of strategic products the authors found an absolute sensitivity of the demand on market price deviations, *and surplus of this product on the market is due to the low purchasing capacity of the population.*

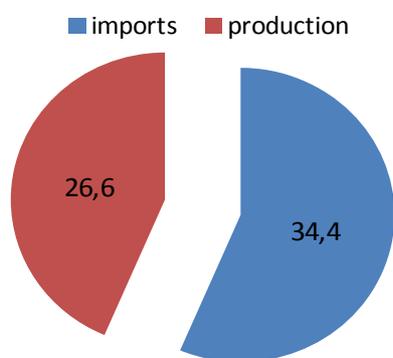

Figure.2 Import and production of meat in 2013, thousand tones

Sugar stocks remain quite high over the last years: at the beginning of 2013 amounted to 52.250 th. tons and at the end of the year – 116.125 thousand tons at producers. In 2013 Moldova exported 28.680 th. tones of sugar and although stocks were quite large, imports equaled 36.110 th. tons. According to official statistics on sugar in Moldova, average export prices constituted \$ 815.48 / t, or 43 USD less than the previous year, also higher than the import price of sugar with 117 USD (698 USD / t). Importing sugar is mostly from CIS - 93.52% and namely from Belarus- 93.46%, with 695 USD / t price. Domestic sugar is

exported mainly to EU countries - 92.57%, 5.95% in the CIS and only insignificant volumes in Other countries - 1.48%.

Imports of pastry and confectionery in 2013 increased by 20% compared to the last year, amounting 12880.05 tones, but import prices went down by 2.2%, amounting 37.75 th.lei/tones. These products go to export on a 31.54 th.lei/tonne, which is higher than the import price. The main import partners for confectionery are CIS countries – 67.63%, including Ukraine – 45.39%, Russian Federation – 21.65% and Belarus- 0.6%. Other countries share in imports in 2013 equaled 26.42% at an average import price of 21.34 th. lei/tonne, while imports from EU countries had a share of about 5.95% at an average import price of 77.9 th.lei/tonne. The biggest export volume for pastry in 2013 went to CIS countries – 88.15%, including Ukraine- 68.67% at a price of 34.86 th.lei/tonne and Russia – 19% at a price of 53.77 th. lei/tonne. Because of import price lower than export price for Ukraine, on domestic market are mostly traded Ukrainian pastries. On the basis of the aforesaid we conclude is absolutely necessary to support local production on domestic market and *in order to make the government can make use of protectionist policy leveraging tools.*

The volume of imported beer in a.2013 decreased by 4.8% and amounted to 9.39 million dal, but import prices rose by 3.8% and amounted to 60.83 lei / dal. Imported beer is carried out mainly from the CIS (96.2%) including Ukraine (85.23%, with a price of 51.8 lei / dal). Export of beer was quite small, about 1.2% of production. Based on the above we can conclude that *in this case it is necessary to sustain domestic production through protectionist policies.*

Although Moldova have been producing milk and dairy over the last years and a quite big amount of it went to export, it is noteworthy that the volume of this export has decreased by y.2006 (6600 t. - y.2001, 4200 t. - y.2002, 2700 t. - y.2003, 4200 t - y.2004, 3800 t - y.2005 at an average price of 21.8 th. lei/ tonnes). In the years 2007-2011 the export of these products did not exist or was rather small. Since 2012 Moldova restart exports of dairy products (y.2012 - 856 tons, y.2013 - 1286 tons). In 2013 Moldova imported 17 661 tones or 25.5% more than the previous year, at a price 30 000 lei / t. Leaders in imports of these products are the CIS countries - 69.8%, of which the main import partner country in trading this product is Ukraine, the share of imports from the country made up 64.6% of total imports of dairy, with a price of 44 350 lei / t. The share of imports from EU countries accounted for 30%, including Poland - 4.5%, Germany - 4.15%, Bulgaria - 3.5%, Lithuania - 3%.

An indirect analysis of strategic commodities groups was carried out, commodities which do not permit elaboration of inter-balances because of lack of norms and statistical data in division. In the case of diesel oil imports the analysis reveals a significant gap between imports and domestic consumption. Only agricultural sector consumption estimates made on the basis of technological norms of diesel consume on sown areas¹⁵ and diesel consumption in transportation for population and other services performed (which was collected from the energy balance) shows that demand for y.2013 was 705 500 t, for y.2012 - of 674 400 t and y.2011 - 703 200 t. Even if you take into consideration that some households for purposes of economy, does not meet all technological standards, the calculations show that the minimum necessary in y.2013 was 594 300 t, in y.2012 - 558 300 t and y.2011 - 593 300 t of diesel. Comparative analysis with actual data (see Table 1) shows that the underground economy imported at least 148 300 t of diesel in y.2011, 160 300 t in y.2012 and y.2013 - 139 300 t.

Considering the situation on diesel market, the state budget missed about 573.9 mil. lei in 2013 form of excise, VAT and customs services because of illegal import. From underground petrol market the budget losses are about 338.5 mil. lei.

Estimates show that the state budget missed up revenues of at least 3250.4 mil. lei from customs duty, excise, VAT and customs services as a result of illegal imports of diesel, gasoline, tobacco products, alcohol, spirits and liqueurs, cognacs, non-ferrous metals, jewelry, medicines etc. and as a result of illegal production (non-fermented tobacco).

¹⁵ On the basis of data provided by Food and Agriculture Ministry of Republic of Moldova

Conclusion

Promoting domestic goods in foreign markets is carried out through the Moldovan Investment and Export Organization (MIEPO), Chamber of Commerce and Industry of Moldova, the commercial representatives of the embassies of the Republic of Moldova abroad and associations of local producers on different branches of production. An effective tool for stimulating trade is cross-border cooperation, which is actively implemented by the Government.

Proposals for promoting local production:

- Specifically to the local manufactory industry is that it provides services rather than goods, so this economic branch exports cheap labor instead of material goods. We can thus conclude that, in order to diminish negative trade balance it is necessary to provide this industry partially with imported raw materials, and also to assure the export of its finite product.
- Sheep farming has been a traditional branch in the Moldovan economy and a long period of time wool processes were developed and wool fabrics went to export. Today textile industry works mostly in Lohn system, processing raw material received from the client (imports of wool fabrics) and exports labor services. Having our local wool materials necessary efforts should be made in order to re-establish wool industry.
- The internal market is oversaturated with goods produced from imported chicken meat of poor quality. *Government in order to protect local producers and local public health should use protectionist policy.*
- Import of confectionery production in 2013 increased and the largest volume of imports originate from Ukraine. The low price of imported confectionery from Ukraine makes this production more competitive in terms of price compared to local homogeneous production, and as a result substitutes the local final product. *So to improve this situation is necessary to analyze the cost of the goods and final price, and recommend producers to avoid expenses that are not justified.*
- Share of nuts exports constituted 4% of total exports in 2013 (in 2012 - 4.7%), which is higher than the share of cognac of 2.54% (in 2012- 2.41%) of total exports. *Due to this, we believe that efforts should be made in order to develop nut growing industry because this type of product is required on the external market.*

Based on this analysis, we consider appropriate to implement measures to improve the situation:

1. Moldova imported about 26,600 tons of meat and by-products of first category (including poultry 69.4%) at a price lower than the price of domestic producers. In this context, it is necessary to create long-term favorable conditions for attracting domestic and foreign investments in this sector, in order to enhance competitiveness. Besides that, as urgent actions, is necessary to apply non-tariff barriers for halting imports of meat and by-products of low quality and protect domestic producers.

In the republic there are potential for raising animals. For example, in 2013 were exported 47,400 t (81,200 t in 2012) of animal feed (bran, sunflower seeds, pressed soybeans, etc.) at a discounted price (2.6 lei / kg) compared with the market.

2. The major problem remains stimulating import substitution industries, including: *manufacture of perfumes and cosmetics, medicines, confectionery, grits, potatoes, lemon salt, synthetic detergent, essential oil and etc.* Although the country is producing perfumery and cosmetics, however import of this product is approximately 9.7 times the volume of domestic production.

The preconditions for the development of this sector are favorable in terms of the existence of raw material base, especially essential oils, apiculture products etc. The same situation occurs in the production of medicines, where import volume is 12.7 times higher than domestic production. *In these two sub-sectors it is necessary to create favorable conditions for attracting investments.*

3. Moldova is an agricultural country and agriculture is the basis of its agroindustrial complex. Dynamics of food production, export potential and level of assurance to the population with food depends on stable development of agriculture.

Agroindustrial complex evolution depends strongly on climatic factors. In the last decade have become outdated and obsolete: agricultural equipment, mineral and organic fertilizers, irrigation systems etc. The results are: decreasing soil fertility, farmers infringe crop cultivation systems, reducing yields, reducing the capacity and productivity of cattle.

By using mineral fertilizers yields would grow from 30 to 50%. Different countries use various amounts of fertilizers: developed countries such as the Germany - 145 kg / ha, EU countries – 91 kg/ha, Latvia-41.3 kg/ha, Romania – 35.3 kg / ha, while in developing countries they use 10-25 kg per hectare. In the past years Moldova use of fertilizers decreased from 136 kg / ha in 1991 to (19 kg / ha in 2004) 53 kg/ha in 2013.

Because the fall in using mineral fertilizers there has been decreasing soil fertility and majority crop yields by 30-50%. To increase efficiency in agriculture is necessary increase use of mineral fertilizers by 3 times. If the state is interested in the actual development of farming, then mechanisms must be found to reduce fuel prices. The state must solve this problem because the country's energy security must not be affected.

Bibliography:

1. Anuarul statistic al Republicii Moldova. Ch.: Statistica, 2014, 558 p. ISBN 978-9975-78-932-5;
2. Leontief, Wassily W. Input-Output Economics. Scientific American Volume 185, Number 4, October, 1951, p.15-21. ISSN: 0036-8733;
3. Regulamentul cu privire la modul de calculare a mărimii minimului de existență. Monitorul Oficial Nr. 104-108, 10.05.2013.
4. Savenco L., Ganciuov V. Modelul balanței interramurale de prognoză a dezvoltării economiei naționale. În: Evoluții și politici economice: Culegere de lucrări științifice / Inst. Naț. de Economie și Informație. Chișinău, 2004, pag.39-48. ISBN 9975-9654-8-2.
5. www.statistica.md

Recomandat spre publicare: 24.08.2015.

Articol de sinteză

TENDINȚELE DE BAZĂ ALE DEZVOLTĂRII SECTORULUI IMM-URILOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA PRIN PRISMA ACTIVITĂȚILOR ECONOMICE

Alexandra NOVAC

doctor în științe economice, INCE
alecsandra_novac@yahoo.com

Lilia GHIȚIU

doctor în științe economice, conf.cercet., INCE
ghitiulilia@yahoo.com

Rezumat: Sectorul IMM-urilor din Republica Moldova contribuie multilateral la dezvoltarea economică a țării. Principalele avantaje ale întreprinderilor mici și mijlocii au fost investigate pe deplin și confirmate de practica activităților economice a țărilor cu economie de piață și constau în următoarele: un nivel înalt de flexibilitate, inițiativă, dinamism; susceptibilitate înaltă la tehnologii noi și originale, inovații; lipsa birocrăției și a formalismului în organizarea activității întreprinderii; o capacitate mai mare pentru a asigura diversificarea produselor și serviciilor, în conformitate cu cererea; produsele IMM-urilor, într-o măsură mai mare, corespund tendințelor moderne de individualizare a cererii.

Dat fiind faptul, că structura sectorului economic de afaceri din Republica Moldova este bazată preponderent pe IMM-uri, rolul acestuia în dezvoltarea sectoarelor economice necesită o atenție deosebită. În lucrare au fost identificate tendințele de bază în dezvoltarea IMM-urilor în a.2008-2014, inclusiv analizată dezvoltarea sectorului IMM din punctul de vedere al dimensiunii întreprinderilor (micro, mici și mijlocii) și sectoarelor economice.

Cuvinte cheie: întreprinderi mici și mijlocii, activități economice.

Abstract: *Moldovan SME sector contributes to multilateral economic development of the country. The main advantages of small and medium enterprises have been fully investigated and confirmed by the business practices of countries with market economies and consist in the following: a high level of flexibility, initiative, dynamism; high susceptibility to new and original technologies, innovations; lack of bureaucracy and formalism in the organization of enterprise activity; a greater capacity to ensure the diversification of products and services in line with demand; SME products, in a larger extent, correspond to the modern trends of the individualization of demand. Given that the economic structure of the business sector in Moldova is based mainly on SMEs, its role in developing economic sectors requires special attention. The basic trends in the development of SMEs during 2008-2014 years has been identified, including the development of the SME sector in terms of size enterprises (micro, small and medium enterprises) and economic sectors has been analyzed.*

Keywords: *small and medium sized enterprises, economic activities.*

JEL Classification: E100, O39, H00

Introducere:

În multe state ale lumii, indiferent de nivelul lor de dezvoltare economică, a crescut simțitor rolul sectorului IMM în soluționarea problemelor economice și sociale ale societății. Astăzi, rolul IMM-urilor în asigurarea ocupării forței de muncă, crearea noilor locuri de muncă, saturarea pieței de consum, formarea clasei de mijloc, crearea și implementarea inovațiilor este evident.

Dat fiind faptul, că structura sectorului economic de afaceri din R. Moldova este bazată preponderent pe IMM-uri, rolul acestuia în dezvoltarea sectoarelor economice necesită o atenție deosebită. Dezvoltarea sectorului IMM-urilor poate contribui la creșterea competitivității și productivității, stimulând în așa fel creșterea venitului global și a celui pe cap de locuitor.

Rezultate și discuții:

Demografia IMM-urilor. Repartizarea IMM-urilor pe genuri de activități este una foarte diferită, unele sectoare fiind mai atractive, altele mai puțin atractive. În toate sectoarele economiei, ponderea majoritară o reprezintă IMM-urile, reprezentând 97,4% IMM din total întreprinderi, variind între 88,8% IMM în sectorul energie electrică, termică, gaze și apă și 100% în sectorul pescuitul și piscicultura (în a. 2014).

Evoluția pe întreg intervalul și schimbările de structură la nivel de sectoare de activitate scot în relief următoarele caracteristici principale (Tabel 1):

- Sectorul IMM din R. Moldova, din punct de vedere demografic, își menține structura caracteristică bazată pe comerț, cu o pondere de cca. 39,1% (în a. 2014 o descreștere de 2,0 p.p. față de 2008), urmate de cele din Tranzacțiile imobiliare, închirieri și servicii prestate întreprinderilor – 9,6 mii sau 18,3%, Industria prelucrătoare – 4,7 mii sau 9,1% (în a. 2014 o descreștere de 3,0 p.p. față de 2008) . Numărul IMM-urilor din Agricultură a constituit în anul 2014 2,8 mii, sau 5,5% din totalul IMM-urilor (o creștere cu 0,3 p.p. în a.2014 față de a.2008).

- Menținerea unei structuri relativ constante pe sectoare de activitate în a.2008-2014; însă cu unele tendințe de descreștere în sectorul Industriei prelucrătoare, Construcții, Transporturi și comunicații,Comerț.

- Cea mai mare descreștere s-a atestat în sectorul Industriei prelucrătoare, care a fost caracterizat ca având o dinamică, în mare parte, negativă și a ajuns să reprezinte în a. 2014- 9,1% din numărul total al IMM-urilor față de o pondere de 12,1% în a. 2008.

- O evoluție pozitivă se evidențiază în structura sectorului Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor, care marchează o majorare a ponderii în numărul total de IMM-uri pe parcursul a.2008-2014, de la 14,5% la 18,3%.

Tabelul 1. Structura numărului IMM-urilor pe genuri de activitate, a. 2008-2014 %

Genuri de activitate	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Total pe activitati	100	100	100	100	100	100	100
A Agricultură, economia vinatului și silvicultură	5,2	5,2	5,1	5,1	5	5,2	5,5
B Pescuitul, piscicultura	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
C Industria extractivă	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
D Industria prelucrătoare	12,1	11,6	10,9	10,2	9,8	9,6	9,1
E Energie electrică și termică, gaze și apă	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,6	0,6
F Construcții	6,1	5,8	5,6	5,5	5,5	5,3	5,4
G Comerț cu ridicata și cu amănuntul	41,1	41,3	41	41	40,5	40,0	39,1
H Hoteluri și restaurante	3,1	3	3,1	3,2	3,4	3,3	3,3
I Transporturi și comunicații	7,1	6,8	6,8	6,8	6,7	6,7	6,6
J Activități financiare	1,4	1,5	1,7	1,7	1,8	1,8	1,9
K Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	14,5	15,2	16	16,6	17,2	17,6	18,3
M Învățământ	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,0	0,0
N Sănătate și asistență socială	1,3	1,3	1,4	1,5	1,6	0,7	0,7
O Alte activități de servicii colective, sociale și personale	6,7	6,8	6,9	7	6,9	1,8	1,9

Sursa: calculele autorilor în baza datelor BNS

Începând cu anul 2008 în toate sectoarele de activitate, cu mici excepții, se întrevide o dinamică demografică ascendentă. Chiar și în anii de criză economică, numărul de IMM-uri continuă să crească. Această constatare este susținută de datele din tabelul 2, care reflectă evoluția demografică a IMM-urilor în funcție de principalele sectoare de activitate economică, pe un interval de 7 ani cu începere din anul 2008.

Din perspectivă demografică, în perioada 2008-2014, numărul IMM-urilor a avut o tendință pozitivă, atestându-se o creștere nesemnificativă, dar constantă, a numărului de întreprinderi: de la 41,1 mii până la 52,3 mii de întreprinderi. Pe fondul general de sporire a numărului de IMM-uri, creșterile diferitelor sectoare de activitate au înregistrat evoluții diferite pe parcursul perioadei 2008-2014.

În dinamică, în perioada 2008-2014 se atestă o creștere a numărului de IMM-uri aproximativ în toate sectoarele economiei, excepție făcând Pescuitul (o diminuare cu 2,4% în a. 2014 față de anul precedent), Industria extractivă (o diminuare în a. 2011 și 2012). De asemenea, în pofida creșterii numărului de IMM-uri, cu precădere în toate sectoarele economiei, Industria prelucrătoare a înregistrat o diminuare a numărului de întreprinderi și în anii 2008, 2010, 2011 și 2014 (cu 0,2%, 2,4%, 2,4%, respectiv 2,1% față de anul precedent).

În a. 2014 se atestă o creștere a numărului de IMM-uri din toate sectoarele economiei față de a. 2013 (cu excepția industriei prelucrătoare și pescuitului). Însă în structura IMM-urilor pe genuri de activitate, în perioada 2013-2014, dinamica întreprinderilor este diferită după mărimea întreprinderilor. Astfel, în a.2014, micro întreprinderilor au înregistrat o creștere semnificativă în Industria extractivă (+15%) față de a.2013. Se atestă o diminuare a numărului de întreprinderi mici în sectorul Hoteluri și restaurante (-1,0%), a numărului de întreprinderi mijlocii în sectorul Transport și comunicații (-9,0%). Cu toate acestea, în această perioadă IMM din aceste sectoare au înregistrat o tendință de creștere.

Tabelul 2. Evoluția numărului de IMM-uri pe genuri de activitate, a.2008-2014 (în % față de anul precedent)

Numărul de întreprinderi	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Total pe activități	104,5	106,2	104,5	103,7	104,5	102,9	102,8
A Agricultură, economia vinatului și silvicultură	100,8	105,1	102,8	103,4	103,2	107,0	108,9
B Pescuitul, piscicultura	90,8	114,5	100	96,2	110,5	98,8	97,6
C Industria extractivă	107,1	108,8	111,1	99,1	95,4	102,9	100,0
D Industria prelucrătoare	99,8	101,8	97,6	97,6	100,5	100,1	97,9
E Energie electrică și termică, gaze și apă	113	110,1	120,9	102,7	131,1	118,9	104,4
F Construcții	104,9	101,8	100,1	102,3	103,7	99,1	105,0
G Comerț cu ridicata și cu amănuntul	104,8	106,5	103,9	103,6	103,4	101,6	100,6
H Hoteluri și restaurante	103,8	103,5	108,5	106,5	110,2	102,6	101,9
I Transporturi și comunicații	102,5	103,1	104,2	103,2	102,9	102,5	102,6
J Activități financiare	112,6	114,3	114,7	107,3	109,2	104,2	106,5
K Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	114,2	110,9	110,3	107,6	108,1	105,8	106,9
M Învățământ	109,2	110,7	109	106,4	103,7	102,2	103,5
N Sănătate și asistență socială	110,5	110,8	110,8	109,1	113,7	113,6	111,8
O Alte activități de servicii colective, sociale și personale	95,6	107,8	105,9	104,3	103,7	104,3	103,6

Sursa: calculele autorilor în baza datelor BNS

Participarea IMM-urilor la crearea locurilor de muncă. Începând cu anul 2008, se atestă o diminuare drastică a rolului IMM-urilor în crearea de locuri de muncă.

Reduceri ale numărului mediu de angajați s-au înregistrat atât pe total sector IMM, cât și, în mare parte, la nivelul fiecărei categorii de mărime. În perioada 2008-2014, numărul mediu de salariați în sectorul IMM s-a redus cu 36328 de locuri de muncă. Cea mai mare scădere, în perioada a. 2008-2014, de 19 061 de locuri de muncă, se constată în Agricultură (o reducere de -35,0%), urmate de IMM-urile din Industria prelucrătoare -16 030 locuri de muncă (-28%).

La fel ca și în alți ani, **comerțul aduce cel mai mare aport în structura ocupării din sectorul IMM, în anul 2014.** Pe fondul micșorării de ansamblu, precum și a reducerii cu o dinamică mai accentuată în sectoarele Agricultură și Industrie, greutatea specifică a personalului angajat în comerț descrește de la 26,6% în anul 2012, la 25,3% cât reprezenta în anul 2014.

Astfel, structura pe principalele sectoare de activitate, ilustrată în Tabelul 3, indică faptul, că sectorul Comerț furnizează aproximativ o pătrime din numărul locurilor de muncă (25,3%), în timp ce ponderea numărului de angajați în IMM-urile din sectorul Industriei scade de la 19,2% în anul 2008 la 16,0% în 2014. În acest timp, ponderea personalului angajat în IMM-urile din Agricultură a înregistrat o scădere semnificativă de la 16,4% în a.2008 la 11,9% în 2014.

De asemenea, alte genuri de activitate în care sunt implicate un număr mare de întreprinderi sunt Tranzacții imobiliare (18,3% din IMM), angajând 13,9% din salariații sectorului mic și mijlociu (a.2014). Deși doar 5,5% din IMM activează în sectorul Agrar, ele oferă locuri de muncă la 11,9% din salariați angajați în sectorul IMM. Industria prelucrătoare, Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor, Agricultură sunt următoarele sectoare în care sunt angajați un număr mare de salariați (14,4%, 13,9 %, respectiv 11,9%).

Tabelul 3. Structura sectorului IMM pe genuri de activitate, a. 2012-2014 (%)

Genuri de activitate	Ponderea întreprinderilor			Ponderea nr. med. de sal.		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Total pe activități	100	100	100	100	100	100
A Agricultură, economia vinatului și silvicultura	5,0	5,2	5,5	12,1	11,9	11,9
B Pescuitul, piscicultura	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1
C Industria extractivă	0,2	0,2	0,2	0,7	0,7	0,7
D Industria prelucătoare	9,8	9,6	9,1	15,4	14,5	14,4
E Energie electrică și termică, gaze și apă	0,5	0,6	0,6	0,9	0,8	0,9
F Construcții	5,5	5,3	5,4	7,5	7,3	7,4
G Comerț cu ridicata și cu amănuntul	40,5	40,0	39,1	26,6	26,0	25,3
H Hoteluri și restaurante	3,4	3,3	3,3	4,0	4,0	4,0
I Transporturi și comunicații	6,7	6,7	6,6	7,6	7,9	7,8
J Activități financiare	1,8	1,8	1,9	0,9	0,9	1,0
K Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	17,2	17,6	18,3	13,2	13,6	13,9
M Învățământ	0,7	0,7	0,7	1,1	1,1	1,0
N Sănătate și asistență socială	1,6	1,8	1,9	4,3	5,7	6,2
O Alte activități de servicii colective, sociale și personale	6,9	7,0	7,1	5,4	5,3	5,3

Sursa: calculele autorilor în baza datelor BNS

Situația la nivelul anului 2014 este ilustrată în reprezentarea grafică (Fig. 1) și scoate în evidență o serie de tendințe și legături semnificative.

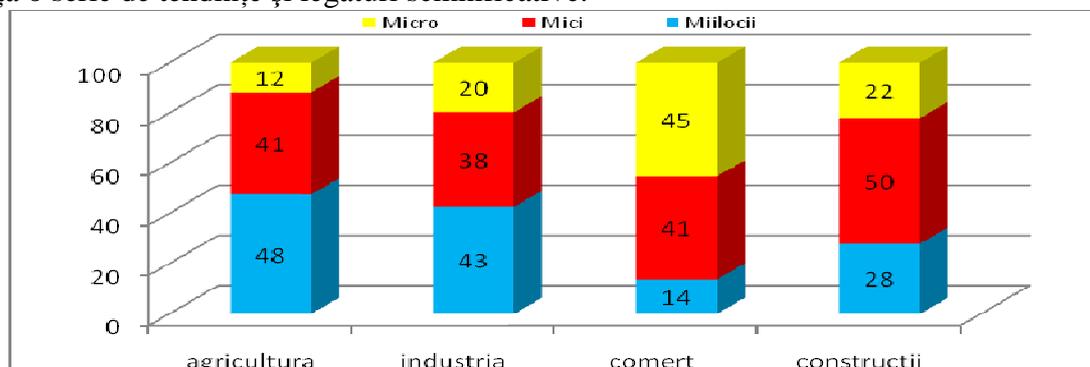

Figura 1. Structura numărului de angajați în IMM, pe clase de mărime și principalele sectoare de activitate în a. 2014 (%)

Sursa: elaborată de autori în baza datelor BNS

Astfel, se evidențiază că:

- Greutatea specifică a angajaților în Comerț este invers proporțională cu clasa de mărime, respectiv ponderea celor care activează în acest sector crește pe măsură ce întreprinderile sunt mai mici, ajungând la 45 % în cazul micro întreprinderilor;

- Tendința este opusă cu referire la numărul de angajați din Industrie, care crește simțitor odată cu dimensiunea companiei, respectiv de la 20% la micro întreprinderi ajungând la 43% la întreprinderi mijlocii;

- În sectorul Agricol, la fel ca și în sectorul Industrial numărul de angajați crește odată cu mărimea întreprinderii.

Variația, în ceea ce privește media numărului de angajați într-o întreprindere, pentru perioada 2008-2014, analizată pe sectoare de activitate, este diferită în cazul unor sectoare, după cum este

ilustrat prin Tabelul 4, variind de la 4 angajați per IMM (în comerț) la 22 salariați per IMM (industria extractivă).

Tabelul 4. Numărul salariaților per o IMM pe sectoare de activitate, a. 2008-2014

Genuri de activitate	2008	2012	2014
Total pe activitati	8	6	6
A Agricultură, economia vinatului și silvicultură	25	15	12
B Pescuitul, piscicultura	7	7	5
C Industria extractivă	26	21	18
D Industria prelucrătoare	12	9	9
E Energie electrică și termică, gaze și apă	19	11	8
F Construcții	11	8	8
G Comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor, motocicletelor, a bunurilor casnice și personale	5	4	4
H Hoteluri și restaurante	9	7	7
I Transporturi și comunicații	8	7	7
J Activități financiare	3	3	3
K Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	6	5	4
M Invatamint	14	9	8
N Sanatate și asistență socială	17	16	18
O Alte activități de servicii colective, sociale și personale	6	5	4

Sursa: calculele autorilor în baza datelor BNS

Datele analizate (Tabelul 5) relevă o diminuare a numărului de locuri de muncă în IMM-uri, începând cu anul 2008. Astfel, numărul total al angajaților în IMM s-a redus cu 3,6% în perioada de criză (2009), cauzată în mare parte de reducerea numărului de salariați din sectorul Agricol (cu 6%), Industria prelucrătoare (6%), Construcții (11,3%).

Impactul crizei asupra ocupării se traduce în valori absolute prin pierderea a 18631 locuri de muncă în IMM active, în cei doi ani de recesiune economică, 2009 și 2010. Comparativ cu situația pe întreg sectorul de afaceri, unde a fost desființat un număr de 45947 locuri de muncă, 40,5% dintre acestea se regăsește în IMM-uri.

Tendința descrescătoare a continuat și în a. 2011, producând o reducere totală de 5 % față de a. 2010. În a. 2012, se remarcă o evoluție pozitivă numărului de salariați (+2,1% față de a. 2011). În ceea ce privește evoluția numărului de salariați, în aspectul genurilor de activitate, în perioada a.2013-2014, majoritatea IMM-urilor au înregistrat o reducere a angajaților, excepție făcând sectoarele: Energie electrică, gaze și apă, Tranzacții imobiliare, Activități financiare, Sănătate și Alte activități de servicii colective. În a.2014, o reducere a angajaților din sectorul IMM, a fost înregistrată la întreprinderile din majoritatea sectoarelor: Agricultură (cu 2,2 % față de a. 2013), Industria extractivă (cu 6,6%), Industria prelucrătoare (2,7%).

Performanța economică și financiară a IMM-urilor poate fi măsurată cu ajutorul mai multor indicatori economici, dintre care indicăm: productivitatea muncii, prezentată, în analiza de față, ca raport între cifra de afaceri și numărul de angajați în IMM-urile active și eficiența medie a muncii, calculată ca raport între profitul obținut de sectorul IMM și numărul de angajați în întreprinderile active.

Tabelul 5. Evoluția numărului de salariați în IMM pe genuri de activitate, a. 2009-2014 (în % față de anul precedent)

Genuri de activitate	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Total pe activitati	96,4	97,8	95,1	102,1	99,4	97,8
A Agricultură, economia vinatului și silvicultură	94,2	94,9	78,7	95,7	98,2	97,6
B Pescuitul, piscicultura	111,5	117,1	91,2	100,8	85,8	78,3
C Industria extractivă	102,2	103,2	85,6	99,0	96,6	93,4
D Industria prelucrătoare	94,1	94,9	90,1	98,7	93,8	97,3
E Energie electrică și termică, gaze și apă	101,9	110,9	94,2	96,2	92,7	103,5
F Construcții	88,7	94,5	95,6	103,3	96,8	98,7
G Comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor, motocicletelor, a bunurilor casnice și personale	98,2	97,6	99,3	103,2	97,1	95,0
H Hoteluri și restaurante	93,2	101,3	102,2	117,1	99,8	96,8
I Transporturi și comunicații	98,5	100,0	92,5	102,9	103,4	96,4
J Activități financiare	109,0	112,6	110,6	109,6	98,6	109,5
K Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	97,8	102,8	105,5	102,8	102,7	100,3
M Învățământ	87,0	114,9	83,1	105,0	98,5	93,8
N Sănătate și asistență socială	106,5	105,8	111,6	115,5	130,5	106,4
O Alte activități de servicii colective, sociale și personale	101,0	97,5	100,8	96,8	97,4	98,1

Sursa: calculele autorilor în baza datelor BNS

Nivelul productivității muncii depinde de mai mulți factori de influență, și anume: politica prețurilor de vânzare a produselor; numărul și nivelul de calificare al personalului precum și nivelul tehnologic al proceselor de producție și cele organizatorice din firme.

Însă sunt multe cazuri când reducerea numărului de angajați are loc ca urmare a restructurării întreprinderii în vederea menținerii rezultatelor economice, respectiv a nivelului de productivitate. Prin urmare, creșterea nivelului de productivitate poate fi efectuată prin metoda extensivă, constând în înnoirea/înlocuirea factorilor tehnologici sau intensivă, adică prin restructurarea personalului.

În dependență de mărimea întreprinderilor, în sectorul Industria prelucrătoare, aportul IMM la forța de muncă este de 44,5%, clasa mijlocie fiind principalul contributor. Comparativ cu această valoare, aportul la formarea cifrei de afaceri este mult mai redus în acest sector (doar 24,4% din cifra de afaceri din sectorul Industria prelucrătoare revine IMM-urilor, restul revine întreprinderilor mari), fapt ce vorbește despre o productivitate scăzută a IMM-urilor din Industria prelucrătoare. Aceeași situație este evidentă la întreprinderile cu genul de activitate Activități financiare, care angajează în sectorul IMM 75,5% din salariați și generează doar 11,0% din cifra de afaceri din acest sector.

Cifra de afaceri pe genuri de activitate. Analizând cifra de afaceri a sectorului IMM, pe sectoare de activitate, principala observație constă în faptul, că IMM-urile din Comerț continuă să contribuie majoritar (45,8% în a. 2014) la formarea cifrei de afaceri a întregului sector IMM. Această greutate specifică este obținută pe o tendință de descreștere, comparativ cu anii anteriori (-4 p.p. față de a.2012).

Conform informațiilor cuprinse în Fig.2, care se referă la structura cifrei de afaceri pe sectoare principale de activitate în anul 2014, participarea IMM-urilor din diferite sectoare se distribuie în ordinea importanței, astfel:

Tabelul 6. Ponderea numărului mediu de salariați, numărului de întreprinderi, cifrei de afaceri, după dimensiunea întreprinderii, a.2014 (%)

Genuri de activitate	Ponderea numărului mediu de salariați		Ponderea cifrei de afaceri		Ponderea numărului de întreprinderi	
	IMM	mari	IMM	mari	IMM	mari
Total pe activitati	56,2	43,8	31,8	68,2	97,4	2,6
A Agricultură, economia vinatului și silvicultură	74,4	25,6	65,7	34,3	97,6	2,4
B Pescuitul, piscicultura	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0
C Industria extractivă	73,4	26,6	45,4	54,6	93,0	7,0
D Industria prelucrătoare	44,5	55,5	24,4	75,6	95,0	5,0
E Energie electrică și termică, gaze și apă	14,4	85,6	1,4	98,6	88,8	11,2
F Construcții	71,4	28,6	53,5	46,5	96,3	3,7
G Comerț cu ridicata și cu amănuntul	64,8	35,2	30,6	69,4	97,6	2,4
H Hoteluri și restaurante	82,4	17,6	63,6	36,4	99,3	0,7
I Transporturi și comunicații	42,2	57,8	33,8	66,2	97,8	2,2
J Activități financiare	75,5	24,5	11,0	89,0	96,3	3,7
K Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	73,6	26,4	61,7	38,3	98,4	1,6
M Învățământ	21,5	78,5	20,8	79,2	95,8	4,3
N Sănătate și asistență socială	35,1	64,9	34,7	65,3	93,6	6,4
O Alte activități de servicii colective, sociale și personale	77,5	22,5	64,7	35,3	99,1	0,9

Sursa: calculele autorilor în baza datelor BNS

- IMM-urile din Comerț au contribuit majoritar la realizarea cifrei de afaceri, în proporție de cca. 45,8%, fiind în scădere față de a. 2012 cu 4 p.p.;
- IMM-urile din sectorul Industrial au contribuit cu 12,9% la formarea cifrei de afaceri în anul 2014;
- IMM-urile din Construcții contribuie doar cu 8,6%, ceea ce indică o ușoară reducere față de a. 2012;
- Contribuția IMM-urilor în sectorul Agrar a urcat la 8,4 %, față de valoarea de 6,75%, înregistrată în anul 2012.

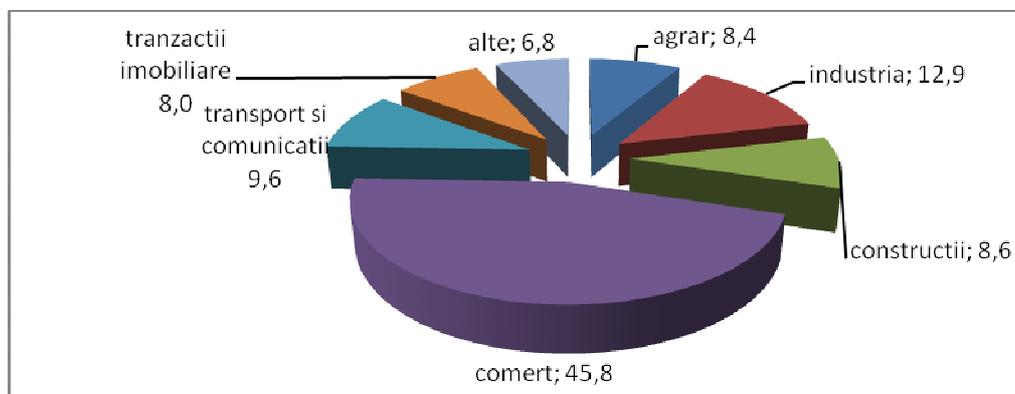

Figura 2. Distribuția cifrei de afaceri a IMM-urilor, pe sectoare economice de activitate, în anul 2014 (%)

Sursa: elaborată de autori în baza datelor BNS

În a. 2008, se observă o diminuare a cifrei de afaceri față de a. 2007 în Industrie, Comerț, Construcții, în schimb sectorul Agrar a înregistrat o creștere semnificativă. În anul crizei situația s-a înrăutățit, înregistrându-se o diminuare importantă a cifrei de afaceri față de a. 2008. În perioada 2011-2012, sectoarele Industria și Comerțul au înregistrat evoluții pozitive, în timp ce sectorul Agrar și cel al Construcțiilor au înregistrat tendințe negative (-12,2%, respectiv -3,7%). În perioada 2013-2014, se observă o creștere importantă a cifrei de afaceri în sectorul Agrar și Construcții (Figura 3).

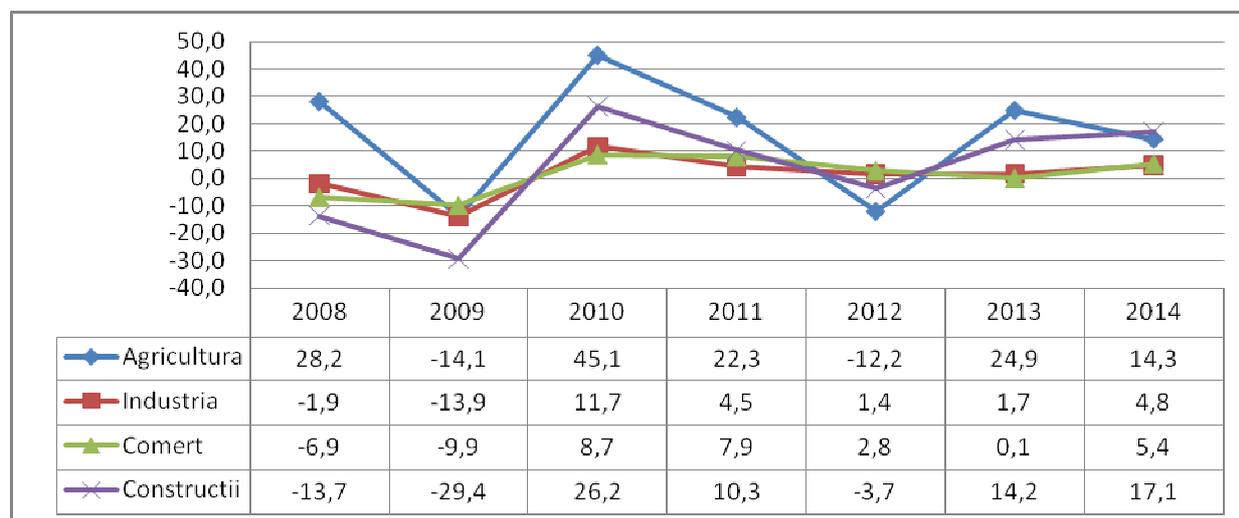

Figura 3. Ritmurile anuale de creștere a cifrei de afaceri (în % față de anul precedent) a IMM-urilor în dinamică în sectoarele comerț, construcții, industrie, agricultura

Sursa: elaborată de autori în baza datelor BNS

IMM-urile active în sectoarele Activități financiare, Sănătate și asistența socială și Alte activități au avut cea mai bună evoluție pe perioada crizei, înregistrând creșteri ale cifrei de afaceri.

În anul 2014, cifra de afaceri globală era astfel distribuită după clasa de mărime a întreprinderilor: 68,2% în întreprinderile mari (în creștere față de anul 2008 cu 5,3 p.p.) și, respectiv 31,8% în sectorul IMM (un declin cu 5,3 p.p. față de anul 2008). În cadrul sectorului IMM, întreprinderilor mici le revine ponderea cea mai mare din venitul din vânzări (53,3%), urmate de întreprinderile mijlocii (33,6%) și întreprinderilor micro le revine doar 13,2% din cifra de afaceri a sectorului IMM.

Se poate observa un ușor avans al întreprinderilor mari, și o descreștere a ponderii cifrei de afaceri în sectorul IMM (Tabel 7).

Tabelul 7. Ponderea cifrei de afaceri, după dimensiune, a. 2008-2014 (%)

Perioada	Mari	Sectorul IMM, dintre care:	Mijlocii	Mici	Micro
2008	62,9	37,1	35,9	51,7	12,4
2009	60,8	39,2	35,3	50,6	14,0
2010	63,2	36,8	34,9	52,1	13,0
2011	65,4	34,6	33,6	52,9	13,5
2012	65,5	34,5	34,1	52,5	13,4
2013	66,8	33,2	33,9	52,8	13,3
2014	68,2	31,8	33,6	53,3	13,2

Sursa: calculele autorilor în baza datelor BNS

În anul 2014 suma profitului/pierderii până la impozitare a tuturor întreprinderilor a marcat cel mai jos nivel în ultimii 5 ani, indicând valori inferioare anului 2009. În a. 2009 în sectorul IMM s-a

înregistrat o reducere a volumului profiturilor cu 59,1% față de anul precedent. De-abia în a. 2010, rezultatul financiar până la impozitare înregistrat de IMM-uri s-a majorat de 2,4 ori.

Începând cu anul 2012 suma profiturilor întreprinderilor până la impozitare s-a redus considerabil comparativ cu perioada anilor 2008-2011, excepție făcând anul 2009. Întâmplător sau nu, dar evoluțiile din ultimii trei ani au coincis cu modificările în codul fiscal, prin care, începând cu 2012, a fost anulată rata zero la impozitul pe profit reinvestit pentru persoanele juridice și stabilirea ratei acestuia la 12%, cu anumite excepții pentru unii contribuabili inclusiv întreprinderi.

Conform totalurilor, în a.2014 întreprinderile din sectorul IMM în ansamblu au obținut un profit până la impozitare în mărime de 3012,7 mil. lei (cu 49,9% mai mare în comparație cu a.2013, când acesta a constituit 2008,5 mil. lei). Întreprinderile mici, micro și mijlocii au marcat o creștere semnificativă a profitului până la impozitare în a.2014 față de perioada similară a anului precedent.

Concluzii:

Analiza dezvoltării sectorului IMM din punctul de vedere al activităților economice a scos în evidență următoarele concluzii importante:

- Începând cu anul 2008 în toate sectoarele de activitate, cu mici excepții, se întrevede o *evoluție a numărului de IMM-uri* ascendentă, o creștere nesemnificativă, dar constantă a numărului de întreprinderi: de la 41,1 mii până la 52,3 mii de întreprinderi în a.2014. Cu toate acestea, pe fondul general de sporire a numărului de IMM-uri, creșterile diferitelor sectoare de activitate au înregistrat evoluții diferite pe parcursul perioadei 2008-2014. Astfel, sectorul Energie electrică și termică, gaze și apă, s-a caracterizat printr-o creștere semnificativă a numărului de IMM-uri în a. 2014 față de a.2008 (de 2 ori). Totodată, în pofida creșterii numărului de IMM-uri, cu precădere în toate sectoarele economiei, industria prelucrătoare a înregistrat o diminuare a numărului de întreprinderi și în anii 2008, 2010, 2011 și 2014 (cu 0,2%, 2,4%, 2,4%, respectiv 2,1% față de anul precedent). Sectorul IMM din R. Moldova, din punct de vedere demografic, își menține *structura numărului de IMM-uri* caracteristică bazată pe comerț, cu o pondere de cca. 39,1%, urmate de cele din tranzacțiile imobiliare, închirieri și servicii prestate întreprinderilor – 18,3%, industria prelucrătoare –9,1%.

- Începând cu anul 2008, se atestă o diminuare drastică a rolului IMM-urilor în crearea de locuri de muncă. Astfel, IMM-urile din majoritatea sectoarelor de activitate economică raportează reduceri ale numărului mediu de salariați, cea mai mare scădere, în perioada a. 2008-2014, de 19 061 de locuri de munca, se constată în agricultură (o reducere de -35,0%), urmate de IMM-urile din industria prelucrătoare -16 030 locuri de muncă (-28%).

- La fel ca și în alți ani, **comerțul aduce cel mai mare aport în structura ocupării din sectorul IMM, în anul 2014**, furnizând aproximativ o pătrime din numărul locurilor de muncă (25,3%), în timp ce ponderea numărului de angajați în IMM-urile din sectorul industriei scade de la 19,2% în anul 2008 la 16,0% în 2014. În acest timp, ponderea personalului angajat în IMM-urile din agricultură a înregistrat o scădere semnificativă de la 16,4% în a.2008 la 11,9% în 2014.

- IMM-urile din comerț au contribuit majoritar la realizarea *cifrei de afaceri*, în proporție de cca. 45,8% (a.2014), fiind în scădere față de a. 2012 cu 4 p.p. În continuare, ca pondere în cifra de afaceri totală revine IMM-urilor din sectorul industrial, care au contribuit cu 12,9% la formarea cifrei de afaceri în anul 2014.

- În anul 2014, cifra de afaceri globală era astfel distribuită după clasa de mărime a întreprinderilor: 68,2% în întreprinderile mari și, respectiv 31,8% în sectorul IMM. În cadrul sectorului IMM, întreprinderilor mici le revine ponderea cea mai mare din venitul din vânzări (53,3%), urmate de întreprinderile mijlocii (33,6%) și întreprinderilor micro le revine doar 13,2% din cifra de afaceri a sectorului IMM.

Referințe bibliografice:

1. Aculai E., conducăt. Perfecționarea politicii de dezvoltare a întreprinderilor mici și mijlocii și consolidarea parteneriatului între business și organele administrației publice. Cercetarea

- procesului de creare a parteneriatului public-privat, identificarea factorilor, evaluarea formelor și direcțiilor de dezvoltare a acestuia. Proiect de cercetare aplicată AȘM № 11.817.08.29A. Etapa a. 2013. Chișinău: INCE, 2013. 202 p.
2. Tendințe în Economia Moldovei, nr. 18 (trim. II) 2015, Chișinău: INCE, ISSN 1857-3126
3. Banca de date „StatBank”, disponibilă pe pagina Biroului Național de Statistică www.statistica.md

Recomandat spre publicare: 24.08.2015.

ТИПОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СРАВНИТЕЛЬНОГО МИКРОЭКОНОМИЧЕСКОГО АНАЛИЗА

Василий ЩЕРБАТЮК

Доктор экономики, конференциар университетар,
Европейский университет Молдовы,
yserb@mail.ru

Аннотация: Представлены результаты критического исследования некоторых теоретических проблем сравнительного анализа хозяйственно-финансовой деятельности предприятий. Впервые дается подробная классификация и характеристика его видов с учетом реалий современной рыночной экономики.

Ключевые слова: сравнительный экономический анализ, критерии и признаки его деления, типология, характерные черты и содержание анализа.

Adnotare: Rezultatele studiului critic al unor probleme teoretice de analiză comparativă a activităților economice ale întreprinderilor. Pentru prima dată oferă o clasificare și caracteristici ale speciile sale detaliat, ținând cont de realitățile economiei de piață moderne.

Cuvinte cheie: analiză economică comparativă, criteriile și semne de divizare, tipologie, caracteristici și analiza de continut.

Summary: The results of the critical study of some theoretical problems of comparative analysis of the economic activities of enterprises. For the first time provides a detailed classification and characteristics of its species, taking into account the realities of the modern market economy.

Keywords: comparative economic analysis, the criteria and signs of division, typology, characteristics and content analysis.

JEL Classification: M400.

Введение:

Современная рыночная экономика любой страны мира, включая Республику Молдова, основывается на частной собственности, свободном ценообразовании и конкуренции различных хозяйствующих субъектов. В этой связи важное научное и практическое значение имеет сравнительный экономический анализ. Однако его теоретические, организационно-методические и методологические проблемы исследованы и разработаны недостаточно глубоко, о чем свидетельствует, в частности, тот факт, что до настоящего времени по ним не издано ни одной монографии.

Одним из основных вопросов сравнительного анализа хозяйственной деятельности является классификация его видов. Правомерность, необходимость и возможность ее проведения подтверждаются:

- важным значением этой логической операции для глубокого познания сущности сравнительного анализа;
- тем, что экономический анализ, как единое целое, подразделяется на различные виды и, следовательно, такой же общенаучный прием применим при изучении его составной части – сравнительного анализа хозяйственной деятельности;

- тем, что сравнительный анализ представляет собой разновидность управленческой и аналитической деятельности, которую можно осуществлять для достижения различных целей, по данным различных объектов управления, различными субъектами и техническими средствами, используя любое количество исходной информации и объектов, разные периоды времени и т.д.;

- использованием системного подхода при рассмотрении сущности сравнительного анализа, возможностью и целесообразностью представления его в виде системы;

- существованием классификаций различных видов экономического анализа в специальной литературе [1, 4, 12, 20 и др.].

Целесообразно отметить, что сравнительный анализ в специальной литературе, в отличие от внутрихозяйственного, внутризаводского, периодического, предварительного, последующего, перспективного, ретроспективного, комплексного, финансово- и технико-экономического анализа, наиболее часто подразделяется на виды [2, 13, 19 и др.]. Это свидетельствует об относительно более глубокой разработке его отдельных теоретических вопросов, что создает хорошие предпосылки для эффективного практического применения данного анализа в современных условиях управления хозяйствующими субъектами рыночной экономики Республики Молдова.

Основная часть:

Наше исследование показывает, что первые классификации сравнительного анализа хозяйственной деятельности появились в конце 60-х годов прошлого века и к настоящему времени получили определенное развитие в работах целого ряда экономистов. Так, В.Ф. Палий и Л.П. Суздальцева подразделяют этот анализ на внутризаводской и межзаводской [12, с. 231], А.Д. Шеремет – на общий (полный) и частный (локальный) [3, с. 208], В.И. Завгородний – на сплошной и выборочный [6, с. 29], С.А. Мониц и А.З. Тэйф – на внутренний и внешний, комплексный и локальный [11, с. 4-5]. Кроме того, А.Н. Кашаев подразделяет сравнительный анализ на внутризаводской, межзаводской, внутриобъединенческий и межобъединенческий [7, с. 157], В.Е. Труш и Н.С. Миколайчук – на внутрифабричный, межфабричный, внутриотраслевой и межотраслевой [1, с. 7], а С.А. Бороненкова и Ю.Г. Бондарь – на внутризаводской, межзаводской, общий, локальный и частный [5, с. 25]. Отсюда видно, что единства среди экономистов по данному вопросу не существует. Их мнения сильно различаются между собой количеством и наименованием классификационных признаков, видами рассматриваемого анализа и, вместе с тем, частично совпадают.

Нам представляется, что нельзя одобрить достаточно распространенные классификации сравнительного анализа без указания их критериев. Кроме того, вызывают возражение точки зрения, которые не предусматривают деления данного анализа по многим весьма существенным признакам (субъекты, период проведения, количество используемых объектов, уровень организации анализа и др.). Такое положение, на наш взгляд, сложилось из-за того, что в специальной литературе до настоящего времени классификация сравнительного анализа не выделяется в отдельный вопрос и не рассматривается подробно, во всей своей полноте. Не определены и не обоснованы также основные критерии деления данного анализа, отсутствует единая их система.

В этой связи следует отметить, что сравнительный анализ можно классифицировать по многим, причем, весьма различным признакам. Однако лучше это делать, используя оптимальное количество наиболее важных, существенных критериев. Определяя это количество, следует руководствоваться здравым смыслом, правилом золотой середины и стремиться к тому, чтобы последующая классификация была полезной для познания сущности сравнительного анализа и улучшения его практики на всех уровнях управления в различных отраслях рыночной экономики. Исходя из вышеизложенного, полагаем, что

сравнительный анализ хозяйственной деятельности целесообразно классифицировать следующим образом (рис. 1).

Как обоснованно утверждает Я.В. Соколов, «цель – решающий фактор, ибо нельзя просто сравнивать работу двух предприятий Цель – важнейшая компонента сравнительного анализа. Весь анализ пронизан целью, вне цели нет показателей, нет факторов, нет информации» [13, с. 32]. Многолетняя теория и практика сравнительного анализа свидетельствуют о том, что его можно проводить для достижения следующих целей: оценка эффективности использования материальных, трудовых и финансовых ресурсов; оценка и повышение напряженности и обоснованности бизнес-планов; выявление и практическое использование текущих и перспективных резервов; разработка нормативов и норм расходования ресурсов; выявление различий в показателях работы родственных предприятий, их причин и тенденций; принятие оптимальных управленческих решений; определение сильных и слабых сторон деятельности конкурентов; оценка конкурентоспособности отдельных видов продукции или предприятий; выявление, изучение, обобщение передового опыта и его распространение в отрасли; получение сравнительных оценок деятельности объектов по отдельным показателям или их совокупности.

Объекты сравнительного анализа – это различные хозяйственные подразделения (единицы), по данным которых выполняется такой анализ. Они полностью соответствуют объектам управления и различаются по отраслям современной рыночной экономики. Основные объекты этого анализа, например, в промышленности следующие: рабочие места, участки, смены, бригады, цехи, заводы, фабрики, комбинаты, концерны, объединения и др. Кроме того, его объектами являются различные управления, министерства, экономические зоны, районы, регионы, единицы административно-территориального деления (села, поселки, районы, города, области, края, республики).

В этой связи отметим, что в специальной литературе нередко объектами сравнительного анализа называют готовую продукцию, ее себестоимость, производительность труда, основные и оборотные средства, финансовые результаты и т.п. Такое мнение представляется ошибочным; оно приводит к путанице, размыванию теории данного анализа и его усложнению. Дело в том, что вышеназванные экономические категории характеризуются различными показателями, которые изучаются в ходе сравнительного анализа, но они не входят в состав его объектов.

Сравнительный анализ хозяйственной деятельности может проводиться за различные периоды времени: день, неделю, декаду, месяц, квартал, год, пятилетку. При этом круг используемых данных будет отличаться. Наиболее широкий он при проведении анализа работы за год, так как в бизнес-планах и отчетах за указанный период содержится значительно больший объем учетно-экономической информации, чем в месячных и квартальных.

Необходимо также подчеркнуть, что чем за более короткие промежутки времени и скорее после совершения хозяйственных операций выполняется сравнительный анализ, тем выше его эффективность. Объясняется это тем, что в таких случаях можно быстрее выявить те или иные отклонения в экономических показателях работы предприятий, установить их причины и принять срочные меры по их устранению.

Субъекты сравнительного анализа представляют собой различные структуры, которые осуществляют его. К ним относятся: экономические службы собственные и вышестоящих органов управления, статистические и финансовые органы, банки, научно-исследовательские институты, страховые компании, общественные и профсоюзные организации. Как свидетельствует практика, чаще всего таким анализом занимаются собственные экономические службы. И поэтому в первую очередь для них должны разрабатываться его методические и организационно-методологические вопросы во всех отраслях рыночной экономики.

По принадлежности объектов сравнительный анализ подразделяется на отраслевой и межотраслевой. Сравнительный отраслевой анализ представляет собой сопоставление показателей работы родственных объектов, входящих в состав одной отрасли рыночной экономики, выявление между ними сходств, различий и их причин для решения поставленных задач. Отличительной чертой сравнительного межотраслевого анализа является использование объектов двух или более отраслей экономики. Выполняется он на основании более узкого круга информации, но, несмотря на это, позволяет делать весьма ценные выводы в теории и практике хозяйственного управления Республики Молдова.

Исходя из содержания, различают сравнительный анализ тематический и комплексный.

Сравнительный тематический анализ ограничивается углубленным изучением одного или нескольких тесно связанных между собой показателей (вопросов), представляющих наибольший интерес. В качестве примера можно назвать сравнительный анализ выпуска готовой продукции, производительности труда, фондоотдачи, себестоимости продукции, прибыли, рентабельности, дебиторской и кредиторской задолженности и др. Такой анализ является относительно более распространенным и менее трудоемким.

Сравнительный комплексный анализ сводится к исследованию во взаимосвязи и по строго определенной методике всех данных о работе предприятий, объединений и других объектов. Применяется он при подведении итогов и, как правило, после завершения отчетного периода (месяца, квартала, года). В результате получают сравнительные комплексные оценки, на основании которых ранжируют различные хозяйственные единицы.

В зависимости от повторяемости выделяются следующие два вида сравнительного анализа: разовый и периодический. Первый из них выполняют по мере необходимости, в связи с теми или иными обстоятельствами разового характера и согласно программам, разрабатываемым для каждого случая в отдельности. К нему, например, относится сравнительный анализ использования оборудования на предприятиях отрасли с целью выявления устаревшего оборудования и наиболее правильного направления будущих капитальных вложений. Второй вид сравнительного анализа осуществляется постоянно, через определенные промежутки времени и по более или менее стабильным методикам.

Следующим признаком, в соответствии с которым производится классификация сравнительного анализа, является количество используемых объектов. Исходя из этого, анализ подразделяется на парный и множественный. При парном анализе, являющемся преобладающим и относительно менее сложным, сопоставляются показатели хозяйственной деятельности двух объектов, а при множественном – данные о трех и более объектах. Необходимость в таком делении вызывается тем, что на современном этапе развития сравнительного анализа остро нуждается в глубокой и всесторонней разработке вопрос о количестве его объектов, который до настоящего времени в специальной литературе не исследован и не раскрыт, а потому решается, как правило, субъективно и без обоснования.

По времени проведения различают сравнительный анализ оперативный, последующий и перспективный.

Сравнительный оперативный анализ выполняется за короткие промежутки времени (смену, сутки, неделю, декаду), в процессе или вскоре после совершения различных хозяйственно-финансовых операций с целью своевременного вмешательства в ход работы. При этом используются наиболее важные экономические показатели (поступление и расходование сырья и материалов, выпуск и реализация готовой продукции, ее себестоимость, прибыль, платежеспособность и др.), отраженные в первичных документах, оперативном и бухгалтерском учете.

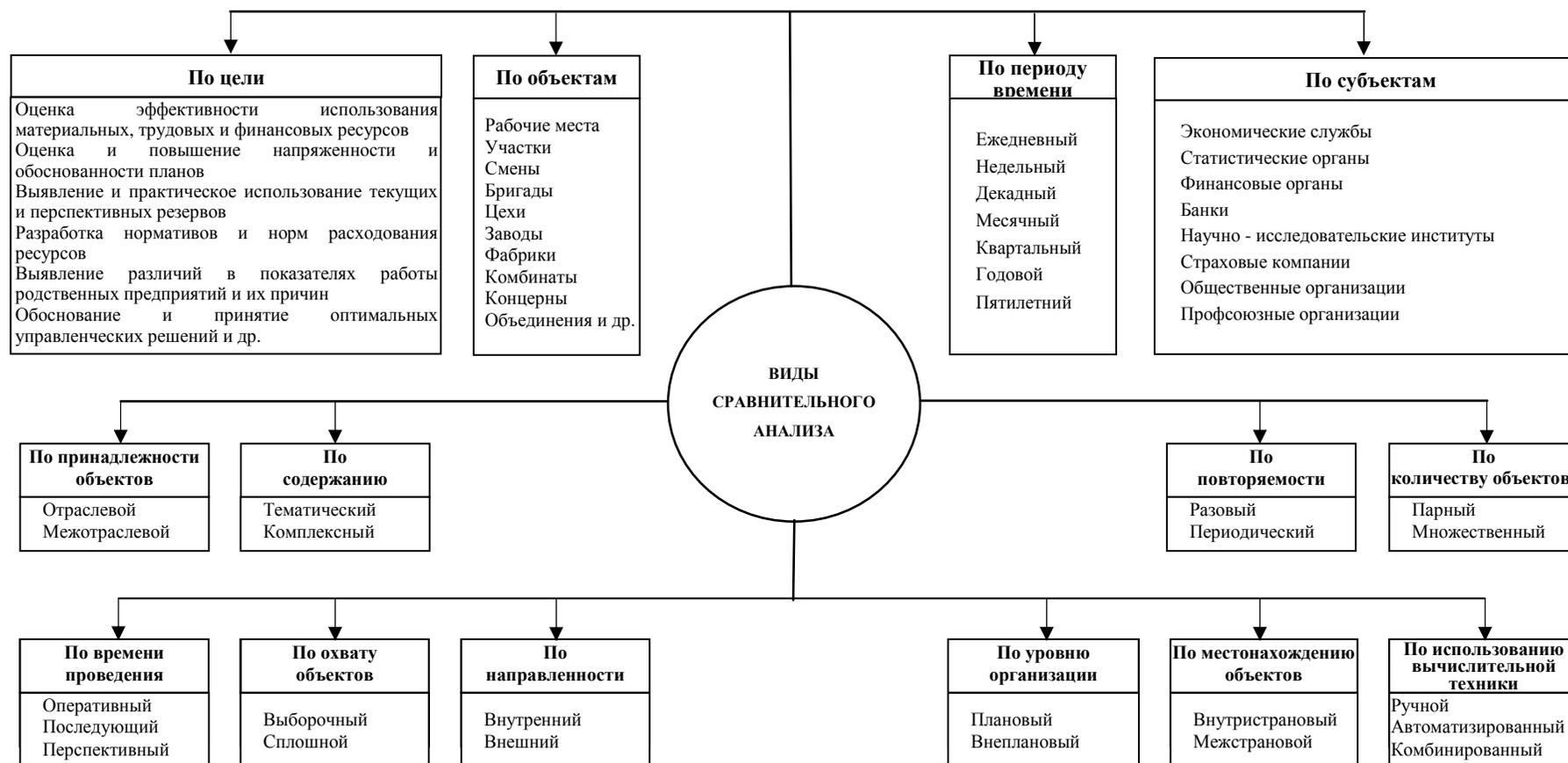

Рис. 1. Классификация видов сравнительного анализа

Сравнительный последующий анализ проводится по завершении отчетного периода (месяца, квартала, года) и на основании широкого круга информации. Он занимает доминирующее положение, так как в теории и практике управления всегда требуются глубокие, всесторонние и объективные оценки хозяйственной деятельности в прошлом. Однако следует учитывать, что период, за который выполняется этот анализ, уже завершился и не всегда его результаты могут принести пользу.

Сравнительный перспективный анализ заключается в сопоставлении одного или нескольких показателей, которые будут достигнуты родственными объектами (например, конкурирующими фирмами) через определенное время (один, два, три года и т.д.), изучении причин возможных различий, разработке и реализации мероприятий по повышению эффективности производства. Он позволяет полнее выявить перспективные резервы, повысить научную обоснованность плановых заданий, улучшить кратко-, средне- и долгосрочное прогнозирование. Такой анализ весьма необходим при разработке стратегии и тактики экономического развития предприятий.

Учитывая направленность сравнительного анализа, можно образовать такие два его вида как внутренний и внешний. Под сравнительным внутренним анализом подразумевается одновременное исследование качественно однородных данных двух или более структурных подразделений определенного объекта (например, бригад или цехов одного предприятия), а под сравнительным внешним – изучение экономических характеристик данного объекта (например, предприятия) с учетом наличия других ему родственных. Исходя именно из этих предпосылок, различные авторы ведут речь о сравнительном внутри- и межзаводском, внутри- и межфабричном, внутри- и межобъединенческом анализе.

С точки зрения охвата объектов сравнительный анализ классифицируется на выборочный и сплошной. Сравнительным выборочным называется анализ, в процессе которого используются только некоторые объекты из всего их множества. Таковым будет, например, анализ, предусматривающий сопоставление отстающего и среднего или лучшего предприятия отрасли, установление и измерение влияния факторов и т.д. Сравнительный же сплошной анализ охватывает все объекты данной совокупности, например, все цехи завода (фабрики) или все предприятия, входящие в состав объединения, и т.п.

Сравнительный анализ также бывает плановым или внеплановым в зависимости от уровня его организации. Первый из них своевременно, еще до начала отчетного периода (обычно, года) включается в планы экономической работы и в строгом соответствии с ними, в заранее намеченные сроки проводится на предприятиях. Второй вид сравнительного анализа осуществляется по распоряжению руководителя или требованию вышестоящих органов управления при возникновении непредвиденных ситуаций или в случаях особой необходимости, например, при комплексных ревизиях хозяйственно-финансовой деятельности или для оценки и срочного выявления резервов повышения уровня конкурентоспособности продукции в связи с изменившимися обстоятельствами на рынке товаров Республики Молдова.

По местонахождению объектов различают сравнительный анализ внутри- и межстрановой.

Сущность сравнительного внутривнутристранового анализа состоит в сопоставлении соответствующих родственных объектов (от рабочих мест по отрасли и регионы включительно) одной страны. Он позволяет относительно легче и лучше определять источники необходимой информации и обеспечивать ее сбор, сопоставимость, обработку с целью подготовки предложений по устранению обнаруженных недостатков, использованию передового опыта и повышению эффективности производства.

Сравнительный межстрановой анализ (в специальной литературе его называют, как правило, международным сопоставлением) выполняется по данным всех существующих подразделений экономики (от рабочих мест по макроэкономике в целом) различных стран. По утверждению немецких экономистов Х. Байера и Е. Вальтера, он позволяет «определить главные направления и темпы развития процесса воспроизводства на предприятиях, принимать

обоснованные хозяйственные решения» [2, с. 32]. Однако примеров такого анализа на уровне предприятий в нашей практике мало, что нельзя признать нормальным. В настоящее время в связи с интенсивным развитием внешнеэкономических связей, переходом на рыночные отношения и внедрением международных стандартов финансовой отчетности для него создаются самые благоприятные условия. И потому представляют интерес предложения Б.И. Майданчика о необходимости создания центра международных сравнений, определения для них перечня показателей и стран, разработки системы, предусматривающей строгую регламентацию и обязательность таких сравнений [9, с. 12]. Кроме того, прав болгарский экономист М.И. Михайлов, утверждающий, что «наступила пора разработать теорию межзаводского анализа и в международном плане» [10, с. 38].

Классификация сравнительного анализа в зависимости от использования вычислительной техники для обработки информации предусматривает его подразделение на ручной, автоматизированный и комбинированный. При первом вся аналитическая работа выполняется преимущественно вручную, на основе использования простейших вычислительных средств. Сравнительный автоматизированный анализ проводят с помощью современных компьютерных и информационных технологий, в результате чего значительно снижается его трудоемкость и повышается оперативность. Как обоснованно отмечают А.Н. Кузьминский и В.В. Сопко, «применение электронно-вычислительных машин и экономико-математических методов открывает широкие возможности для реализации уже сложившихся исторически аналитических задач, постановки и реализации новых задач» [8, с. 151]. И, наконец, комбинированным является анализ, одни задачи или этапы которого выполняются вручную, а другие – с помощью различных современных компьютерных и информационных технологий.

Выводы:

Вышерассмотренные виды сравнительного анализа получены в результате продолжительного глубокого исследования и обобщения теории и практики данного анализа в различных отраслях плановой и рыночной экономики. Они взаимосвязаны между собой и дополняют друг друга. Общее, что объединяет эти виды – единство содержания. Однако каждый из них имеет свои отличительные особенности и свою сферу приложения.

Представленная классификация видов сравнительного анализа является достаточно подробной, полной, носит межотраслевой характер и имеет научное и практическое значение. Она позволяет глубоко и всесторонне раскрыть сущность данного анализа и дает о нем системное, целостное представление. Кроме того, эта классификация способствует дальнейшему развитию и совершенствованию теоретических основ, методики и организации сравнительного анализа, а также составляет важное условие рационального использования его результатов в системе управления деятельностью хозяйствующих субъектов рыночной экономики.

Целесообразно уточнить название научной специальности 522.02 «Бухгалтерский учет; аудит; экономический анализ», так как использование в нем последнего термина является необоснованным. Экономическим называется анализ, который проводится на основании показателей экономических субъектов всех уровней управления – от самого низового, первичного (предприятия) до самого высокого (мировой экономики). Научные работники по вышеуказанной специальности разрабатывают различные проблемы анализа хозяйственно-финансовой деятельности, как правило, только предприятий. Они не обладают знаниями и навыками, а следовательно, не могут проводить экономический анализ показателей развития различных отраслей и в целом всей национальной, региональных, континентальных и мировой экономик. Его выполняют и совершенствуют работники соответствующих министерств, ведомств, статистических органов и различных международных финансовых организаций, а также специалисты по мезо- и макроэкономике.

Анализ хозяйственно-финансовой деятельности в Республике Молдова чрезвычайно сильно отстал от уровня развития этой науки в других странах. Об этом свидетельствуют, в частности, следующие факты:

- со времени образования нашей страны и по настоящее время изданы только два учебных пособия по методике экономического анализа в промышленности [4, 14] и не подготовлены книги и диссертации по его теории и анализу хозяйственно-финансовой деятельности предприятий (организаций) сельского хозяйства, строительства, транспорта, торговли, общественного питания, здравоохранения, связи, туризма, страхования и др., хотя такие учебные дисциплины длительное время преподаются в национальных высших и средних специальных учебных заведениях;
- за этот же период в других странах (например, Российская Федерация, Украина и Республика Беларусь) опубликованы тысячи учебников, учебных и методических пособий, монографий огромным тиражом и защищены сотни диссертаций по различным теоретическим, методологическим и организационно-методическим вопросам и проблемам анализа хозяйственно-финансовой деятельности предприятий (организаций);
- в то же время по другим экономическим дисциплинам и наукам (статистика, бухгалтерский учет, аудит, микро- и макроэкономика и др.) в нашей стране издано значительное количество учебных и монографических работ, например по статистике [15, 16, 17 и др.].

Такое положение нельзя признать нормальным и его следует срочно исправить. Этому благоприятствует, в частности, недавно проведенная учетная реформа, в результате которой разработаны и с 1 января 2014 г. введены в действие новые Национальные стандарты и Общий план счетов бухгалтерского учета, формирующие информационную базу экономического анализа во всех отраслях современной рыночной экономики Республики Молдова.

Библиографические сноски:

1. Азовская А.Н., Миколайчук Н.С., Труш В.Е. и др. *Технико-экономический анализ предприятий текстильной промышленности* / Под ред. Н.С. Миколайчук. – К.: Выща школа, 1990.
2. Байер Х., Вальтер Е. *Экономический анализ на социалистическом предприятии (с применением математико-статистических методов)*. Пер. с нем. – М.: Экономика, 1979.
3. Баканов М.И., Шеремет А.Д. *Теория экономического анализа*. – М.: Финансы и статистика, 2001.
4. Балануцэ В.П. *Управленческий анализ*. – Кишинэу: МЭА, 2003.
5. Бороненкова С.А., Бондарь Ю.Г. *Экономический анализ – основа поиска резервов*. – М.: Финансы и статистика, 1988.
6. Завгородний В.И., Малофеев Т.Е., Бабаев Ю.А. *Анализ хозяйственной деятельности сельскохозяйственных предприятий*. – М.: Колос, 1975.
7. Кашаев А.Н. *Проблемы учета и анализа экономической эффективности в производственных объединениях*. – М.: Финансы, 1979.
8. Кузьминский А.Н., Сопко В.В. *Организация бухгалтерского учета и экономического анализа в промышленности*. – М.: Финансы и статистика, 1984.
9. Майданчик Б.И. *Проблемы развития отраслевого анализа // Проблемы совершенствования экономического анализа (на уровне отрасли и подотраслей)*: сб. науч. тр. / Моск. фин. ин-т. – М., 1982.
10. Михайлов М. *Некоторые аспекты теории межзаводского сравнительного анализа // Проблемы экономического анализа*: науч. тр. / Моск. фин. ин-т. – М., 1980.
11. Монич С.А., Тэйф А.З. *Сравнительный анализ строительного производства*. – М.: Финансы, 1977.
12. Палий В.Ф., Суздальцева Л.П. *Технико-экономический анализ производственно-*

- хозяйственной деятельности машиностроительных предприятий.* – М.: Машиностроение, 1989.
13. Соколов Я.В. *К теории сравнительного экономического анализа* // Проблемы совершенствования учета и анализа в торговле: сб. науч. тр. / Моск. ин-т нар. хоз-ва им. Г.В. Плеханова. – М., 1987.
 14. Цирюльникова Н. и др. *Анализ финансовой отчетности.* – Кишинэу, 2005.
 15. Шушу-Цуркан А. *Общая теория статистики.* Учебник. – Кишинев, Lехon-Prim, 2006.
 16. Шушу-Цуркан А. *Экономическая и инновационная статистика: методологические аспекты и анализ ситуации в Республике Молдова.* – Кишинев, Print-Cargo, 2009.
 17. Шушу-Цуркан А.Г. *Статистика: статистические показатели в исследованиях конкретных макроэкономических процессов.* Учебник для вузов. – Кишинев, UASM, 2009.
 18. Щербатюк В.В. *Определения сравнительного экономического анализа.* – Кишинев, 2010.
 19. Щербатюк В.В. *Сравнительный анализ в системе управления общественным питанием.* Учебное пособие. – М.: Моск. кооп. ин-т, 1983.
 20. *Экономический анализ в торговле* / Под ред. М.И. Баканова. – М.: Финансы и статистика, 2005.

Recomandat spre publicare: 24.08.2015.

PERFORMANȚĂ PRIN CERCETARE ÎN ȘTIINȚE JURIDICE ȘI ADMINISTRATIVE ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN SPAȚIUL EUROPEAN

PROCEDURA DE ÎNAINȚARE A PLÎNGERILOR INDIVIDUALE ÎN FAȚA COMITETULUI PENTRU DREPTURILE OMULUI

Lidia GÎRLEANU

Magistru USEM

garleanu.lidia@mail.ru

Violeta TRIFAN

masterand USPEE „Constantin Stere„

violetatrifan2@gmail.com

Abstract: *The idea of human rights has continuously been a matter of interest for humanity throughout history. Nowadays, in contemporary era, the respect for human rights is one the basic principles of international law. In the last years lawyers are studying deeply the procedure of European Court of Human Rights as a regional mechanism for protection of human rights. We believe that a through analysis is required for other mechanism of international protection of human rights established by UN. The Republic of Moldova ratified the International treaty on civil and political rights and its optional protocols which actually represent another mechanism for protection of human rights in Republic of Moldova together with the regional one (ECHR). In this study we will try to come up with a through analysis of the mechanism of international human protection established under the United Nations. Establishment of the Human Right Committee and introduction of the procedure for examining individual complaints through the additional protocol to the Treaty stands for the initiation of a constructive dialogue with the States which are parties to the Treaty in regards of improving the reporting, monitoring and implementing the Treaty as well as implements the provisions of the Treaty and conflict settlement provisions. Knowing that the decisions of the Human Rights Committee have recommendatory character, the practice of the states which are members of the Treaty has shown that decisions on admissibility and communication to states are not devoid on legal effects since people were released from prison, certain legislation was amended, compensation and medical treatment was granted and those responsible for violations were deferred to justice.*

Keywords: *Human Rights Committee, Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, communciation, ONU, protection, mechanism, convention.*

Rezumat: *Ideea drepturilor omului a preocupat continuu umanitatea pe parcursul istoriei. Astfel în epoca contemporană respectarea drepturilor omului este unul din principiile de bază a dreptului internațional. În ultima perioadă majoritatea juriștilor studiază profund procedura de înaintare a cererilor în fața Curții Europene a Drepturilor Omului ca un mecanism regional de protecție a drepturilor omului. Considerăm că merită a analiza minuțios și un alt mecanism de protecție internațională a drepturilor omului instituit de către ONU. Republica Moldova a ratificat Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice și protocoalele sale facultative prin care de fapt a mai introdus un mecanism de protecție a drepturilor omului în Republica Moldova alături de cel regional (CEDO). În acest studiu vom încerca să suplینim cu o analiză minuțioasă mecanismul de protecție internațională a persoanelor instituit în cadrul Națiunilor Unite. Constituirea Comitetului pentru drepturile omului și introducerea prin protocolul adițional la Pact procedura de examinare a plîngerilor individuale reprezintă angajarea unui dialog constructiv cu statele părți la Pact privind îmbunătățirea procedurilor de raportare, monitorizare și implementarea Pactului cît și pune în aplicare prevederile Pactului și cele de reglementare a conflictelor de aplicare a acestuia. Cunoșcînd faptul că deciziile Comitetului pentru Drepturile Omului au un caracter de recomandare practica statelor Parte la Pact a demonstrat că deciziile de admisibilitate și comunicările către state nu sunt lipsite de efecte juridice dat fiind faptul că au fost eliberate persoane din închisoare, a fost modificată legislația, s-au acordat compensații, tratament medical și cei responsabili de încălcare au fost aduși în fața justiției.*

Cuvinte cheie: *Comitetul pentru drepturile omului, ONU, mecanism, convenție, protecție, comunicare, protocol opțional la Convenția cu privire la Drepturile Civile și Politice.*

Introducere:

Ideea drepturilor omului a preocupat continuu umanitatea pe parcursul istoriei. Astfel de la Aristotel până la Montesquieu, mai mulți înțelepți, de-a lungul veacurilor, au dezbătut problema drepturilor inerente a individului. Trecând prin revoluții și războaie, popoarele europene și-au cucerit mai întâi libertatea religioasă, politică, națională și personală [1, p.7].

Încă din sec I înainte de erea noastră, filosoful Chinez Confucius imaginând o asociație internațională „Marea Uniune” alcătuită din delegați aleși de statele membre printre care cetățeni cei mai meritoși și capabili. Prin urmare din evul mediu se conturează ideea creării unei organizații care ar avea anumite funcții pentru a soluționa litigiile.

După sfârșitul celui de al doilea război mondial, statele europene treceau printr-o profundă criză politică, economică și spirituală. Sfârșitul războiului, în mod sigur, însemna încheierea unei epoci de ură și intoleranță, în același timp ridica o multitudine de semne de întrebare, privind viitoarea construcție și organizare a bătrânului continent. Anume după cel de al doilea război mondial drepturile și libertățile omului se află pe primele locuri printre toate valorile imateriale, conștientizate de omenire ca valori cu adevărat universale. Astfel în epoca contemporană respectarea drepturilor omului este unul din principiile de bază a dreptului internațional. În esență definiția drepturilor omului este interpretată în diverse moduri, noi considerăm că drepturile omului reprezintă modalitatea de apărare a individului încălcărilor și violenței din partea statului la care individul este supus.

Rezultate și discuții:

Crearea ONU în 1945 a avut ca temei crimele fasciste împotriva umanității. Datoria sfântă a noii organizații mondiale a devenit sprijinul și ajutorul întru respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, de sex, limba vorbită sau religie [2,p.38].

Astfel la prima sesiune din ianuarie 1946, Asamblaea Generală a luat decizia de a elabora un amendament internațional al drepturilor omului. În februarie 1946, a fost creată comisia pentru drepturile omului respectiv în sarcina acestei comisii a fost pusă problema elaborării amendamentului internațional al drepturilor omului. Inițial se presupunea că acesta va fi un singur document, după aceea s-a decis ca amendamentul să conțină 3 părți. Declarația proclamă principiile generale ale pactului care ar purta un caracter obligatoriu pentru țările care l-au ratificat precum și cea de a doua parte măsurile de realizare adică mecanismele de control asupra îndeplinirii de către state a obligațiilor lor [2,p.39].

Declarația Universală a Drepturilor Omului a fost adoptată la 10 decembrie 1948 de Asamblaea Generală a ONU. Având doar caracter de recomandare, Declarația a jucat un rol important la dezvoltarea mecanismelor apărării drepturilor omului și a devenit baza pe care au fost construite sistemele de apărare și realizare a drepturilor omului, atât regionale cât și internaționale [2,p.39]. Chiar în primul său alineat este afirmată ideea că „recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume”.

După foarte multe și îndelungate discuții și dezbateri au fost adoptate alte două instrumente internaționale cu putere de lege pentru statele-părți, și anume: Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice. Ambele au fost votate în 1966 și au intrat în vigoare zece ani mai târziu. Un protocol facultativ referitor la cel de-al doilea pact prevede un mecanism de examinare, în anumite cazuri, a plângerilor parvenite de la persoane particulare.

Declarația Universală și cele două pacte - Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și politice și Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice - și cele două protocoale facultative formează „Carta Internațională a Drepturilor Omului”. [3,p.15]

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice garantează dreptul la viață și că nimeni nu poate fi privat inerent de viața sa în mod arbitrar, se prevede că nimeni nu poate fi supus torturii și nici unor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante; nimeni nu poate fi ținut în sclavie sau servitute și de asemenea că nimeni nu poate fi arestat sau ținut în mod arbitrar, libertatea de

liberă circulație și libera alegere a reședinței, orice persoană are dreptul la libertatea gândirii, conștiinței sau religiei și la libertatea de exprimare. Se recunoaște fiecărui cetățean dreptul și posibilitatea de a lua parte la conducerea treburilor publice, de a alege și de a fi ales și de a avea acces, în condițiile de egalitate la funcțiile publice din țara sa.

Este vizibil faptul că în ultima perioadă atenția tuturor juriștilor și specialiștilor în domeniu este axată asupra Convenției Europene a Drepturilor Omului sau Curții Europene a Drepturilor Omului și posibilitățile substanțiale de protecție a cetățenilor statului membru al CEDO cât și refugiaților, străinilor sau persoanelor fără vre-un statut propriu zis.

Totuși merită a analiza minuțios și un alt mecanism de protecție internațională a cetățenilor căruia le sunt încălcate drepturile enunțate în Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, în acest studiu vom încerca să suplینim cu o analiză minuțioasă mecanismul de protecție internațională a persoanelor, instituit în cadrul Națiunilor Unite. Respectiv în studiu analizat urmează ca să răspundem la întrebările:

- prin care instrument internațional poate persoana individual să înainteze o acțiune individuală?
- care organ este competent să examineze aceste plângeri individuale?
- procedura de sesizare a organului responsabil în vederea examinării plângerilor?
- condițiile de admisibilitate a plângerilor? deciziile organului responsabil și executarea acestora de către statele care au încălcat drepturile garantate de către Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice.

Potrivit art.2 al Pactului care stabilește obligațiile asumate de către statele părți care au ratificat PIDCP, acestea se angajează să respecte și să garanteze tuturor indivizilor care se găsesc pe teritoriul lor și țin de competența lor drepturile recunoscute în prezentul Pact, fără nici o deosebire, în special de rasă, culoare, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau întemeiată pe orice altă împrejurare. Statele părți la prezentul Pact se angajează ca, potrivit cu procedura lor constituțională și cu dispozițiile prezentului Pact, să adopte măsurile care să permită luarea unor măsuri legislative sau de alt ordin, menite să traducă în viață drepturile recunoscute în prezentul Pact care nu ar fi încă în vigoare.

Statele părți la prezentul Pact se angajează:

- să garanteze ca orice persoană ale cărei drepturi sau libertăți recunoscute în prezentul Pact au fost violate v-a dispune de o cale de recurs efectivă, chiar atunci când încălcarea a fost comisă de persoane acționând în exercițiul funcțiilor lor oficiale;
- să garanteze ca autoritatea competentă, judiciară, administrativă ori legislativă sau orice altă autoritate competentă potrivit legislației statului, v-a hotărî asupra drepturilor persoanei care folosește calea de recurs și să dezvolte posibilitățile de recurs juridicțional;
- să garanteze ca autoritățile competente v-or da urmare oricărui recurs care a fost recunoscut ca justificat.

În vederea respectării obligațiilor asumate prin Pact potrivit art.28 al Pactului este instituit un comitet compus din 18 membri cu funcții bine stabilite fiind un organ independent față de statele care sunt părți la Pact. Activitatea Comitetului se desfășoară pe două planuri: procedura de raportare și procedura de examinare a plângerilor inter-statale și individuale.

În continuare ne vom axa pe procedura de examinare a plângerilor individuale de către Comitetul pentru drepturile omului, considerăm că prin această posibilitate comitetul urmărește angajarea unui dialog constructiv cu statele părți la Pact privind îmbunătățirea procedurilor de raportare, monitorizează implementarea Pactului cât și pune în aplicare prevederile Pactului și cele de reglementare a conflictelor de aplicare a acestuia.

Republica Moldova a ratificat Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice la data de 28 iulie 1990 prin Hotărârea Parlamentului nr. 217-XII, care a intrat în vigoare la data de 26 aprilie 1993. Primul protocol facultativ intrat în vigoare la 23 martie 1976 a fost ratificat de către Republica Moldova prin Legea nr.260-XVI din 06.12.2007 pentru ratificarea Protocolului opțional la Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, publicată în M.O. nr. 198-202 din 21.12.2007.

Odată cu adoptarea legii organice Parlamentul a menționat următoarele rezerve: „Până la stabilirea deplină a integrității teritoriale ale Republicii Moldova, prevederile protocolului se aplică doar pe teritoriul controlat efectiv de către autoritățile Republicii Moldova”.

Comitetul Drepturilor Omului nu va avea competența de a examina cererile individuale care se referă la încălcări ale prevederilor Pactului Internațional cu privire la drepturile civile și politice produse până la data intrării în vigoare a prezentului protocol pentru Republica Moldova „Cu referire la art.5 alin.2 din protocol Comitetul drepturilor omului nu va avea competența de a examina cererile individuale care sunt în curs de examinare sau au fost examinate în fond de un alt organ internațional specializat” [10].

Constituția RM stipulează că prevederile constituționale cu privire la drepturile și libertățile omului sunt interpretate și aplicate în conformitate cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, că normele internaționale cu privire la drepturile omului au prioritate față de cele interne (art.4).

Dreptul de a depune o cerere către Comitet este recunoscut de către Protocolul opțional la Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, prin acest protocol este recunoscut Comitetul ca drept organ în a cărui competență este primirea și examinarea plângerilor individuale care reclamă încălcările admise de către statele membre la Pact și care au acceptat Protocolul adițional. CDO examinează plângerile în două etape: admisibilitate și temeinicie.

Potrivit Protocolului adițional la Pact, reclamanti pot fi doar indivizi - persoane fizice, nu și grupuri de persoane sau persoane juridice [4,p.11]. Drept excepție totuși Regulamentul interior al CDO în art.90 autorizează prezentarea unei comunicări comune mai multor persoane particulare, cu condiția că fiecare dintre acestea să aibă un interes personal de a acționa [5, p.62]. Protocolul autorizează prezentarea plângerii de către însuși persoana în particular care se consideră lezată într-un drept al ei garantat de către Pact cât și poate fi reprezentată de către reprezentantul său un avocat sau o terță persoană doar cu condiția ca să dețină consimțământul pretinsei victime.

Potrivit art.1 din Protocol, Comitetul poate primi și examina comunicări din partea persoanelor fizice, care se consideră victime ale unei încălcări de către un stat parte la Pact și Protocol, a unui drept garantat de Pact. Este necesar ca orice persoană fizică, care pretinde a fi victima unui violări a vreunui drept enunțat în Pact să depună o plângere individuală către Comitet doar în cazul în care a epuizat toate căile interne de recurs disponibile, comunicarea în vederea examinării sale urmează a fi depusă în formă scrisă. În cazul în care individul care se consideră lezată de către stat într-un drept al său, v-a depune o plângere anonimă sau va face abuz de drepturile sale în vederea prezentării unei astfel de plângeri CDO v-a declara inadmisibilă comunicarea fără a o examina pe fond [7].

Plângerea urmează a fi depusă în una din limbile oficiale ale ONU (franceza, rusa, araba, chineza, engleza, spaniola) și urmează a fi transmisă în formă scrisă¹⁶, analizând statistica depunerilor plângerilor împotriva Republicii Moldova am observat că de fapt până în anul 2014 nu a fost înregistrată nici o plângere în comparație cu un raport al CEDO unde pentru anul 2014 au fost înregistrate împotriva Republicii Moldova 1356 de cereri. Considerăm că acest decalaj se datorează faptului că Comitetul pentru drepturile omului emite decizii care au un caracter de recomandare nu și sunt obligatorii cât și faptului că deseori persoana lezată în drepturi solicită compensații bănești în cazul în care s-a constatat o încălcare a drepturilor sale garantate de actele internaționale.

Procedura de comunicare poate fi aplicată după ce toate măsurile/mijloacele naționale au fost epuizate, ceea ce înseamnă că victima trebuie mai întâi să caute dreptate la nivel național folosind toate mijloacele disponibile, afară de cazul în care se poate demonstra că procesul este prelungit nerezonabil sau foarte puțin probabil că v-a avea un rezultat pozitiv. În comparație cu înaintarea unei cauze spre examinare la CEDO în termen de 4 luni de la epuizarea căilor de recurs interne în cazul depunerii unei comunicări spre examinare Comitetului pentru drepturile omului nu există un termen limită pentru depunere.

¹⁶ Adresa unde urmează a fi depusă plângerea: Office of United Nations High Commissioner for Human Rights Human Rights Council Branch-Complaint Procedure Unit OHCHR- Palais Wilson United Nations Office at Geneva CH-1211 Geneva 10, Switzerland Fax: (41 22) 917 90 11 E-mail: CP@ohchr.org

Protocolul, în art. 2,3,5, enunță 3 cazuri principale de inadmisibilitate. Astfel CDO v-a considera comunicarea inadmisibilă dacă:

Nu toate mijloacele la nivel national au fost epuizate. Condiția epuizării resursurilor interne este considerată îndeplinită dacă statul nu aduce elemente de probă care să ateste că unele recursuri care puteau fi eficace nu au fost utilizate astfel în cazul depunerii unei comunicări către Comitet observăm că Comitetul stipulează proba epuizării căilor de recurs în sarcina statului pârât și nu în sarcina petiționarului. Cu toate acestea Comitetul poate renunța la această condiție dacă mijloacele disponibile naționale „nu v-or avea un rezultat pozitiv” și aplicarea lor este „prelungită nerezonabil”. Protocolul facultativ în art.2 și 5 conturează ideea că un recurs care nu v-a avea un rezultat pozitiv în sensul că statul ar avea ca drept exemplu o jurisprudență unde în asemenea cazuri încalcă prevederile Pactului, nu este un recurs util care trebuie epuizat. În acest sens Frederic Sudre menționează că simplele îndoieli cu privire la utilitatea unui recurs nu dispensează de obligația epuizării lui [8, p.502].

Protocolul facultativ interzice examinarea plîngerii dacă o procedură paralelă este în curs în aceeași cauză. Aceeași problemă/chestiune a fost deja examinată de CEDO sau Comisia Americană, sau a fost, sau este examinată conform altor proceduri ale investigației sau reglementării internaționale. Cu toate acestea pentru a decide dacă cazul reprezintă „aceeași problemă/chestiune” ca și cea care deja a fost examinată conform procedurii de investigație sau reglementare internațională, Comitetul v-a examina faptele invocate în comunicare și v-a lua în considerație drepturile care pretind a fi încălcate. Comitetul poate decide că chestiunea nu este aceeași dacă faptele descrise în comunicare diferă semnificativ de cele invocate în primul caz și/sau autorul comunicării pretinde că alte drepturi umane decât cele prezentate înainte au fost încălcate. În cel de-al doilea caz Comitetul poate considera comunicarea admisibilă chiar dacă faptele în ambele cazuri sunt aceleași.

Conform art.3 al Protocolului comunicarea nu trebuie să fie incompatibilă, vădit neîntemeiată, abuzivă, insuficient fundamentată cu dispozițiile Pactului. Astfel Comitetul o v-a considera incompatibilă dacă:

- Drepturile care sunt pretinse a fi încălcate nu sunt garantate de Pactul cu privire la drepturile civile și politice;
- Statul responsabil pentru pretinsele încălcări nu este parte la Protocolul facultativ al Pactului;
- Încălcările au avut loc înafara jurisdicției Statului Parte;
- Remediile solicitate în comunicare sunt în contradicție cu Pactul.

Comunicarea este “vădit neîntemeiată”

Comunicarea este bazată pe interpretarea incorectă a Pactului și Protocolului facultativ sau faptele invocate în comunicare nu reprezintă o încălcare a drepturilor garantate de Pact.

Comunicarea este “insuficient fundamentată”

- Prezentarea faptelor este prea generală și nu are legătură cu situația victimei/victimelor încălcărilor și prejudiciul specific suferit de ea sau ele;
- Informația privind încălcarea nu este susținută de informație reală și documente ce fac afirmația credibilă.

Prin urmare, comunicarea trebuie să includă descrierea detaliată a faptelor care susțin cererea: datele, identitatea actorilor responsabili pentru încălcări precum și descrierea impactului pe care l-a avut încălcarea asupra situației victimei. Aceasta de asemenea trebuie să furnizeze documente care ilustrează cazul și procesul de epuizare a mijloacelor domestice (documente medicale, declarații ale martorilor, documente de judecată). În lucrarea sa Drept European și Internațional al drepturilor omului Frederic SUDRE susține că reclamantul trebuie, în stadiul admisibilității, să furnizeze suficiente probe în sprijinul afirmațiilor sale pentru ca acțiunea să pară, la o primă abordare, întemeiată: după cum afirmă Comitetul o „pretenție” este o alegație sprijinită de anumite elemente de probă.

Comitetul poate considera depunerea comunicării un abuz al dreptului dacă:

- Intenția autorului este de a induce în eroare sau comunicarea a fost depusă din motive politice;
- Faptele prezentate în comunicare nu sunt adevărate;

Comunicarea a mai fost depusă odată mai devreme și a fost considerată inadmisibilă. Este de menționat și faptul că cererea va fi considerată abuzivă potrivit regulamentului intern al Comitetului pentru drepturile omului în cazul în care pretinsa persoană lezată în drepturi depune o cerere peste 5 ani din momentul epuizării căilor interne de recurs sau după 3 ani din momentul examinării cererii sale de către un alt mecanism internațional ex: CEDO.

În cazul în care Comitetul a emis decizie de admisibilitate odată cu aceasta se deschide examinarea pe fond a comunicării individuale. Comitetul își va concentra atenția asupra esenței plângerii. Comitetul va transmite Statului în cauză, în mod confidențial, comunicarea și îi va cere să trimită o explicație sau declarație în formă scrisă referitor la plângere.

Statul Parte va avea 6 luni la dispoziție ca să răspundă Comitetului. Acest răspuns va fi transmis autorului/autorilor comunicării care va avea oportunitatea de a face comentarii în termenii de timp stabiliți [6].

Comitetul va lua în considerație poziția acestuia în funcție de „toate informațiile puse la dispoziție de către sau din numele persoanelor sau grupurilor de persoane și de către Statul parte în cauză”. Protocolul facultativ obligă Comitetul să transmită informația primită părților în cauza examinată.

Comunicarea este examinată de către Comitet în ședințe închise și nici o informație cu privire la comunicare nu va fi făcută publică înainte de data când vor fi emise opiniile Comitetului. Comitetul poate solicita autorului/autorilor comunicării și statului în cauză să păstreze în confidențialitate faptul depunerii comunicării sau informației cu privire la procedură în întregime sau parțial.

Dacă Comitetul va considera Statul Parte responsabil de încălcarea presupusă în comunicare, acesta va formula recomandări față de acest Stat definind măsurile care trebuie luate pentru a remedia încălcarea. Tot odată este de menționat faptul că constatările Comitetului sunt lipsite de orice consecință juridică și statele nu sunt obligate să le urmeze. Considerăm că dat fiind faptul că Comitetul este investit prin Protocol cu misiunea de a examina plângeri individuale și a constata încălcări și că Republica Moldova odată cu ratificarea Pactului și Protocolului adițional la Pact a acceptat de a oferi comunicărilor referitoare la încălcările constatate de către Comitet un efect juridic cât și a lua pentru viitor măsuri corespunzătoare în vederea reprimării încălcărilor drepturilor omului pe teritoriul Republicii Moldova.

Plângerile adresate Comitetului, denumite „comunicări” trebuie să se refere la o pretinsă încălcare a unor drepturi garantate de Pact. Procedura este avantajoasă din punctul de vedere al procedurii de soluționare, deoarece totul se desfășoară în scris. Comitetul examinează comunicările în ședințe închise și răspunde în scris dacă există sau nu o violare a drepturilor garantate de Pact. Protocolul tace în ceea ce privește forța juridică a actelor prin care sunt soluționate comunicările, prevede numai că poziția Comitetului este comunicată statului împotriva căruia a fost făcută plângerea cât și individului în cauză. De-a lungul funcționării sale comitetul a căpătat o poziție deosebită, în sensul că deciziile sale constrâng moral statele părți chiar dacă în mod formal ele nu obligă juridic. Foarte important de observat practica Comitetului în ansamblul ei. Astfel, se poate observa că deciziile Comitetului drepturilor omului și-a produs efecte la nivelul statelor părți, ele acționând ca adevărate remedii împotriva încălcărilor unor drepturi garantate de Pact. Astfel, în urma unor decizii ale Comitetului s-au schimbat legislații, s-au acordat compensații, tratament medical, cei responsabili de încălcare au fost aduși în fața justiției.

Astfel, actele adoptate de organele principalelor tratate O.N.U. de drepturi ale omului sunt următoarele: a) observații finale asupra rapoartelor înaintate de către state; b) constări sau decizii ale unui comitet în cazurile supuse acestuia potrivit procedurii de comunicări individuale. Pentru a se achita cu angajamentele asumate potrivit tratatelor menționate, adică pentru a traduce în viață drepturile recunoscute de acestea, statele lor părți trebuie să adopte măsuri de drept intern, fie că ele sunt de ordin legislativ, administrativ, judiciar sau de alt ordin. Dată fiind esența actelor adoptate de organele acestor tratate, după cum ea a fost elucidată în rândurile ce precedă, ne vine greu să concepem cum statele părți și-ar îndeplini aceste angajamente, fără a ține seama de actele în cauză. Cu

alte cuvinte, interpretarea și aplicarea prevederilor principalelor tratate O.N.U. de drepturi ale omului riscă să fie defectuoasă dacă nu se v-a face prin raportare la actele date. Din punctul dat de vedere, clarificarea chestiunii de a cunoaște care este situația sau valoarea juridică a acestor acte în dreptul intern al statelor părți, în speță în dreptul intern al Republicii Moldova, este una imperioasă [9,p.89].

Comitetul face eforturi ca să-și urmărească executarea deciziilor sale respectiv în constatarea de încălcare a drepturilor omului trimisă către Stat acesta mai include și o invitație cu solicitarea de a-l informa în termen de 3 până la 6 luni cu privire la toate măsurile luate. Publicarea constatărilor Comitetului, desemnarea unui raportor care urmărește punerea în aplicare a recomandărilor Comitetului cât și publicarea în raportul anual al Adunării generale face ca statele să țină cont de recomandările Comitetului.

Concluzie:

În concluzie menționăm că este important ca atunci când persoanele decid ce mecanism de folosit în protecția drepturilor sale trebuie de luat în considerare formele de remediere căutate de victimele încălcărilor drepturilor. De exemplu, Comitetul pentru drepturile omului în deciziile sale ia în considerare aspectul sistematic al încălcării și, în recomandările sale către Statul Parte, indică ce acțiuni concrete trebuie întreprinse pentru a preveni astfel de încălcări în viitor. Acest lucru reprezintă o raritate pentru Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care deseori își limitează deciziile sale la definirea compensațiilor pentru victimele încălcărilor Convenției pentru protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Practica statelor Parte la Pact a demonstrat că deciziile de admisibilitate și comunicările către state nu sunt lipsite de efecte juridice dat fiind faptul că au fost eliberate persoane din închisoare, a fost modificată legislația, s-au acordat compensații, tratament medical, cei responsabili de încălcare au fost aduși în fața justiției.

Referințe bibliografice:

1. Diana Sîrcu, Accesul la Curtea europeană a drepturilor omului, condiții de admisibilitate, Chișinău 2001, p.7.
2. Drepturile Omului, Mecanisme de protecție internațională și din Republica Moldova, Chișinău, 2007, p.39.
3. CPDO, Manualul Funcționarului Public în domeniul drepturilor omului. Editura ARC 2011, p.15
4. Bianca Selejan-Guțan, Protecția europeană a drepturilor omului, București 2011, ediția 4, p.11
5. Cauza nr.196/1985, Ibrahima Gueye și alții 742 de pensionari senegalezi ai armatei franceze contra Franța, decizia din 3 aprilie 1989, RUDH, p.62
6. Art.3 Protocol facultativ la pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice.
7. Protocolul Opțional al Convenției privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare față de Femei (PO CEDAW) și cum poate fi acesta folosit pentru promovarea drepturilor femeilor.
8. Frederic Sudre, Drept european și internațional al drepturilor omului, Iași 200, p.502
9. Eduard Serbenco, Situația juridică în dreptul intern al Republicii Moldova a actelor adoptate de organele de control al aplicării principalelor tratate O.N.U. de drepturi ale omului, p.89, Administrarea Publică Revistă metodico-științifică trimestrială octombrie - decembrie 2012 nr.4, p.89
10. Legea nr. 260-XVI din 06.12.2007 publicată în M.O. nr. 198-202 din 21.12.2007.

Pagini web accesate:

11. <http://www.ombudsman.md/>
12. <http://cido.org.md/>
13. <http://www.drepturi.md/ro>
14. <http://www.ohchr.org/RU/Pages/WelcomePage.aspx>

Recomandat spre publicare: 14.09.2015.

СИСТЕМА ПРИНУДИТЕЛЬНОГО ИСПОЛНЕНИЯ СУДЕБНЫХ РЕШЕНИЙ НУЖДАЕТСЯ В ИЗМЕНЕНИИ

Борис СОСНА

доктор права,
с.н.с. Института юридических и политических
исследований АНМ

Инна ПАСКАЛУ

магистр, Европейский университет Молдовы
inedic@rambler.ru

Abstract: *The submission authors consider the current issues of the regulation of the system of enforcement of court decisions needs to change. When scientific and practical research were identified conflicts and contradictions in the existing rules governing the system of enforcement of court decisions needs to change. It is important that offers substantial amendments to the existing legislation relating to the system of enforcement of court decisions needs to change.*

Keywords: *bailiffs according pieces creditor, the amount of the fee, a bailiff in court, bailiffs, conventional units.*

Аннотация: *В представленном материале авторы рассматривают актуальные вопросы регулирования система принудительного исполнения судебных решений нуждается в изменении. При научно-практичном исследовании были выявлены коллизии, противоречия в действующих нормах регулирующих система принудительного исполнения судебных решений нуждается в изменении. Важным является то, что предлагаются существенные изменения и дополнения действующего законодательства касающегося система принудительного исполнения судебных решений нуждается в изменении.*

Ключевые слова: *судебные исполнители, согласно части, взыскатель, размер гонорара, судебного исполнителя, в судебную инстанцию, судебных исполнителей, условных единиц.*

Rezumat: *Autorii consideră problemele actuale ale regulamentului și sistemului de executare a hotărârilor judecătorești trebuie să se schimbe. Când cercetarea științifică și practică au fost identificate conflictele și contradicțiile în normele actuale care reglementează sistemul de executare a hotărârilor judecătorești trebuie să se schimbe. Este important că ofera modificări substanțiale la legislația existentă referitoare la sistemul de executare a hotărârilor judecătorești trebuie să se schimbe.*

Cuvinte cheie: *executori judecătorești, suma taxei, instanța de judecată, unități convenționale.*

Введение:

Актуальность темы обусловлена тем, что законом РМ № 143 от 02.07.2010 года была утверждена Книга Первая. Исполнение судебных решений гражданского характера Исполнительного кодекса Республики Молдова (далее – ИК РМ) № 443-XV от 24.12.2004 года в новой редакции [1].

Вышеуказанный закон заменил действующую до его вступления в силу государственную систему принудительного исполнения судебных решений и других исполнительных документов на частную.

Сущность государственной системы принудительного исполнения заключается в том, что принудительное исполнение осуществляют судебные исполнители, которые являются государственными служащими, получающими заработную плату от государства, и размер этой заработной платы не зависит от количества исполненных исполнительных документов. Судебные исполнители – государственные служащие заинтересованы в предупреждении неисполнения должниками исполнительных документов. Во всяком случае, они явно не заинтересованы в росте случаев исполнения исполнительных документов, т.к. это увеличивает объем их работы, но не увеличивает размеры их заработка.

Сущность частной системы принудительного исполнения заключается в том, что публичную функцию – функцию принудительного исполнения исполняют судебные исполнители, в качестве которых выступают частные лица, осуществляющие профессиональную деятельность, обладая такими же властными полномочиями, как и

государственные служащие. Деятельность этих частных лиц (судебных исполнителей), обладающих государственно-властными полномочиями, финансируется должниками, не исполняющими исполнительные документы. Источниками дохода этих частных лиц (судебных исполнителей), обладающих государственно-властными полномочиями, являются гонорары судебных исполнителей и расходы по исполнению, которые судебные исполнители взыскивают с должников, не исполнивших в срок исполнительные документы.

Очевидно, что судебные исполнители, доходы которых зависят от неправомерных бездействий должников, не заинтересованы в профилактике этих неправомерных бездействий и в сокращении случаев неисполнения исполнительных документов.

При этом гонорары судебных исполнителей чрезмерно велики, что влечет существенное ухудшение материального положения должников, с которыми, кроме взысканных судами в пользу взыскателей денежных сумм, взыскиваются гонорары и расходы по исполнению в пользу судебных исполнителей.

В частности, согласно пункту а) части (2) ст. 38 ИК РМ по суммам, не превышающим 100000 леев, гонорар составляет 10 % от погашенной суммы. Во всех случаях, кроме взыскания периодических платежей и штрафов, гонорар должен составлять не менее 500 леев.

Для пенсионера с пенсией 900 леев в месяц такой гонорар будет тяжелым дополнительным бременем. Полагаем, что замена государственной системы принудительного исполнения на частную является серьезной ошибкой, которую следует исправить.

Основная часть:

Цель данной статьи – обратить внимание на существенные недостатки действующей в Республике Молдова частной системы принудительного исполнения, неприемлемой для страны с весьма низким уровнем жизни большинства населения и высоким уровнем коррупции.

Перечень исполнительных документов, которые подлежат принудительному исполнению судебными исполнителями, установлены ст. 11 ИК РМ (в редакции закона РМ № 143 от 02.07.2010 года).

Наиболее распространенным исполнительным документом является исполнительный лист.

Согласно части (1) ст. 12 ИК РМ исполнительный лист выдается взыскателю по его заявлению первой инстанцией после обретения решением окончательного характера.

Согласно части (1) ст. 254 Гражданского процессуального кодекса Республики Молдова (далее – ГПК РМ) № 225-XV от 30.05.2003 года считаются окончательными судебные решения, вынесенные в первой инстанции, обжалованные в апелляционном порядке, после рассмотрения дела в апелляционной инстанции [2].

Полагаем целесообразным изменить часть (1) ст. 12 ИК РМ, установив, что исполнительный лист выдается взыскателю по его заявлению судом первой инстанции после вступления решения суда в законную силу.

Это позволит избежать поворота принудительного исполнения, который производится в соответствии со ст. 157-160 ИК РМ.

Согласно части (1) ст. 157 ИК РМ в случае отмены решения, приведенного в исполнение, и вынесения после нового рассмотрения дела решения об отклонении иска полностью или частично либо определения о прекращении производства или об оставлении заявления без рассмотрения судебная инстанция по своей инициативе выносит решение о возврате ответчику (должнику) за счет истца (взыскателя) всего того, что было взыскано по отмененному решению, а также исполнительных расходов.

Согласно части (1) ст. 15 ИК РМ исполнительный документ предъявляется к исполнению взыскателем.

Согласно части (1) ст. 16 ИК РМ исполнительный лист может быть предъявлен к исполнению в течение трех лет после обретения судебным решением, на основании которого он был выдан, окончательного характера, если законом не предусмотрено иное.

Взыскатель вправе предъявить исполнительный лист любому судебному исполнителю, обладающему территориальной компетенцией, установленной ст. 30 ИК РМ в соответствии с частью (2) ст. 60 ИК РМ.

Взыскатель, как правило, обязан авансировать расходы по исполнению.

Согласно части (3) ст. 36 ИК РМ сторона, запрашивающая совершение акта судебного исполнителя или действия в рамках исполнительного производства, обязана авансировать оплату сборов за их совершение и необходимые в этих целях издержки исполнительного производства. По актам или действиям, о которых распорядился судебный исполнитель и которые он совершил по собственной инициативе, расходы авансируются взыскателем.

Исключение из этого правила установлено частью (7) ст. 37 ИК РМ, согласно которой определение о взыскании расходов по исполнению или отказ в вынесении определения могут быть обжалованы в порядке, предусмотренном статьей 66 настоящего кодекса.

После получения исполнительного документа судебным исполнителем последний в соответствии со ст. 10 и 60 ИК РМ возбуждает исполнительное производство.

Согласно части (3) ст. 160 ИК РМ судебный исполнитель в 3-дневный срок со дня получения исполнительного документа выносит определение о возбуждении исполнительного производства и направляет его сторонам исполнительного производства не позднее чем в 3-дневный срок со дня его вынесения с предложением об исполнении должником исполнительного документа в 15-дневный срок, без принятия действий по приведению в исполнение исполнительного документа. К определению о возбуждении исполнительного производства прилагается ведомость расчета расходов по исполнению, связанных с внесением платы за начало и архивирование исполнительного дела.

Если должник в течение 15-дневного срока, установленного частью (3) ст. 60 ИК РМ, добровольно исполнит исполнительный документ, судебный исполнитель вправе взыскать с должника гонорар в размере 50% от размеров, установленных ст. 38 ИК РМ, а также сборы за совершение актов судебного исполнителя в сумме 80 леев (20 леев за возбуждение исполнительного производства и 60 леев за архивирование исполнительного дела).

Согласно части (1) ст. 24 ИК РМ по заявлению взыскателя судебный исполнитель исчисляет проценты, пени и другие суммы, вытекающие из задержки исполнения, с учетом уровня инфляции и в соответствии с положениями статьи 619 Гражданского кодекса. Указанные суммы начисляются со дня обретения решением судебной инстанции окончательного характера или, в случае иных исполнительных документов, со дня наступления срока исполнения требования и до дня реального погашения содержащегося в любом из этих документов обязательства с включением в начисляемый период также срока приостановления исполнительного производства в соответствии с положениями ИК РМ.

Согласно части (1) ст. 619 Гражданского кодекса Республики Молдова (далее – ГК РМ) № 1107-XV от 06.06.2002 года на денежные обязательства на срок просрочки начисляются проценты. За просрочку начисляется 5 % сверх процентной ставки, предусмотренной статьей 585 ГК РМ, если законом или договором не предусмотрено иное. Доказательство нанесения меньшего ущерба допускается [3].

Согласно части (2) ст. 619 ГК РМ в случае совершения сделок без участия потребителя начисляются 9 % сверх процентной ставки, предусмотренной статьей 585, если законом или договором не предусмотрено иное. Доказательство нанесения меньшего ущерба не допускается.

Пеня может быть установлена законом или договором.

Необходимо учитывать, что часть (1) ст. 24 ИК РМ противоречит ст. 243 ГПК РМ, согласно которой при вынесении решения о взыскании денежной суммы судебная инстанция в резолютивной части указывает цифрами и прописью размер взыскиваемой денежной суммы и валюту, в которой она взыскивается, с процентами за просрочку, определенными в соответствии со статьей 619 ГК РМ, которые должны быть уплачены должником даже в случае его невиновности, если он не исполнит решение в 90-дневный срок со дня признания решения окончательным.

По смыслу части (1) ст. 24 ИК РМ проценты за задержку исполнения должны начисляться после полного погашения содержащегося в исполнительном документе обязательства.

Согласно части (5) ст. 145 ИК РМ суммы, начисленные судебным исполнителем в соответствии со статьей 24 ИК РМ, выплачиваются в последнюю очередь.

Согласно частям (1) и (2) ст. 146 ИК РМ расходы по исполнению возмещаются в преимущественном порядке до удовлетворения всех требований. Обеспеченные залогом или ипотекой требования, установленные в отношении реализованного имущества, выплачиваются из вырученной суммы в преимущественном порядке до удовлетворения остальных требований.

Часть (1) ст. 146 ИК РМ, по нашему мнению, следует изменить, установив, что расходы по исполнению возмещаются в первую очередь.

Размеры гонораров судебных исполнителей установлены ст. 38 ИК РМ и Приложением к ИК РМ – размер гонорара судебных исполнителей за исполнение исполнительных документов неденежного характера.

Для исполнительных документов денежного характера гонорар судебного исполнителя

Согласно части (3¹) ст. 60 ИК РМ в случае отказа должника от исполнения исполнительного документа в срок, указанный в части (3) ст. 60 ИК РМ, судебный исполнитель продолжает исполнительное производство, направив сторонам соответствующее определение с приложением к нему ведомости расчета иных расходов по исполнению и с отметкой о том, что сумма расходов, подлежащая взысканию с должника, определяется впоследствии в соответствии с законом, а должнику направляется также заверенная судебным исполнителем копия исполнительного документа.

Приложение к ИК РМ - размер гонорара судебных исполнителей за исполнение исполнительных документов неденежного характера состоит из 10 пунктов, в которых указаны размеры гонорара от 100 до 300 условных единиц. Одна условная единица составляет 20 леев.

В частности, размер гонорара за исполнение решения суда о выселении составляет 200 условных единиц для физических лиц и 300 условных единиц для юридических лиц.

Размер гонорара судебного исполнителя за исполнение исполнительного документа о выполнении должником некоторых обязательных действий, связанных с передачей недвижимого имущества, составляет 100 условных единиц плюс 1 % от стоимости переданного имущества (за каждую вещь) для физического лица и 200 условных единиц плюс 1 % от стоимости переданного имущества (за каждую вещь) для юридического лица.

Исполнение решений о выселении производится в соответствии со ст. 147-151 ИК РМ.

Нельзя не обратить внимания на ст. 89 ИК РМ, в которой содержится перечень имущества должника, на которое не может быть обращено взыскание.

Статья 89 ИК РМ противоречит принципу гуманизма, установленному ст. 5 ИК РМ, согласно которой порядок и условия приведения исполнительных документов в исполнение устанавливаются на основе принципа соблюдения прав человека и не могут иметь целью причинение физических и нравственных страданий или материального ущерба.

Применение ст. 89 ИК РМ позволяет лишать жилых помещений не только малоимущих граждан, не сумевших оплатить долги, но и их несовершеннолетних детей.

Поэтому, по нашему мнению, ст. 89 ИК РМ должна быть дополнена словами: «жилое помещение (его часть), если для гражданина – должника и членов его семьи, совместно проживающих в принадлежащем помещении, оно является единственным пригодным для постоянного проживания помещением, предметы обычной домашней обстановки и обихода (один холодильник на семью, один телевизор на семью и т.п.).»

Для сравнения отмечаем, что ст. 446 Гражданского процессуального кодекса Российской Федерации, содержащую перечень имущества, на которое не может быть обращено взыскание по исполнительным документам.

Конституционный суд Российской Федерации признал, что часть (1) ст. 446 ГПК Российской Федерации соответствует конституции Российской Федерации, что к

конституционно защищаемым ценностям относятся достойная жизнь и свободное развитие человека [4].

Исполнительные акты, составленные судебным исполнителем, могут быть обжалованы в соответствии со ст. 161-164 ИК РМ.

Согласно части (1) ст. 65 ИК РМ при осуществлении своих функций и обязанностей, связанных с исполнением исполнительных документов, судебный исполнитель выносит определения, составляет протоколы и оформляет другие процессуальные акты.

Согласно части (1) ст. 66 ИК РМ возбуждение, отсрочка, приостановление и прекращение принудительного исполнения, выдача или распределение сумм, полученных в результате исполнения, применение и отмена мер по обеспечению исполнения, а также другие предусмотренные законом меры осуществляются судебным исполнителем путем вынесения определения.

Согласно части (1) ст. 16 ИК РМ исполнительный лист может быть предъявлен к исполнению в течение трех лет после обретения судебным решением, на основании которого он был выдан, окончательного характера, если законом не предусмотрено иное.

Частью (1) ст. 16 ИК РМ установлен 6-месячный пресекательный, или преклюзивный срок на обжалование актов, составленных судебным исполнителем. Истечение этого срока, независимо от причин его истечения (нарушение ИК судебным исполнителем, болезнь участника исполнительного производства и т.д.) погашает право на обжалование незаконного акта, составленного судебным исполнителем, и тем самым фактически узаконивает незаконный акт.

Указанный 6-месячный срок, установленный последним, вторым по счету предложением части (1) ст. 161 ИК РМ, нарушает установленное ст. 5 ГПК РМ право на свободный доступ к правосудию, а также право на справедливое судебное разбирательство в разумный срок, гарантированное пунктом 1 ст. 6 Конвенции о защите прав человека и основных свобод от 4 ноября 1950 года, которая ратифицирована постановлением Парламента РМ № 1298-ХІІІ от 24.07.1997 года [5].

Статья 5 ГПК РМ гласит: «Всякое заинтересованное лицо вправе в установленном законом порядке обратиться в судебную инстанцию за защитой нарушенных или оспариваемых прав, свобод и законных интересов.

Ни одному лицу не может быть отказано в судебной защите по мотивам отсутствия законодательства, несовершеннолетия, противоречивости или неясности действующего законодательства.

Отказ одной из сторон от права обращения в суд путем предварительного заключения соглашения не имеет юридических последствий, за исключением случаев заключения в соответствии с законом арбитражного соглашения».

Пункт 1 Конвенции о защите прав человека и основных свобод гласит: «Каждый имеет право при определении его гражданских прав и обязанностей или при рассмотрении любого уголовного обвинения, предъявленного ему, на справедливое публичное разбирательство дела в разумный срок независимым и беспристрастным судом, созданным на основании закона. Судебное решение объявляется публично, однако пресса и публика могут не допускаться на все судебное разбирательство или его часть по соображениям морали, общественного порядка или национальной безопасности в демократическом обществе, а также если это требуется в интересах несовершеннолетних или для защиты частной жизни сторон, или - в той мере, в какой это, по мнению суда, совершенно необходимо - при особых обстоятельствах, когда гласность нарушала бы интересы правосудия».

По нашему мнению, последнее предложение части 1 ст. 161 ИК РМ, устанавливающее 6-месячный пресекательный срок, следует отменить.

Согласно части (2) ст. 161 ИК РМ заявление об обжаловании исполнительных актов подается в судебную инстанцию, в округе которой расположено бюро судебного исполнителя, или, в случае мун. Кишинэу, - в судебную инстанцию, в округе которой территориальной

палатой судебных исполнителей установлена территориальная компетенция судебного исполнителя.

Часть (3) ст. 161 ИК РМ освобождает заявления об обжаловании исполнительных актов судебного исполнителя от оплаты государственной пошлины.

Согласно части (1) ст. 162 ИК РМ исполнительные акты, составленные судебным исполнителем, могут быть обжалованы участниками исполнительного производства в 15-дневный срок со дня совершения действия или отказа совершить определенные действия, если законом не предусмотрено иное. Третьи лица, не принимавшие участия в исполнительном производстве, могут обжаловать исполнительные акты, составленные судебным исполнителем, в 15-дневный срок со дня, когда они узнали или должны были узнать о них.

Часть (1) ст. 162 ИК РМ противоречит части (2) ст. 66 ИК РМ, согласно которой определение судебного исполнителя является обязательным для исполнения по праву с момента его вынесения и в 10-дневный срок со дня сообщения может быть обжаловано в судебную инстанцию по месту нахождения бюро судебного исполнителя или, в случае мун. Кишинэу, – в судебную инстанцию, в территориальном округе которой установлена территориальной палатой судебных исполнителей территориальная компетенция судебного исполнителя, если законом не предусмотрено иное. Обжалование определений судебного исполнителя не может служить основанием для приостановления исполнения, за исключением случаев, предусмотренных ИК РМ.

Это противоречие должен устранить Парламент РМ.

Согласно части (2) ст. 162 ИК РМ лицо может восстановить срок обжалования в соответствии с положениями ГПК РМ. Срок обжалования не может быть восстановлен лицом, если со дня вынесения или отказа в вынесении решения по обжалуемому акту прошло более 6 месяцев.

Пропущенный срок может быть восстановлен в соответствии с частями (1)-(4) ст. 116 ГПК РМ.

Лицам, которые по обоснованным причинам не совершили процессуальное действие в срок, пропущенный срок может быть восстановлен судебной инстанцией.

Заявление о восстановлении пропущенного срока подается в судебную инстанцию, в которой надлежало совершить процессуальное действие, и рассматривается в судебном заседании. Участники процесса извещаются о месте, дате и времени проведения судебного заседания, однако их неявка не препятствует рассмотрению вопроса о восстановлении пропущенного срока.

К заявлению о восстановлении пропущенного срока прилагаются доказательства, свидетельствующие о невозможности совершения действия. Одновременно должно быть совершено соответствующее процессуальное действие (подано заявление, представлены соответствующие документы и т.д.), в отношении которого пропущен срок.

Решение о восстановлении пропущенного срока может быть принято только в случае, если сторона подала заявление не позднее 30 дней со дня, когда узнала или должна была узнать о прекращении причин, обусловивших превышение процессуального срока.

Последнее, второе по счету предложение части (2) ст. 162 ИК РМ, устанавливающее 6-месячный пресекающий срок, по нашему мнению, следует отменить как нарушающее право на свободный доступ к правосудию.

Согласно части (1) ст. 163 ИК РМ претензии по заявлению об обжаловании исполнительных актов, составленных судебным исполнителем, предъявляются к взыскателю или должнику. Заявление рассматривается судебной инстанцией (включая вышестоящую судебную инстанцию) в порядке, предусмотренном ГПК РМ, в срок не более 30 дней. Судебный исполнитель может быть приглашен для дачи объяснений по поводу обжалуемых актов.

Часть (1) ст. 163 ИК РМ, по нашему мнению, следует изменить, установив, что претензии предъявляются к судебному исполнителю, т.к. предметом обжалования является именно акт,

составленный судебным исполнителем, а не действие другой стороны исполнительного производства.

Согласно части (4) ст. 163 ИК РМ решение судебной инстанции, рассмотревшей дело по существу, может быть обжаловано в кассационном порядке.

Решение суда, вынесенное по заявлению об обжаловании акта судебного исполнителя, может быть обжаловано в кассационном порядке в соответствии со ст. 423-428 ГПК РМ.

Согласно части (3) ст. 426 ГПК РМ кассационная жалоба на определение рассматривается в трехмесячный срок составом из трех судей на основании дела и материалов, приложенных к жалобе, без рассмотрения вопроса о допустимости и без участия сторон.

Согласно ст. 427 ГПК РМ рассмотрев кассационную жалобу на определение, кассационная инстанция вправе:

- а) отклонить кассационную жалобу и оставить определение без изменения;
- б) удовлетворить кассационную жалобу, отменить определение полностью или частично и возвратить дело на новое рассмотрение;
- в) удовлетворить кассационную жалобу, отменить определение полностью или частично и своим определением решить вопрос по существу.

Выводы:

По нашему мнению, часть (4) ст. 163 ИК РМ, устанавливающую кассационный, а не апелляционный порядок обжалования решений, вынесенных по заявлениям об обжаловании актов судебного исполнителя, следует изменить. Жалобы на эти решения должны рассматриваться также как и жалобы на все другие решения судов первой инстанции в апелляционном порядке в соответствии со ст. 357, 358, 360-390, 393, 394, 396 ГПК РМ с участием сторон. Некорректно, что жалобы на эти решения рассматриваются как жалобы на определения.

Согласно части (2) ст. 163 ИК РМ в случае обжалования акта, составленного судебным исполнителем, бремя доказывания ложится на истца.

По нашему мнению, часть (2) ст. 163 ИК РМ следует изменить, возложив бремя доказывания законности акта, составленного судебным исполнителем, на судебного исполнителя.

Библиографические сноски:

1. Официальный монитор РМ № 214-220 от 05.11.2010 г.
2. Официальный монитор РМ № 130-134 от 21.06.2013 г.
3. Официальный монитор РМ № 82-86 от 22.06.2002 г.
4. Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный), под общей ред. Тумановой Л.В., Москва, 2014 г., стр. 938-940
5. Официальный монитор РМ № 54-55 от 21.08.1997 г.

Recomandat spre publicare: 24.09.2015.

ELEMENTS OF FORMATION AND DEVELOPEMENT OF LABOUR LAW

Eufemia VIERIU,
Bucharest Bar, Str. Dr. Râureanu No. 3,
Bucharest, Romania
eufemia_vieriu@yahoo.com
Daria SUȘCHEVICI,
Judecator, Judecătoria Centru,
mun. Chișinău, Republica Moldova

Rezumat: Conceptul de muncă a suferit de-a lungul etapelor istorice parcurse de omenire, numeroase transformări în raport cu condițiile de viață, de normele moral-religioase dominante, de educația însăși, precum și de tradiții.

Pe de altă parte, munca privită ca fenomen, prezintă o sumă de aspecte de naturi diferite (economice, sociale, morale, juridice) care cercetate cu atenție ne dau o imagine veridică a evoluției societății omenеști.

Prezentul articol încearcă să prezinte câteva din elementele de formare și dezvoltare a dreptului muncii în evoluția lor istorică începând cu perioada romană până în prezent.

Cuvinte cheie: munca, contract de muncă, legislația muncii, relațiile de muncă.

Abstract: Throughout history, the concept of labor has suffered many transformations in relation to the life conditions, to the dominant moral – religious norms, to education and to traditions.

As a phenomenon, "labour" can be regarded as a sum of aspects of different nature (economic, social, moral, judicial) that, if carefully analysed, give us a veridical image of the evolution of human society.

The present article tries to present some of the elements of formation and development of the law and legislation of labour in their historical evolution from the roman period to present.

Keywords: labour, labour agreement, labour legislation, labour relations.

Introduction:

The concept of labour has suffered throughout history many transformations in relation to the life conditions, the dominant moral – religious norms, the assimilated education, and traditions. The ancients believed that labour was disgraceful, especially the physical one, being destined to the poor people. The Greeks and the Romans made however the distinction between the labour of slaves and plebeians and free, noble activities practiced by the privileged when they dedicated themselves to politics, science or art, including the art of war [1, p. 55].

Results and discussions:

„From the moment people changed their mentality and society regarded labor as a necessity, the present human civilization was founded, reaching the idea that lucrative, manual or intellectual activity does nothing but ennoble the individual and protect him, as Voltaire said, from three big evils: boredom, vice and need” [2, p. 9]. Analyzing labour as a phenomenon we can see that it represents a total of aspects of different nature (economical, social, moral, judicial) that, if examined properly, give us a veridical image of the evolution of human society. A concise analysis of the notion of "labour" makes us begin with the significations of the Latin word labour [1, p. 73]:

- A first meaning would be work, effort, exhaustion. This meaning refers to a manual or intellectual activity through which the needs of society are covered, labor therefore being a vital necessity. In this category there are those who perform different activities in favor of others valuing either their physical strength or their intellect in exchange for a sum of money called salary. This type of labour is usually performed with the free consent of the person;
- In a second meaning labour is torment, suffering, and it usually regards an activity that is not intimately connected to the person's conviction but it is imposed by external factors that, in most cases, prejudice the human liberty. In Ancient Rome the labour performer was intimately tied to either the master or the patron who were beneficiaries without paying any remuneration.

Therefore, labour, not being paid, did not create reciprocal obligations and did not have judicial means of protection.

The occurrence of the consensual agreements in the judicial roman life, in which the personal will, reciprocity, equity and good faith were dominant, has created the premises of the labor remuneration also imposing the appropriate judicial field through the "locatio-conductio operarum" agreement through which the labour force, abilities and skills of a person could be rented in exchange for a periodical payment. Within such an agreement, labour was performed under the direct surveillance and guidance of the labour tenant (the beneficiary of these prestations) who organized, conducted and controlled labor being able to apply sanctions [3, p. 199-200].

It is necessary to emphasize the fact that the French Revolution promoted the principles of free labour and the right to labour which meant that labour was no longer considered disgraceful and propagator of humiliation and slavery. The conflict between labour and capital intensified because of the fact that social peace could no longer be realized only with the help of the main judicial institution of the private law, the agreement. A concise analysis of the labour law leads us to the conclusion that, unlike civil or commercial law – where the patrimonial element dominates – , the human element is prioritized here [4, p. 7-8].

In every production we encounter the competition between different categories of labour performers: the labour of the scientist, of the entrepreneur, the worker. Some products require only physical effort while others require also intellectual labour. If we exclude the ones that work for their own benefit all the others that perform labour for the benefit of others receive a remuneration that they live off.

„By *labor* we also understand an occupation, and in a figurative meaning, it also represents the collectivity of workers; it can also mean pain or suffering (physical or moral), even torture” [5, p. 661].

The notion of "labour agreement" is a consequence of the industrial revolution when the degrading character of labor activities is eliminated and the labour issues enter the sphere of the occupations of the political classes of the west – European countries because the imbalance between „labour” and „capital” started to become all the more alarming as the regulations of the famous Civil Code of Napoleon (with all its derivatives) had been proven insufficient faced with the multiple problems of the new labour relation types.

In Romania, the labour legislation, as a consequence to the delayed capitalist development, is much younger than the similar occidental legislation and before the First World War it mostly had laws regarding crafts and workshop labour. For historical accuracy and a veridical presentation of the situation of the labor legislation on the present territory of the country we must state that the labour legislation of the old Kingdom of Romania was delayed in relation to the legislation adopted and applied in Transylvania, Banat and Bucovina where the more intense industrial activity and the existence of more industrial workers have imposed early judicial regulations with a more distinct character than the regulations of the civil law relations [1, p. 75].

From a historical point of view, the labor legislation of Romania has formed and developed through several stages:

- A. The stage comprised between the second half of the XIXth century and the year 1918
- B. The 1919 – 1945 stage
- C. The August 23rd 1944 – December 1989 stage
- D. The stage after December 1989

A. The stage between the second half of the XIXth century and the year 1918

At the beginning of the XXth century, Sydney Webb stated that „*out of all the inventions of the XIXth century regarding social organization the labour legislation is the most widespread*” [6, p. 7]. This fact is also valid today, after approximately 100 years, the legislative movement leading the civilized nations to a new indisputable social ideal. The traditional objective of labor law, is sustained in the French doctrine, is to protect the worker from damages to his personality, his health, therefore being a right to protection of the employees [7, p. 8]. The labour legislation has been substantially modified also as a result of the development of the forces of capitalist production that determined a

significant growth in the number of proletarians [8, p. 39-74]. The apparition of labour legislation, in all countries that had a capitalist development, was an objective necessity because at the beginnings of the capitalist development, in the machinist epoch, the employed labor force was not protected from patronal abuse.

The rational exploitation of the work force, regulating the labor relations between labour and capital has been proven to be not only a conjectural fact but also an imperative one for the capitalist society. Absolutely all countries, depending on the specificity of each and on the level of industrial development have adopted normative acts to regulate the employee – employer relations. In countries with an accentuated industrial development – England, France, Germany, Holland – an earlier and evolved creation of a labour legislation has succeeded that was a model to societies that had a slower industrial development. In Romania the labor legislation had been created and evolved with more difficulty than the one in the Western Europe because of the survival of the feudal remnants, the old technical level and of the lack of affiliation to a working class [1, p. 65].

The labour legislation before 1918 has a rather crafts legislation character, a regulating and protecting the labour of the workshop worker character. Until the Unification, Romania does not have a significant industrial development, the country's political and social life not being faced with the issues of the industrialized countries. The sanitary regulations have been the first legislative acts of the old Kingdom of Romania that contained provisions regarding the industry workers. In 1867 the first Regulation regarding the unhealthy industries was promulgated (applicable only in the metropolis) and in 1974 the first law for organizing health service was issued that made an express reference to the necessity of protecting the health of the industry workers. The sanitary law of 1885 and the Regulation of the unhealthy industries of September 20th 1894 represent the basis of the labour legislation of Romania [9, p. 353].

In 1902 the Crafts Law was adopted (also called the Misir law, after the name of the initiator) that organized the craftsmen corporations and regulated the relations between patrons, workers and apprentices (however this law excluded factory workers). The Minister of Domains, Lahovary, promotes in 1906 the Law regarding the labor of minors and women in industrial institutions and mining. This law – as the Regulation of 1894 – has stated that the minimum industry employment age was 12. For unhealthy and dangerous labors as well as for night labour the minimum age was 15 for boys and 17 for girls. On Romanian territories under Habsburg domination the Austro-Hungarian laws were applied. Due to a faster growth of capitalism in the Empire the laws applicable in Transylvania, Banat and Bucovina had a more elevated content, regulating many aspects of social insurance and others [1, p. 67].

Starting with the Lahovary Law, but especially with the social reforms made in 1909 by Minister Mihai Oleanu, we have a beginning of industrial legislation, consequence of the movement of craftsmen and factory workers as well as the echo of some social reforms of the occident. There are adopted the Law of Sunday rest, the Law regarding safety measures for boilers, machines, as well as sanitary measures in industrial institutions, the Sanitary Law, all in 1910 [10, p. 39-60].

The year 1909 marks the apparition of the first project of the Labor agreements Law that will be adopted in 1929. The improvement and regulation of the relations between patrons and apprentices as well as the insurance against labor accidents has been partially realized through the Law for the labour insurances elaborated in 1912. The start of the First World War, in July 1914, has strongly influenced the internal life of Romania creating an exceptional situation that will also affect the legislative activity until the end of the war. Although incomplete, having serious gaps and limits, the laws regarding labour relations adopted until the first world war have been the premises for new laws and measures regarding the regulations of the labor and capital relations.

B. The 1919 – 1945 stage

After the foundation of the International Labour Organization (I.L.O.) in 1919 the legislative activity reaches a new stage being influenced by two determinant elements: the industrial life of the annexed provinces and the international movement for regulating and protecting labor. If before the First World War Romania's main wealth came from agriculture after it our country registers a growing

industrial character. The annexed provinces, Transylvania, Banat and Bucovina have brought – along with their industry – a great number of workers experienced in improving the legislation of protection and organization of labor. Between these provinces' legislation and the old Kingdom's there were a lot of differences and this could not remain so for long [1, p. 77]. A unification of the labor legislation was necessary in relation to the new economical and social needs and in accordance with the international movement of the organization and protection of labour, sprang and influenced by the facts stated in the XIIIth Part of the Versailles Treaty. Among the most important normative acts of these stages we mention:

- Decree nr. XII of May 21st 1919 – adopted by the Directing Council of Transylvania – that introduced the legal working day of eight hours and restate the Sunday rest;
- The law regulating labour conflicts of 1920;
- The law of the professional unions of 1921;
- The law for judicial persons of 1924;
- The law for organizing the labor inspection service of 1927;
- The law for protecting women, children and the labor duration of 1928;
- The law for the foundation of labor jurisdiction of 1933.

We must emphasize that in the Constitution of Romania of 1923 there have been inserted regulations referring to workers and their relations with the patronage, stating the principle according to which the state protects the principle of labor freedom.

The law regarding labour agreements of 1929 has suffered important modifications in 1932 and had a very rich content regarding the regulation of several categories of labour agreements. As it is emphasized in the specialized doctrine this law has abolished the old dispositions of art. 147 of the Civil Code that established the crass inequality between worker and patron, allowing the employee to harness his work, being equal to his employee before the law [2, p. 15-16]. The law regarding labour agreements emphasizing that „ there has been created a new spirit in the labor law domain, a spirit of reciprocal understanding, due to which the worker feels safely protected by the law and the patron has a collaborator in his employee in the place of the hateful proletarian” [11, p. 15-16].

C. The August 23rd 1944 – December 1989 stage

The act of August 23rd 1944 in which foreground was King Mihai meant the start of a new era for Romania with the hope of the reinstatement of the parliamentary democracy and of an economical development that should have bought our country at the same level of development as the Western European ones. Unfortunately our history was different; the effect of the agreement between the winning great powers after the Second World War being that Romania went under the influence sphere of the former Soviet Union. The tendencies of reinstating the parliamentary democracy will be gradually removed by the so called left political forces that will eventually lead to the instauration of a Bolshevik political regime [12, p. 244-253].

The year 1950 brought the first Labor Code of Romania (Law no. 3/1950) that proved to be a frame Code that imposed the adoption of many other laws to concrete, through specific regulation, the principles stated in this too general law. The Code was characterized as being marked by a restrictive, rigid vision excluding the possibility of collective or individual negotiations [13, p. 8].

The second Labor Code was adopted in 1972 (Law no. 10/1972) and it came into force on March 1st 1973, also being a frame Code that includes the basic principles and norms of the judicial labor relations but further ignores the role of the unions, of the collective negotiations and the right to strike. Being a normative act with a very general character the adoption of a series of laws was needed to regulate the concrete ways of creating, developing and modifying labour relations.

A serious fact was the legislative consecration of forced labour by adopting Law no. 25/1976 regarding the inclusion in useful labour of people able to work. Specific to this stage of development of Romania is the total implication of the state in the regulation of labour relations not allowing any derogation from the imposed dispositions by the central directing forums controlled by the only omnipotent party existing in society.

D. The stage after December 1989

The strong revolution of December 1989 in the context of the disorganization of the socialist systems of central and eastern Europe ended a totalitarian political regime, discretionary that, propagandistically proclaimed itself as being democratic but in fact restricted the individual rights and liberties subjecting to cruel repression any attempt to „deviate” from the ideological program imposed by the communist party.

Conclusion:

The concept of labour, in all its historical forms and variations, has been omnipresent throughout human existence. Nowadays, labour it is widely regarded as one of the most essential elements of human's life. Its evolution and expansion is linked to such elements as: progress, democracy, social values and law regulations. Given this condition, the formation of a distinctive branch – labour law – in the legal system of a state is not only a natural occurrence but a viable and fundamental necessity for the present and future development and functioning of every society.

Bibliography references:

1. Alexandru Țiclea. Dreptul securității sociale, Ediția a IV-a Revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, 2010.
2. Eugen Cristoforeanu. Despre contractul individual de muncă (analiză în cadrul legilor în vigoare), Editura Curierul Judiciar, București, 1934.
3. Romulus Gidro, Aurelia Gidro, Vasile Nistor. Instituții juridice romane, Editura Galaxia Gutenberg, 2009.
4. Romulus Gidro, Greva și dreptul la grevă, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 1999.
5. Dicționarul explicativ al limbii române, ed. a II-a, Universul Enciclopedic, București, 1998.
6. Marco I. Barasch. Legislația muncii în cadrul politice și sociale, Editura Tiparnița, București, 1936.
7. Gérard Lyon-Caen. Droit social, 5 edition par J. Tilhet-Pretnar, LGDJ, Paris, 1995.
8. Victor Ion Cămpianu. Scurtă privire asupra legislației capitaliste a muncii în România, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, seria Iurisprudentia, 1958, fasc. 2.
9. Gheorghe Tașcă. Politica socială a României (legislația muncitorească), București, 1940
10. Valentin Firoiu. Legislația privind conflictele de muncă în anii regimului burghez-moșieresc, în AI, XII, 1966, nr. 4.
11. Constantin Xenii, în Jaques Moscovici. Legea asupra contractelor de muncă, 1929, București.
12. Vlad Georgescu, Istoria românilor de la origini până în zilele noastre, Editura Humanitas, București, 1992.
13. Ion Traian Ștefănescu, Tratat teoretic și practic de drept al muncii, Editura Universul Juridic, București, 2010.
14. Dreptul muncii / Romulus Gidro. - București : Universul Juridic, 2013 ISBN 978-606-673-048-8

Recomandat spre publicare: 14.08.2015.

ȘTIINTELE SOCIAL - UMANISTE ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE

VICTIMIZAREA FEMININĂ SEXUALĂ RAPORTATĂ – VARFUL ICEBERG-ULUI

Silvia CHEIANU,
dr.conf.univ.

Institutul de Științe penale și Criminologie Aplicată
silviacheianu@mail.ru

Lacramioara MOCANU, dr. în psihologie,
Universitatea Petre Andrei din Iasi
lacramioara_mocanu@yahoo.com

Summary : *The victim and victimization are realities variable in time and space, always enrolling in a social and historical dimension. Women are a vulnerable group in terms of casualties. Their vulnerability is circumscribed not only evident in a statistical prevalence - if taken to extreme sexual victimization - but in a weak real embodiment of finalizing through a legal approach whose aim consist in condemning the author or damages to the victim*

Keywords: *victim, rape, police, forensic medicine.*

Rezumat: *Victima și victimizarea sunt realități variabile în timp și spațiu, înscriindu-se întotdeauna într-o dimensiune socială și istorică. Femeile reprezintă un grup vulnerabil din punct de vedere victimal. Vulnerabilitatea lor se circumscrie nu doar într-o evidentă prevalență statistică - dusă la extrem în cazul victimizării sexuale – ci și într-o slabă concretizare a finalizării printr-un real demers juridic a cărui finalitate să consiste în condamnarea autorului, respectiv în despăgubirea victimei*

Cuvânt cheie: *victimă, viol, poliție, medicină legală.*

Întroducere:

Factorul declanșator al realizării acestui studiu a fost reprezentat de discuția autorilor cu victima unui viol petrecut în toamna anului 2012 în județul Bacău, coroborată cu analizarea dosarului de anchetă. Pe scurt, victima, de 23 de ani, se întorcea seara de la serviciu. Intro zonă neluminată este trasă între două garaje, unde este imobilizată de către un bărbat, iar al doilea întretinând cu ea raporturi sexuale. Cei doi schimbă “rolurile” apoi urcă într-o mașină și pleacă. Victima a memorat numărul de înmatriculare, iar cei doi au fost identificați ca fiind M.N. de 23 de ani și G.C. de 16 ani, ambii din orașul vecin. Ei au recunoscut că de aproape un an vin săptămânal în orasul O. și realizează violuri pe modelul mai sus-amintit! Poliția orasului avea în acest interval doar 2 dosare înregistrate cu viol cu autori necunoscuți!! Astfel, premisa de la care am pornit a fost faptul că doar o foarte mică parte a victimelor violurilor reclamate la Poliție, și o parte chiar mai mică ajunge să aducă demersul în instanțe.

Material si metoda:

Au fost luate în studiu persoanele de sex feminin care s-au prezentat la examinare medico-legală genitală într-un areal bine determinat, cu o populație totală de 326.158 locuitori, conform datelor statistice.

Analiza a fost făcută pe o perioadă de 5 ani (2008-2012).

De o mare importanță pentru studierea fenomenului victimizării sexuale feminine a fost analiza comparativă a datelor provenite de la Serviciul de Medicină Legală, de la Inspectoratul Județean de Poliție și de la Parchet.

Aplicarea unui chestionar pe femeile care au solicitat examinări medico-legale vizînd circumstanțele producerii actului victimal, repetitivitatea lui și soluțiile la care se aștepta pentru rezolvare a situației a creionat orizontul victimei abuzului sexual în societatea contemporană.

Rezultate și discuții:

S-a constatat astfel că doar o parte din femeile examinate au ajuns la Poliție depunând plângere – sau, mai grav doar unei părți din ele le-a fost înregistrată plângerea, că dintr-un motiv sau altul – lipsă de probe, schimbarea declarațiilor victimelor – un număr și mai mic au ajuns în cercetarea Parchetului iar de aici până la trimiterea în judecată s-au mai “pierdut” câteva dosare. Per total, între jumătate și un sfert, cu variații de la an la an, din totalul femeilor violate au ajuns cu agresorul în instanță!

În restul cazurilor, compensarea pecuniară, lipsa de probe sau lașitatea sistemului juridic românesc au determinat “avortarea” demersului juridic.

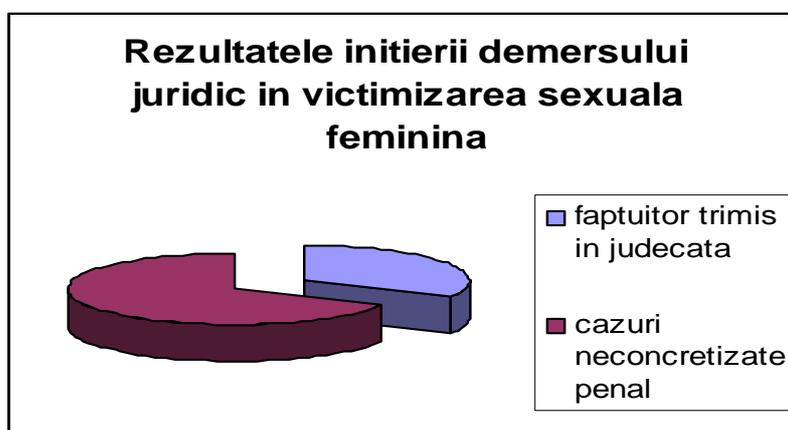
Tabelul 1.

Date statistice medico-legale, ale Poliției și Parchetului privitoare la viol

Anul	Medicină Legală	Poliție		Parchet (cercetare)	Parchet (trimis în judecată)
		cercetare	N.U.P		
2008	55	47	14	33	28
2009	39	30	10	20	16
2010	31	22	10	12	7
2011	58	43	25	18	12
2012	60	52	26	26	16
Total	243	194	75	109	79

Sursa: www.statistica.md

Din totalul de 243 de femei care au solicitat în cei 5 ani analizați documente medico-legale doveditoare ale victimizării lor sexuale, 194 de cazuri au ajuns să fie cercetate de Poliție ceea ce reprezintă 79,83%, 109, adică 44,86% au ajuns să fie cercetate de Parchet și doar în cazul a 79, adică a 32,51% s-a ajuns la trimiterea în judecată a făptuitorului.

Grafic 1. Repartiția cazurilor de victimizare sexuală feminină în funcție de deznodământul juridic.

Examinarea dosarelor de viol rezolvate a relevat faptul că, din punct de vedere al circumstanțelor, tipurile de viol pot fi sistematizate după cum urmează:

- ❖ violul de întâlnire, asupra unor femei întâmplător ieșite în cale, expresie a unor descărcări de pulsivitate sexuală la un excitant oferit de victimă.
- ❖ violul de stradă, consecutiv unor combinații neavenite de grup, incorect sesizate de victimă, aceasta fiind frecventă în adolescență.
- ❖ violul precedat de hărțuire sexuală, generat de comportamentul echivoc al victimei, discutabil sub aspectul limitei dintre abuz și consimțire.
- ❖ violul seducției, având drept principală componentă fraudă și drept victime

- adolescentele.
- ❖ violul raptus, desfășurat prin furie, caracterizat prin loviri urmate de raport sexual, fiind uneori un act de răzbunare la opoziția femeii.
- ❖ violul putere, descifrat ca o expresie a manifestării de dominație a bărbatului asupra femeii.
- ❖ violul anempatic, non-afectiv, caracterizat de lipsa de înțelegere a trăirilor psihice negative ale victimei.
- ❖ violul sadic, rar întâlnit, acompaniat de maltratarea victimei.
- ❖ violul de proximitate, caracteristic violatorilor în serie, care recurg la modalități stereotipe de violare.
- ❖ violul intramarital, ce este tratat cu prudență sau chiar reticență de către autorități.

Limitele studiului:

Dincolo de această cifră neagră mare urmata de o slaba realizare a concretizării demersului juridic în victimizarea sexuală feminină, mult mai greu de apreciat este cifra neagră absolută, care include totalul cazurilor, nu doar cele ajunse în fază de constatare medico-legală.

Interpretarea rezultatelor:

Intenția primordială de inițiere a demersului juridic în cazul femeilor abuzate sexual este pronunțată, practic toate afirmând aceasta. În disconcordanță cu această unanimitate se găsesc rezultatele analizării victimizării sexuale feminine în același areal pe o perioadă de 5 ani, când s-a constatat că doar 79,83% din cazurile examinate și confirmate din punct de vedere medico-legal au ajuns să fie cercetate de către Poliție și doar în 32,51% din cazuri s-a ajuns la trimiterea în instanță a făptuitorului.

Modalitatea de utilizare a certificatului medico-legal care atestă abuzul este uneori de apărare, eventual de instrument penal, dar, cel mai frecvent, ca mijloc de șantaj împotriva agresorului. Majoritatea dosarelor de viol “sucombă” înainte sau chiar după ce ajung în instanță nu atât din lipsă de probe cât din dispariția probelor prin modificarea declarațiilor victimei sub presiunea fricii sau a intereselor pecuniare. Neîncrederea cu care organul de cercetare penală privește acest tip de reclamații apare în acest context ca parțial justificată, având în vedere probabilitatea mare ca eforturile sale profesionale să fie aneantizate chiar cu complicitatea victimei.

Toate femeile violate investigate, care au fost selecționate din cele care s-au prezentat la examinarea medico-legală, au solicitat – cel puțin de primă intenție - intervenția Poliției. Cauzele continenței victimologice privind reclamarea violului au fost diverse, fiind reprezentate în principal de:

- ❖ dificultatea unor victime, în speță a celor cu experiență sexuală redusă, de a evalua tentativa de viol, respectiv actul intromisiunii, care definește raportul sexual consumat.
- ❖ jena față de aducerea la cunoștința opiniei publice a actului, mai ales în mediul rural, sau în cazul femeilor fără viață sexuală.
- ❖ reținerea victimei față de stresul anchetei și al examinărilor medico-legale.
- ❖ lipsa de încredere în autorități, concretizată în pesimismul manifestat față de soluționarea judiciară a cazurilor.
- ❖ ambivalența atitudinilor față de agresor, în cadrul violului conjugal sau în cadrul speranței legitimării prin căsătorie a actului comis.

Ca soluții ale problemei abuzului indicate de către victime, pe primul loc se situează intervenția Poliției în 73,33% din cazuri, sau, în 26,66% din cazuri existența unui adăpost – variantă sugerată în special de către femeile căsătorite, care au copii și sunt abuzate repetitiv de către partener. Un număr redus de femei, 6,66% au sugerat ca posibilă soluție complementară consilierea, aceasta nefiind una dintre variantele cu implantare culturală solidă în țara noastră.

Analiza de ansamblu a indicat un mare număr de non-răspunsuri, în special la întrebarea care viza condițiile, situațiile în care abuzul s-ar putea opri, indicând ignoranța femeilor în ceea ce privește mecanismele generatoare ale stărilor de tip victimal.

Coroborarea examinării dosarelor de viol rezolvate în perioada investigată cu rezultatele chestionarului au permis trasarea unor factori principali de risc victimologic ai violului:

- ❖ abuzurile sexuale în antecedente, promiscuitatea sexuală.
- ❖ patologia psihiatrică, prin lipsa discernământului privind conținutul și consecințele unui act sexual.
- ❖ adoptarea unor modele de modernitate excentrică, uneori provocatoare.
- ❖ turismul, sau turismul în scop profesional (naveta), mai ales cel cu mijloace neconvenționale (autostop).
- ❖ vârsta victimelor, prin lipsa discernământului privind conținutul și consecințele unui act sexual - la copii.
- ❖ rezidența izolată și solitudinea (la femei în vârstă, văduve).

Concluzii:

1. Abuzul sexual asupra femeilor reprezintă o problemă complexă a societății contemporane, "cifra neagră" a sa fiind mult subevaluată, cel mai probabil chiar și de studiul de față.
2. Blamul social dirijat împotriva victimei, lipsa încrederii în autorități și ambivalent sentimentelor față de agresor sunt principalele cauze ale abținerii victimelor de la finalizarea demersului juridic.

Referințe bibliografice:

1. Rebeleanu, H. C., Mocanu Lacramioara, 2011, Victimizarea – o abordare medico-legală și psihologică, Ed. Zigotto, Galați.
2. Chapman, J. R., Gates, M., 1978, Victimization of women, Beverly Hills, C. A. Sage Publ.,
3. Semenescu, D., 1998, Violența în familie, Studiu având la bază activitatea Centrului Pilot de Asistență și Protecție a Victimelor Violenței în Familie, București.

Recomandat spre publicare: 14.09.2015.

ASPECTE GENERALE PRIVIND CRIMINALUL DE DROG DIN PERSPECTIVA PSIHOLOGICĂ

Silvia CHEIANU

Dr., conferențiar universitar

Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată.

silviacheianu@mail.ru

Summary. *The killer drug is one of the primary problems facing Moldova. Surveys and statistics show that about 76% of crimes are committed because of drug addiction. Drug abuse and addiction it has an effect on behavior and psihicul imposing individual, which has negative consequences throughout life is not only dependent but the entire society suffers. Latest research of criminologists and psychologists working in the penitentiary in Moldova showed that most crimes are committed because of drug users, which in a very short time become pathological and dependent not only physical but also psychological. As a result thereof shall commit crimes as: robbery, robbery, murders, thefts and other dangerous crimes.*

Keywords: *drug abuse, stress, criminal, addictive behavior disorder.*

Reumat: *Criminalitatea de droguri este una din problemele primordiale cu care se confruntă Republica Moldova. Sondajele și datele statistice arată că circa 76 % de infracțiuni se comit din cauza dependenței de drog. Abuzul de drog și*

dependența acestuia are un efect impunător asupra comportamentului și psihicului individului, care are consecințe negative pe tot parcursul vieții nu doar a celui ce este dependent dar suferă și întreaga societate. Cercetările criminologilor și a psihologilor ce activează în penitenciarele din Republica Moldova în urma investigațiilor științifice au demonstrat faptul, că majoritatea infracțiunilor se comit din cauza consumărilor de droguri, care într-un termen foarte scurt devin cu problem patologice și dependenți de droguri nu doar fizic dar și psihic. Ca rezultat al acestuia se comit infracțiuni ca: jafuri, tâlhărie, ucideri, furturi și alte crime periculoase.

Cuvinte cheie: *abuz de drog, stres, criminal, dependență, tulburare de comportament.*

Întroducere

Problema consumului de droguri în Republica Moldova, ia proporții din ce în ce mai mari, în special printre populația tânără, devenind un factor negativ în dezvoltarea societății și punând în pericol sănătatea publică. Cu trecerea timpului, narcomania "întinerește", iar astăzi vârsta medie a celor care încearcă pentru prima dată drogurile este de 13 ani, iar speranța de viață în rândul persoanelor dependente de droguri este de 21 de ani. În fiecare an cca 800-1000 tineri încep să consume droguri și alte substanțe care acționează asupra psihicului necesitând implicarea programelor de profilaxie și tratament antidrog.

Rezultate și discuții:

Potrivit datelor statistice, prezentate de IMSP Dispensarul Republican de Narcologie, în mun. Chișinău de la începutul anului curent au fost înregistrate aproximativ 435 de persoane afectate de narcomanie, dintre care 4,8% cu vârsta pînă la 18 ani.

Astfel, în mun. Chișinău, la finele lunii septembrie incidența prin narcomanie constituia 57,5 la 100 mii populație. În prezent sub supraveghere medicală în cadrul secțiilor consultative a instituției medico-sanitare publice se află 6789 persoane afectate de narcomanie. Majoritatea au vârsta de pînă la 30 de ani, 92,3% din ei fiind bărbați.

Din punct de vedere psihologic persoanele dependente de droguri nu își mai pot controla comportamentul său, devenind agresivi și gata la orice pentru a primi o nouă doză. Aceasta se explica prim faptul că la instaurarea dependenței de droguri (inclusiv etnobotanice), în creier și anume în sistemul limbic au loc anumite schimbări chimice la nivel neuripsihic. Aceste schimbări neurochimice în creier afectează capacitatea de stăpânire de sine și de luarea deciziilor. Există un impuls puternic de a continua consumul, în ciuda răului provocat de drog.

Dependența de droguri, consumul dar și traficul acestuia preia controlul repede, consumatorul având nevoie de anumite cantități sau de substanțe tot mai puternice pentru a atinge efectul dorit și deseori se recurge la comiterea de infracțiuni pentru finanțarea viciului.

De obicei, persoanele dependente de droguri se află în starea de negare și nu sunt dispuse să renunțe la consum. Nu realizează că sunt dependenți și îi acuză pe cei din jur pentru problemele apărute în urma consumului de droguri. Din păcate, dependența nu afectează doar consumatorul, dar și familia precum și întreaga societate..

Consumul de drog apare în general ca o încercare de a depăși starea de depresie și insecuritatea personală. O structură labilă și vulnerabilă găsește în consumul de substanțe psihoactive un refugiu, o pseudomodalitate de a-și asigura confortul psiho-afectiv. Aceste înclinații depresive și instabilitatea emoțională sunt în strânsă legătură cu o suspiciozitate exagerată față de ceea ce se întâmplă în jur, proiectând propria nesiguranță și îndoială în legătură cu capacitatea de adaptare la cerințele sociale asupra celor din jur. [1, pag. 34]

Ca o reacție la această suspiciozitate și interpretabilitate exagerată, persoanele care consumă drog preferă să nege și să încalce în mod repetat normele sociale. Tânărului drogat îi este imposibil să-și adecveze comportamentul la aceste norme ale grupului social exterior lui, și, pentru a nu accepta faptul că aceste norme i se par prea înalte pentru a le respecta, preferă să le devalorizeze în vederea menținerii aparenței la nivelului autostimei. Dar, în același timp, consumatorul de drog resimte o anxietate pronunțată și o lipsă de resurse pentru a continua să lupte împotriva propriilor vulnerabilități și a etichetărilor celor din jur. El pendulează permanent într-o realitate amenințătoare care impune norme și reguli la care nu se poate conforma la o lume ireală, dar confortabilă, pe

moment, pe care i-o oferă „pilula fericirii“. În aceste condiții, nu este decât un pas până la dezintegrarea destul de profundă a personalității – până la dezarmonie.

Consumul de drog întrerupe comunicarea cu o lume indezirabilă din punctul său de vedere și cu oameni considerați conformiști și rigizi, alegând să întrețină relații doar cu cei care fac parte din grupul său și care consideră că îl pot înțelege și îl acceptă necondiționat.

În aceste condiții, se ajunge la un comportament rigid, stereotip, de respingere a oricărui mesaj venit din exterior și perceput drept intruziv. [2,pag 70]

Toxicomanul are constant sentimentul că este altfel decât ceilalți. Considerând că experiența lui este „unică“ îl va face să afirme frecvent față de ceilalți: „Tu nu știi cum este!“.

Ambivalența, duplicitatea sunt trăsături care pot fi distincte la persoanele care consumă drog. Ei vor avea nevoie în permanență de păreri și suportul celor din jur, temându-se în același timp de blamul sau critica altora. Faptul că cei din jur întrețin sentimentele de vinovăție și de autoacuzare ale toxicomanului este de domeniul evidenței.

„Imaginea de sine atribuită lumii “este o componentă de bază a identității de sine, distorsiunea la nivelul acesteia accentuând perturbările în planul autoevaluării. Oamenii aflați în vecinătatea toxicomanului îi vor spune celui în cauză lucruri pe care acesta nu ar trebui să le audă, de genul: „Ești irecuperabil“, „Ești complet neajutorat“ sau „Viața ta scapă de sub control“. Din această perspectivă, tânărul toxicoman va ajunge la o teamă de criticizm. Suspiciozitatea este o altă caracteristică manifestată de toxicomani.

Irascibilitatea, impulsivitatea, neliniștea, explozivitatea sunt frecvent întâlnite în comportamentul lor. Cauza acestor manifestări rezidă în labilitatea dispoziției și contribuie la comportamentul violent pe care toxicomanul îl performează în anumite situații.

Dificultatea de a stabili relații durabile și benefice cu ceilalți, incapacitatea de a mai recunoaște și performa un comportament „normal“, incapacitatea de a găsi alternative situației existente, constituie aspecte care vor defini comportamentul consumatorului de drog.[3, pag.100]

Confuzia și sentimentul inadecvării, sentimente de teamă, insecuritate, vinovăție, durere și rușine, sunt aspecte mai mult sau mai puțin recunoscute de cel în cauză, dar detectabile la nivelul permeabilității sale. Acestea pot fi subsumate anxietății și depresiei prezente în principal la consumatorii din grupul ce consumă frecvent și cronic.

Contextul social, grupul de prieteni poate fi un factor important în debutul consumului de drog, pentru că ulterior drogul să devină prietenul cel mai bun sau să facă obiectul preocupărilor comune al mai multor indivizi. Chiar dacă toxicomanul are și prieteni care nu consumă droguri, aceștia din urmă îi vor induce sentimente de culpabilitate sau de rușine, care vor accentua cercul vicios al consumului de drog. Toxicomanul înfruntă de multe ori afirmații de tipul „Ești irecuperabil“, „Nu ai nici o șansă“, afirmații pe care le va internaliza și care vor contribui la reducerea motivației împotriva consumului de drog. Există însă și situația, care la prima vedere pare mai fericită, a prezenței unei persoane apropiate ce nu consumă droguri și care caută să fie suportivă. Posibilitatea ca cineva să stea lângă „un drogat“ îi creează celui în cauză serioase suspiciuni, ce vor fi consolidate atunci când persoană apropiată va renunța la a oferi suportul afectiv. Drogul devine treptat prietenul cel mai apropiat al toxicomanului, iar preocuparea pentru acesta îi vor subordona treptat eventualele activități de timp liber sau hobby-uri existente anterior. Contagiunea este fenomenul cel mai bine reprezentat în grupurile de apartenență ale toxicomanilor. De asemenea, consumatorul de drog poate fi acuzat de un oarecare prozelitism. Chiar dacă, pe de o parte, se ascunde de ceilalți (familie, rude, prieteni neconsumatori și alte persoane) de teama de a nu fi descoperit, pe de altă parte, are tendința de a-și face noi adepți, acolo unde crede el că poate avea succes. Uneori, realizarea coruperii altor persoane a le transformă în titlu de glorie pentru toxicoman.

Se poate realiza însă o disociere între motivele care determină primul consum și cele care determină perpetuarea consumului. În acest caz, frecvent invocate de curiozitate și tendință de imitație pot fi atribuite numai primului contact cu drogul. Ulterior, recidiva poate fi pusă pe seama particularităților farmacologice ale substanței respective, a personalității toxicomanului, dar și a factorului social.

Toxicomanii recurg la drog în condițiile în care dispun de banii necesari pentru procurarea acestuia. Dependența de heroină, odată intervenită, îl va conduce pe toxicoman la găsirea de noi mijloace de procurare a „mărfii“. Acest lucru are consecințe sociale foarte grave, riscul de a comite acte infracționale crescânde.

Contextul social al consumatorului de drog este un factor semnificativ al recidivei toxicomaniei. Drogul consumat inițial din curiozitate, din teribilism, sau din dorința de a experimenta senzații tari, îi va induce toxicomanului o stare de tensiune, conflicte interioare și va determina renunțarea la alte activități. Degradarea evidentă a vieții profesionale și sociale a vieții toxicomanului va fi un argument în plus pentru identificarea sa cu rolul social de dependent. Acest rol implică creșterea nevoii de drog. La rândul ei, nevoia de drog va conduce la căutarea acelor cercuri de indivizi în care este disponibil drogul. [4,pag,60]

La adolescenții consumatori de droguri crima este rar întâlnită doar numai în unele situații accidentale sau din neglijență. Cel mai des și mai grav la adolescenți se remarcă tulburările de comportament și anume furtul. Studiile din domeniul psihologiei delicvenței juvenile, evidențiază faptul că la baza majorității furturilor se află un sentiment de frustrare cu pronunțate note de anxietate. Furtul efectuat în bandă îmbracă forme mai grave și cu pronunțate note de teribilism, mai ales la tineri.

Vagabondajul, fuga de acasă se constituie ca o deteriorare comportamentală gravă cu o evoluție spectaculoasă ce este dublată deseori de alte forme aberante cum ar fi prostituția și perversiunile sexuale.

În raport cu furtul, jaful este o formă de comportament foarte gravă și are loc sub amenințare sau ca act de violență. Situația comportamentală este tragică și mai complexă când jaful se produce în bandă, ceea ce evidențiază caracteristicile personalității dizarmonice.

Comportamentele sexuale deviate au loc datorită maturizării sexuale; se manifestă prima experiență sexuală și apoi se structurează conduită sexuală, care poate lua forme aberante, deviate, sub influențe nefaste sau sub influența agresivității și opozabilității: violul.

Sinuciderile au în anumite perioade și zone funcții contagioase. În general tentativele de sinucidere sunt mai numeroase decât sinuciderile propriu-zise.

Toxicomania din spirit de aventură, în combinație cu dorința de a încălca interdicții, adolescenții organizează reuniuni excentrice unde fumează, beau și de multe ori încep consumul de droguri cu marihuana și heroină.

Este deja cunoscut faptul că un adult consumă alcool, cafea și tutun, așa-numitele droguri legale, într-o măsură mai mare sau mai mică, însă în rândul adolescenților, alcoolul este consumat în cantități destul de mari deoarece le sporește siguranța de sine, îi face să se simtă fericiți, mai spirituali, mai maturi.[5,pag 220]

Consumatorul de droguri, așa cum rezultă din cele relevate mai sus, are un comportament deviant generat atât de acțiunile întreprinse pentru aprovizionarea și posesiunea unui drog controlat, în vederea consumării sau cu intenția de a-l vinde, cât și de urmările impactului fizic și psihic al consumului de droguri. În prima situație comportamentul deviant al individului este vădit, întrucât se abate, cu bună știință, de la normele și regulile stabilite în societate, cu privire la folosirea drogurilor. În cea de a doua situație comportamentul individului devine deviant ca urmare a tulburărilor de ordin psihic și fizic generate de abuzul de droguri[6,pag,44].

Toxicomaniile par să fie cancerul care suprimă, nu numai organismul consumatorului de droguri, dar și/măi ales psihicul acestuia, prin dezorganizarea tragică a personalității umane.

În momentul de față, preocuparea guvernărilor față de acest subiect, precum și necesitatea alinierii țării noastre la standardele europene în materie s-au materializat printr-o serie de modificări legislative menite să reglementeze, într-o manieră profesională, aspectele controversate legate de prevenirea traficului de droguri. În acest sens, noua Strategie națională antidrog, elaborată în concordanță cu prevederile Strategiei Europene în domeniu, cuprinde, ca direcții și principii generale de acțiune, toate elementele de noutate referitoare în special la asistența medicală, psihologică și socială, reducerea riscurilor și reinserție socială.

Așa dar, traficul de droguri reprezintă una din provocările cu care se confruntă umanitatea, efectele directe sau indirecte ale acestuia relevându-l ca pe un fenomen îngrijorător. Ansamblul unor condiții social-economice, psihologice și spirituale se constituie în factori de influență negativă asupra eredității sociale și biologice ca și asupra constructelor mintale ce se elaborează alienant și aberant cu reflectare negativă asupra procesualității adaptative biologice, psihologice, socio-familiale, profesionale și școlare și care generează în plan psihic stări de frustrare, de nesiguranță, de instabilitate afectivă, de inadaptare tranzitorie sau de durată la exigențele sociale, determinând respingerea și revolta împotriva obiceiurilor, tradițiilor și a sistemului de valori practicat de societate.

Criminalitatea legată de droguri este un concept vast care poate include infracțiunile comise și care sunt, într-un anumit mod, legate de droguri. Rezultate remarcabile în lupta contra criminalității se pot obține decât printr-o colaborare pe plan intern între poliție, și justiție, iar pe plan internațional decât printr-o cooperare între organizații și organisme care au ca obiect lupta împotriva criminalității.

Traficantul de drog din punct de vedere psihologic se caracterizează prin instabilitate fizică și morală, dorința de a controla totul, prin încordare și instabilitate emoțională. Traficanții de drog ajung să fie nu doar persoanele din familiii bune, dar și cei care au crescut în condiții grele și nefavorabile.

Sondajul realizat în 2012 în Republica Moldova a demonstrat faptul că 56 % din traficanți de drog au crescut în orfeline, iar copilăria lor a fost una nefavorabilă. [5, pag.46]

Psihologii și sociologii au demonstrat faptul că acest mediul ambiant și grupul de persoane din asemenea anturaje ne influențează și au un rol imens asupra întregii societăți, 82 % din traficanți de drog, au ajuns să fie infractori datorită grupului de persoane care iau influențat. Traficul de drog poate fi influențat nemijlocit și de insuficiența de bani sau din simplul motiv de a face rost de un venit mai considerabil.

O dată ce individul se afla într-o criză financiară, acesta permanent se află într-o stare stresantă ce îi afectează psihicul acestuia. El devine agresiv și deprimat. Din acesta cauza este gata la orice faptă doar pentru a găsi un venit, chiar și dacă aceasta ar fi o crimă. Odată ce omul devine deprimat din cauza insuficienței banilor, în majoritatea cazurilor el devine destul de agresiv și este gata să meargă prin diferite căi doar pentru a-și atinge scopul. Odată ce scopul devine atins, atunci apare o convingere de viață mai ușoară. Astfel o simplă necesitate se transformă într-o obișnuință și deprindere criminală.

Tristețea, anxietatea, tensiunea, sentimentul de singurătate, plictiseala au fost direct legate de recădere, ceea ce ar putea indica nivele nevrotice mai ridicate decât în populația generală sau disforie. Trebuie însă luate în considerație situațiile când aceste stări dispoziționale negative apar ca răspuns normal la probleme obiective. Foarte frecvent dependenții de opiacee au o foarte scăzută capacitate de rezolvare a problemelor cea mai ușoară modalitate de abordare a acestora sau singura soluție găsită fiind administrarea drogului. Ei sunt cuprinși de tristețe, apatie și letargie, până când mintea lor nu mai funcționează normal. Astfel că odată cu dispariția efectului opioid, absența stării de fericire este percepută amplificat în realitatea obiectivă. La o nouă administrare, dispare depresia, la fel ca simptomele de sevraj fizic.

Traficul ca și consumul de drog aduce nemijlocit la agresivitate, care devine rădăcina mulțimilor tulburări și patologii.

Agresivitatea cauzată de consumul și traficul de drog este mai puțin sau mai mult intensă, în funcție de natură și de gradul abuzurilor suferite:

- Izolarea socială, jenă, vulnerabilitatea socială;
- Scaderea stimei față de sine și sentimentul de control asupra propriei vieți;
- Sentimentul de neajutorare;
- Instalarea sentimentului de frică, apariția stresului;
- Creșterea consumului de tutun, alcool, droguri;
- Eșecuri la locul de muncă;
- Tulburări;
- Furie, acțiuni necontrolate;
- Neglijarea personală;
- Apariția abuzului asupra copiilor;

- Tentative de suicide etc.

Concluzii:

Problema consumului de droguri în Republica Moldova, ia proporții din ce în ce mai mari, în special printre populația tânără, devenind un factor negativ în dezvoltarea societății și punând în pericol sănătatea publică. Cu trecerea timpului, narcomania "întinerește", iar astăzi vârsta medie a celor care încearcă pentru prima dată drogurile este de 13 ani, iar speranța de viață în rândul persoanelor dependente de droguri este de 21 de ani.

În fiecare an cca 800-1000 tineri încep să consume droguri și alte substanțe care acționează asupra psihicului necesitând implicarea programelor de profilaxie și tratament antidrog.

Potrivit datelor statistice, prezentate de IMSP Dispensarul Republican de Narcologie, în mun. Chișinău de la începutul anului curent au fost înregistrate aproximativ 435 de persoane afectate de narcomanie, dintre care 4,8% cu vârsta pînă la 18 ani.

Astfel, în mun. Chișinău, la finele lunii septembrie incidența prin narcomanie constituia 57,5 la 100 mii populație. În prezent sub supraveghere medicală în cadrul secțiilor consultative a instituției medico-sanitare publice se află 6789 persoane afectate de narcomanie. Majoritatea au vârsta de pînă la 30 de ani, 92,3% din ei fiind bărbați.

Multi psihologi considera ca parerea pe care cineva o are despre sine poate contribui la dependenta de droguri. Majoritatea cercetătorilor în domeniu - chiar și cei care nu sunt de acord în privința altor factori cauzatori și a tratamentului - sunt de acord că o opinie mai puțin bună despre sine constituie un factor crucial pentru dependent.

Pe lângă lipsa unei păreri bune despre sine, Informed Families of Dade County, Inc. (Miami, Florida) enumera următoarele cauze fundamentale ale abuzului de droguri:

1. Lipsa unor sisteme de sprijin;
2. Valori neclare;
3. Lipsa unor deprinderi de a lua decizii și de a face față diverselor situații din viață;
4. Incapacitatea de a stabili și de a atinge obiective;
5. Lipsa unui sistem de credință clar definit;
6. Lipsa unei experiențe reale a succesului oficial;
7. Lipsa unor modele pozitive;
8. Accentul pus pe acumularea de lucruri materiale; neglijarea relațiilor interpersonale sănătoase etc.

Referințe bibliografice:

1. Antony Merk. Personalitatea distrusă de drog. Anglia, 1995.
2. Butnari Oleg. Viata și moartea. România, 2015.
3. Martiraseanu Oleg. Situația privind abuzul și traficul de droguri. Ministerul Sănătății din Republica Moldova, Raport anul 2005.
4. Pavlov Nadejda. Drogurile și societatea. Raport pe anul 2015. www.publika.md.
5. Weson Poter. În ochii unui narcoman. Franța, 2015.
6. Wesserr Tonte. Criminologia drogului. Franța, 2015.

Recomandat spre publicare: 24.09.2015.

LES TECHNOLOGIES DE L'INFORMATION ET DE LA COMMUNICATION (TIC) ET LA COMPÉTENCE RÉCEPTIVE, LE CAS DES APPRENANTS DE L'ALLIANCE FRANÇAISE DE TIRANA

Ma. Elona TORO

Université de Tirana

Faculté des Langues Étrangères

Département de la langue française

elona.toro@yahoo.com

Résumé : *Est-ce que les TIC influencent les stratégies d'apprentissage des apprenants de langue ? C'est cette question qui nous a servie de point de départ pour mener cette étude sur l'influence des TIC sur les stratégies d'apprentissage des apprenants, en étudiant de plus près les influences sur la compétence réceptive des étudiants, donc la compréhension de l'orale et la compréhension des écrits.*

Nous avons mené des observations de classe et des testes en utilisant comme support technologique en classe de langue le Tableau Blanc Numérique, (TBI), le manuel numérique et Internet utilisés auprès des groupes d'apprenants de l'Alliance Française de Tirana.

Dans une première partie, nous allons faire une revue théorique sur les particularités et les fonctionnalités des trois supports numériques dont nous venons de parler pour ensuite voir, plus en détail, dans la deuxième partie, l'apport de ces supports sur la compétence réceptive et comment cela se décline auprès des apprenants de langue, analysé dans la troisième partie.

Mots clés : *TICE, compétence réceptive, stratégie d'apprentissage, TBI, manuel numérique*

Introduction

Les Technologies de l'Information et de la Communication (TIC) renvoient aux deux potentialités des systèmes informatiques : l'accès à une grande quantité d'information sous forme numérique et la communication à distance, par exemple, le courriel ou la messagerie instantanée.

Les Technologies de l'Information et de la Communication pour l'Enseignement (TICE) sont l'utilisation de ces potentialités dans l'enseignement. (Cuq : 2003, p. 238) La didactique des langues s'intéresse particulièrement à ces deux aspects des TIC. Premièrement, elles font entrer en classe de langue, la vie réelle et la langue authentique grâce à la multitude des informations proposées et deuxièmement, elles font entrer en contact les personnes, elles facilitent la communication, un des aspects les plus importants de la langue.

Les TICE donnent les possibilités de créer des dispositifs d'apprentissage médiatisés. À l'Alliance Française de Tirana, nous avons mené une observation auprès de deux groupes d'apprenants, l'un qui a appris le français de niveau A1 avec l'aide des TICE et un autre qui l'a appris dans un dispositif d'apprentissage sans TICE mais avec le même manuel de langue que le premier groupe. Nous avons enquêté nos apprenants sur les stratégies d'apprentissage qu'ils utilisent et après nous avons mené des tests pour voir si les TICE influencent le choix des stratégies d'apprentissage.

Résultats et discussion:

Nous avons vu que l'apprentissage médiatisé peut influencer les stratégies d'apprentissage et leur choix. Brown (1982) pense qu'à part la tâche à accomplir et les caractéristiques de l'apprenant, le choix des stratégies dépend aussi de la nature du matériel pédagogique utilisé. À partir de cette affirmation, nous allons essayer de voir tout d'abord, quels sont les outils d'apprentissage et enseignement utilisés à l'Alliance Française de Tirana et quelles sont leurs caractéristiques, ensuite nous allons faire un relevé théorique des influences que ces outils peuvent avoir sur le développement des stratégies d'apprentissage et plus particulièrement sur les stratégies de compétence réceptive.

1. Caractéristiques des outils TIC utilisés à l'Alliance Française de Tirana

L'Alliance Française de Tirana a été créée en novembre 1991 juste après la chute du système communiste en Albanie. C'était une initiative prise par le département de français de l'Université de

Tirana, ainsi que par 80 personnalités francophones en Albanie. Des parlementaires, des professeurs, des artistes et des scientifiques se sont réunis pour créer la Comités dirigeante de l'Alliance Française pour soutenir l'apprentissage du français en Albanie. Le début des cours en janvier 1992, regroupait 80 apprenants, aujourd'hui il y a plus de 500 inscrits à chaque session (hiver/printemps).

Cette organisation, à but non lucratif fait un réinvestissement des fonds gagnés par les inscriptions en achat de livres, de manuels, d'outils et équipements technologiques pour les mettre au service de l'apprentissage. Elle est équipée d'une médiathèque qui propose une large gamme de livres et de revues en langue française, des vidéos, des CDs de musique, des DVDs, le tout regroupé dans une médiathèque équipée d'une dizaine d'ordinateurs.

À partir de janvier 2011, les salles de cours de l'Alliance de Tirana ont été équipées d'un TBI ce qui a fait introduire les technologies de l'information et de la communication et le manuel numérique dans le dispositif d'apprentissage. Les manuels utilisés dans ce centre sont toujours des dernières apparitions. Il y a une rénovation des manuels tous les quatre ou cinq ans. Le manuel utilisé ces deux dernières années est Alter Ego +, une édition d'Hachette FLE.

Nous allons voir de plus près l'utilisation du TBI et de l'Internet dans un dispositif d'enseignement/apprentissage de langue seconde pour voir quelles sont les fonctionnalités qu'ils proposent, ce qu'ils peuvent apporter à l'apprentissage de la langue seconde du point de vu du processus et des apprenants. Nous avons choisi ces deux éléments technologiques parce que ils sont utilisés à l'Alliance Française de Tirana où nous avons eu la possibilité de faire le recueil des données et les tests pour mener nos expériences.

Tableau Blanc Interactif (TBI)

Le Tableau Blanc Interactif est une tablette graphique connectée à un ordinateur et transformée en tableau, la souris est remplacée par un stylet ou par le doigt d'une main, accompagnée d'un vidéoprojecteur incorporé qui sert à projeter l'écran de l'ordinateur sur le tableau.

On peut utiliser le TBI dans un dispositif d'apprentissage, surtout en présentiel, pour intégrer toutes les ressources d'un ordinateur (le son, le texte, l'image, la vidéo, l'Internet) dans un écran beaucoup plus grand et en restant debout face à son auditoire (Petitgirard, Abry, Brodin : 2011, p. 13)

Le TBI est un outil qui peut s'introduire dans différents scénarios d'intégration. Ce concept permet de classer les différents modes d'intégration des technologies numériques dans un contexte de formation. Il peut être utilisé dans un dispositif d'apprentissage où l'enseignant est toujours présent pour enrichir le contenu grâce à la connexion Internet, à l'utilisation des vidéos etc. Le TBI et les ressources créées à l'aide de cet outil peuvent être partagées en réseau dans une salle multimédia, dans un laboratoire de langue, dans un centre d'auto-apprentissage, etc., pour permettre ainsi aux apprenants de travailler en autonomie. Ces ressources peuvent être proposées en accès distant, soit mises en ligne, soit à travers une plateforme qui peut être mise à disposition des apprenants par l'institution d'enseignement .

Avec le TBI, l'utilisateur peut manipuler plusieurs ressources pratiques et avoir accès à une multitude de fonctionnalités. Tout d'abord, il peut sauvegarder tout ce qui a été écrit sur le tableau pour ensuite y apporter des modifications, cela permet de ne plus effacer les tableaux mais de sauvegarder les informations ou de multiplier les pages blanches pour ensuite conserver toutes les notes de l'enseignant-tuteur ou des autres apprenants. Il est possible d'utiliser plusieurs couleurs à l'écriture de textes pour mettre en évidence ou pour souligner des mots clés. Le texte peut ensuite être transformé en caractères de machines pour être mieux lu et ensuite imprimé.

D'autres fonctions sont encore possibles, par exemple la fonction « tableau de feutre » qui aide l'apprenant à pratiquer différentes structures qui permettent une réflexion sur la langue. Par exemple, l'enseignant peut demander aux apprenants de glisser des mots pour les classifier selon différents critères. La fonction de vidéoprojecteur permet de visualiser des vidéos, des textes, des sites; il est aussi possible d'écrire sur ces supports en même temps mais aussi de masquer, de démasquer, de projeter seulement une partie du texte, fonctionnalités intéressantes pour la mise en place d'hypothèses

pendant des activités de compréhension orale ou écrite qui développent chez l'apprenant des stratégies de lecture ou d'écoute.

Le TBI peut être utilisé comme un magnétoscope aussi. On peut projeter des films, des reportages, des vidéos, on peut arrêter l'image, baisser ou supprimer le son, aller en avant ou en arrière, fonctionnalités propres à un simple lecteur de DVD. Or avec le TBI ces fonctionnalités qui continuent à exister, peuvent être enrichies avec des annotations, avec des captures d'écran qui peuvent ensuite être insérées et gardées dans une autre page pour être utilisées dans une autre séquence ou envoyées aux apprenants absents.

Internet

Internet constitue une des principales innovations du XXe siècle. Il ne s'agit plus d'une technologie qui fait partie seulement de la vie professionnelle mais elle a affecté tous les domaines de la vie, celle courante, privée, les loisirs etc. L'apprentissage des langues secondes ne fait pas exception de cette nouvelle vague. Les ressources en ligne permettent d'aider l'apprentissage et elles se multiplient de jour en jour en créant parfois une cohue d'information qui peut causer des problèmes à son utilisateur. (Mangenot et Louveau : 2006, p. 6).

Pour pouvoir explorer Internet, il serait intéressant de savoir comment les informations y sont structurées et quelles en sont les caractéristiques et les fonctionnalités particulières. Internet propose des centaines de millions de sites et des milliards de pages, par exemple, en 2008, le moteur de recherche Cuil, proposait une indexation de 124 milliards de pages. (Mesguich et Thomas : 2009, p. 15) C'est pourquoi trouver une information précise peut se relever très difficile. Or, il y a des outils et des fonctionnalités particulières qui aident à la recherche d'informations comme par exemple, les sites portails, les annuaires de recherche, les moteurs de recherche etc.

Internet propose plusieurs caractéristiques propres. Il s'agit tout d'abord et surtout d'un outil multimédia qui comporte sur un même support un ou plusieurs des éléments suivants : texte, son, images fixes, images animées, programmes informatiques et dont la structure et l'accès sont régis par un logiciel permettant l'interactivité (Lancien : 1998, p. 7). Ce dernier élément constitue un autre phénomène nouveau parce qu'il permet à l'utilisateur de rétroagir sur le système, ce qui n'était pas possible avec les technologies antérieures comme la télévision, la radio, etc. (Mangenot et Louveau : 2006, p. 12).

D'autres éléments sont des caractéristiques particulières des multimédias, par exemple, l'hypertextualité permet de mettre en rapport un premier texte qui est visible sur l'écran de l'ordinateur, avec d'autres textes, qui peuvent apparaître à tour de rôle sur l'écran, juste en appuyant sur un lieu ou une zone sensible qui peut être un mot, un ensemble de mots ou une icône (Lancien : 1998, p. 20). Cette caractéristique est le cœur même des fonctionnalités d'Internet et qui crée un énorme réseau qui permet à son utilisateur d'accéder à un nombre considérable de textes à travers des liens, en ayant tout à la fois la possibilité de les recopier, de les relier et de les annoter. Deuxième caractéristique d'Internet comme, outil multimédia, est aussi la multicanalité. Il s'agit du fait que sur le même support existent différents canaux de communication (texte, son, image, vidéo, etc.), des supports qui apparaissent ensemble seulement à travers un système informatique qui permet de les consulter et qui place l'utilisateur dans une situation active. La mise en relation de tous les médias et l'offre de choix qui sont proposés à l'utilisateur, font l'originalité de cet outil. Or, il serait intéressant pour l'utilisateur d'analyser la place de chaque support dans l'ensemble présenté. Par exemple, on pourrait analyser la place des photos, du texte, des sons dans le même support. (Lancien : 1998, p. 24)

Troisième caractéristique, la multiréférentialité qui est définie comme la possibilité d'obtenir de nombreuses et diverses sources d'informations sur un même thème et qui est bien sur très présente sur Internet. Il y aurait plusieurs types de multiréférentialité : celle intra et intertextuelle qui permettent de mettre en rapport sur le même support multimédia, des œuvres différentes, par exemple littéraire, musicale etc., avec ses sources et ses différentes versions. Ensuite, il y a la multiréférentialité contextuelle qui permet de mettre en rapport un sujet donné avec tous les éléments qui peuvent aider à mieux le comprendre. Troisième type, c'est la multiréférentialité associative qui présente sur le même support, des œuvres musicales, picturales et littéraires sur lesquelles sont proposées des parcours

associatifs. Enfin, il y a aussi la multiréférentialité créative, il ne s'agit plus de faire le lien par rapport à un thème mais d'inscrire la multiréférentialité dans l'écriture même d'une oeuvre (Lancien : 1998, p. 27-29) citant par exemple, l'encyclopédie en ligne Wikipedia.

À part ces caractéristiques générales de l'Internet, il y a aussi beaucoup de fonctionnalités qui peuvent être utilisées par les enseignants ou les apprenants, principalement la recherche d'information et la communication en ligne, deux des fonctionnalités majeurs du web. L'information sur Internet peut se présenter sous différentes formes, tout d'abord, sur des sites portails qui offrent une entrée unique et reconnue vers les informations. Il s'agit d'une interface universelle qui aide les utilisateurs à trouver des informations sur un même thème ou sujet.

Sur Internet l'enseignant de langue ou l'apprenant a aussi la possibilité de retrouver des ressources didactiques qui proposent une réflexion théorique et pratique sur différents aspects de l'apprentissage ou l'enseignement de la langue. D'autres informations sont les ressources brutes qui peuvent jouer le rôle de support authentiques, bien sur en y ajoutant une réflexion didactique derrière, par exemple, des articles de journaux, la législation d'un pays etc. Les ressources transdisciplinaires proposent des activités interactives dans des disciplines différentes de celles des langues. Ces ressources ont besoin d'être didactisées pour ensuite être intégrées dans un dispositif d'enseignement/apprentissage.

Sur le web, on peut trouver des ressources pédagogiques pour le Français Langue Étrangère (FLE), des exercices, des scénarios, des tâches etc., qui peuvent être utilisées soit en les adaptant soit telles quelles sont proposées. On peut aussi trouver des ressources métalinguistiques et métacognitives. Les premières peuvent être utilisées par les enseignants et les apprenants comme par exemple les dictionnaires, les traducteurs en ligne, des corpus de textes etc. Les deuxièmes sont destinées à apprendre à apprendre les langues, par exemple en aidant les apprenants à connaître leurs styles d'apprentissage.

À part la recherche d'informations, Internet comporte de nombreux outils de communication. Les plus connus sont : le courriel, les listes de diffusion, les forums, les messageries instantanées, les visioconférences, les blogs et les réseaux sociaux. Ces outils manifestent certaines propriétés particulières comme la chronologie, leur utilisation synchrone ou asynchrone (en temps réel de communication ou décalé dans le temps), la modalité de présentation sous forme d'image, d'écrit, de vidéo etc., ainsi que la structure d'échange qui définit la façon dont on échange les information, soit de façon collective, soit de façon individuelle. Tous ces critères vont nous aider à caractériser et à analyser l'exploitation pédagogique de ces outils et leurs apports dans l'apprentissage d'une langue seconde.

Le Manuel Numérique

Les années 2010 ont marqué un tournant pour l'édition numérique : sortie de l'iPad, un grand nombre de ventes des ebooks, le développement d'outils de lecture à l'écran pour Smartphones, utilisation en masse du TBI dans les classes un peu partout dans le monde... Le besoin d'avoir un manuel de langue en version numérique se fait sentir et c'est pour cette raison qu'à nos jours les maisons d'édition en proposent de plus en plus.

Un manuel numérique est un contenu éducatif qui reprend la progression et la pédagogie que l'on trouverait dans une méthode scolaire sur support papier et qui est dans un format numérique. Cette définition extrêmement générale pour dire qu'un manuel numérique peut très bien être un fichier pdf calquant un manuel papier mais aussi un contenu de forme beaucoup plus élaborée, avec une structuration et une ergonomie propre. On trouve actuellement sur le marché des versions « élève » et des versions « classe » des manuels numériques qui ne se distinguent que par les ressources proposées, il y a aussi des produits complètement différents en terme d'ergonomie, qui tiennent comptes des situations d'apprentissages : en classe, en vidéoprojection, avec tout les autres apprenants et un professeur, tout seul à la maison devant son écran d'ordinateur parce que tous ces dispositifs d'apprentissage ont des caractéristiques et fonctionnalités particulières et le manuel numérique s'adapte plus facile à une situation donnée. (Orfila : 2012, p.2)

Le manuel numérique a apporté un indéniable aspect pratique : il propose sur un même support l'intégralité des contenus dont on a besoin. Telle activité requiert de l'audio ? Il suffit de cliquer. On souhaite corriger telle autre activité au tableau ? On zoome dans le manuel et on complète/relie/surligne l'exercice sans le recopier etc. Or la pédagogie est indépendante du support.

On n'apprend pas mieux ou moins bien avec un manuel numérique, on apprend mieux ou moins bien avec telle ou telle méthode ; la pédagogie des auteurs doit être présentée sur un support. Par exemple en termes de forme, certaines activités se prêtent plus à un usage papier, d'autres davantage à un usage numérique, il faut donc exploiter ces possibilités et l'avancée pédagogique passera par là. Ce n'est pas le manuel numérique en soi qui constitue une avancée pédagogique, c'est ce que l'on met dedans et comment on le met.

Le manuel numérique a apporté avec lui bien des remises en question, il impose une nette dissociation entre le contenu et son support, nécessite une réflexion différente sur la présentation du contenu, qui prend davantage en compte les contextes d'utilisation de celui-ci, il va très certainement révolutionner la manière de concevoir les méthodes, car à terme, les auteurs seront amenés à réfléchir non plus par rapport à l'espace de la double page mais en fonction de comment ils souhaitent répartir les contenus entre les différents supports proposés. (Orfila : 2012, p. 4)

À partir d'un manuel numérique, on peut scénariser son cours, animer l'exploitation d'un document, préparer des activités projetables à réaliser au tableau... sans pour autant rentrer dans des manipulations complexes. Et pour les utilisateurs « avancés », on peut tout de même créer et partager ses propres séquences de cours comme on le ferait dans un powerpoint, en important ses propres documents, gérer plusieurs versions de ses cours...

Ce que ces théories peuvent apporter à chaque situation d'apprentissage, c'est une adéquation du contenu et du support. Le support, en soi, n'est ni adapté, ni inutile. On n'apprend pas les mêmes choses quand on est tout seul chez soi, en classe, en laboratoire de langue ou dans le métro. À partir du moment où l'on prend ça en compte, on proposera plutôt pour un usage nomade « pour tuer le temps », des applications ludiques contenant des activités systématiques, pour un usage en classe, des activités basées sur le groupe et l'échange, pour de la formation à distance, des activités plus « impliquantes » favorisant l'autonomie, etc. (Carpentier : 2012, p. 11)

Nous avons vu dans cette deuxième partie les outils TICE utilisés à l'Alliance Française de Tirana, le TBI, l'Internet et le manuel numérique, leurs caractéristiques et leurs fonctionnalités particulières, surtout dans un dispositif de groupe-classe parce que c'est ce dispositif que nous avons observé et où nous avons relevé toutes les données, à travers des questionnaires d'enquêtes et des tests pour mener notre analyse sur l'influence des TICE sur les stratégies d'apprentissages et plus particulièrement sur celles de réceptions et que nous allons voir plus en détailles dans la troisième partie.

2. TICE et compétence réceptive

Le processus de compréhension est très complexe. Pour arriver à soulever l'anxiété que l'apprenant a envers les activités de compréhension, il est important de l'aider à développer des stratégies de lecture. Pour comprendre, l'apprenant a besoin de construire une représentation cohérente du contenu. Pour ce faire, il a besoin tout d'abord, d'identifier les éléments linguistiques qui établissent des relations entre les phrases, ensuite, il doit faire appel à ces connaissances extratextuelles sur le sujet traité dans l'activité de la compréhension et enfin, il doit activer ces compétences métacognitives. (Fayol : 1992). Le lecteur doit savoir évaluer le niveau de sa compréhension, de façon à adopter des stratégies de recherche. Chaque lecteur développe des stratégies différentes, selon ses préférences cognitives, sa connaissance du contexte évoqué et son investissement affectif face au contenu du texte. (De Pembroke et Legros : 2002, p. 77).

Pour bien développer des stratégies de compréhension en langue seconde, ce qui est important c'est de faire transférer les stratégies de compréhension de la langue maternelle vers la langue seconde parce que le processus de compréhension reste presque le même dans les deux langues. Or ce qui peut poser problème dans la compréhension d'un texte ou d'un discours à un apprenant de langue seconde,

c'est la sélection des informations importantes et la cohérence textuelle. La question qui se pose c'est comment les TICE peuvent aider l'apprenant à mieux développer des stratégies de compréhension orale ou écrite?

La juxtaposition des informations textuelles et visuelles permet d'améliorer la compréhension. Lorsque deux versions d'un même manuel de langue sont présentées sur ordinateur (l'un est une reproduction du texte imprimé, alors que l'autre contient une synthèse vocale, un glossaire, des liens entre les questions et le texte, des soulignements de mots ou idées clés, des explications supplémentaires etc.), de meilleures performances en compréhension sont obtenues par les apprenants utilisant la version hypermédia. Ces résultats mettent en évidence l'effet positif des ressources en ligne. La présentation sur écran diminue le coût cognitif de l'accès aux informations extérieures et évite de ralentir trop la lecture, ce qui aide la compréhension parce que la mémoire à court terme passe l'information plus vite vers la mémoire à long terme et la compréhension est meilleure. (Mc Arthur et Haynes : 1995, p. 150-159)

Les outils multimédia et leur apport en possibilités techniques aident l'apprenant à construire la signification d'un texte ou discours. Par exemple, les effets de soulignage, les couleurs, les encadrements, les procédés de mise en relief etc., attirent l'attention du lecteur vers un élément du texte. Le découpage d'une partie du texte, les plans, les titres, les résumés etc., aident le lecteur à mettre en relief les éléments hiérarchisés du texte, à relever la cohérence du texte et à mieux le comprendre. (Fayol : 1992).

Les TICE ont aussi l'avantage de favoriser une grande diversité de stratégies de compréhension en prenant en compte les spécificités des apprenants, leurs stratégies d'apprentissage et leurs caractéristiques personnelles. Par exemple, les apprenants qui ont une faible compétence verbale, peuvent utiliser les aides visuels pour comprendre un texte. Ces aides peuvent être efficaces même pour l'apprenant qui n'a pas beaucoup de connaissances sur le domaine traité par le texte. Les apports visuels et auditifs apportés par les outils multimédia fournissent une représentation plus riche de la situation évoquée par le texte, ce qui aide à la construction de l'inférence, de ce processus qui consiste à arriver à des conclusions en partant des prémisses et qui est un phénomène essentiel dans la compréhension des textes. (Cuq : 2003, p. 128) . Ces outils aident aussi à prendre en compte les différents profils d'apprentissage. (Plass, Chun, Mayer, Leutner : 1998, p. 39-66) L'aide visuelle facilite la construction de la signification sur plusieurs niveaux. Tout d'abord, l'apprenant peut mettre en relation immédiatement ce qu'il lit avec ce qu'il voit. La construction de la signification est plus directe à partir d'une image. La distinction entre la construction de la signification à travers un texte écrit et un texte en images, sous forme de photos ou images fixes, c'est que l'information textuelle est traitée de façon linéaire, par contre, celle en images est traitée simultanément, l'apprenant peut voir et situer en même temps. (Maire de Pomboke et Legors : 2000)

À travers la photo ou l'image, le vocabulaire est immédiatement reconnu et compris, l'apprenant peut repérer immédiatement des éléments linguistiques pertinentes à la cohésion du texte (l'âge, le sexe, les lieux, les objets etc) et ces repères fonctionnent comme des indices à la compréhension des autres éléments du texte.

En ce qui concerne les vidéos, elles introduisent la dimension temporelle et offrent la possibilité de représenter les événements et par conséquent, le processus de changement d'état. Le traitement de l'information sous forme de vidéo est plus facile que celui sous forme d'images ou de photos, parce que le premier met en évidence la dynamique du texte, par contre pour les photos, il est nécessaire de la construire. Les vidéos sont plus appropriées à la compréhension globale d'un texte, par contre, les photos, plus intéressantes pour un travail sur le vocabulaire. (Chun et Palss : 1997, p. 60 – 81)

Les TICE présentent l'avantage de fournir des différentes formes textuelles, par exemple, des paraphrases, des répétitions, des explications, ce qui permet à l'apprenant de mobiliser les stratégies qui lui conviennent le plus. Les aides textuelles visuelles permettent de fournir des explications complémentaires, de donner des définitions, d'enrichir le champs lexical, de présenter des glossaires sous la forme d'hypertexte, sans fatiguer le lecteur. Les aides textuelles auditives fournissent d'autres avantages aux lecteurs, par exemple, elles peuvent présenter des aides à la prononciation, des

informations sur l'intonation ou la courbe mélodique etc. Tous ces éléments sont un aide précieux à la construction de la compréhension. Ils aident l'apprenant à percevoir le texte de façon visuelle ce qui ne permet pas la surcharge de la mémoire. Or les multimédias peuvent aussi présenter des aspects négatifs à la compréhension.

Tout d'abord, elles peuvent distraire l'apprenant parce que pour voir une vidéo ou des photos, il doit soulever le regard du texte, ce qui peut le confondre et lui faire perdre la cohérence. Un autre problème est aussi la confusion pendant la navigation sur le web. La présentation de divers liens hypertextes peut faire désorienter l'apprenant, il peut ne plus savoir d'où il est parti et où il va. C'est pour cette raison que c'est intéressant de faire connaître au préalable les plans des sites avec lesquels il travaille, or aujourd'hui l'arborescence est de plus en plus présente sur les sites qu'on consulte.

Grâce aux outils TICE, les activités de compréhension peuvent être conçues comme des activités de groupe, des activités coopératives. Les apprenants construisent la signification grâce à un travail en groupe, en collaboration l'un avec l'autre, qui fait émerger encore une fois la dimension communicative de la langue et la construction du savoir à travers l'autre. (De Pembroke et Legros : 2002, p. 83)

Conclusion:

Analyse des résultats des tests effectués auprès des apprenants de l'Alliance Française de Tirana

Après avoir effectué quatre tests sur différents supports numériques, un TBI, des sites Internet et une vidéo qui comprenaient des activités de compréhension orale et de compréhension écrite, nous avons obtenues de meilleurs résultats du groupe-classe qui a suivi un dispositif d'apprentissage qui a intégré l'utilisation des TICE. Nous avons présenté aux apprenants des scénarios pédagogiques incluant des micro et des macro-tâches en utilisant plusieurs fonctionnalités des TICE comme par exemple, l'image vidéo, la recherche sur Internet à travers des hyperliens, le document audio et le documents présenté sur un TBI, pour essayer de comprendre lequel de ces outils a une meilleur influence sur l'apprentissage.

Nous avons constaté que les apprenants qui ont travaillé sur les documents vidéo et ceux représentés sur Internet, ont eu de meilleurs résultats que ceux qui ont travaillé avec des versions audio et des versions imprimées sur papier. Comme nous l'avons expliqué dans la deuxième partie les TICE influencent le processus d'apprentissage et le choix des stratégies d'apprentissage surtout dans les compétences de la réception. La compréhension orale est sûrement l'une des habilités langagières où les technologies ont un rôle important à jouer à cause du potentiel sonore et visuel qu'elles possèdent (Bisaillon : 1996, p. 199)

Le travail sur la recherche sur Internet dans le test 3 et 5, sur la région de l'Alsace et sur les activités à mener à Paris selon les dispositions météorologiques ont suscité un grand intérêt chez les apprenants qui ont travaillé en groupe et avec l'aide des ordinateurs. L'apprentissage s'est fait en interaction et les apprenants devaient communiquer pour agir sur une tâche proposée et ils utilisaient ainsi plusieurs stratégies d'apprentissage nécessaires à la résolution du problème. Or un autre élément que nous avons constaté grâce à ces tests, c'est aussi le fait que la différence dans les résultats entre les deux groupes-classes testés, n'est pas très grande. Il n'y a pas vraiment un très grand décalage dans les notes obtenues, nous constatons une différence de 2 à 3 points et ils ont tous réussi le test de niveau A2. Les stratégies d'apprentissage sont choisies en fonction du style cognitif de l'apprenant, la situation d'apprentissage, la tâche ou le problème et l'approche pédagogique.

Le manuel de langue Alter Ego A1, utilise une approche actionnelle et essaye de développer chez les apprenants des stratégies d'apprentissage, de lecture et d'écoute à travers les tâches proposées. Donc, les TICE ont bien sur une influence dans le choix des stratégies, or l'approche pédagogique utilisée pour enseigner la langue a aussi son importance. Nous ne pouvons pas dissocier l'une de l'autre.

Notre idée de départ était d'essayer de comprendre si les technologies ont une influence sur les stratégies d'apprentissage des apprenant, et pour ce faire, nous avons premièrement mené des enquêtes sur les stratégies d'apprentissage et de lecture auprès les apprenants, pour voir ce qu'ils sont habitués à

utiliser dans l'apprentissage de la langue. Ensuite, nous avons comparé les groupes pour voir s'il y a des différences d'utilisation de stratégies et nous avons relevés des différences. Or il est très difficile de pouvoir relever les stratégies d'apprentissage, de lecture et d'écoute des apprenants dans une observation sur le terrain, parce qu'il faut demander à l'apprenant de l'expliquer, ce qui peut être ennuyant pour l'apprenant et avoir des conséquences négatives sur le processus d'apprentissage, c'est pour cette raison que nous avons menée des testes pour voir de plus près quelles sont les influences que les TICE peuvent avoir sur les compétences de réception des apprenants, la réception orale et écrite à travers deux outils que nous pouvions observer dans notre terrain de travail, l'Internet et le TBI.

Pour mesurer leur effets sur les stratégies, nous avons mené une expérience avec deux groupes de débutant de l'Alliance Française. Nous avons mené des tests qui portaient sur différents outils multimédias, activités sur TBI, activités de recherche sur Internet, activités portant sur la visualisation d'une vidéo etc. Les résultats des tests montre bien une différence entre les apprenants utilisant les TICE et ceux qui ne les utilisent pas. Or nous ne pouvons pas être tout à fait sûr que les TICE influencent les stratégies d'apprentissage parce que, même dans les groupes où nous n'avons pas utilisé les TICE, il y a des apprenants qui ont de très bons résultats, mais nous pouvons dire que les technologies aident les apprenants à mieux visualiser et contextualiser les activités d'apprentissage.

L'intégration des TICE s'inscrit dans une perspective de théorie constructiviste ou l'apprenant, pour apprendre, construit son savoir en se responsabilisant de l'acte d'apprentissage. Les technologies, à travers leurs caractéristiques propres, amène l'apprenant à être plus autonome, moins anxieux face à l'acte d'apprentissage et à développer des stratégies qui l'aide à apprendre dans différents dispositifs, de celui d'un groupe-classe vers celui dépourvu complètement de médiation humaine et qui inscrit l'apprenant dans un contexte d'autodidaxie. Les théories sur l'influence des technologies sur le processus d'apprentissage, prônent une réflexion didactique précise et pour qu'elle soit efficaces, il faut élaborer au préalable des scénarios intégrant les TICE dans le dispositif d'apprentissage.

Références bibliographique:

1. Brown, A.L. et al. (1982), « Learning, remembering and understanding », Fravell, J.H. Et Markham, M. E., Carmichael's Manual of Child Psychology, New York, Wiley
2. Carpentier, P. (2012), Le numérique, Cours D0P31 de Rouquette, C., Sorbonne-Nouvelle, Paris III Paris
3. Chun, D.M., et Plass, J-L. (1997), « Research on text comprehension in multimedia environnement », Language Learning & Technology, [en ligne] n°1, p. 60-81, Consulté le 10 juillet 2012. URL : http://lt.msu.edu/vol1num1/chun_plass/default.html
4. Cuq, J-P. (2003), Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde, Paris, Clé International
5. Fayol, M. (1992), « Comprendre ce qu'on lit. De l'automatisme au contrôle », Fayol, M, Gombert, J., Lecocq, L., Sprenger-Charolles, L. et Zagar, D., Psychologie cognitive de la lecture, Paris, PUF
6. Lancein, T. (1998), Le multimédia, Paris, Clé International
7. Maitre de Pembroke, E. et Legros, D. (2002), « Les TICE et l'aide à la compréhension de textes en langue étrangère : quelles perspectives? », Le français dans le Monde, n° 379, p. 76-83, Paris, Clé International, FIPF
8. Manganot, F. et Louveau, É. (2006), Internet et la classe de langue, Paris, Clé International
9. Mc Arthur, C.A. et Haynes, J.B. (1995), « Students Assistant for Learning Text (SALT) : A hypermedia reading aid », Journal of Learning Disabilities, 28, p. 150-159, Texas, Hammille Institute Disabilities
10. Meshuich, V. et Thomas, A. (2009), Net recherche 2009. Le guide pratique pour mieux trouver l'information utile et surveiller le web, La Ferté-Macé, ADBS éditions
11. Orlifa, S. (2012), Le numérique, Cours D0P31 de Rouquette, C., Sorbonne-Nouvelle, Paris III, Paris

12. Petitgirard, J-V., Abry, D. et Brodin, É. (2011), Le Tableau Blanc Interactif, Paris, Clé International
13. Plass, J-L., Chun, D.M., Mayer, R.E. et Leutner, D. (1998), « Supporting Visual and Verbal Learning Preferences in a Second Language Multimedia Learning Environment », Working Papers in Educational Linguistics (WPEL), 11, p. 39-66, Philadelphia, Educational Linguistics Division, Graduate School of Education

Recomandat spre publicare: 14.09.2015.

A STUDY OF STRUCTURAL VARIATION IN PHRASEOLOGICAL UNITS IN ENGLISH AND ALBANIAN

Rovena VORA,
Ph.D, Faculty of Foreign Languages
English language Department
University of Tirana,
E-mail: rovena.vora@gmail.com

Abstract: *This paper presents some implications relating to the study of variant forms in phraseological units. It focuses on the analysis of variable elements in verbal phraseological units in English and Albanian. In spite of being composed of a fixed part and a variable one, such phrases are seen to have similarities in grammatical structure and lexical content. Variant forms reveal a great deal about human linguistic behavior and as such any kind of semantic and structural study of phraseological units requires the analysis of language in context as isolated forms cannot provide sufficient information about the semantic content of these expressions. In this respect, it is necessary to analyze the context for the study of connections between canonical forms of phraseological units and their creative variations. Literary discourse, the most prolific type of texts which makes use of creative phraseological variations, has been chosen to observe the semantic relations of such variations in both languages.*

Key words: *Variant, verbal phraseological unit, morphological, syntactical variations*

Introduction:

Semantic constraints in some phraseological units which resist modifications are closely related to the structural ones. Non-compositional phraseological units tend to be lexically and syntactically frozen. Nevertheless, the semantic properties of their constituents may still play important roles in use and in comprehension. Compositionality is a sign that a phraseological unit can be varied productively and some of their constituents can be reciprocally substituted. This happens because in such phraseological units there is a one-to-one semantic relation between its constituents and components of the unit's meaning. Phraseological units which are semantically productive have variants of their canonical forms which appear in mainly in everyday conversation and in the media as well. Phraseological units vary considerably to the extent that they may allow lexical substitutions, syntactical operations or variations of other types.

Results and discussions:

Morphological variation is related to changes of different components which are part of the verbal phraseological units like the verb or the noun. As such, a change of number in the noun from 'duart' into 'dorën' (from plural into singular) of the verbal phraseological unit in Albanian 'i thaj dorën/duart' does not lead to a change in the meaning it has 'give no support to someone who is in a difficult situation.

Burri shkoi në kurbet një javë pas martesë, i thau dorën Palkës, nuses së re. (Jani Thomai, Fjalor frazeologjik i gjuhës shqipe, 231)

As in Albanian, a change of number in the noun 'water' into 'waters' in the verbal phraseological unit 'get into hot water/waters' does not lead to semantic changes of the unit:

John got himself into hot water by being late. (Шнтова Л. Ф., Брускина Т. Л., English idioms and phrasal verbs, 68)

Four types of **syntactical variation** can be discerned in verbal phraseological units:

-Variation in which the object of the phrase changes its position in Albanian.

For example: *i hyj në hak (dikuajt) - i hyj (dikuajt) në hak.*

*Ai tha një fjalë më të rëndë, po unë s'e gjeta me vend ta shënoja, se, që të mos i hyjmë **Evetarit në hak**, ai s'kishte ardhur atë ditë t'i ... shkulte kokën, të vjehrrit, por... (Jakov Xoxa, Jugu e bardhë, 415)– take one's hat off to somebody*

*That's a real idea you have, Cowperwood. **I take off my hat to you.** (Ilo Stefanllari, Fjalor frazeologjik anglisht-shqip, 391)*

I take my hat off to that woman for bringing up five children on her own. (Шнтова Л. Ф., Брускина Т. Л., English idioms and phrasal verbs, 149)

-Variation in verbal phraseological units in which the noun enters in between the verb and its preposition: *give up something as a bad job- give something up as a bad job.* In the following examples, we discern a shift in the position of the object and that it is replaced by 'it' in the second example:

*The gentleman (yawning and **giving up the papers as a bad job**): Waiter! (Шнтова Л. Ф., Брускина Т. Л., English idioms and phrasal verbs, 132)*

*You said that if you hadn't got what you wanted after two years you would **give it up as a bad job.** (Шнтова Л. Ф., Брускина Т. Л., English idioms and phrasal verbs, 132)*

-Variation in which an element shifts towards the end of the phrase as in Albanian: *marr frerët ndër duar – marr ndër duar frerët*

*Horr! Edhe ditën e vdekjes sime do të qeshësh, ti, posa që talle edhe ditën e ndarjes sate... Nuk ke vesh të dëgjosh, se ç'po bëhet në kooperativë? Ylli **ka marrë ndër duar frerët** e organizatës së rinisë, se ti do bredhitësh majë motorit e do shtypësh patat e Levanit... (Jakov Xoxa, Jugu e bardhë, 441)*

In English, there is usually a preposition which is shifted towards the end of the phrase. The variant 'take somebody's breath away' is much more usual than 'take away somebody's breath'.

*"Going to leave Dragon!" cried Mr. Pinch, looking at him with astonishment. "Why, Mar, you **take my breath away**". (Ilo Stefanllari, Fjalor frazeologjik anglisht-shqip, 395)*

-Another type of variant is the one in which the possessive pronoun is replaced by the 'of phrase', the genitive. The variant 'turn somebody's stomach' is much more common than 'turn the stomach of somebody', as can be seen in the example:

*Ward is more obsequious than ever to your mamma. It **turns my stomach**, it does, to hear him flatter. (Ilo Stefanllari, Fjalor frazeologjik anglisht-shqip, 420)*

Another type of variation which combines morphological and syntactical variation is distinguished. Firstly, the prepositive attribute expressed by a noun in genitive is replaced by an attributive in post position, as in: *pay nature's debt – pay the debt of nature.* Secondly, reciprocal substitution of the forms of the words either in singular or in plural is encountered as a result of the change of word order, as in: *play into somebody's hands - play into the hands of somebody.* Though the use of the noun in singular is possible and quite normal, it is rarely employed in literature. These variants may have different constructions due to the changeable position they are characterized by, yet they may be similar as far as the pattern is concerned, like: *play into the enemy's hands – play into the hands of the enemy.* It should be stressed that whenever we deal with proper nouns only the first variant should be

used. Whenever we make use of an attributive subordinate clause we should use the second variant. The same variant is employed with the collective nouns as well.

Besides those main types, we may distinguish positional variants, which have to do with a change of the position of the elements part of the phraseological unit which leads to no semantic, stylistic transformation nor to any serious alteration of the grammatical structure as in the following phraseological unit in English:

cross the t's and dot the i's – dot the i's and cross the t's

*The first speaker has explained it so ably that all that remains for me to do is **to cross the t's and dot the i's**. (Ilo Stefanllari, Fjalor frazeologjik anglisht-shqip, 79)*

The quantitative variants are all those verbal phraseological units with a different number of components made up either by dropping or adding some of the components. The most widespread is the process of making new quantitative variants by dropping one or more elements which belonged to the whole verbal phrase.

-Ku e mori lejen ajo, ku?, - iu kanos s'ëmës Ajeti.

*-Ku i desh qejfi!, - ia plasi me inat plaka, që e urrente këto sjellje të së resë dhe kishte mëri edhe të birin që **nuk ia mblihte rripat**. (Shefqet Musaraj, Para agimit, 88)*

*-Mos ki qeder. Do të ngrihet ajo dhe do të shohim se kujt **do t'ja mbledhë** më parë. – E di që the firstmë lodhe! ... Unë pres që të hidhesh në sulm, ti më grin sallatë. Haj, shko, tashi dhe sabatoje atë mbledhje. S'jam përgatitur thua ju.. (Jakov Xoxa, Juga e bardhë, Vëll. I, 442)*

In the same way, the phraseological unit 'nga një vesh i hyn nga tjetri i del' is reduced into: 'këtej i hyn andej i del':

*Kopeni ktheu atë çast kryet, sikur t'i shpëtonte heshtës, dhe kjo, që kish marrë në fillim drejtimin e rrëzës së hundës, midis tyre, **i hyri në njërin vesh dhe i doli ne tjetri**, si hell. (Mitrush Kuteli, Vepra letrare 3, 193)*

*Zajcevi u zemërua. **Këtej i hynë e andej i dolën** gjykimet e Zhurit. Por Zhurit i pëlqente mënyra si nxehej Zajcevi. (Jani Thomai, Fjalor frazeologjik i gjuhës shqipe, 450)*

The verbal phraseological unit in English "let the cat out of the bag" is sometimes reduced into "let the cat out":

*I've **let the cat out of the bag** already and I might as well tell the whole thing now. (Шнтова Л. Ф., Брускина Т. Л., English idioms and phrasal verbs, 37)*

*I shouldn't have **let the cat out**, but here it is, it's a lucky start for you. (Шнтова Л. Ф., Брускина Т. Л., English idioms and phrasal verbs, 37)*

Some elements are added to the phraseological unit becoming part of it. Thus, in Albanian 's'i rrinë duart', which is used about a hardworking person or about a naughty child, has a variant form 's'i rrinë duart rehat':

*Punëtore e madhe ka qenë, s'i **rrinin duart rehat**, si bleta. (Jani Thomai, Fjalor frazeologjik i gjuhës shqipe, 229)*

In the same way, "knock the (living) daylights out of somebody" can be used in both variants with or without the element 'living':

*I'll **knock the living daylights out of him** if I catch him doing it again! (Шнтова Л. Ф., Брускина Т. Л., English idioms and phrasal verbs, 96)*

We may also have combined elements, like lexical and grammatical, in the structure of verbal phraseological units. Elements may change the number from singular to plural within the structure of the unit, not spoiling the meaning of the whole phrase. In the verbal phraseological unit in Albanian, "më shkau (më rrëshqiti) nga duart (nga dora)", the verbal element can be substituted with its variant, whereas the noun element changes its number:

Dobësitë e mësuesit, mangësitë e librave shkollorë, mungesa e rregullit dhe shumë të tjera kanë bërë që nxënësit t'u shkasin nga duart. (Jani Thomai, *Fjalor frazeologjik i gjuhës shqipe*, 229)

In English, the verbal element in the verbal phraseological unit, “*keep one's eye (eyes) peeled (skinned)*” remains unchanged and it is only the noun element that changes its number and the variants of “*peeled*” and “*skinned*” substitute each other:

Don't move, keep your eyes peeled, and be prepared to wait for several hours – then you might catch a glimpse of Rumpelayer's Blue-backed Seathrush. (Ilo Stefanllari, *Fjalor frazeologjik anglisht-shqip*, 222)

There are cases when not only the notional words but even the dependent formal words are substituted. Almost all the elements may be changed in the verbal phraseological unit in Albanian ‘*shtriu (zgjati) dorën (duart)*’, but the presence of the noun contributes to maintain the semantic unity of the phraseological unit:

Deri më 1896, kishin mbledhur nga gjaku e djersa e fshatarëve pasuri të mëdha. Tashti, nga Zejmeni donin të shtrinin duart grabitqare edhe në këtë fushë. (Jani Thomai, *Fjalor frazeologjik i gjuhës shqipe*, 230)

The meaning of the verbal phraseological unit in English, ‘*close (shut) a (the) door (doors) on (upon/to) something*’ does not change though all the elements may be substituted. Semantic unity is maintained by the presence of the noun element ‘*door*’ which does not change. While in the **lexical-syntactical variant** there is a great possibility of a reciprocal substitution of independent and dependents elements as well. In other words, besides the replacement of the notional words, a thing quite normal, there's a good chance for inserting some counterparts for any functional elements.

The substitution of the elements of the phraseological unit and the change of their order, especially when two objects are present is possible in Albanian and English as well. Thus, the variants ‘*i hyj në hak (hise) dikujt*’ and ‘*i hyj dikujt në hak (hise)*’, where the indirect object changes its position and there is a change of the noun element, can replace each other with no change in meaning as in the following examples:

*Ai tha një fjalë më të rëndë, po unë s'e gjeta me vend ta shënoja, se, që të mos i hyjmë Evetarit në hak, ai s'kishte ardhur atë ditë t'i ... shkulte kokën, të vjehrrit, por... (Jakov Xoxa, *Juga e bardhë*, 415)*

Po, si me thanë, i hyra në hise pa dashje, se më dhimbsej e doja ta ndihmoja. (Jani Thomai, *Fjalor frazeologjik i gjuhës shqipe*, 437)

It is important to note that these examples are in fact phraseological variants and not structural synonyms. In ‘*give somebody (something) a (the) green light*’ and ‘*give a (the) green light to somebody*’, besides the change of the order of elements, functional elements can replace each other.

Three different variants may be combined in some verbal phraseological units in English. Thus in ‘*know (see) (on) which side one's bread is buttered*’ lexical variation which allows the replacement of the verb with its variant, syntactical variation which allows the shifting of the preposition ‘*on*’ at the beginning of the phraseological unit after the verbal element, and the quantitative variation which has to do with the presence of the preposition ‘*on*’:

know (see) which side one's bread is buttered on
know (see) on which side one's bread is buttered
know (see) which side one's bread is buttered

Bossiney looked clever, but he had also - and it was one of his great attractions - an air as if he did not quite know on which side his bread were buttered; he should be easy to deal with in money matters. (John Galsworthy, *The Forsyte Saga*, 48)

Different components of the verbal phraseological units may have their variants which have phonetic differences. Thus, we have the following variants in Albanian - *e bëj fora* and *e bëj forra*:

Ata të tjerët, bashkë me Grendellin e me djalin e Shaqos, kishin mbetur si pa gojë. Thanë me vete: “Ç’po bëhet kështu? A mos po përmbysët bota? A mos i kanë hypur xhindet Asllanit?” Vërtet ashtu ish: Asllanit i kishin hypur xhindet, se i kish vajtur thika gjer në eshtë, pra e kish bërë fora. (Mitrush Kuteli, Tregime të zgjedhura, 306)

Ja, ashtu duhet të shkelim çdo gjësend të vjetër, që s’hyn në punë. Po veç, duhet t’ja bësh forra edhe me punë. Ja, ta zemë se nuk ka krushku t’i bëjë pajë së bijës, ç’do bësh ti, do ngulësh këmbë që të hyjë në borxhe? (Jakov Xoxa, Juga e bardhë, 431)

And the phonetic variants of *shikoj ëndra me sy hapur* and *shikoj ëndrra me sy hapët*:

*Gjithë udhën qeraxhiu nuk po mblidhte dot në kokë lëmshin e mbresave të ngatërruara të asaj nate e nuk po shkoqte dot të mirin nga i ligu. Sikur të mos ishte kashauni i thyer, (ai që i pat rënë Llazit nga duart), i cili po zbërthehej e po kërciste tani nga troshitjet e qerres, do të kishte besuar vërtet qahajanë e Suat bej Vërdhomës, që i tha se **shikonte ëndra me sy hapur**. (Jakov Xoxa, Lumi i vdekur, 53)*

*Qëpar më thatë se fle, tashi thoni se **shikoj ëndrra me sy hapët**? ... Ahu, paske nge ti qahaja me këtë shokun, po mua s’më pret puna, se më ikën shokët larg e kam frikë mos më del përpara ndonjë hajdut si ti! ... dhe brodhi qerrtari, u hodh mbi shtizë e u foli buajve. (Jakov Xoxa, Lumi i vdekur, 52)*

We might have phonetic variation of the past form of the verb, as in *m’u mor goja* and *m’u muarr goja*, where the second variant is dialectical:

*Kisha dëgjuar kritikë, po kritikë si kjo s’më kish zënë veshi ndonjëherë. M’u errën sytë e m’u turbullua mendja; **goja m’u mor** e s’qeshë i zoti të lidh dy fjalë bashkë. U mata të ikja po as derën nga të dilja s’po e gjeja dot. (Shefqet Musaraj, Vepra letrare 4, 33)*

*Ago Zylalit mënt i ra pika. Bëri t’i përgjigjej, po **ju muarr goja**. Murmuriti: - “Edepsëz njeri. Mua ... ai ... Po ... dhe u nxi ashtu siç ish nxirë, ndofta, sulltan Abdyl Hamiti kur e kishin zbritur nga fronti. (Mitrush Kuteli, Tregime të zgjedhura, 306)*

It is the noun which creates phonetic variants of *have an axe to grind* and *have an ax to grind*:

*In the first place, let me assure you, gentlemen, that I **have not an axe to grind**... I can in no way be pecuniarily benefited by your adopting the system of bridges herein proposed. (James Main Dixon, English idioms, 19)*

Conclusion:

Phonetic variations are created as a result of historic and etymological changes. Other phonetic variants are homophones or spelling changes which lead to deformed variants of their components, as in: “*whet someone’s appetite*” përdoret ashtu si “*wet someone’s appetite*”:

*I’ve read only the first few pages of his book, but it was enough to **whet my appetite**. (Шимова Л. Ф., Брускина Т. Л., English idioms and phrasal verbs, 169)*

Such irregular components are never used in other contexts but only as part of these phraseological units.

Bibliography references:

1. Everaert, M.; E. J. van der Linden (1995) “*Idioms: Structural and Psychological Perspectives*”.. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
2. Cacciari, C.; Tabossi P. (1993): “*Idioms: Processing, Structure and Interpretation*”, New Jersey; Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
3. DIXSON, JAMES M. (1950): English idioms. London & Edinburgh: Thomas Nelson & Sons Ltd.
4. Fitzgerald, F. Scott (1972): *The Pat Hobby stories*. New York: Charles Scribner’s Sons.
5. Galsworthy, J. (1970): *The Fortsyte Saga I*. Heinemann: London.
5. Galsworthy, J. (1970): *The Fortsyte Saga II*. Heinemann: London.

6. Kuteli, M. (1972): “*Tregime të zgjedhura*”, Shtëpia Botuese “Naim Frashëri”, Tiranë.
7. Kuteli, M. (1964): *Vepra Letrare 3/Novela*. Tiranë: Shtëpia Botuese “Naim Frashëri”.
8. Stefanllari, Ilo (1998): *Fjalor frazeologjik anglisht-shqip*. Tiranë: Botimet enciklopedike.
9. Thomai, J. (1981): “*Çështje të frazeologjisë së gjuhës shqipe*”, Shkenca, Tiranë.
10. Thomai, J. (1999): “*Fjalor frazeologjik i gjuhës shqipe*”, Shkenca, Tiranë.
11. Thomai, J. (1976): “*Frazeologjizma foljorë në gjuhën shqipe*”, Studime filologjike, Tiranë.
12. Шнтова Л. Ф., Брускина Т. Л. (2005): English idioms and phrasal verbs, Антология.
13. Xoxa, Jakov (1980): *Juga E Bardhë*. Vëllimi I. Tiranë: Shtëpia Botuese “Naim Frashëri”.
14. Xoxa, Jakov (1980): *Juga E Bardhë*. Vëllimi II. Tiranë: Shtëpia Botuese “Naim Frashëri”.
15. Xoxa, Jakov (1980): *Juga E Bardhë*. Vëllimi I. Tiranë: Shtëpia Botuese “Naim Frashëri”.
16. Xoxa, Jakov (1980): *Juga E Bardhë*. Vëllimi II. Tiranë: Shtëpia Botuese “Naim Frashëri”.
17. Xoxa, Jakov (1980): *Lulja E Kripës Së Butë*. Vëllimi I. Tiranë: Shtëpia Botuese “Naim Frashëri”.
18. Xoxa, Jakov (1981): *Lulja E Kripës Së Egër*. Vëllimi II. Tiranë: Shtëpia Botuese “Naim Frashëri”.
19. Xoxa, Jakov (1965): *Lumi I Vdekur*. Vëllimi I. Tiranë: Shtëpia Botuese “Naim Frashëri”.
20. Xoxa, Jakov (1971): *Lumi I Vdekur*. Vëllimi II. Tiranë: Shtëpia Botuese “Naim Frashëri”.
21. Xoxa, Jakov (1971): *Lumi I Vdekur*. Vëllimi Iii. Tiranë: Shtëpia Botuese “Naim Frashëri”.

Recomandat spre publicare: 14.09.2015.

ORIGINEA ROMÂNĂ „BAIA” THE ROMANIAN ORIGIN OF „BAIA”

George RUSNAC,
Doctor în filologie,
conf.univ.USEM

Abstract: *The author combats the unjustified alienations in the diacronic plan of the Romanian Language from the perspective of a new trend – a structural one – in etymologic researches performed and obtains new, original results regarding the etymologization of the words indicated in the both: title and subtitle.*

Key words: etem – primary particular motivation
etemem – general primordial motivation
aloed – etymologic variant

Rezumat: *Prin prisma unei noi orientări-structurale – în cercetările etimologice, autorul combate înstrăinările nejustificate din planul diacronic al limbii române și obține rezultate noi, originale, privind etimologizarea cuvintelor indicate în titlu și subtitlu.*

Cuvinte cheie: etem “motivare primară particulară”.
etemem “motivare primordială generală”.
aloet “variantă etimologică”.

(baie, a bui, buiac, a buieci, a boi, a boiști, a bujdi, buhai, bolbură, volbură, bușneac, buștină, a buti, a buci, a o tuli, tui, tuiac, a hălădui, a pălădui, baieră, băiat, buiede, a buiezi, boiastră, buiestru, buimac, hui, huib, năhui, năui, tehui, a bâigui, a (se) îmbuiba, baib, boier, a (se) ului)

Introducere:

Nume topic (oiconim, hidronim, oronim, dromonim) și antroponim, cu variantele: *Ban, Bania, Baniul, Bănești, Băiasa, Vaia, Beneta* etc. (cf. Popescu-Sireteanu [1], p.195-210). Apelativul *baie* e înregistrat în DA [2] cu sensurile: „mină, teren din sânul pământului, în care se găsesc și se exploatează metale (prețioase) sau minerale; „pe cât se pare, *baie* mai însemna odinioară și „loc cu

izvoare tămăduitoare”. Sensul acesta reiese din numiri topografice, precum e *Baia* din Moldova, unde nu s-au găsit niciodată metale prețioase, dar care e așezat lângă râul *Toplița* (- „termă”); „loc unde se scaldă cineva, scaldă”; „vasul, cada, putina etc. sau lichidul în care ne scăldăm, scăldătoare”; „stabiliment (public) în care, în schimbul unei plăți, poți să te scalzi”; latrină, privată, umblătoare”.

Pentru cele două sensuri de bază – „mină” și „loc apătos” – s-au propus, în ordine cronologică, următoarele etimologii: origine slavă (Miklosich, *Slav. Elem.* [3], Cihac-II [4], Tiktin – [5], Candrea [6], Scriban [7]: *baie* „loc apătos” <v. sl. *banja*; *baie* „mină” – din sau comp. magh. *Banya*; Rosetti [8], p. 335: top. *Baia* <v. sl. *banja*; SDE [9], care reține doar sensul legat de elementul acvatic: <v. sl. *banja*): origine latină (Diez, ap. Laurian – Massim [10]: <n. pr. Bajac, oraș în Campania, renumit prin apele sale termale și minerale; Laurian – Massim [ib.]: <lat. *balneum* sau *balnea*, căci *Bajae*, chiar dacă s-ar fi generalizat, nu explică variantele românești cu *n*; Philippide [11, p.54]: <lat. *balneum*; DLRM [12]: <lat. **baneum* (v. sl. *banja*); Ciorănescu [13], convins că ipoteticul **bannea* (= *balnea*) ar înlătura dificultățile fonetice pe care le ridică derivarea din latină, acceptă ipoteza latină; DEX [14]: <*bannea* (atestat?) (= *balnea*), cf. sl. *banja*, dar pentru *baie* „mină” preferă magh. *banya*); origine nesigură (DA [2]: „Legătura etimologică cu lat. *bal(i)neum*, *bal(i)nea* „scăldătoare” e neîndoioasă (ital. *bagno* „scăldătoare”; „ocnă (pentru condamnați)”; engl. *ban* „scăldătoare” (în numiri de localități și cu sensul de „loc cu izvoare minerale”), prov. *banh* „scăldătoare”, fr. *bain*, span. *bano* „scăldătoare”; „ocnă (pentru condamnați)”, la pl. „izvoare, tămăduitoare”, port. *banho* „scăldătoare”). Îndoios e numai dacă cuvântul nostru e urmașul direct al celui latin (*baie* < *bañe* < **bannea* < *balnea*) sau dacă-l avem prin mijlocire slavă (m. –bulg. *banja*, n. –bulg. *banja* „scăldătoare”, foarte des în numiri de localități, sb. *banja* „scăldătoare”, atestat în sec. XIV, rus. *banja* „baie caldă”, vechi în limbă, rut. *baña* „scăldătoare”, pol. *bania* „id”, ceh. *baně* „mină”; cuvântul se găsește și la albanezi, în dialectul gheghic *baje* „scăldătoare” și la unguri *banya* „mină”). Problema aceasta se va putea dezlega numai atunci când vom fi mai bine informați despre raporturile dintre slavi și români. Remarcabil e faptul că sensul „mină” lipsește atât în latinește, cât și la popoarele romanice, iar dintre slavi îl cunosc numai cehii și, judecând după numirile de localități, bulgarii. Ungurii îl pot avea de la români, dat fiind că Transilvania e bogată în băi. Aromânescul *bañe* are numai sensul de „scăldătoare.”; origine balcanică (etimologizând arom. *bañe*, T.Papahagi [15] notează: „Cuvântul e comun limbilor balcanice – cf. v. sl. *banja* „balneum”, alb, *banjë*, gr. *mpanio*, tc. *bania*, alături de it. *bagno*.”); origine autohtonă (Popescu-Sireteanu [1], p.202: „Este posibil ca lat. *balnea* să fi dat **bannea* și apoi, în română, *ban* și *baie* „baie, scaldă”, dar la aceste forme se putea ajunge mai ușor prin afereză de la (*h*)*urdubaie*, (*h*)*urdubane*, (*h*)*ordobane*, (*h*)*udubane*, (*h*)*odobaie*, (*h*)*udubaie*, (*h*)*obane*, (*h*)*obaie* etc., motivația privitoare la aspectul locului fiind evidentă”; Vinereanu [29]: „Din fondul prelatin”).

Rezultate și discuții:

Ultima ipoteză (care respinge înstrăinarea) se impune prin invocarea unor realități ignorate de etimologia tradițională, realități ce țin de sistemul lexico-semantic al limbii vizate, dar implică anumite precizări și completări, pe care le vom expune în continuare.

1. Recurgerea la afereză e inutilă, deoarece lexicul românesc indigen completează șirul variantelor radicale consemnate [*bai-*, *băi-*, *bañ-*] (*baie*, *a (se) băi*, *bañe*) cu unități din aceeași serie aloetică [*bui-*, *boi-*, *buj-*, *buh-*, *buč-*, *buš*, *but-*, *bol-*, *vol-*, *tui-*, *tul-* etc.] (*a bui* (despre apă) „a țâșni”; „a veni cu furie, a năvăli”; (despre ființe) „a năvăli, a da grămadă”; (refl.) „a se băga orbește”; (intrans. Și refl.) „a se slobozi repede de vale, a o tuli la vale”; (refl., despre vite) „a se provoca la luptă boncănind” [DA-2 (CADE-6, Scriban-7, Ciorănescu-13 ș.a.): „Din slav. (sb. *Bujati* „a se agita, a se zbućiuma”, cf. *Bujca* „pârâu de munte”, rus. *Bujanit’* „a căuta ceartă”)], înstrăinare infirmată, după cum am văzut, de sistemul lexical românesc, cf. Vinereanu-29: „Pare să provină din fondul prelatin” (etem: <a se precipita>), *a boi* „a năvăli, a da buzna” [Bărbuț-16] (etem: v. *a bui*), *a boiști* „a năvăli”; „a se revârsa”; „a inunda”; „a cotropi”; (expr.) *a o boiști* la fugă „a o rupe la fugă” [ib.] (etem: v. *A boi*), *a bujdi* „a țâșni” [DA-2: et. Nec., prob., onom.; Scriban-7, Ciorănescu-13: <magh. *Buzdulni* „a clocoti”; Vinereanu-29: <proto-indo-europ. **bhros* „a izbucni”] (etem: v. *A bui*), *buhai* „ceață groasă” [DA-2: v. Bură „id”, et. Nec. „Cuvântul pare a fi înrudit cu *boare* și a fi de origine latină”; Ciorănescu-

13, s.v. *buh-*: creație expresivă; Vireneanu-29: cuvânt străvechi, din proto-indo-europ. **b(e)u-*, *bh(e)u-* „a se mări, a se umfla” – în pofida precarității formelor reconstruite, susținem opiniile care se opun înstrăinării; indigen, etem <năvală>, convergent cu ideea primordială intuită de Ciorănescu: <umflătură>, *bolboră* „vijelie, uragan”; „hală de vânt, vârtej de vânt” [ib.] [CDDE-17, 785: <lat. **volvula* (= *volvola* „iarbă asemănătoare iederei”), Ciorănescu-13: <*a volba* (despre ape) „a crește și a se revărsa cu valuri mari” <lat. *Volvēre* „a se rostogoli” sau poate direct din latină; DLR-18: <lat. **volvula* (<*volvare*)>] (indigen, etem: v. *Buhai*, supra), *bolbură* „volvoră (soi de plantă agățătoare, cu flori în formă de cupă, viu colorate, mai ales în albastru)” [ib.] (indigen, etem: <năvalnic), *volbură* „id.” (var.: *holbură*, *volboră*, *bolbură*, *borbură*, *olbură* etc. [CDDE-17, 785, DLR-18: v. *Bolboră*, supra] (indigen, etem: v. Varianta *bolbură*, supra), *bușneac* „praf” [DA-2, fără et.] (indigen, etem: v. *Buhai*, supra), *búștină* „negură” [DA-2: et. Nec.] (indigen, etem: v. Cuv. Precedent), *a buti* (despre apă) „a se revărsa”; (despre mase de oameni) „a bui” [var. *A buci*] [Cihac-4: <sb. *Butati* „a împinge”, bg. *Butam* „ating”, poate fi înrudit cu ung. *Bugyogni* „a țâșni”; DA-2: et. Nec.] (indigen, etem: v. *A bui*, supra), *tui* „țicnit, smintit, zăpăcit; „amețit de băutură” [DLR-18: et. Nec.] (derivat regresiv de la *a tui* „a înnebuni (pe cineva)” [Ciorănescu-13: „creație expresivă”], v. *A bui*, supra, etem: <repezit, pocnit, turtit>), *a (se) tuli* „a se ascunde”; „a lua ceva pe neobservate, a fura”; „a porni, a coborî”; (expr.) *a o tuli* „a fugi (repede și pe furiș), a o șterge” [DLR-18, CADE-6: <v. Sl. **tuliti*; Scriban-7: <rus. *Tulit’* „a încovoia, a înclina (corturile la plecare)”, *tulit’sja* „a o tuli, a se retrage, a se depărta”; sb. *Tuliti* „a întinde, a potoli”; Pușcariu, LR-19 p.155-156: „în rudit cu *tulnicul*, adică buciul românilor din Munții Apuseni, derivat din slavul *tulŭ*, „țeavă, tub”. Cel ce a văzut vreodată coborând toamna oile de la munte și a auzit zgomotul mare produs de această coborâre, va înțelege de ce „a buciama” poate deveni sinonim cu „a coborî” și de ce prin unele regiuni aceeași idee se redă prin verbul *a urla* (când urla de la munte?, prin Ardeal) și în altele prin *a tuna la vale...*”; Ciorănescu-13: „Or. Nesigură”; SDE-9: „Împrumut sudslav: bg. *Tulja* „a doși”, „a ascunde”, „a feri”; scr. *Tuliti* se „a se sinchisi”; „a se sfii”, „a se da îndărăt”; „a merge cu capul plecat”. Comp. Rus. *Tulit’* „a ascunde”] (S.Pușcariu sesizează schimbarea sinestezică a sensurilor, fără a trage concluzia de rigoare: că această schimbare e o probă a indigenatului; indigen, etem: v. *A bui*, supra) etc.

2. Ideea primordială, comună tuturor termenilor seriei aloetice respective, <mișcare repezită> explică convergența unor sensuri aparent divergente legate de entopicul *baie* și de toponimele *Baia*, *Bănești*, *Bănița* etc. „loc amenajat pentru scăldat”; „mină”; „adâncitură, ocnă, vale, râpă”; „deal, colină”; „pădure”; „potecă” (cf. Popescu-Sireteanu-1, p.199-200) [eteme: <țâșnătură>, <repeziș>, <hățiș, desiș>, <bătătură>].

3. Aceeași motivare (<mișcare repezită>) comportă arom. *Bănare* „viețuire” [Hasdeu, EMR-III-20: arom. *Bănare* „a viețui” <lat. *Ab + annare* „a viețui un an”> **abannare* „a viețui îndelung”> **bannare* „id.”; T.Papahagi-15, fără et.; T.Popescu-Sireteanu-1, p.204-205: „Părerea noastră este că arom. *Bană* „traie, viață, pace” este în strânsă legătură cu sensul „casă, adăpost” al lui *hurdubaie* (*hurdubie*, *hurdughie* „clădire mare și deșartă, neproportionată”; „casă ruinată” [DA-2, fără et.]), care trebuie să fi avut și o formă **hurdubană*, cum dovedesc apelative precum *hobană*, *hobână* sau nume proprii precum *Hodobana*, *Hobana*, *Odobean*, *Odobeni*, *Hodobeni*, *Dobam*. De la sensul (larg) „casă, adăpost”, desigur prin intermediul sensului „casă, adăpost în locuri retrase, greu accesibile”, s-a putut ajunge la cel de „traie, viață în locuri lipsite de mari primejdii”, „loc în care omul trăiește în pace, în liniște și, prin generalizare, s-a ajuns la sensurile actuale... De altfel, Gh.Capidan, în DR, II, 519, chiar îl explică pe *bană* prin *bane* „adăpost, locuință, casă”, cunoscut și în albaneza de nord. Cuvântul albanez este împrumut românesc”].

De fapt, legătura dintre arom. *Bănare* „a viețui”; „viețuire” arom *bană* „viață” și alb. *Bane* „locuință” e evidentă, numai că raportul trebuie inversat (de la *bănare* spre *bane*, nu viceversa). Invocarea aferezei în favoarea justificării rad. *Ban-* e tot așa de fantezistă ca și în cazul aloetului *băi-*, supra. „Ecoul” lui *ban-* apare distinct în aloetele radicale *băn-* (*băl-*, *păl-*), *-bân-*, *-ben-*, (*-beg-*) din *a bănănă*; (*a bălălăi*, *a pălălăi*) „a se legăna în bătaia vântului” [DA-2, Ciorănescu-13: onom., creație expresivă], *a se zbânțui* „a zburda” [DLR-18: „Formație onom.”], *a se zbe(n)gui* „id.” [Cihac-4, Tiktin-5, Ciorănescu-13, SDE-9: <*zbe* (*sbeg*)> <sb. *Zbjeg* „alergătură” <v. Sl. *Begŭ* „fugă”; Scriban-7:

<v. Sl. *Sŭ-biegnonti* „a alerga împreună” <*biegati* „a fugi”; DLR-18: et. Nec.] (indigen, etem: <a zburda>).

Edificatoare în privința sensului „a vieții”, al aromânescului *bănare* sunt sinonimele dacoromânești (de fapt, formații aloetice străvechi) *a hălădui* „a pleca repede dintr-un loc”; „a fugi, a scăpa”; „a locui, a viețui”; „a descărca”; „a naște, a făta” [înstrăinat pe nedrept de DA și de alte dicționare: <ung. *Haladni* „a merge mai departe, a înainta”] și *a pălădui* „a locui sau a trăi undeva” [udr.-21; DLR-18: cf. *Hălădui*] (indigene, etem comun: <a cutreiera>).

Polisemia lui *a hălădui* confirmă motivarea menționată anterior (sub 2 și 3), extinzând-o și asupra sensurilor „a naște”, „a crește”, „a mângâia” ale dr. *a băia* (a băi) [DA-2: „Cuvântul românesc e o dovadă pentru existența unui verb **baiare* în limba latină care pare a fi aparținut graiului copilăresc, ceea ce ar explica neatestarea lui la scriitorii clasici”; Vinereanu-29: „Provine din proto-indo-europeanul **bheu-*, *bhou-*, *bhu-* „a crește, a se ridica, a înflori, a prospera”. Origine traco-dacă”.] (indigen, etem: <mișcarea avântată>).

4. Același factor intern, determinant pentru geneza rom. *Baie* și *a băia*, ne permite să clarificăm și proveniența cuvintelor *baieră*, *băiat*, *buiede* și *a buiezi*.

Baieră (*baier*, *bair*, *bairă*, *baior* [DA-2], „partea aceea a unui obiect [de obicei o împletitură sau o curea], de care acesta atârână sau de care poate fi apucat”; „salbă (de bani)”; „amuletă sau talisman”; (în expr.) *băierile inimii* (*baierul pieptului*) „expresie prin care se înțeleg diferitele vase de comunicație, de care atârână sau de care este suspendat organul principal al circulației sângelui, inima omului (cum ar atârna o pungă de baierele ei)”; „adânc, adâncime, fund”; „orice legătoare: ață, sfoară, împletitură, bete etc., cu care se leagă un obiect de altul” [DA-2] [Cihac-II-4: *baieră* (*baierile inimii*) <tc. Bagyr „id.”, *baieră* „legătoare” <tc. Bâgh „id.”; Hasdeu, EMR-III-20: or turanică, „de la pecenegi sau cumani (sec. XI)”; Crețu, Philippide, ap. Ciorănescu-13, CDDE-17, Scriban-7: <lat. *Bajulus*, *bajula* „purtător, purtătoare”; Pușcariu, EW-22: <lat. Varius „pestriț”; Ciorănescu-13: „Origine nesigură ... semantismul pare convingător, dar fonetismul e mai puțin clar. Dacă se admite că *i* intervocalic a dat *ž*, era de așteptat **bajur*, ca *ajuna* <*ajunare*... Mai degrabă ar trebui să admitem o pronunțare populară de tipul **baliulus* pentru *bajulus*”; SDE-9: „Origine neclară. Probabil, moștenit din lat. *Bajulus* „hamal” Russu-27, p.256: autohton, dintr-un ipotetic rad. i. –e. **ueg* „a țese, a lega”; „șesătură, urzeală, torcătură”; Vinereanu-29: „pare să provină din fondul prelatin”] e legat, după cum remarcă etimologii, de *a băia*, numai că acesta ține de seria indigenă *a bui*, *a boi*, *a băi* etc. Incompatibilitatea semantică dintre „sfoară, fâșie” și „a țâșni” e doar aparentă: sinestezic, <sfâșierea> și <țâșnitura> sunt contigue. Prin urmare, sensul fundamental, originar al lui *baieră* nu e abstractul <purtătoare, ceea ce poartă o sarcină>, ci concretul <fâșie>.

De pe „pedestalul” latin trebuie coborât și rom. *Băiat* „copil (fără deosebire de sex)”; „copil de sex bărbătesc (fără să se precizeze vârsta)”; „om care a trecut de vârsta copilăriei și nu e încă bărbat” [DA-2] [Diez, ap. DA-2, Cihac-I-4, Meyer – Lübke, ap. DA-2, DA-2: <lat. *Baiulare* „a purta”; Hasdeu, EMR-III-20, Scriban-7 <*îm*)*băia* „a scâlta” <*baie*, supra; Ciorănescu-13: „Cuvânt obscur. Sensul primitiv pare a fi cel de „servitor”, cf. *Băiat de prăvălie*”; SDE-9: „Origine neclară. Probabil, format din participiul verbului *a băia* „a crește, a hrăni un copil” <lat. **baiare* „a crește un copil”; Russu-27, p.264: autohton, presupune un **baliat* ori **baliat* „întărit, în putere”; Vinereanu-29: v. *A băia*, supra].

Obstinația de a căuta cu tot dinadinsul un etimon latin a zădărnicit, ca în numeroase alte cazuri, găsirea unei soluții plauzibile. Or, aceasta e sugerată de ceea ce am susținut ceva mai sus cu privire la *baieră*: convergența fonosemantică a elementelor sistemului lexical indigen. E o realitate ce infirmă aserțiunea categorică făcută de DA-2, s. V. *A băia*: „Înțelesul fundamental al lui *băiat* nu se poate stabili”. Ba se poate, dacă ne referim la seria aloetică *a bui*, *a boi*, *a băi* etc. Și la etemul <a țâșni>, care e în imediata vecinătate a lui <a răsări, a crește>. De unde deducem, fără tatonări inutile și dificile, că înțelesul originar al rom. *Băiat* e „crescătură, odraslă”. Concluzia noastră e coroborată și de evoluția cuvintelor indigene *buiede* (*buijeje*, *buijege*, *buiagă*) „buruiiană (de leac)” [DA-2: „se pare că *buiagă* e substantivat din buruiiană buiacă”] și *a buiezi* (despre buruieni) „a năpădi un teren” [Bărbuț-16], legate

și ele evident cu ideea de „a crește”. Se confirmă înrudirea cu *buiac*(ă), dar ea e tributară indigenatului (ca și în cazul verbului *a bui*), nu împrumutului.

Radicalul indigen *bui-* (*boi-*) apare și în numeroase alte cuvinte românești: *buiac* (despre vegetație) „care crește tare, îmbeșugată”; (despre oameni) „îmbuibat”; „ștregar”; (despre animale) „sălbatic, zburdalnic”; „nebun, smintit” [DA-2] [aproape passim: <v. Sl. *Bujakŭ* „nebun”; Vinereanu-29: „Pare să provină din fondul prelatin”] (indigen [<*a bui*>, etem: <năvalnic, repezit>, cf. Formația aloetică *tuiac* „aiurit, năuc”; „amețit de băutură” [DLR-18: <*tui* „id.”, et. Nec.], *a (se) bui(e)ci* „a crește peste măsură”; „a zburda”; (refl., despre oameni) „a nu-și mai încăpea în piele, a se îngâmfă”; „a ameți (norocul) de cap pe cineva, a-l face îngâmfat, fudul” [DA-2] [majoritatea etimologilor îl consideră derivat al lui *buiac* (<sl.]) (de fapt, *buiac* <*a buieci* <*a bui*, indigen, cf. Vinereanu-29), *buimac* „amețit de somn, de beție, de frică, de admirație etc.), zăpăcit, bezmetic, tehui, uluit, năuc” [DA-2, fără et.] [Cihac-4 remarcă înrudirea cu *a bui* și *buiac*, fără a indica etimonul exact; Scriban-7: <tc. *Buyumak* „a crește mare”; Ciorănescu-13: confirmând remarca lui Cihac-II, notează: „origine necunoscută”; SDE-9: „Or. Nec.”; Vinereanu-29: „rom. *Buimac* este un derivat regresiv de la *a buimăci* (*a uimăci*). Aceste forme provin din proto-indo-europ. **uel*, *uelă* „a decepționa, a induce în eroare. Din fondul prelatin”.] (indigen, dovadă aloetia tranșei radicale *bui-*: *bâi-*, *bâr-*, *bul-*, *bai-*, *boi-*, *hui(-)*, *ui-*, *ul-* din *a (se) băigui* [*buigui*, *bulgui*, *bârgui*] „a grăi zăpăcit”; „a aiura”; „a se buimăci”; „a zăpăci, a ameți (pe cineva) de cap” [DA-2, Scriban-7: <ung. *Bolyo(n)gni* „a rătăci”; derutat de acest pretins etimon, DA glosează: „Sensul fundamental „a rătăci” nu se poate atesta în limba română, ci numai înțelesurile „a aiura” (propr. „a rătăci cu mintea”, cf. „a bate câmpii” și lat. „aberratio”, de la *errare* „a rătăci”) sau „a vorbi prostii” (propr. „a rătăci cu vorba”, cf. Germ. „irre reden”; Ciorănescu-13, Vinereanu-29: „Formație expresivă”) – etem. <*a (se) precipita*>; *a (se) înbuiba* „a (se) îndopa”; (despre plante) „a se îndesi și a se înmulți, a se îngroșa, a buieci” [DA-2] [Giuglea-23, p.635-636, DA-2, SDE-9: <lat. Vulg. **imbuiare* <*îmbuere* „a impregna, a îmbiba”; Scriban-7: „comp. Cu lat. *Bubia* „mamelon”; Rosetti-8, p.192: **imbuiare* prezintă dificultăți fonetice: -v- păstrat și trecut la *b*. Foneticește, cuvântul ar putea fi apropiat de lat. *Bubire* „a umfla”; Ciorănescu-13: „Or. Necunoscută”; Vinereanu-29: „prob., cognat cu lat. *Bubire* propus de Rosetti ca etimon pentru rom. *Îmbuiba*, ambele fiind de natură expresivă”] – indigen, apropierea de *a bui*, *a buieci* și *buiac* nu e numai semantică, după cum remarcă DA-2 și DER-13, ci și fonetică. Etem: <*a grămădi*, *a înghesui*>; *baib* (în expr.) *usturoi* ~ „usturoi de sămânță” [Hasdeu, EMR-III-20: <lat. **babeus* „bălos”; DA-2, DER-13: et. Nec.] – indigen, rad. *Bai-* e aloetul lui *bui-*; înrudit, semantic și fonematic, cu *a(se) înbuiba*, supra. Etem: <de multiplicare, de înmulțire>, iar pentru sensul pe care îl dă Scriban-7 „foarte bogat”: <*îmbuibat*>; boier „mare proprietar de pământ”; „demnitar”; „stăpân, om bogat, [DA-2] [Considerat, în genere, de origine veche slavă: *bol`arniŭ* „id.”; Vinereanu-29: „Rom. *Boreasă* (var. *Boiereacă*) „femeie, nevastă” are aceeași origine cu forma sanverită *bharu* „domn, stăpân, soț”. Forma skt. *Bharu* și rom. *Boreasă* provin de la un rad. Proto-indo-europ. **bherbhor* – „bărbat, soț, stăpân”. Din fondul prelatin”.] – indigen, dovadă aloetia tranșei radicale *boi-* / *bor-*, etem: <posesor, acaparator, stăpân, jupân>; cognat cu corespondentul slav, fără să provină de la acesta; *boiastră* (despre vaci), „care e în călduri, în rut”; „care nu se lasă mulsă” [DA-2: „Presupune o formațiune lat. Pop. **bovestris* <bos „bou”; „vacă”; DER-13, s.v. *buiestru*: „Origine nesigură. Derivatul propus e îndoielnic, căci ne-am fi așteptat la o formațiune bazată pe lat. *Taurus*. *Boiastră*, ca și *buiestru*, nu poate fi separat de *buiac* [<v. Sl.], fie că e vorba de o contaminare sau de o derivare directă, cu finalul modificat sub influența lui pedestru”] – indigen, etem: <reprezită>; - *buiestru*, *-iastră* „indică un cal (de călărie) care, în mers, aduce deodată înainte amândouă picioarele laterale” [DA-2]; „iute, repede, ardent, nebunatic” [Russu-26, p.172] [Miklosich-3, Cihac-II-4: <v. Sl. (*buj* „zburdalnic”, *bujaku* „nebun”); LM-10, Tiktin-5, EW-22, Spitzer, p.662-664: <lat. **bovestris* „cal ce are mersul bouului”; DA-2, Pușcariu, LR-19, p.102: <în *buiestru* (<*îm*)*buiestru* <lat. Pop. **ambulester* <*ambulare* „a umbla,; Giuglea-24, p.372, Rosetti-8, p.190, SDE-9: <lat. **boiester* <*boia* „arcan, piedică”; Candrea, ap. Russu-27, p.277, Scriban-7: <lat. *Ambo extra* „ambele (picioarele) afară”; Ciorănescu-13: v. *Boiastră*, supra; Russu-26, p.172-180, Russu-27, p.276-277: autohton] – ultima ipoteză poate fi acceptată doar cu proba datelor pe care le invocăm aici, etem: <năvalnic>; în privința motivării, cf. Opinia formulată de I.I.Russu-27, p.277: „în rom. *Buiestru* se ascunde fie nuanța

de „fugă, rapiditate” mai mare, fie aceea de „mlădiere, elasticitate” tipică mersului „în buiestru”; cf. Vinereanu-29; *hui* mold., fam. *A-ți veni huiul* „a-ți veni hachița (capriciul)” [Scriban-7: „aceeași origine ca arom. *Hui* „nărav”; Papahadi-15: <tc. *Khoui* „obicei”; „caracter” – indigen, etem: <iureș, ceea ce vine pe neașteptate>, aloet al lui *bui*; *huib* „năuc”, „nebun de supărare” [DA-2, fără et.] – indigen, etem: <repezit, zăpăcit>, *năhui* „tont, nerod” [DLR-18: cf. *Tehui*] – indigen, din pref. Expresiv nă- + rad. *Hui*, supra; *năui* [id., ib.], -v. Formația indigenă precedentă; *tehui* (*tăhui*) „tont, nerod” [Candrea-6, Scriban-7, DLR-18; comp. Magh. Tahonya „trândav”; Ciorănescu-13: „Creație expresivă poco clara”; Vinereanu-29: „Origine obscură”] – creația expresivă devine clară dacă luăm în considerație nu numai fluctuația radicalului, ci și cea a tranșei prefixale: *nă- /tă-/ te- /ter-/ /că-/ căr-/ chea-* [terhui „id.”, căhui „id.”, cărăui „id.”, cheahui „id.” – Scriban-7]; a (se) ului „a (se) buimăci” [Drăganu-28, p.303: <ung. *Hulani* „a cădea” (ca și *a hului* „a dărâma”); Scriban-7: <v. Sl., sb. *Uloviti* „a prinde (vânat)”]; Ciorănescu-13: „Origine necunoscută”; SDE-9: <slovonul *ulajati* „a pândi”, „a prinde”, „a vâna”, bg. *Ulavjam* „a prinde”, „a surprinde”; maced. *Ulavi se* „a se zăpăci”; „a-și ieși din minți”, „a turba”; DIR-18: cf. Slavonul *ulajati* „a prinde”, bg. *Ulavjam* „a pătrunde”, „a surprinde”; Vinereanu-29: „a ului, ca și a uimi e de origine traco-dacă] – rad. *Ul-* aparține seriei aloetice indigene: *bui-*, *bul-*, *tul-*, etem: <a (se) precipita>).

Concluzii:

Aplicarea riguroasă a metodei structurale în cercetările noastre etimologice ne-a permis să combatem înstrăinările nejustificate din planul diacronic al limbii române (referitoare la cuvintele menționate în titlu și subtitlu) și să obținem rezultatele certificate de sistemul lexical românesc.

Referințe bibliografice

- 1 . Popescu – Sireteanu, Ion *Limbă și istorie românească* (Memoria limbii *române*, vol. III), Timișoara, Editura Augusta, 2003.
- 2 . DA - Academia Română. *Dicționarul limbii române*, serie veche (literele A – B, C, F – I, D – De, J, L - Lojniță), București, Socec et comp. și C. Sfetea, 1913-1949.
- 3 . Miklosich, Fr. *Die slavischen. Elemente im Rumunischen*, Wien, 1862.
- 4 . Cihac, A.de *Dictionnaire d'etimologie daco-romane. I. Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes. II. Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-modernes et albanais*, Francfort A/M-Berlin-Bucarest, 1870, 1879.
5. Tiktin, H. *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, 2., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron, Wiesbaden, Otto Harrassowitz, 1985-1989.
6. CADE - Candrea, I.- A., Adamescu, Gh. *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*, București, Editura „Cartea Românească”, 1931.
7. Scriban, Aug. *Dicționaru limbii românești*, Iași, Presa Bună, 1939.
8. Rosetti, Al. *Istoria limbii române*, I, ediția a doua revăzută și adăugită, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
9. Academia de Științe a RSS Moldovenești, Institutul de Limbă și Literatură, *Scurt dicționar etimologic al limbii moldovenești*, redactori: N.Raievschi, M.Gabinschi, Chișinău, Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1978.
10. LM –Laurianu A.T. și Massimu, I.C. *Glosariu care coprinde vorbele din limba română străine prin originea sau forma lor, cumu și cele de origine înduioasa, elaboratu ca proectu de ...*, București, 1871.
11. Philippide, Al. *Principii de istoria limbii* // Al. Philippide, *Opere alese*, editate de G.Ivănescu și Carmen-Gabriela Pamfil, cu un studiu introductiv și comentarii de G.Ivănescu, București, EARSR, 1984, p. 8-225.
12. DLRM – Academia Republicii Populare Române, Institutul de Lingvistică din București, *Dicționarul limbii române moderne*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958.
13. Cioranescu, Al. *Diccionario etimológico rumano.* – Universidad de la Laguna, 1958-1966.

14. DEX – Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Univers Enciclopedic, 1996.
15. Papahagi, T. *Dicționarul dialectului aromân general și etimologic*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963.
16. Bărbuț, D. *Dicționar de grai oltenesc*, Craiova, Mileniul III, 1990.
17. CDDE – Candrea, I.-A., Densuseanu, Ov. *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine (A - Putea)*; ediție îngrijită și prefațată de Gr.Brâncuș, Pitești – București, Paralela 45, 2003.
18. DLR – Academia Română, *Dicționarul limbii române*, serie nouă (literele M, N, O, P, R, S, Ș, T, Ț, U, V, W, X, Y, Z, D – Deținere), București, EAR, 1965 – 2006.
19. Pușcariu, S. *Limba română, I. Privire generală*, prefațată de G. Istrate, note, bibliografie de I. Dan, București, Editura Minerva, 1976.
20. EMR –Hasdeu, B.P. *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbii istorice și poporane a românilor*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Grigore Brâncuș, București, Editura Minerva, 1, 1972; 2, 1974; 3, 1976.
21. Udrescu, D. *Glosar regional Argeș*, București, EARSR, 1967.
22. EW –Pușcariu, S. *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache, I. Lateinisches Element*, Heidelberg, C. Winter, 1905.
23. Giuglea, G. *Etimologii // Dacoromania*, buletinul „Muzeului limbii române” condus de Sixtil Pușcariu, II, Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1922, p. 632-646.
24. Giuglea, G. *Cuvinte și lucruri // Ib.*, p. 327-402.
25. Spitzer, L. *Etimologii // DR, IV*, partea a 2-a, p. 645-670.
26. Russu, I.I. *Cuvinte autohtone în limba română // DR, XI*, Cluj, Tipografia „Cartea Românească”, 1948, p. 148-183.
27. Russu, I.I. *Etnogeneza românilor. Fondul autohton traco-dacic și componenta latino-romanică*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.
28. Drăganu, N. *Etimologii // DR, VI*, Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1931, p.245-305.
29. Vinereanu, M. *Dicționar etimologic al limbii române*. Pe baza cercetărilor de indo-europenistică, București, Alcor Edimpex, 2008.

Recomandat spre publicare: 14.09.2015.

RECENZII:

RECENZIE

la monografia științifică cu titlul:
MANAGEMENTUL ACTIVITĂȚII INOVAȚIONALE
(concept, probleme, evaluări)
autor Aurelia Țurcan (ȘUȘU), dr., prof. univ. inter.

În condițiile economiei bazate pe cunoaștere s-a accentuat caracterul multidisciplinar al managementului, fapt ce a impulsionat și dezvoltarea managementului inovațional. În situația dezvoltării economice bazate pe componenta inovațională, managementului inovațional trebuie să se acorde o importanță preeminentă. În țările vecine managementul inovațional a devenit o disciplină obligatorie de studiu la toate facultățile tehnice și economice.

Actualitatea și necesitatea elaborării prezentei monografii reiese din necesitatea perfecționării managementului inovațional precum și componente sale de evaluare a activității inovaționale pentru Republica Moldova. Această lucrare este binevenită deoarece în conformitate de Strategia de la Lisabon aprobată în 2000 toate țările europene au pus ca țintă activizarea activității inovaționale în vederea constituirii unei societăți bazate pe cunoaștere. În acest context se înscrie lucrarea dată care este necesară și pentru racordarea studiilor superioare la acest imperativ.

În lucrare s-a efectuat un studiu cu caracter științific teoretico-metodologic al evaluării problematicii managementului activității inovaționale în Republica Moldova, în care a fost precizat conceptul metodologic al inovării, al evaluării corecte precum și evidențierii particularităților metodologice privind dezvoltarea inovațională în Republica Moldova.

Realizarea scopului propus a condiționat anumite sarcini ale cercetării, care au fost îndeplinite pe parcurs. Structura și conținutul lucrării se bazează pe o logică conceptuală și metodologică bine determinată.

În primul capitol „**Activitatea de inovare ca obiect al managementului**” sunt abordate noțiunile de inovare, de activitate de inovare, de proces și produs inovațional. Este prezentată o analiză comparativă (la nivel național și internațional) a definițiilor utilizate.

În capitolul doi „**Managementul activității inovaționale în contextul economiei cunoașterii**” sunt prezentate particularitățile, funcțiile și caracteristicile managementului inovațional. Iar proprietatea intelectuală, ideile inovatoare și tehnologiile moderne sunt abordate ca obiect al managementului inovațional. Un loc important este oferit problematicii riscului activității inovaționale.

În capitolul trei „**Evaluarea activității inovaționale - parte componentă a managementului inovațional**” este prezentată fundamentarea teoretică a evaluării statistice ale activității inovaționale ca parte componentă a managementului inovațional. Este prezentată o analiză amplă a modalităților de evaluare statistică ale activității de inovare pe plan mondial. În capitol este efectuată o succintă analiză a situației privind evaluarea activității inovaționale în Republica Moldova.

Propunerile privind perfecționarea evaluării statistice al activității inovaționale sunt prezentate în capitolul patru al lucrării. În acest compartiment este analizată necesitatea perfecționării evaluării statistice a activității de inovare și sunt prezentate căile de ameliorare a sistemului statistic în domeniul inovării. De asemenea în acest capitol este prezentat modelul elaborat de evaluare statistică națională a activității inovaționale precum și modelul conceptual de evaluare a impactului inovării și transferului tehnologic.

Lucrarea este binevenită tuturor celor interesați, cărora le lipsesc lucrări științifice autohtone în acest domeniu vast, care ar reflecta problematica managementului inovațional național. Aceasta lucrare științifică are o valoare deosebită, deoarece poate fi cu succes utilizată nu numai de comunitatea științifică, dar și în procesul educațional pentru studenți, masteranzi și toți cei interesați de evaluarea corectă și calitativă a activității inovaționale a Moldovei.

Materialul prezentat în lucrarea „Managementul activității inovaționale (concept, probleme, evaluări)” prezentată de dna Aurelia Țurcan (Șușu) cu certitudine se încadrează în limitele standardelor unei cercetări monografice științifice și necesită să fie publicat în calitate de monografie.

*Dumitru SOLOMON doctor habilitat,
Profesor universitar, Rector ATIC*

RECENZIE

**la monografia științifică cu titlul:
FINANȚAREA ȘTIINȚEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA:
EVALUĂRI ȘI ANALIZE**

Autori:

**ȘUȘU-ȚURCAN Aurelia, , dr., prof. univ. inter.,
OPREA Olga consultant AȘM**

Monografia este dedicată finanțării științei în Republica Moldova. Studiile efectuate au un mare grad de noutate și complexitate pe plan mondial și european, iată de ce în această vastă arie tematică dată pentru Republica Moldova ocupă un loc esențial, iar actualitatea este inedită.

În lucrare este prezentat specificul cadrului metodologic și organizatoric al activității de cercetare – dezvoltare - inovare. Este abordată problematica finanțării sferei științei și inovării în baza legislației naționale, prezentată o analiză amplă a dinamicii alocațiilor bugetare, mijloace speciale și fondurilor finanțate din surse externe în sfera științei și inovării în Republica Moldova, efectuate comparații cu alte țări.

Metodele studierii evaluării economiei bazate pe cunoaștere se integrează într-un context larg legat de amplificarea cercetărilor interdisciplinare holiste și integratoare dedicate noii economii și societății bazate pe cunoaștere.

Scopul lucrării consta în analiza dinamicii alocațiilor bugetare, mijloace speciale și fondurilor finanțate din surse externe în sfera științei și inovării în Republica Moldova, comparativ cu alte țări, în perioada anilor 2005- 2014.

Scopul și obiectivele propuse au determinat structura lucrării științifice de tip monografic. Conținutul lucrării este expus logic și sistemic pe 216 pagini și se bazează pe o bogată listă de 101 surse bibliografice în diferite limbi de circulație internațională, fapt care permite de a concluziona că autoarele monografiei au studiat multiple izvoare bibliografice anterior elaborării manuscrisului monografic. Lucrarea de față este structurată în trei capitole de bază:

În **capitolul I ” Problematika organizării finanțării activității științifice în Republica Moldova”** este analizat sistemul CDI și evidențiat specificul sferei științei și inovării moldovenești, este prezentat cadrul metodologic și organizatoric al activității de cercetare și dezvoltare, efectuată o analiză privind direcțiile prioritare de finanțare a științei și inovării și modalitatea, procedura și graficul de proiectare, aprobare și executare în activitatea de cercetare și dezvoltare a științei.

În **capitolul II ” Analiza finanțării sferei științei și inovării”** se prezintă o analiză amplă a finanțării sferei științei și inovării și locul acesteia pe scară internațională, analiza, în perioada anilor 2005-2014 a cheltuielilor pe tipuri de finanțare, cheltuieli prioritare de dezvoltare, pe programe și proiecte de cercetări științifice.

În capitolul următor este abordată **necesitatea ajustării la standardele europene în contextul unei economii bazate pe cunoaștere**, prezentată o analiză succintă a alinierii sferei științei și inovării al Republicii Moldova la standardele europene. De asemenea s-a precedat la constatarea obligațiilor Republicii Moldova ca membru al programelor-cadru PC7 și Orizont 2020, finanțarea de care poate beneficia, regulile de participare la proiectele din cadrul programelor, beneficiile financiare și social-culturale.

Elementele de inovație din monografie rezidă într-o analiză amplă a sistemului și procesului bugetar într-un sector complicat și important ca cel al științei și inovării, înglobând în sine o perioadă de zece ani.

Concluzionăm că monografia „ Finanțarea științei în Republica Moldova: evaluări și analize”, elaborată de dna doctor, ȘUȘU-ȚURCAN Aurelia, prof. univ. inter. și masteranda OPREA Olga satisface pe deplin și integral cerințele înaintate față de acest gen de lucrări și poate fi editată și recomandată spre utilizare publicului interesat.

Alexandru GRIBINCEA
doctor habilitat, Profesor universitar, USM

CERINȚE de prezentare a articolelor științifice în Revista științifică USEM «VECTOR EUROPEAN»

În scopul asigurării calității și evaluării echitabile a publicațiilor științifice, autorii, la prezentarea articolelor spre editare, sunt rugați să țină cont de următoarele criterii:

- ✓ Conținutul articolului trebuie să corespundă unui nivel științific înalt al revistei științifice pentru a putea fi acreditată în categoria „C” a Academiei de Științe a Moldovei.
- ✓ Articolul trebuie să dețină caracter original și să conțină o noutate determinată, reflectând rezultatele actuale ale cercetării efectuate de către autor, și care conține un element clar privitor la inovația științifică a cercetării și propria contribuție a autorului.
- ✓ Sunt acceptate pentru publicare materialele care anterior nu au fost publicate în alte ediții și nu au fost destinate pentru publicarea simultană în diverse ediții.
- ✓ Lucrarea trebuie să prezinte interes pentru un mediu vast de cititori ai revistei.
- ✓ Articolele sunt expuse recenzării obligatorii. Pentru doctoranzi (competitori) este obligatorie recenzarea articolelor de către conducătorul științific. Pot fi publicate doar articolele care au primit recenzii pozitive.

Colegiul Redacțional are dreptul de a nu accepta publicarea materialelor în caz de: a) plagiat; b) nerespectare a cerințelor privind condițiile de prezentare a articolelor; c) conținutul articolului este neadecvat cu profilurile revistei.

Articolele și recenziile se prezintă la redacție conform cerințelor de prezentare cu două luni până la editare, pe suport electronic și tipărite.

Structura articolului:

1. **Titlul articolului** (TIMES NEW ROMAN, **Bold, 14 pt, centrat**); obligatoriu în limba română, rusă și engleză;
2. **Autorul articolului sau Autorii** – se vor scrie la un rând distanță față de titlu, cu **TNR 12, bold, cursiv**, aliniat stânga, astfel: se va scrie prenumele cu litere mici urmat de numele autorului cu litere mari. Dacă sunt mai mulți autori și de la instituții diferite, vor fi trecuți în ordine și vor fi marcați cu 1,2,3 etc. pentru identificarea mai jos a instituției din care provin. Se trec doar gradul și titlul științifico-didactic, nu și funcțiile autorilor. Se indică **email-ul** autorului cu care se va purta corespondența.
3. Lucrarea științifică se prezintă **în limba română sau în limba engleză**. Ca excepție pot fi prezentate lucrări științifice în alte limbi (rusa, franceza, germana etc.) având obligatoriu rezumate în engleză și română.
4. **Rezumat: (Abstract: / Аннотация:)** (Times New Roman, 10 pt, cursiv, 300 semne, în limba română și engleză (franceza));
5. **Cuvinte cheie: (Keywords: / Ключевые слова:)** - (Times New Roman, 10 pt, cursiv, maximum 5-8 cuvinte reprezentative, în limba română și engleză (franceza));
6. **Textul** trebuie să cuprindă obligatoriu următoarele părți:
 - **Introducere (Introduction: Введение:)** - Introducerea va prezenta sintetic necesitatea cercetărilor efectuate, argumentând științific oportunitatea acestora. Se vor face referiri la fluxul principal de informații și rezultate ale cercetărilor în domeniu, citându-se în paranteză pătrată numărul autorului (lucrării) studiat(e), așa cum apare în bibliografia de la sfârșitul lucrării;
 - **Materiale și metode** (pentru științele socio-umaniste se indică în caz de necesitate);
 - **Rezultate și discuții: (Results and discussions:/Основная часть:)** - este redat *Conținutul de bază* al lucrării în care se vor prezenta rezultatele obținute în urma cercetărilor, în succesiune logică pentru a permite cititorului să interpreteze corect datele. Prezentarea rezultatelor semnificative trebuie însoțită de discuții, comentarii care să facă referiri la interpretarea științifică a acestora. Se vor face comparații cu rezultatele obținute de alți autori din literatura de specialitate studiată.

- **Concluzii:(Conclusion:/Выводы:)** - Se vor trece principalele idei, concluzii, propuneri, recomandări etc. importante care se desprind în urma cercetărilor efectuate;
- **Referințe bibliografice: (Bibliography references: Библиографические сноски:)**
Referințele bibliografice se plasează la sfârșitul articolului în ordine alfabetică (*Nume, inițiala prenumelui, titlu, editură, an, pagini – Times New Roman, 12, Alignment left*). Bibliografia va conține până la **15-20 referințe bibliografice**. În text se vor indica trimiteri bibliografice (de ex., [5, p.5]).

Textul va fi scris cu:

- *Caractere* – Times New Roman; 12 pt; *interval* – 1,0;
Paper size: A4 210 x 297 mm, *Margins:* *top* – 15 mm, *bottom* – 20 mm, *left* – 20 mm, *right* – 20 mm, *alineat* – 100 mm.
- Lucrarea științifică poate fi prezentată va conține **6-8 pagini A4**.
În caz dacă lucrarea este mai mare (până la 20 pag.) aceasta va fi publicată ca studiu atribuindu-se la categoria de articol de sinteză sau studii.
- **Elementele grafice (tabele și figuri)** se vor plasa, nemijlocit, după referința respectivă în text. Toate elementele, obligatoriu, sunt însoțite de **denumire și număr de ordine** (deasupra tabelului, sub figură), **sursă** și, după necesitate, **informație suplimentară:** note, legendă (sub element). Se admit figuri scanate doar de calitate înaltă. **La includerea în lucrare a elementelor grafice, autorii sunt rugați să țină cont de formatul de editare a revistei.**

IMPORTANT: *Lucrările care nu vor respecta instrucțiunile menționate privind tehnoredactarea nu vor fi publicate.*

Articolele tipărite se semnează de către autor și se fixează data.

TOATE ARTICOLELE PUBLICATE TREC PRIN INSTITUȚIA DE RECENZARE (ANEXĂ).

Recenzia se scrie în limba română (rusă) și este însoțită de semnătura recenzentului (cu gradul științific (doctor habilitat, doctor) și titlu științific (conferențiar, etc.) sau ca excepție- specialist notoriu din domeniu) și ștampilă. Se trimite odată cu articolul (original sau în forma electronică –scanat). Colegiul redacțional își asumă responsabilitatea și dreptul de a apela la alt recenzent pentru lucrare.

Lucrările care nu corespund cerințelor nu vor fi publicate. Manuscrisul articolului nu se restituie.

IMPORTANT:

Autorii poartă integral responsabilitatea pentru acuratețea calculelor, datelor experimentale și interpretările științifice, precum și pentru corectitudinea redactării în limba engleză, franceză etc. De asemenea, autorul semnează pe fiecare din exemplarele de control (ro, en) declarația privind responsabilitatea pentru autenticitatea materialului spre editare:

Notă: Declar pe proprie răspundere că lucrarea prezentată este autentică, fără tentă de plagiere.

Data prezentării: _____

Semnătura: _____

Pentru publicarea articolelor nu se încasează taxe.

Trimiterea lucrării(lor) presupune ca acestea sunt originale și nu au mai fost publicate sau fac obiectul publicării în alte reviste.

Lucrările in extenso se vor expedia prin e-mail și vor purta numele și prenumele primului autor, având extensia « doc » sau « docx ». **Exemplu:** Horatus Adelaida 1.doc; Horatus Adelaida 2.doc

Lucrările se vor expedia pe adresa email: aurelia-turcan@mail.ru

Colegiul redacțional al revistei «VECTOR EUROPEAN»

REGULAMENTUL
cu privire la recenzarea articolelor științifice în
Revista „Vector European”

1. Articole științifice primite de redacția Revistei „Vector European” trec prin Instituția de recenzare. Revista „Vector European” a adoptat un sistem de recenzare a articolelor și materialelor prezentate spre publicare:

1. Recenzarea de către Redactor științific și Colegiul de recenzanți științifici de profil (*main editor peer review*);
 2. Recenzie de „nivel deschis (*open peer review* - autorul și recenzentul se cunosc reciproc) – recenzia este transmisă la redacție de către autor;
 3. Recenzie de nivel „orb-unilateral (*single-blind* – recenzentul știe despre autor, autorul - nu);
 4. Colegiul redacțional își asumă responsabilitatea și dreptul de a apela la alt recenzent pentru lucrare în caz dacă nu se ajunge la un consens. În acest caz se trimite spre recenzare de nivel „orb-dublu” (*double-blind* - atât recenzentul, cât și autorul, nu știu unul despre altul).
2. Fiecare articol științific necesită să aibă recenzii:
- deschise: primul nivel – recenzia (decizia) redactorului-șef; al doilea nivel - recenzia unui recenzent oficial, specialist în domeniu (doctor sau doctor habilitat) (vezi Modelul 1 al Recenziei ANEXA 2.);
 - confidențiale (oarbe): al treilea nivel – recenzia redactorului științific sau a unui membru al consiliului redacțional sau al colegiului de redacție) (vezi Modelul 2 al Recenziei ANEXA 2.);
 - ; al patrulea nivel – la decizia consiliului redacțional și recenzentul poate fi doar din exterior.
- Pentru publicarea articolelor doctoranzilor și competitorilor la gradul de doctor, în afară de recenzia unui specialist în domeniu se cere și recomandarea spre publicare din partea catedrei de profil.*
3. Analizând recenziile, redacția evaluează prezența în articole a elementelor de actualitate a problemei științifice pe care autorul pretinde să o soluționeze. Recenzia necesită să descrie în mod clar valoarea teoretică sau aplicativă a investigației, și să coreleze constatările autorului cu conceptele științifice existente. Un element de bază al recenziei ar trebui să fie aprecierea de către recenzent a contribuției personale a autorului articolului la soluționarea problemei. Este necesar de a menționa în recenzie corespunderea stilului, logicii și nivelului de accesibilitate a expunerii științifice a materialului de către autor, precum și un aviz privind fiabilitatea și valabilitatea concluziilor.
4. După primirea recenziilor, redacția analizează articolele prezentate și adoptă decizia finală, în baza unei evaluări complete, privitor la publicarea sau ne-publicarea articolelor. În baza deciziei adoptate autorului i se comunică, prin e-mail sau poștă, informația cu privire la evaluarea articolului și decizia adoptată. În cazul că se refuză de a publica articolul, recenzanții rămân anonimi.
5. Colegiul de redacție își rezervă dreptul de a trimite articolul la o recenzie suplimentară externă anonimă (*double-blind*). Redactor-șef, în asemenea caz, trimite recenzentului o scrisoare în care solicită recenzarea, atașând la scrisoare articolul și modelul conform căruia se recomandă de a efectua recenzia.
6. Prezența recenziilor pozitive nu este un motiv suficient pentru publicarea articolului. Decizia finală privitor la publicarea articolului este adoptată de consiliul redacțional.
7. În cazul în care există o critică substanțială din partea recenzentului, însă articolul, la general, este evaluat pozitiv, consiliul redacțional poate aprecia articolul ca polemic și poate decide de a-l publica în rubrica *Discuții*.
8. Originalele recenziilor sunt păstrate la Revista „Vector European”.

MODEL 1.

RECENZIE
la articolul științific pentru Revista științifică a
Universității de Studii Europene din Moldova
”VECTOR EUROPEAN,,

Nume / Prenume autorului (autorilor)

Nume / Prenume conducătorului

Denumirea articolului:

Volumul pagini, c.a.

Limba

Nume / Prenume recenzentului

Gradul științific

Instituția

Rezultatele recenziei asupra articolului:

Gradul de noutate si importanță a articolului:
Prezența în articol a elementelor de actualitate a problemei științifice abordate:
Valoarea teoretică sau aplicativă a investigației:
Obiecțiile recenzentului:
Recomandări (dacă există):
Decizia finală

DATA:

SEMNĂTURĂ

Date de contact:

MODEL 2

RECENZIE- EVALUARE
la articolul științific _____

pentru Revista "VECTOR EUROPEAN,,

2. Evaluarea pe baza formularului de mai jos.

(Vă rugăm, acordați punctaje de la 0 - 10 pentru fiecare dintre criteriile menționate în formular.)

1.	Titlul este relevant și reflectă subiectul lucrării	
2.	Abstractul sintetizează conținutul articolului	
3.	Introducerea prezintă relevanța studiului în domeniul respectiv și citează principalele rezultate obținute de alți autori în acel domeniu	
4.	Lucrarea se încadrează în domeniul ales, fiind relevantă din punct de vedere științific	
5.	Articolul prezintă coerență, modul în care este abordată tema este adecvat.	
6.	Sursele folosite sunt adecvate (autori de prestigiu, baze de date oficiale, exemple ilustrative etc.)	
7.	Lucrarea prezintă originalitate, este semnificativă pentru teoria sau practica economică	
8.	Concluziile reprezintă o sinteză relevantă a rezultatelor cercetării și trasează clar perspectivele	
9.	Surse bibliografice adecvate, recente. Există o legătură între sursele redată la finalul lucrării și referințele de pe parcurs	
10.	Lucrarea utilizează un limbaj academic, adecvat, nu prezintă greșeli	

Recomandări:

1. Articol acceptat în forma sa inițială
2. Acceptat cu modificări minore
3. Acceptat cu modificări substanțiale
4. Articol respins

DECIZIA _____

Nume, prenume evaluatorului _____

Semnătura _____

Data _____

REVISTA ȘTIINȚIFICĂ „VECTOR EUROPEAN”

Bun de tipar 29.09.2015.
Format A4
Coli editoriale 16,3
Tipar Digital. Hârtie ofset. Garnitura Times New Roman
Comanda nr. 75. Tirajul 100 ex.

Centrul editorial
USEM
www.usem.md

Tipografia
PRINT-CARO